

Kjøbenhavns Historie Alm. Axel Linvald
Porchammersvej 13,¹
København V.

DEN FRIE FATTIGFORSORG I KJØBENHAVN

OG

KJØBENHAVNS UNDERSTØTTELSES
FORENINGES HISTORIE

AF

J. C. MOGENSEN
KONTORCHEF, OVERRETSSAGFØRER

UDGIVET AF FORENINGEN I ANLEDNING AF
DENS 50-AARS JUBILÆUM

1874—1924

KJØBENHAVN MCMXXIV — AXEL ANDERSENS FORLAG

*For Omslagstegningen er Understøttelsesforeningen
Fru Agnes Slott-Møller Tak skyldig.*

INDHOLD

	Side
Forord	5
I. Hovedtræk af den frie Fattigforsørgelses Udvikling udenfor Kjøbenhavn	7
II. Tavleombæringen i de københavnske Kirker	15
III. Dyrtidslovene 1853—56 og Københavns Kommune	22
IV. Sogne-Understøttelsesforeningerne i Kjøbenhavn	27
V. De samvirkende Sogne-Understøttelsesforeninger og deres Sammenslutning til Københavns Understøttelsesforening.	37
<p style="margin-left: 40px;">Centralkomiteen i Kjøbenhavn (pag. 37). — Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse (pag. 39). — Omordning af Fællesbestyrelsen (pag. 43). — Sammenslutningsbestræbelser (pag. 45). — Fællesbestyrelsens Ophævelse og principielle Brydninger (pag. 55). — Understøttelsesforeningen for 1., 2., 3., 4., 5. og 9. Fattigdistrikt (pag. 57). — Rigsdagsforhandlinger 1873 om Indførelse af De Fattiges Kasse i Kjøbenhavn (pag. 58). — Den endelige Sammenslutning (pag. 60).</p>	
VI. Tiden 1874—1905	65
<p style="margin-left: 40px;">De første Aar (pag. 65). — „Arbejdsløshedsbevægelsen“ 1878 (pag. 69). — Loven af 10. Marts 1879 (pag. 74). — Københavns Kommunalbestyrelse afslaar et Andragende i 1881 om Hjælp til Trængende udenfor Fattigvæsenet (pag. 78). — Bevægede Aar 1885—87 (Foreningens Stilling overfor Strejkende, Andragende til Kommunalbestyrelsen fra de københavnske Fagforeninger, Foreningen forbereder ekstraordinære Foranstaltninger og andrager Kommunen om Tilskud til Administrationsudgifter, Oprettelse af Oplysnings- og Kontrolkontor under Københavns Kommune) (pag. 80). — Rigsdagsforhandlinger 1888 om Oprettelse af Understøttelseskasser (Hjælpekasser) i Kjøbenhavn (pag. 89). — Vedtægtsrevision 1888 m. m. (pag. 93). — Københavns Kommunes Tilskud til Foreningens Administrationsudgifter (pag. 100). — Kommunalbestyrelsens Drøftelser i 1893 af Spørgsmaalet om fri Fattigforsørgelse (pag. 101). — 25-Aars Jubilæum og trange Tider (pag. 107). — Rigsdagsforhandlinger 1902 om Statstilskud til De Fattiges Kasse</p>	

	Side
(pag. 111). — Forslag i Borgerrepræsentationen (pag. 114). — Ud- deling af Tilskud til Arbejdsløse 1903 (pag. 117). — Foreningen paatager sig at uddele Københavns Kommunes Tilskud til Under- støttelse af Trængende udenfor Fattigvæsenet (pag. 122).	
VII. Tiden 1905—21.....	128
Den kommunale Afdelings første Aar (pag. 128). — Hjelpekasse- loven 1907 (pag. 132). — Vedtægtsrevision 1908 m. m. (pag. 135). — Bank- og Byggekrise (pag. 140—42 og 152). — Omordning af Fore- ningens kommunale Afdeling (pag. 143). — Hjelpekasseloven 1913 (pag. 157). — Krigsperioden (Indkaldtes Familier, „Central- komiteen af 1914, Dronningens Indsamling“, ekstraordinær Arbejds- løshed 1914, Brændselsuddeling, Dyrtidsuddeling, overordentlig Hjælp til Arbejdsløse, Uddeling til mindre Næringsdrivende, Influen- zaepidemi m. m.) (pag. 159). — Utilfredshed indenfor Foreningen med Samarbejdet med Københavns Kommune (pag. 179). — Opret- telse af en selvstændig kommunal Hjelpekasse i København (pag. 182). — Vedtægtsrevision 1920 (pag. 198).	
VIII. Tiden efter 1921.....	203
Oversigt over Foreningens nuværende Virksomhed (pag. 204). — Forretningsgang (pag. 211).	
IX. Foreningens Laanevirksomhed.....	215
X. Samarbejde med andre	223
Det Classenske Fideikommis (pag. 223). — Fribefordring paa Statsbanerne (pag. 229). — Bestræbelser for Oprettelse af et Fælles- kontor for Velgørenhed (pag. 234).	
XI. Forebyggende Foranstaltninger	254
„Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger“ (pag. 257—59 og 263).	
XII. Foreningens Legatfond	267
XIII. Organisation, Bestyrelse og Hovedkontor.....	291
XIV. Statistik.....	307
Portrætfortegnelse	316
Navnefortegnelse	318

FORORD

Da Tiden for Københavns Understøttelsesforenings 50-Aars Jubilæum nærmede sig, besluttede Foreningens Hovedbestyrelse at udgive en Fremstilling af Foreningens Historie. Udarbejdelsen af denne blev i Juni Maaned d. A. overdraget undertegnede. Som Følge af den forholdsvis korte Tid, der har staaet til min Raadighed, og i hvilken ogsaa andet Arbejde har lagt Beslag paa mig, har det ikke været mig muligt i hele det Omfang, hvori jeg kunde have ønsket det, at gøre mig bekendt med alt foreliggende Materiale, navnlig vedrørende Foreningens indre Liv. Det er dog mit Haab, at intet væsentligt vil blive savnet af det, der bør være medtaget i en Fremstilling som denne, hvorved bemærkes, at jeg har ment at burde lægge overvejende Vægt paa den Side af Foreningens Liv, der har vendt udadtil i vort Samfund, baade fordi dette kan paaregne den største almindelige Interesse, og fordi en nærmere Indgaaen paa Foreningens indre Liv end sket vilde føre Fremstillingen ind paa mere private og personlige Omraader.

I Nutidens Forsørgelsesvæsen er som bekendt Hjælpekasseinstitutionen kommen til at spille en overordentlig stor og betydningsfuld Rolle — om med Rette eller Urette, skal ikke her gøres til Genstand for Undersøgelse. Denne Institution har udenfor Hovedstaden sin Oprindelse i den ved Loven af 8. Marts 1856 om Tilvejebringelse af Midler til fri Fattigunderstøttelse og om disse Midlers Bestyrelse oprettede »De Fattiges Kasse« eller, som den populært benævntes, »Den frie Fattigkasse«, der ved Loven af 4. Maj 1907 formelt ophævedes og blev erstattet med de nuværende Hjælpekasser. I Hovedstaden, for hvilken Loven af 8. Marts 1856 ikke var gældende, har De Fattiges Kasse aldrig eksisteret, og en selvstændig kommunal Hjælpekasse fik København først ved en særlig Lov af 11. Februar 1921.

Allerede af foranstaaende vil det fremgaa, at den saakaldte frie eller frivillige Fattigforsørgelse, d. v. s. den frie Understøttelse af Trængende udenfor det offentlige Fattigvæsen i Hovedstaden har haft en særlig og fra det øvrige Lands vidt forskellig Udvikling, og Forklaringen herpaa kan for en væsentlig Del og i hvert Fald i størst mulig Korthed udtrykkes i de to Ord: »Københavns Understøttelsesforening«. At

belyse denne Sags ejendommelige Udvikling paa Baggrund af den almindelige Udvikling her i Landet og dermed skildre den Plads og Betydning, Københavns Understøttelsesforening ved sin almindelige Virksomhed har haft i Hovedstadens Forsorg for Trængende udenfor Fattigvæsenet i de forløbne Aar, skal være en Hovedopgave i det Skrift, Foreningen udsender i Anledning af 50-Aars Dagen for dens Stiftelse. Denne Opgave vil blive søgt løst gennem Fremstillingen i de følgende Afsnit I—VII. I Afsnit VIII vil der navnlig blive givet en almindelig Oversigt over Foreningens Virksomhed, saaledes som den former sig, efter at der er oprettet en selvstændig kommunal Hjælpekasse i København. Afsnit IX—XI vil indeholde en Fremstilling af nogle mere specielle Forhold, der dels har haft, dels endnu har en særlig Betydning for Foreningens Virksomhed. Afsnit XII vil give en Oversigt over Foreningens Legatfond og dennes Udvikling gennem Tiden. I Afsnit XIII vil der blive meddelt Oplysninger om Foreningens Organisation, Bestyrelse og Hovedkontor gennem de forløbne Aar, og sluttelig vil der i Afsnit XIV blive givet forskellige talmæssige Oversigter til Belysning af Foreningens Virksomhed, Tavle *A*: Foreningens Indtægter, Tavle *B*: Specifikation af Indtægtsposten: Tilskud fra Institutioner og Legater, Tavle *C*: Foreningens Udgifter og Tavle *D*: Samlet Oversigt over Krigs- og Efterkrigstidens Uddelinger gennem Foreningens kommunale Afdeling.

Til Bestridelse af Udgifterne ved Bogens Udgivelse har Understøttelsesforeningen haft den Glæde at modtage Støtte fra Carlsbergfonden, Julius Skrikes Stiftelse og flere andre Institutioner, hvilket Foreningen i meget høj Grad paaskønner, da det derved har været Foreningen muligt at gennemføre Bogens Udgivelse uden at paadrage sig for store Udgifter.

Formanden for Foreningens Halmtorvets Afdeling, Hr. Faktor S. L. Hoffmann, bringer jeg en Tak for god Bistand under Korrekturlæsningen.

Kjøbenhavn, i November 1924.

J. C. MOGENSEN.

I.

HOVEDTRÆK AF DEN FRIE FATTIGFORSØRGELSE UDVIKLING UDENFOR KJØBENHAVN

Da det offentlige Fattigvæsen omkring Begyndelsen af det 19. Aarhundrede blev ordnet ved de store Fattigreglementer, havde man ikke Øje for, at der maatte gøres noget for at hindre, at de Medborgere, der under normale Forhold netop kunde klare sig selv, ved et eller andet tilstødende Uheld sank ned i det offentlige Fattigvæsen, og man havde heller ikke Øje for Betydningen af en forskellig Forsørgelsesmaade for de forskellige Kategorier af Trængende. Forstokkede Driverter forsørgedes Side om Side med flittige Arbejdere, der havde sat deres Helbred eller Førlighed til, forhærdede Drankere sammen med ædruelige og stræbsomme Fattige og usædelige Fruentimmer sammen med hæderlige Enker med Børn.

Allerede før Grundlovens Tid var man dog bleven klar over det uheldige i, at det offentlige Fattigvæsen ikke gjorde Forskel paa de Trængende, der var under dets Forsorg, men skar alle over en Kam uden Hensyn til Trangens Aarsag, og efter at Grundloven havde givet Folket politiske Rettigheder, men i denne Henseende givet de Fattigunderstøttede en ringere Stilling, blev Savnet af nye Regler paa dette Omraade endnu mere føleligt. De første Forsøg paa at bøde paa den Omstændighed, at man kun havde det offentlige Fattigvæsen, har man i de saakaldte *Dyrtidslove af 27. November 1853, 15. Februar 1855 og 15. Januar 1856*, hvortil Forslag indbragtes i Folketinget ved privat Initiativ, og hvorved Kommunalbestyrelserne bemyndigedes til at lindre Dyrtidens Tryk paa de uformuende ved en overordentlig Understøttelse, der ikke skulde betragtes som Fattigunderstøttelse. Disse Love, der navnlig benyttedes i Landkommunerne, var til megen Gavn, hvor de blev anvendt af Kommunalbestyrelserne.

En mere varig Ordning af den frie Fattigunderstøttelse skabtes ved *Loven af 8. Marts 1856 om Tilvejebringelse af Midler til fri Fattigunderstøttelse og om disse Midlers Bestyrelse*, hvortil Forslaget indbragtes i Landstinget af Provst *Victor Bloch*. Fra Forslagsstillerens Side var det tænkt som et Forsøg paa at genskabe og lovordne den oprindelige frie kirkelige Fattigforsørgelse, men under Behandlingen i Folketinget ændredes Forslaget saaledes, at der i Virkeligheden blev skabt et frit borgerligt Fattigvæsen ved Siden af det tvungne. Adgang til Understøttelse af De Fattiges Kasse skulde kun de Trængende have, der ikke befandt sig under den lovbestemte kommunale Fattigforsørgelse, og Kassen skulde bestyres af 3 Mænd valgt af Sognebeboerne.

Ved Loven ændrede man tillige det urimelige Forhold, at de frivillige Gaver, som det fra gammel Tid, da al Fattigforsørgelse var frivillig, var Skik at indsamle i Kirkerne i dertil indrettede Tavler, siden Fattiganordningerne ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede var indgaaet i Kommunens Kasse og saaledes i Virkeligheden nu kom Skatteyderne i Stedet for de Fattige selv til Gode. Naar Præsterne fra Prædikestolen opfordrede Menigheden til ikke at glemme at gøre vel og meddele til andre, kunde det se ud, som om de opfordrede Folk til at betænke Skatteyderne, deriblandt Præsterne selv, idet de Fattige hverken fik mere eller mindre af den Grund. Det var derfor ikke underligt, at dette Misforhold i flere Aar havde været drøftet i kirkelige Kredse, og at Initiativet til en Forandring heri udgik fra kirkelig Side. De hidtilværende Tavler til Fordel for Fattigvæsenet forandredes ved Loven til Bøsser ved Kirkernes Indgange, og disses Indhold var oprindelig Hovedbestanddelen af Indtægterne for De Fattiges Kasse, hvortil kom Gaver ved Ejendomssalg og ved visse andre Lejligheder. Der lagdes oprindelig afgørende Vægt paa, at alle Midlerne skulde tilvejebringes gennem frivillige Bidrag, idet man kun derigennem mente at faa et tilstrækkelig skarpt Skel overfor den offentlige Fattighjælp.

Loven af 8. Marts 1856 var i og for sig en smuk og human Foranstaltning, og det var i Virkeligheden den samme Tanke, der laa til Grund for Dannelsen af de frivillige Understøttelsesforeninger. Men Loven havde den Svaghed, at den udstyrede De Fattiges Kasse med for faa Midler, ligesom Reglerne om Kassens Bestyrelse var utilfreds-

stillende, navnlig i alle større Kommuner. Som Følge af de utilstrækkelige Midler, De Fattiges Kasse havde at virke med, blev Princippet om Frivillighed ogsaa snart brudt, idet der ved forskellige Love henlagdes Bødebeløb til Kassen, og ved *Kommunallovene af 1867 og 1868* bemyndigedes Kommunalbestyrelserne til at yde Tilskud til De Fattiges Kasse, Sogneraadene med Samtykke af Amdsraadet og Byraadene med Indenrigsministeriets Samtykke. Man fandt i Folketinget, der indsatte denne Bestemmelse, at det var »i Kommunernes velforstaede Interesse at yde Hjælp i rette Tid til stræbsomme Familiefædre, der ved Sygdom eller Armod var kommen tilbage«, og at De Fattiges Kasse var vel-skikket hertil, naar den fik Tilskud af Kommunen.

Ved disse Love blev Sagen bragt ind i et nyt Stadium, og de kommunale Tilskud kom efterhaanden til at udgøre den væsentligste Del af Kassens Indtægter. Der hævdede sig dengang ikke faa Røster mod denne Bestemmelse, idet man gik ud fra, at naar man først bemyndigede Kommunen til at udskrive Bidrag til De Fattiges Kasse, gav man derved Frivilligheden et Knæk. I Hovedsagen viste det sig dog at være en gavnlig Bestemmelse. Den gav Bestyrelsen for De Fattiges Kasse noget at bestille og skaffede i alt Fald nogle Midler til Veje. Og Paastanden om, at Kommunernes Bidrag vilde gøre det umuligt at tilvejebringe andre frivillige Bidrag, var i det hele ubeføjet, naar henses til den udstrakte private Velgørehed, der fandt Sted ogsaa i Kommuner, hvor de omhandlede Kommunitilskud ydedes.

Uagtet der saaledes var givet De Fattiges Kasse Anvisning paa at faa de fornødne Midler, førte den dog de fleste Steder en ret upaaagtet Tilværelse og formaaede ikke rigtigt at arbejde sig ind i Befolkningens Bevidsthed som en nyttig og gavnlig Institution. Dens Stilling var dog meget forskellig i de enkelte Kommuner, idet dens Betydning i saa høj Grad var afhængig af, hvorvidt der i Kommunerne fandtes Mænd, der interesserede sig for dens Virksomhed. Fængselspræsten, Pastor *Vilhelm Munck*, der under sin Gerning som Kateket ved Vor Frelses Kirke paa Christianshavn hørte til Foregangsmændene i Bestræbelserne for en Organisation af den private Velgørehed her i Byen, meddeler saaledes i sine Optegnelser, at man, allerede før han i 1875 blev Sognepræst i Herlufsholm, her var kommen ind paa

den Tanke at bruge De Fattiges Kasse som et betydningsfuldt Led i Fattigplejen, og at Sogneraadet allerede i længere Tid aarlig havde givet Kassen ret store Tilskud. Sognepræst Munck blev straks valgt ind i dens Bestyrelse, og Kassen udøvede under hans Ledelse en meget betydelig Virksomhed støttet af store Tilskud fra Kommunekassen, indtil ca. 80 Øre pr. Indbygger i Kommunen. Men ogsaa adskillige andre Steder, hvor de rette Mænd tog sig af Sagen, fik Kassen en lige-saa betydelig Virksomhed.

Efter at Fattigvæsenets Bestyrelse ved Kommunalloven af 1867 var bleven henlagt fra Præsterne til Sogneraadene, rejstes *Kravet om en Revision af Fattiglovgivningen* med forøget Styrke, nu tillige ud fra den Betragtning, at Lovgivningen var yderst vanskelig at administrere for Folk, der ikke havde aarelang embedsinæssig Kendskab til den. Der var en Uendelighed af Bestemmelser, som man nødvendigvis maatte have Kendskab til for at forstaa og anvende de gældende Regler. Det er bleven paastaaet, at den daværende Fattiglovgivning omfattede ikke mindre end 39 Love og Forordninger, 6 Reglementer, 24 Plakater og ca. 640 Kancelli- og Ministerieskrivelser, hvortil endda kom Domspraksis. Der blev derfor i Folketinget stillet først en Forespørgsel og dernæst Forslag til en Beslutning, der gik ud paa at opfordre den daværende Indenrigsminister til at fremkomme med et Forslag til en Omordning af Fattiglovgivningen. For at imødekomme disse Ønsker nedsatte Indenrigsministeriet i Aaret 1869 en Kommission til at tage Ordningen af Fattigvæsenet og de dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal under Overvejelse og til at fremkomme med et paa de indvundne Resultater bygget Lovudkast om det offentlige Fattigvæsen. i sin Vejledning for Fattigkommissionen udtalte Indenrigsministeren: »Den naturlige Bærer af det fri Fattigvæsen vil udenfor Kjøbenhavn »De Fattiges Kasse« være, og navnlig tør det forudses, at Bestemmelsen i Lov om Landkommunernes Styrelse m. v. af 6. Juli 1867 § 26 Lit. c, hvorefter der med Amtsraadets Samtykke af vedkommende Sognekommuner kan ydes Bidrag til De Fattiges Kasse, vil være af stor Betydning for det fri Fattigvæsens videre Udvikling.«

Det frie Fattigvæsen havde i høj Grad Kommissionens Interesse. Den udtaler i sin i 1871 afgivne Betænkning, at den er overbevist om,

»at enhver Reform af Fattigvæsenet ikkun i ringe Grad vil kunne virke til at standse den stedse stigende Byrde af den offentlige Fattigunderstøttelse, naar den ikke støttes af en godt organiseret og virksom fri Fattigforsørgelse, der forstaar at skaffe sig de fornødne Midler og at anvende disse paa en Maade, der passer til de i de enkelte foreliggende Trangstilfælde tilstedeværende Forhold.« I Overensstemmelse hermed udarbejdede Kommissionen Udkast baade til »Lov om fri Fattigforsørgelse« og til »Lov om det offentlige Fattigvæsen.«

Da Regeringen kun optog det sidste af Forslagene, der blev forelagt for Landstinget i Samlingen 1872—73, indbragte Mindretallet i Kommissionen, Landstingsmand, Proprietær *J. C. Brinck-Seidelin*, omtrent samtidig et *Forslag til Lov om Tillæg til og Forandringer i Loven af 8. Marts 1856*. I Modsætning til Kommissionsflertallets Udkast til Lov om fri Fattigforsørgelse, der vilde ophæve Bestemmelsen om Kommunernes Bidrag som stridende imod det Frivillighedens Princip, der efter dettes Mening udelukkende burde være Grundlaget for den frie Fattigforsørgelse, byggede hans Forslag netop paa Kommunernes Ret til at forøge den frie Fattigkasses Indtægter ved Tilskud. Forslaget naaede dog ikke længere end til 1. Behandling i Landstinget. Om selve Reformen af Fattiglovgivningen lykkedes det ikke at naa til Enighed mellem Folketinget og Regeringen, og Sagen blev derfor efter at være behandlet i de to næste Rigsdagssamlinger stillet i Bero af Regeringen. De følgende Aar stod jo i den storpolitiske Kamps og Visnepolitikens Tegn, og som bekendt saa en ny Fattiglov først Lyset den 9. April 1891.

Imidlertid vandt den Mening stærkere og stærkere frem i Befolkningen, at Fattigvæsenets daværende Ordning lagde Hindringer i Vejen for, at den Humanitetsfølelse, som mere og mere gennemtrængte Samfundet, kunde komme til Anvendelse overfor de Mennesker, der nødtes til at give sig ind under den offentlige Fattigforsørgelse. Denne Anskuelse gav sig Udslag i, at der i Folketinget af et eller flere Medlemmer, særlig af Venstre, Aar efter Aar indbragtes Forslag, dels til Ændring af nogle af de mest inhumane Lovregler, dels til Afhjælpning af Trangen paa et saa tidligt Tidspunkt, at den Trængende derved kunde undgaa at melde sig til offentlig Fattigforsørgelse. Hvad der sær-

lig holdt Liv i disse *Reformbestræbelser* var ønsket om i hvert Fald at skabe en mere human Forsorg for Gamle og Syge. Det maa erindres, at disse Opgaver endnu slet ikke var løst paa den Tid. Disse Forslag, hvoraf en stor Del gik ud paa formelt at ophæve De Fattiges Kasse, men reelt betød en videre Udvikling af den ved i Stedet derfor at oprette Understøttelseskasser eller Hjælpekasser, mødte dog megen Modstand baade hos Regeringen og i det daværende Højre, særlig de af Forslagene, der indeholdt Bestemmelser om Statstilskud. Man ansaa dem for at være »maskeret Socialisme«, »socialistisk Daarskab« og betragtede dem som stridende imod eller i hvert Fald som en Omgaaelse af Grundlovens Bestemmelser om Forsørgelse af Trængende. Man erkendte vel, at den frie Fattigunderstøttelse havde en vigtig og betydelig Opgave at løse, men man fastholdt fra den Side, at Midlerne hertil maatte tilvejebringes ad Frivillighedens Vej, og man vilde ikke indrømme, at de nødvendige Midler maatte skaffes paa anden Maade, naar Frivilligheden viste sig utilstrækkelig, og at der kunde ødelægges for meget blot for at redde et Princip.

Den eneste Lov paa dette Omraade, det lykkedes at gennemføre i disse Aar, var en lille *Lov af 10. Marts 1879 om midlertidige Foranstaltninger mod den ved Arbejdsløshed og Vinterens Strenghed indtraadte Nød*, hvortil Forslaget indbragtes privat i Folketinget, og ved hvilken Lov der gaves Kommunalbestyrelserne Bemyndigelse til at yde Bidrag til De Fattiges Kasse uden hertil at indhente højere Samtykke. Da man, opmuntret af dette Held, fremsatte et tilsvarende Forslag Aaret efter, blev dette ogsaa vedtaget af Folketinget, men fik en ilde Medfart i Landstinget, der ganske simpelt nægtede Forslagets Overgang til 2. Behandling.

De sidste Forsøg paa at reformere det frie Fattigvæsen blev gjort i Rigsdagssamlingen 1887—88 ved et *Forslag til Lov om Understøttelseskasser m. m.*, væsentlig det samme Forslag, som var gaaet igen i de forskellige Samlinger siden 1874—75. Da Forslaget ikke blev færdigbehandlet, fremsattes det paany i den følgende Samling med den Ændring, at Ordet »Understøttelseskasser« var erstattet med »Hjælpekasser«, fordi man fandt, at dette Ord var smukkere, kortere og lige saa betegnende. Navnet stammer iøvrigt fra et i Folketinget

af *Ingerslev* (den senere Minister) i Samlingen 1874—75 indbragt Forslag. Forslagene vakte nu en betydelig Interesse, ogsaa udenfor Forslagsstillernes Kreds, og deres Gennemførelse kunde næppe være standset længere. Naar de desuagtet ikke blev gennemført, skyldes det, at man nu i Stedet for kom ind paa Tanken om en social Særlovgivning som mere hensigtsmæssig og i de følgende Aar fik gennemført Lov om Alderdomsunderstøttelse og Lov om statsanerkendte Sygekasser, hvorved man mente foreløbig at have imødekommet den Trang til Humanisering af Fattiglovgivningen, som de nævnte Forslag særlig havde taget Sigte paa.

Ganske naturligt indtraadte der som Følge heraf en Standsning i Bestræbelserne for at udvikle De Fattiges Kasse, og først efter *Begyndelsen af det 20. Aarhundrede* optoges disse paany, nu af Socialdemokraterne og med det Formaal at bidrage til at afhjælpe den ved den ekstraordinære Arbejdsløshed fremkaldte Nød. Der var nu som Følge af den industrielle Udvikling i Samfundet og Konjunkturernes særlig stærke Svingninger opstaaet nye Former for Nød og Trang, den moderne Arbejdsløshed. Selve Udviklingen havde medført det bedste Middel mod dette Onde, nemlig Arbejdernes egne Sammenslutninger, men naar Forholdene voksede disse over Hovedet, maatte der trædes hjælpende til fra Samfundets Side. Og efter at de socialdemokratiske Medlemmer af Folketinget i flere Aar forgæves havde fremsat Forslag til en Løsning af dette Spørgsmaal paa Forsikringsgrundlaget, fremsatte de i Rigsdagssamlingen 1901—02 tillige et *Forslag til Lov om Foranstaltninger i Anledning af den ekstraordinære Arbejdsløshed*, gaaende ud paa, at der af Statskassen kunde ydes et Tilskud til De Fattiges Kasse i Kommuner udenfor Kjøbenhavn og til Kommunalbestyrelsen i Kjøbenhavn til Afhjælpning af den ved den ekstraordinære Arbejdsløshed fremkaldte Nød.

Forslaget mødtes med den Indvending, at Kommunerne selv skulde yde Tilskud i dette Øjemed for at faa noget af Staten, og det følgende Aar fremsattes Forslaget derfor ændret i Overensstemmelse hermed. Det gav Anledning til, at der i Slutningen af Samlingen fra Venstres Side fremsattes et Forslag om Statstilskud til De Fattiges Kasse paa et noget andet Grundlag, nemlig som Refusion af en vis Del af det

af paagældende Kommune selv ydede Tilskud, dog ikke over 10 Øre pr. Indbygger. Dette Forslag naaede ikke at blive færdigbehandlet, men i Rigsdagssamlingen 1903—04 fremsatte Regeringen det samme Forslag, der nu endelig ophøjedes til *Lov af 29. Marts 1904 om Stats-tilskud til »de fattiges Kasser«*. Der var nu yderligere den Grund for Regeringen til at gøre noget for De Fattiges Kasse, at Kassens oprindelige Indtægter, hidrørende fra de i Kirkernes Bøsser, Tavler og Blokke indkommende frivillige Gaver, var bleven frataget den ved Loven af 15. Maj 1903 om Menighedsraad og henlagt under Menighedsraadets Forvaltning for at anvendes til Frømme af en fri kirkelig Fattigpleje.

Loven blev dog kun vedtaget for 3 Aar, da man allerede den Gang var klar over, at de i Loven af 8. Marts 1856 givne Forskrifter om Organisation og Bestyrelsen af De Fattiges Kasse ikke længere kunde anses fyldestgørende under Hensyn til de betydelige Tilskud fra Stat og Kommune, der nu blev betroet Kasserne, og i Overensstemmelse med, hvad der var Forudsætningen ved Lovens Vedtagelse, fremsatte Regeringen derfor i Rigsdagssamlingen 1906—07 et Forslag til *Lov om Hjælpekasser*, der skulde træde i Stedet for saavel Loven af 8. Marts 1856 som Loven af 29. Marts 1904. Dette Forslag byggede i det væsentlige paa det i Rigsdagssamlingen 1888—89 fremsatte Forslag til *Lov om Hjælpekasser*. Det fastsattes i Loven, der stadfæstedes den 4. Maj 1907, at »Hjælpekassens Opgave er at støtte værdige Trængende, som have fast Ophold indenfor vedkommende Kasses Omraade og ikke nyde Fattigunderstøttelse, i deres Bestræbelser for at ernære sig uden Hjælp af Fattigvæsenet.«

I Henhold til en Bestemmelse i Loven af 1907 fremsatte Regeringen i Rigsdagssamlingen 1912—13 et Forslag til Lovens Revision, der ophøjedes til *Lov af 29. April 1913 om Hjælpekasser*, som er det Grundlag, hvorpaa Ordningen endnu hviler.

Efter at der saaledes i nærværende Afsnit i Korthed er gjort Rede for Hovedtrækkene i den almindelige Udvikling her i Landet paa dette Omraade, vil der i de følgende 6 Afsnit blive givet en Fremstilling af den særlige Udvikling, der er foregaaet i Kjøbenhavn.

II.

TAVLEOMBÆRINGEN I DE KJØBENHAVNSKE KIRKER

Naar Loven af 8. Marts 1856 om De Fattiges Kasse ikke kom til at omfatte Kjøbenhavn, skyldes det Lovens Bestemmelse om Forandring af de Fattiges Tavler i Kirkerne til Bøsser og om Anvendelsen af de i Bøsserne indkommende Midler, idet denne Sag allerede flere Aar tidligere havde været behandlet i Kjøbenhavn, uden at det var lykkedes at komme til en Løsning. I Begyndelsen af Aaret 1841 havde 15 af Hovedstadens Præster indgivet et Andragende til Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter om en forandret Anvendelse af de milde Gaver, der i og ved Stadens Kirker indsamledes til de Fattige, saaledes at de i Stedet for at indgaa i den almindelige kommunale Fattigkasse, fremtidig maatte blive uddelt til saadanne Fattige, som ikke nød Almisser. Det anførtes i Andragendet, at det almindelige Fattigvæsen kun sørgede for de egentlige Fattig- eller Almisselemmer, men derimod ikke saa sig i Stand til at komme en bedre Klasse af Trængende til Hjælp, hvis Nød ikke var mindre, og hvis Værdighed næsten altid større, nemlig de saakaldte »Huusarme«, saasom Enker med Børn efter Embedsmænd og Borgere eller disses uforsørgede Døtre.*) Og Præsterne androg derfor om, at disse milde Gaver for Eftertiden maatte blive uddelt til Huusarme i Menigheden enten af Præsterne selv eller af disse i Forening med dertil udvalgte Mænd.

Kommunalbestyrelsen havde i den Anledning Aaret efter erklæret sig villig til uden Vederlag at frafalde Indtægten af Fattigvæsenets Tavler, dog kun paa Betingelse af, at samtlige Indsamlinger af Gaver i og ved Stadens Kirker eller i hvert Fald Ombæringen af samtlige Tavler i Kirkerne maatte ophøre, imod at der hensattes et ligesaa stort

*) Her som ofte i ældre Tid finder man Ordet Husarme, der iøvrigt ogsaa benyttes som Betegnelse for Fattige i al Almindelighed, der forsørgedes i Hjemmet, anvendt som Betegnelse for »pauvres honteux«.

Antal laasede Bækkener ved Kirkernes Indgange, ligesom man havde givet sin Tilslutning til, at hvad der paa denne Maade indkom til de Fattige i Stedet for at indbetales i Fattigvæsenets Hovedkasse maatte uddeles blandt Sognets værdige Trængende, der ikke nød offentlig Fattighjælp, ved 2 af Sognets Gejstlige og 2 dertil udvalgte Mænd af Sognet.

Naar Kommunalbestyrelsen holdt saa stærkt paa den fuldstændige Afskaffelse af Tavleombæringen, skyldtes det de mange Klager over de med denne forbundne Forstyrrelser og Ubehageligheder. Der ombares nemlig et stort Antal Tavler, som faldt i 4 Hovedgrupper, eftersom Indtægten tilfaldt henholdsvis Kirkerne, Københavns kommunale Institutioner, de ved Kirkerne ansatte Gejstlige og forskellige offentlige Stiftelser — indtil 8 à 9 forskellige Tavler kunde forekomme i en Kirke. Kommunalbestyrelsens Standpunkt var vel i og for sig klart og rationelt, men bidrog dog væsentlig til, at Sagens Ordning her i Byen trak saa længe ud, fordi det var vanskeligt at naa til en samlet Løsning paa Grund af de mange forskellige Interesser, hovedsagelig udenfor Kommunalbestyrelsens Omraade, der var knyttet til Tavleombæringen.

Sjællands Biskop og Kancelliet havde modsat sig Kommunalbestyrelsens Ønske om Tavleombæringens fuldstændige Afskaffelse bl. a. under Henviſning til, at den Skik at indsamle Gaver under selve Guds-tjenesten var af apostolisk Oprindelse, og at navnlig Kirkerne og de gejstlige Embedsmænd ikke kunde undvære den deraf flydende Indtægt, som maatte formodes at blive meget ringere ved hensatte Bøsser end ved Tavler, der blev ombaarret. Derimod var man villig til at gaa med til en Indskrænkning i Antallet af Tavlerne. Heroverfor havde Kommunalbestyrelsen i 1844 udtalt, at den fremdeles var af den For-menig, at Tavleombæringen maatte ønskes fuldstændig afskaffet, og at man heller ikke kunde gaa med til de tilbudte Forandringer, naar fuldstændig Afskaffelse af Tavlerne ikke kunde ske, da Resultatet kun vilde blive, at en Indskrænkning i Antallet vilde forøge Indtægten ved de tilbageblevne Tavler og derved gøre deres Afskaffelse vanskeligere.

Sagen var derfor ikke bleven løst ved denne Lejlighed, og samme Skæbne havde den faaet, da den i Aaret 1854 atter bragtes paa Bane af Københavns gejstlige Konvent, idet Konventet henviste til den stadig

stigende Misfornøjelse med den forstyrrende Tavleombæring og til, at Fattigvæsenets Indtægt af Tavlerne kun kunde betragtes som Gaver til de Skattepligtige, der herved fik mindre at udrede, uden at de Fattige fik nogen større eller anden Hjælp, end de uden disse Gaver vilde erholde, ligesom det i Virkeligheden kun drejede sig om ubetydelige Beløb.

Under Hensyn til den Forbindelse, der oprindelig bestod mellem denne Sag og Spørgsmaalet om en fri Fattigforsørgelse i Kjøbenhavn, vil det være af Interesse i Korthed at følge den videre Udvikling af Sagen om Tavleombæringens Afskaffelse, som det i mange Aar syntes umuligt at faa en Ende paa, og som først fandt sin Løsning, henimod 40 Aar efter at Sagen var rejst.

I 1859 toges Spørgsmaalet paa Foranledning af Konventet under Overvejelse af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, der indhentede en Betænkning fra Sjællands Biskop og udbad sig Kommunalbestyrelsens Erklæring over Biskoppens Forslag. Dette gik nu, efter at imidlertid *H. L. Martensen* havde afløst *J. P. Mynster* som Sjællands Biskop, ud paa, at alle de Tavler, der hidtil var bleven ombaaret under Gudstjenesten i samtlige Hovedstadens Kirker, skulde bortfalde, imod at der i deres Sted ved Kirkedørene hensattes, dels en Bøsse til Fordel for vedkommende Kirke, dels en Bøsse til Nedlæggelse af frivillige Gaver til Menighedens Trængende, der ikke hørte under det almindelige Fattigvæsenes Forsorg. Biskoppen havde derhos foreslaaet, at Fattigbøssernes Indhold hver Maaned skulde udtages og fordeles af Præsterne.

Medens Kommunalbestyrelsen selvfølgelig kunde tiltræde Forslaget om Tavlernes fuldstændige Afskaffelse, saa meget mere som den regelmæssige Ombæring af Tavler i Kirkerne udenfor Kjøbenhavn imidlertid var afskaffet ved Loven af 8. Marts 1856, afveg, som det vil ses, Biskoppens Forslag med Hensyn til, hvem der skulde uddele de i Fattigbøsserne indkommende Bidrag, fra den Beslutning, Kommunalbestyrelsen havde taget i 1842, og som forøvrigt den daværende Fattigdirektion havde udtalt sig imod, idet den befrygtede, at der herved efterhaanden vilde danne sig et særskilt Forsørgelsesvæsen i hvert Sogn, som vilde lægge Hindringer i Vejen for en ordnet og planmæssig

Forvaltning af den egentlige Fattigforsørgelse og være en ny Tillok- kelse for de mange udenbys Fattige, der tyede ind til Staden og tilsidst faldt Kommunen til Byrde. Det forekom imidlertid Kommunalbestyrel- sen, at disse Betæneligheder var af underordnet Betydning ligeoverfor den smukke og naturlige Tanke, der laa til Grund for Biskoppens For- slag, en Tanke, som ogsaa udenfor Kjøbenhavn var trængt igennem ved Loven af 8. Marts 1856.

Men ligesom den nævnte Lov ikke havde lagt Bestyrelsen af De Fattiges Kasse i Gejstlighedens Haand, saaledes forment Kommunal- bestyrelsen ogsaa, at Uddelingen af de her i Stadens Kirker indsamlede Penge ikke burde overlades til Præsterne alene, men at der burde dannes en forenet Bestyrelse af lige mange Gejstlige og Verdslige. Disse sidste kunde efter Forholdene her i Staden dog ikke som paa Landet vælges direkte af Sognebeboerne, ligesom det heller ikke stemte med Borgerrepræsentantskabets Stilling at vælge dem, og Kom- munalbestyrelsen besluttede derfor, at Fattigbøssernes Indtægter maa- nedlig skulde udtages af Sognepræsten og af ham i Forening med de ved den paagældende Kirke ansatte residerende Kapellaner og et lige saa stort Antal Medlemmer af Menigheden, som Sognepræsten skulde udvælge, uddeles til saadanne Trængende af Menigheden, som ikke henhørte under det almindelige Fattigvæsens Forsorg. En detailleret Fortegnelse over de saaledes uddelte Understøttelser skulde halvaarlig tilstilles Magistraten, hvorhos et summarisk Regnskab over Indtægten og dens Anvendelse hvert Aar skulde offentliggøres.

I Aaret 1866 — 25 Aar efter at Sagen første Gang var rejst — syntes den at være sin Afgørelse nær, idet Ministeriet tilskrev Magi- straten, at Sagen nu var saa vidt fremmet, at der, forinden den kunde indstilles til allerhøjeste Afgørelse, kun stod 2 Punkter tilbage, om hvilke man udbad sig Kommunalbestyrelsens Erklæring. Af disse to Punkter har kun det ene Interesse i denne Fremstilling, nemlig Spørgs- maalet om, hvem der skulde uddele de i Fattigbøsserne indkommende Bidrag. Med Hensyn til den foreliggende Uoverensstemmelse mellem Kommunalbestyrelsens og Biskoppens Forslag herom havde Mini- steriet henstillet, at denne Sags Afgørelse udsattes til et senere Tids-

punkt, da den ikke nødvendigvis vedkom Spørgsmaalet om Tavleombæringens Afskaffelse.

Kommunalbestyrelsen skønnede imidlertid ikke, at der var nogen som helst Grund til en saadan Udsættelse, da Sagen forelaa tilstrækkeligt belyst fra alle Sider, og det maatte befrygtes, at der, naar Tavleombæringen først var afskaffet, ikke vilde blive taget behørigt Hensyn til Kommunalbestyrelsens Beslutning i denne Henseende. Man fandt derhos, at Kommunalbestyrelsens Forslag ikke blot var særdeles imødekommende, naar hensaaes til, at Loven af 8. Marts 1856 i den øvrige Del af Landet aldeles ikke gav Gejstligheden nogen lovbestemt Adgang til at tage Del i Uddelingen fra De Fattiges Kasse, men at Forslaget ogsaa maatte være Gejstligheden selv velkomment, idet det vilde fjerne enhver Formodning om, at Præsterne tog uvedkommende Hensyn ved Uddelingen. Man vedtog derfor at henholde sig til sin tidligere Beslutning.

Efter at Magistraten i Aaret 1867 paa dertil af Borgerrepræsentationen given Anledning havde anmodet Ministeriet om at bringe Sagen til Afslutning, forlangte Ministeriet i September 1868 en yderligere Erklæring af Kommunalbestyrelsen. Naar Sagen nu atter havde hvilet et Par Aar, skyldtes det den Omstændighed, at det ikke var lykkedes Ministeriet at gennemføre en meget paakrævet Omordning af Præste-, Degne- og Klokkerpengene i Kjøbenhavn, en Sag, der var af lige saa gammel Oprindelse, og som havde vist sig om muligt endnu vanskeligere at faa løst. Ministeriet foreslog derfor nu, at Erstatningen til Kapellaner og Kateketer for deres Tab ved Tavleombæringens Afskaffelse skulde tilvejebringes ved Ligning paa Sognebeboerne paa Basis af den stedfindende uheldige Ordning. Da Spørgsmaalet om en Omordning af Præstepengene i Virkeligheden maatte anses for at være af større Vigtighed, fandt Kommunalbestyrelsen imidlertid, at man, hvis Ministeriet ikke selv kunde aabne Udvej til at fjerne den eneste tilbagestaaende Hindring for Tavleombæringens Ophævelse, hellere endnu i nogen Tid maatte finde sig i, at denne iøvrigt over hele Landet bortfaldne Indkrævningsmaade bibeholdtes, i Haab om, at dens Tid dog ikke vilde blive langvarig. Man indskrænkede sig derfor til paany at fremsætte det gamle Krav om, at Ombæringen af samtlige Tavler i

Kirkerne skulde ophøre imod Hensættelsen af et lige saa stort Antal Bøsser ved Kirkernes Indgange.

Efter at Borgerrepræsentationen i 1875 paany indtrængende havde fremhævet Ønskeligheden af, at Tavleombæringen under Gudstjenesten i Kirkerne blev afskaffet, henvendte Magistraten sig i Løbet af det følgende Aar til Bestyrelserne for de forskellige Stiftelser og Institutioner, der havde Andel i Tavlepengene, for fra disse at faa Samtykke til deres Bortfald, ligesom Henvendelse ogsaa skete til de forskellige Kirker og til de Gejstlige, som var interesserede i Sagen. Da samtlige Interesserede stillede sig imødekommende til Henvendelsen, kunde Sagen nu endelig bringes til Afslutning, og ved kongelig Resolution af 8. November 1877 blev det approberet, at al Tavleombæring skulde ophøre fra 1. Januar 1878 at regne, og at der fra samme Tid kun maatte henstilles de Bøsser i eller ved Kirkerne, som Kirkernes Inspektion og Præster blev enige om, og Ministeriet gav Samtykke til. Hermed var det endelig efter mange Aars forgæves Anstrengelser lykkedes Kommunalbestyrelsen at gennemføre denne Foranstaltning, som overalt blev hilst med Paaskønnelse og Tilfredshed.

Den kongelige Resolution fastsætter imidlertid intet om Anvendelsen og Bestyrelsen af de Midler, der fremtidig indkom i Fattigbøsserne, saaledes som Loven af 8. Marts 1856 havde gjort det for den øvrige Del af Landet. Det er her i Byen stiltiende bleven overladt Præsterne selv at træffe Bestemmelse om deres Uddeling til Trængende, i hvilken Henseende de har været ret frit stillet. Bøsepengenes Uddeling blev altsaa her i Byen en ren Menighedssag i Modsætning til, hvad Tilfældet var udenfor Kjøbenhavn, hvor Midlerne indgik i den frie Fattigkasse. Og det mærkelige skete, at medens Mangelen af en Løsning af Spørgsmaalet om Tavleombæringens Afskaffelse i sin Tid havde været en Hindring for, at Loven om De Fattiges Kasse kom til at omfatte Kjøbenhavn, kom de her omhandlede Midler, da Sagen endelig blev løst, slet ikke til at tilfalde den frivillige Institution, Kjøbenhavns Understøttelsesforening, der i Mellemtiden havde dannet sig over hele Byen med den samme Opgave som De Fattiges Kasse. De fik derimod en Anvendelse, der i langt højere Grad svarede til Tanken i det oprindelige Forslag til nævnte Lov, nemlig at skabe Midler til en fri kirkelig

Fattigforsørgelse, idet de her i Byen efter at være bleven unddraget Fattigvæsenets Hovedkasse straks anvendtes til Fremme af en fri kirkelig Fattigpleje og derigennem kom til at danne den første Begyndelse til det økonomiske Grundlag for Menighedsplejerne, der faa Aar senere begyndte at organisere sig i Sognene.

En Særstilling i denne Henseende indtager dog de saakaldte Blokkepenge, der ifølge Planen for Kjøbenhavns Fattigvæsen af 1. Juli 1799 var tillagt Fattigvæsenet sammen med Bøsse- og Tavlepengene, og som kun indgik fra nogle faa Kirker, idet de en kort Tid tilfaldt de Sogne-Understøttelsesforeninger, der i Aaret 1874 sammensluttedes til Kjøbenhavns Understøttelsesforening. Det var allerede i 1862 ved Behandlingen af Stadens Budget bleven vedtaget, »at Blokkepengene ved samtlige Kirker skulde forblive hos Præsterne til Uddeling af dem fra Begyndelsen af samme Aar, imod at Fattigvæsenet erholdt en Meddelelse om Uddelingen«, og i 1870 indberettede Sognepræsten ved Garnisons Kirke, at han havde fundet sig foranlediget til at afgive de indkomne Blokkepenge til Sognets private Understøttelsesforening i den Overbevisning, at Summen paa denne Maade bedst vilde komme til Fordeling imellem de værdigste, og han henstillede derhos, om Blokkepengene fremdeles maatte anvendes paa denne Maade, eller om de skulde udsondres fra bemeldte Understøttelsesforenings andre Penge midler. I den Anledning besluttede Kommunalbestyrelsen at forandre fornævnte Vedtagelse til, at Blokkepengene indtil videre af de vedkommende Sognepræster kunde afgives til de respektive private Understøttelsesforeninger og uddeles af disse paa samme Maade som de øvrige af dem indsamlede private Midler. Ved Understøttelsesforeningernes Sammenslutning i 1874 ophørte dog atter dette Forhold, idet Præsterne da beholdt disse Penge til Uddeling ligesom de foran omtalte Bøsepenge.

III.

DYRTIDSLOVENE 1853—56 OG KJØBENHAVNS KOMMUNE

Det vilde dog være en Misforstaaelse at tro, at man i den Omstændighed, at Loven af 8. Marts 1856 ikke blev gældende for Kjøbenhavn, har den egentlige Grund til, at Hovedstaden i Modsætning til hele det øvrige Land ikke fik et frit kommunalt Fattigvæsen med den Opgave at hjælpe værdige Trængende udenfor Fattigvæsenet. Hertil androg nemlig de af Loven omhandlede Midler et altfor ubetydeligt Beløb. Den egentlige Grund er at søge langt dybere, idet den hænger sammen med hele det Grundsyn, den principielle Opfattelse, der var herskende i Byens Styrelse, og som ogsaa deltes af i hvert Fald det store Flertal af de Mænd, der gik foran og stod i Spidsen for det private Velgørenhedsarbejde i Byen, og hvorefter Kommunen kun kunde yde Hjælp til Trængende, være sig direkte eller indirekte, gennem det egentlige Fattigvæsen, medens al anden Hjælp maatte overlades til den private Velgørenhed, saavel hvad Midlernes Tilvejebringelse som hvad de personlige Kræfter angik.

Et Vidnesbyrd om dette Grundsyn indenfor Kommunalbestyrelsen har man allerede i dennes Stilling til de pag. 7 omtalte Dyrtidslove, der ogsaa omfattede Kjøbenhavn, men som ikke fik nogen god Modtagelse af Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse. Det første Aar indgav Bestyrelsen og Repræsentantskabet for Haandværkerforeningen og Bestyrelsen for Folkevennernes Selskab Andragende om, at der maatte blive truffet Forholdsregler, hvorved Loven kunde komme den egentlige Middelklasse, navnlig Haandværkerstanden til Gode. Men Kommunalbestyrelsen fandt det i høj Grad betænkeligt at anordne en ekstraordinær Understøttelse ved Siden af den Understøttelse, Kom-

munen ydede gennem det almindelige Fattigvæsen, baade fordi det efter dens Formening vilde medføre betydelige Bekostninger for Kommunen og derved forøget Skattebyrde, der atter vilde indvirke skadeligt paa den private Velgørenhed, og fordi det vilde bidrage til at svække de paagældendes egen Vilje og Energi. Og da Folkevennernes Selskab og Foreningen for Oldgeseller eller Ladesvende senere indsendte Andragende om, at der fra Kommunalbestyrelsen eller i hvert Fald fra dens Medlemmer som Privatmænd maatte udgaa en almindelig Opfordring til den velhavende Del af Befolkningen om at yde frivillige Bidrag til at lindre Dyrtidens Tryk paa den ubemidlede Del af Samfundet, der led under Dyrtiden og Følgerne af den ødelæggende Kolera-epidemi, svarede man, at man ikke fandt Anledning til at gaa ind paa en saadan Begæring, da det laa udenfor Kommunalbestyrelsens Omraade at tage Beslutning herom, saa meget mere som man derved vilde komme i Strid med de Betragtninger, man tidligere havde gjort gældende.

Da den anden Dyrtilslov var givet, indkom der paany Andragender til Kommunalbestyrelsen fra Formanden for Arbejderforeningens Repræsentantskab og Bestyrelsen for Oldgeselforeningen samt Folkevennernes Selskab om at benytte den givne Bemyndigelse, i hvilken Anledning Kommunalbestyrelsen udtalte, at den ikke fandt Føje til at anvende Loven, men derimod fandt det naturligt, at der anvendtes mere end sædvanligt til Fattighjælp. Den henledte derhos Fattigdirektionens Opmærksomhed paa § 36 i Planen for Kjøbenhavns Fattigvæsen af 1. Juli 1799, der kunde virke til at forebygge, at understøttede Personer gik over til at blive faste Fattiglemmer. Kommunalbestyrelsen vilde endelig ikke være utilbøjelig til, naar der herom maatte blive Spørgsmaal, at indrømme de vedkommende, at den Hjælp, de havde faaet ifølge sidstnævnte Bestemmelse, ikke skulde være til Hinder for Udøvelsen af deres borgerlige Rettigheder. Denne Stilling fra Kommunalbestyrelsens Side havde naturligtvis til Følge, at ogsaa denne Lov blev uden nogensomhelst Betydning i Kjøbenhavn. Det var navnlig Henvisningen til Fattigvæsenet, der stødte dem tilbage, som nærmest skulde have haft Gavn af Loven, nemlig ikke dem, der alligevel vilde komme under Fattigvæsenet, men derimod stræbsomme Folk, der blot

ikke i Øjeblikket kunde modstaa Tidens Tryk. Paa Grund af Uviljen mod Fattigvæsenet vilde de hellere lide Nød end henvende sig til denne Myndighed, selv om de sædvanlige Virkninger af Fattighjælpen blev mildnet noget.

Kommunalbestyrelsens Stilling til denne Sag gav Anledning til, at Redaktør *C. V. Rimestad* i Folketinget den 13. December 1855 stillede en Forespørgsel til Indenrigsministeren, hvori han paa Grundlag af sit nære Kendskab til Forholdene og af anstillede nøjagtige Undersøgelser godtgjorde Nødvendigheden af, at Loven blev anvendt her i Byen. Han paaviste, at det slet ikke var de Mennesker, der havde været nødsaget til at modtage Fattighjælpen, bekendt, at den var ydet under en anden Form og med en anden Virkning end al anden Fattighjælp, og at de ogsaa i mange Tilfælde blev betragtet, som om de havde tabt deres Valgret og kun kunde faa den igen efter Ansøgning.

Indenrigsministeriet, der allerede havde været opmærksom paa disse Forhold, tilskrev umiddelbart herefter Fattigdirektionen i Kjøbenhavn med Henstilling om at træffe ekstraordinære Foranstaltninger i Anledning af den herskende Dyretid i Landet, der især følte trykkende af Hovedstadens Fattige. Ministeriet, der vel var bekendt med, at Kommunen havde udvidet den almindelige Fattighjælp, fandt det nødvendigt, at der ved Siden af denne aabnedes en større Adgang end hidtil til en ekstraordinær Understøttelse, der ikke fik Indflydelse paa Modtagerens borgerlige Stilling og navnlig kunde imødekomme en Del af den Trang, hvis Afhjælpning ellers var henvist til den private Godgørenhed. Ministeriet ansaa det for hensigtsmæssigt, at Direktionen i dette Øjemed sikrede sig Bistand hos Borgere, der maatte være villige hertil, og hos de i Staden bestaaende Godgørenhedsselskaber, da Direktionen kunde drage Nytte af deres personlige Kendskab til Trængende og ved en Samvirken med disse Selskaber, der atter maatte forudsætte en nøjere Forbindelse mellem disse indbyrdes, kunde opnaa en bedre Fordeling af den ydede Hjælp end den, der kunde finde Sted, saalænge den private Godgørenhed ofte krydsede den offentlige Fattigunderstøttelse. Ved denne Lejlighed fremsattes altsaa officielt Tanken om en fælles Organisation af det frivillige Fattigvæsen og en nøjere Samvirken mellem dette og det offentlige

Fattigvæsen. Den var iøvrigt allerede fremhævet af Indenrigsminister *P. G. Bang* under Besvarelsen af Rimestads Forespørgsel i Folketinget.

Kommunalbestyrelsen fandt imidlertid stadig, at man maatte nære overvejende Betænkelighed ved at gaa ind paa disse Forslag, idet den formente, at en saadan særlig organiseret Virksomhed, der foruden frivillige Bidrag havde et Tilskud fra Kommunen til Disposition, i høj Grad vilde lamme den private Godgørenhed. Derimod meddelte den et almindeligt Samtykke til, at Understøttelse fra Fattigvæsenet ikke under disse Forhold skulde tillægges den Virkning, som Fattighjælp ellers medførte, og drog derhos Omsorg for, at Understøttelsen blev tildelt de paagældende paa en saadan Maade, at den ikke fremtraadte som almindelig Fattighjælp, saa at den sidste af disse Dyrtidslove dog fik nogen Betydning for Byens Trængende.

Denne Opfattelse af Spørgsmaalet om Hjælp til Trængende udenfor Fattigvæsenet var, saa utroligt det end nu kan synes, herskende indenfor Københavns Kommunalbestyrelse og Understøttelsesforeningen helt ind i det 20. Aarhundrede. Gang paa Gang i Aarenes Løb blev den afgørende, naar dette Spørgsmaal var fremme til Behandling, eller der i det hele var Spørgsmaal om at bidrage til Afhjælpning af ekstraordinær Nød. De vigtigste af disse Episoder i den følgende Tid vil blive Genstand for nærmere Omtale i Afsnit VI. Kommunalbestyrelsen nærede vel eller paastod i hvert Fald at nære megen Interesse for den private Velgørenhed og udviste ogsaa, som allerede det foregaaende har vist, paa sin Vis en rørende Omhu for dens Trivsel. Men det indskrænkede sig altid til Ord og Talemaader, og med Tilvejebringelse af Midler til dens Virksomhed vilde man i hvert Fald intet have at skaffe. Frygten for at slappe, svække eller endog lamme den private Velgørenhed fremføres den ene Gang efter den anden som Argument imod at lade Kommunen træde til med Midler til fri Understøttelse af Trængende udenfor Fattigvæsenet, endogsaa paa Tidspunkter, da det forlængst var godtgjort, at den private Velgørenhed som eneherskende paa dette Omraade var ude af Stand til at løse denne store Samfundsopgave. I Aarene 1887—92 ydede Kommunalbestyrelsen vel, som det i Afsnit VI vil blive oplyst, et aarligt Tilskud paa 10 000 Kr. til Københavns Understøttelsesforening, men dette kan

ikke betegnes som et Brud paa det nævnte Princip, idet Oprindelsen til dette Tilskud havde sin ganske særlige Forklaring, og saasnart Kommunalbestyrelsen blev klar over, at Spørgsmaalet om dette Tilskuds Fortsættelse drejede sig om det Princip, hvorvidt Kommunen skulde gøre noget for de Trængende udenfor Fattigvæsenet, bragte man Tilskuddet til Ophør. Først Aaret 1905 betegner et egentligt Brud paa det gamle Princip, men endnu længe efter, helt indtil Aarene umiddelbart før Verdenskrigens Udbrud, kan man spore den gamle Opfattelse, i hvert Fald indenfor Understøttelsesforeningen.

IV.

SOGNE-UNDERSTØTTELSESFORENINGERNE I KJØBENHAVN

Som Følge af den nævnte herskende principielle Opfattelse var i Kjøbenhavn al Hjælp til Trængende udenfor Fattigvæsenet fra første Færd overladt til den private Velgørenhed. Denne rørte sig imidlertid ogsaa ret kraftigt, men led under Mangel paa en fast Plan og et ordnet Samarbejde, dels mellem dens forskellige Forgørelser indbyrdes, dels med det offentlige Fattigvæsen. Der bestod en stor Mængde velgørende Foreninger og Selskaber med forskellige Formaal, som virkede aldeles uafhængigt af hverandre og uden gensidig at vide, hvem de antog sig og i hvilken Grad. De enkelte Foreninger kunde heller ikke komme til at virke med fornøden Kraft, da Kræfterne svækkedes ved, at Virksomheden var udbredt over hele Byen. Herved blev Undersøgelserne i høj Grad vanskeliggjort og kunde i hvert Fald ikke gøres saa nøjagtige, som naar Virksomheden havde været lokalt begrænset. Mange af Foreningerne hjalp dernæst endnu i stort Omfang Personer, der var under det offentlige Fattigvæsens Forsorg, ud fra den Betragtning, at saadanne først og fremmest maatte anses for trængende. Man havde ikke Blik for, at man derved i Reglen kun gav Pengene til Fattigvæsenet, hvis Pligt det var at sørge for, at dets Trængende havde det nødvendige til Livets Ophold, og at man derved selv kom til at savne Midler til det, der maatte være Hovedopgaven for den private Velgørenhed, nemlig at hjælpe Folk til at undgaa Hjælp fra Fattigvæsenet.

Trangen til en Organisation og Centralisation af den private Godgørenhed havde derfor været følt i mange Aar og ogsaa været diskuteret i Pressen, navnlig i »Fædrelandet«. Men Tiden siden den frie

Forfatnings Indførelse havde været saa meget optaget af de politiske Forhold og Begivenheder, at mange andre vigtige Spørgsmaal, deriblandt ogsaa dette, var bleven trængt tilbage. Først fra 1866 begynder man at skabe nye lokale Organisationer gennem Sogne-Understøttelsesforeningerne, hvoraf den første stiftedes paa Christianshavn. Sogneinddelingen blev lagt til Grund ved Organisationen af disse Fore-

J. C. HOLCK

ninger, fordi det var den engang bestaaende bedst kendte Inddeling, og desuden fandtes der i de fleste Sogne midlertidige eller varige Foreninger med veldædigt Øjemed, som kunde tjene til Grundlag for de oprettede Foreninger.

Tanken om at oprette en Understøttelsesforening for *Christianshavn* skyldes daværende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke, Pastor *J. C. Holck*, der d. 10. Jan. 1866 i et Bestyrelsesmøde i Christianshavns Bispisningsforening første Gang fremsatte Tanken om Dannelsen af en saadan Forening og bad de andre Medlemmer af Bestyrelsen om at tage den under Overvejelse.

Tanken blev straks grebet af Generalkonsul, Agent *H. A. Clausen*, hvis varme og nidkære Virksomhed det væsentlig skyldes, at Tanken blev realiseret. I Forening med Pastor Holck drøftede han Sagen, og paa et senere Bestyrelsesmøde fremlagde de et af dem forfattet Udkast til en saadan Forening, der tiltraadtes af hele Bestyrelsen. Denne indbød derpaa en stor Mængde Beboere paa Christianshavn til et Møde den 13. Februar 1866, hvor Sagen fandt megen Tilslutning i en talrig Forsamling af Mænd og Kvinder, og hvor Foreningen blev konstitueret. Bispisningsforeningens Bestyrelse, som bl. a. bestod af Agent *H. A. Clausen* og Pastor *J. C. Holck* valgtes til den nye Forenings Bestyrelse med Bemyndigelse til at supplere sig, saaledes at Bestyrelsen kom til

at bestaa af 8 Medlemmer. Blandt dem, Bestyrelsen supplerede sig med, var Pastor *Vilh. Munck*, da Kateket ved Vor Frelzers Kirke, senere Fængselspræst. Formand blev Pastor Holck. Der tegnedes straks ca. 1200 Rdlr. i aarlige Bidrag, og ca. 60—70 Mænd og Kvinder meldte sig til personlig Medvirkning som Undersøgere, saaledes at Foreningen straks kunde træde i Virksomhed. — Flere af dem, der meldte sig som Undersøgere, var dog ikke anvendelige som saadanne. I Fængselspræsten, Pastor Vilh. Muncks Optegnelser fortælles der saaledes om en Oberstinde, en meget korpulent og statelig Dame, der i den bedste Mening forsøgte sig som Undersøger hos en meget fattig Familie. Da hun med Besvær var naaet op ad den snævre Trappengang til det Kvistkammer, Familien beboede, var Pladsen saa indskrænket (det var i Krinolinetiden), at hendes første Bedrift var at vælte et lille Bord, og da hun, forskrækket over den anrettede Ødelæggelse, hastigt vendte sig om, væltede hun et Barn, der gav sig til

VILH. MUNCK

at brøle af alle Kræfter, hvad der forfærdede Oberstinden, som var ganske ukendt med slige indskrænkede Forhold, saa meget, at hun straks opgav Undersøgergerningen. Saaledes gik det flere, hvis Nerver ikke taalte at se Fattigdom paa nært Hold, men heldigvis var der ogsaa mange brugelige Kræfter.

Med Christianshavns Understøttelsesforening som Forbillede dannede der sig nu i de nærmest følgende Aar Understøttelsesforeninger over hele Byen. Det var dog ikke blot selve Eksemplet fra Christianshavn, der virkede hertil, men Bevægelsen anspreddes og lededes af varmhjertede og indsigtfulde Personligheder som Præsterne *Holck* og *Munck*, der maa betragtes som de egentlige Banebrydere i Under-

støttelsessagens første Aar, hvem det i særlig Grad skyldes, at man blev klar over de Principper, der burde følges, og det Maal, der burde tilstræbes. Fra Aarene nærmest efter 1866 foreligger der fra deres Haand nogle Smaaskrifter, der indeholder mange frugtbringende Tanker med Hensyn til Ordningen af Fattigplejen. Pastor *Holck* forfattede saaledes: »Om Godgørenhed og frivilligt Fattigvæsen« og Pastor *Munck*: »Om de Fattiges Vilkaar paa Christianshavn«, der blev udgivet af Christianshavns Understøttelsesforening, samt »Om Fattigdommen i Kjøbenhavn«. Det skyldes Holck, at et af de ledende Principper ved Stiftelsen af Christianshavns Understøttelsesforening blev Begrænsning til Christianshavn, ligesom Tanken om Undersøgere skyldes ham. Det skyldes særlig Munck, at det vedtoges, at Foreningen kun antog sig dem, der ikke allerede var under Fattigvæsenet, dengang noget ret uhørt.

Begge holdt, uagtet de var Præster, meget stærkt paa, at Sagen ikke maatte opfattes som et Menighedsanliggende, men som et almindeligt, borgerligt-humant Anliggende, som ingen kjøbenhavnsk Borger maatte betragte som sig uvedkommende. Som det senere vil blive omtalt, herskede denne Anskuelse ikke i alle de andre Foreninger, hvor en eller flere Præster sad i Ledelsen.

I *St. Johannes Sogn* stiftedes en Understøttelsesforening i 1867 med Pastor *Rudolph Frimodt* som Formand. Som særligt for denne Forening kan bl. a. nævnes, at Foreningen aarligt fik Halvdelen af »De Fattiges Kasse« i Kirken, d. v. s. Fattigbøssen, medens den anden Halvdel uddeltes af Præsterne selv. I denne nyopførte Kirke indførtes aldrig den Tavleombæring, som fandt Sted i Hovedstadens gamle Kirker.

Garnisons Sogns Understøttelsesforening organiserede sig i December 1867 med Pastor *N. G. Blædel* som Formand.

Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening blev stiftet i Efteraaret 1868 som en Fortsættelse og Udvidelse af den tidligere »Bespisningsforening for Frederiksberg, Vesterbro og Omegn«, der kun for en kort Tid af Aaret og kun med en ganske særlig Slags Hjælp traadte i Forhold til de Fattige. Formand for denne Forening blev Etatsraad *R. C. Støger*.

I *Trinitatis nordre Sogn* bestod ogsaa tidligere en velgørende Forening, men da det viste sig uoverkommeligt for een Bestyrelse at vinde Oversigt over det store Antal Fattige, der fandtes i dette Sogn, saa man sig nødsaget til i Efteraaret 1868 at foretage en Omordning af Foreningen, hvorefter den deltes i to Afdelinger, hver med sin Bestyrelse, saaledes at dog Kassen og Kassereren blev fælles. Det besluttedes derhos, at begge Bestyrelser gennem Formændene skulde staa i stadig Vekselvirkning med hinanden og overhovedet arbejde efter samme Plan i nøjeste Overensstemmelse med de af Christianshavns Understøttelsesforening fulgte Grundsætninger. Den første Begyndelse til et praktisk Samarbejde er altsaa gjort af de to Foreninger i *Trinitatis nordre Sogn* allerede i 1868. Formand for første Afdeling blev Oberst *C. E. V. Arnholtz* og for anden Afdeling Pastor *Peter Jessen*, senere Kommandør *P. C. Albeck*.

I Efteraaret 1867 oprettedes en Understøttelsesforening for *Trinitatis søndre Sogn*, men det vedtoges ved dens Stiftelse, at den skulde indskrænke sin Virksomhed til den forestaaende Vinter, og ved Sommerens Begyndelse opløstes den derfor atter. Under denne Forenings Virksomhed havde det imidlertid vist sig, at der var saa megen Interesse for Sagen, at der var Grund til at haabe, at en stadigt virkende Forening vilde kunne vinde fornøden Støtte i Sognet. I Efteraaret 1868 besluttede derfor en Del Mænd, af hvilke de fleste allerede havde arbejdet i den opløste Forenings Tjeneste, at stifte en blivende Understøttelsesforening for *Trinitatis søndre Sogn*, der skulde virke efter de samme Principper og omtrent paa samme Maade som den paa Christianshavn. Til Formand valgtes Skolebestyrer *L. S. Hommel*.

Understøttelsesforeningen for *Holmens Sogn og Menighed* havde egentlig bestaaet siden 1856, men plejede kun at træde i Virksomhed under mere ekstraordinære Forhold, navnlig under strenge Vintre. I December 1868 vedtog den at omdanne sig til en almindelig Understøttelsesforening i Lighed med de andre Sognes, og den 18. Januar 1869 begyndte Foreningen sin nye Virksomhed. Foreningens første Formand var Provst, Dr. phil. *Brun Juul Fog* (den senere Sjællands Biskop), og Medlem af Bestyrelsen var bl. a. den nulevende 90-aarige Pastor *D. C. Prior*, der efter Dannelsen af Kjøbenhavns Understøttel-

sesforening blev Medlem af Foreningens Hovedbestyrelse 1874—77 som den første Formand for Foreningens Gammelholms Afdeling.

I Januar 1869 traadte en Del Mænd i *Helliggejstes Sogn* sammen for at forberede Dannelsen af en Understøttelsesforening i dette Sogn i Lighed med de allerede bestaaende Understøttelsesforeninger i de fleste af Hovedstadens andre Sogne. Paa et efter Indbydelse af disse Mænd den 18. Februar s. A. afholdt offentligt Møde blev den paa-tænkte Forening dannet under Navn af »Helliggejstes Sogns Hjælpeforening«. Til Formand for Foreningen valgtes Amtsraadssekretær cand. jur. *I. E. Køster*, og Medlem af dens første Bestyrelse var bl. a. den nulevende 90-aarige Overretsprokurator *I. H. Mundt*.

Frue Sogns Hjælpeforening blev endelig stiftet i Begyndelsen af 1869 med Pastor *Chr. Ewaldsen* som Formand.

Som det vil ses, kaldte de to sidstnævnte Foreninger sig i Mod-sætning til de andre for Hjælpeforeninger, men dette korte og i og for sig smukkere Navn benyttedes dog kun det første Par Aar.

Indenfor de saaledes stiftede Understøttelsesforeninger gjorde sig paa væsentlige og afgørende Punkter store Forskelligheder gældende, saaledes navnlig med Hensyn til deres Organisation og Forretningsgang, Opfattelsen af, hvorledes Midlerne skulde tilvejebringes og Forholdet til det offentlige Fattigvæsen.

Der fandtes i de forskellige Foreninger en dobbelt Opfattelse af selve den Maade, hvorpaa Gerningen skulde udføres. Den største Del af Foreningerne var indrettet efter det christianshavnske Forbillede, hvor Forretningsgangen var den, at en skriftlig Beretning om den skete Undersøgelse blev indsendt til Bestyrelsen, som da i sine Møder, hvor Undersøgerne ikke havde Sæde eller Stemme, afgjorde Sagen. I den anden Gruppe indenfor Foreningerne fandt man, at da den væsentligste Del af Arbejdet udførtes af Undersøgerne, burde der ogsaa tilkomme dem en væsentlig Stemme ved Afgørelsen, hvorfor man ordnede Sagen saaledes, at Undersøgerne paa regelmæssige Møder enten i Kredsen eller i hele Foreningen refererede Sagen, som derpaa drøftedes af Forsamlingen og blev afgjort af den. I Korthed udtrykt var Forskellen altsaa den, at i nogle Foreninger blev den overvejende Del af Arbejdet og Afgørelsen henlagt til Bestyrelsen, der ikke

personlig kom i Berøring med de Trængende, og i de andre Foreninger blev den henlagt til Undersøgerne, i hvem man saa de egentlige Bærere af Gerningen. Blandt Foreningerne i den sidste Gruppe maa særlig fremhæves Understøttelsesforeningen for St. Johannes Sogn og Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening. I den sidstnævnte Forening fik dette Syn paa Undersøgernes Stilling et særligt Udtryk deri, at Undersøgerne kaldtes Forstandere for netop derved at betegne deres betydningsfulde Stilling.

Medens Spørgsmaalet om Midlernes Tilvejebringelse ikke er Genstand for særlig Omtale af nogle af Foreningerne, siges det af andre af Foreningerne, navnlig Christianshavns Understøttelsesforening og Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening, Gang paa Gang, at hvis Understøttelsesgerningen skal have rigtig Fremgang og nogenlunde naa sit Maal, maa Sagen støttes af mange og stadige Bidrag. Af Christianshavns Understøttelsesforening hævdes det endog, at *enhver Familie frivillig burde beskatte sig selv* og aarlig efter Evne ofre en større eller mindre Sum til Fremme af den private organiserede Godgørelse, akkurat som man ydede Skat til det offentlige Fattigvæsen. Dette Beskatningsmoment kommer endnu stærkere frem i Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening, der havde et meget kraftigt Opkrævningssystem. Foruden den undersøgende og Deltagelsen i den bevilgende Virksomhed havde Foreningens Forstandere nemlig ogsaa det Hverv at ombære Lister i Husene til Tegning af Bidrag og at opkræve de derpaa tegnede Beløb. Man ansaa det for at være af Vigtighed, at dette Hverv blev udført af Foreningens egne Medlemmer og ikke ved Bude. Ogsaa derved mente man, at Forstanderne vilde komme til at føle sig som Foreningens Bærere. Hvor en dertil egnet Personlighed fandtes, valgte Forstanderne i Reglen en Huskasserer, dog sjældent Værten eller Viceværten paa Grund af det gensidige Afhængighedsforhold, hvori disse Mænd og Husets Beboere stod til hinanden. Det siges af denne Forening, at det er en Livsbetingelse for den frie Hjelpevirksomhed, at den støttes af Befolkningen *i dens Helhed*, og at det gaar op for Folk, at det Samfundsonde, som Understøttelsesforeningerne har sat sig som Opgave at bekæmpe, ikke kan

angribes med Kraft, saalænge ikke *alle ved en frivillig Beskatning* vil yde deres Hjælp hertil.

Medens endelig de fleste af Foreningerne i Lighed med den christianshavnske kun antog sig dem, der ikke fik Hjælp af det offentlige Fattigvæsen, gjorde f. Eks. Understøttelsesforeningen for St. Johannes Sogn ikke sin Hjælp afhængig af de Fattiges Forhold til det offentlige Fattigvæsen og betragtede navnlig ikke de Fattige, der nød den saakaldte Interimshjælp, som staaende udenfor Foreningens Omraade.

Disse Understøttelsesforeninger var et betydeligt Skridt i den rigtige Retning, men at Tilstanden ogsaa efter deres Dannelse lod meget tilbage at ønske, navnlig med Hensyn til Samarbejde mellem de enkelte Foreninger, herom har man et Vidnesbyrd bl. a. i den Betænkning, der den 28. December 1868, altsaa paa et Tidspunkt, da de fleste Foreninger var stiftet, afgaves af et af Borgerrepræsentationen i 1865 nedsat Udvalg med det Hverv at »underkaste de under Fattigvæsenet hørende Stiftelser en Revision samt gjøre Forslag til en Samvirken mellem den private og den offentlige Godgjørenhed og til at organisere en Fattigforsørgelse, der har det i sin Magt at skjelne mellem værdige og uværdige Trængende og forebygge de Førstnævntes Overgang til fast Forsørgelse under Fattigvæsenet.« Denne Betænkning, der helt igennem hviler paa humane Synspunkter, giver et klart, men sørgeligt Indblik i Datidens Fattigforhold og viser navnlig, at den Tilstand, hvori Fattigvæsenets Stiftelser paa det Tidspunkt befandt sig, var aldeles uforsvarlig set saavel fra et økonomisk som fra et moralsk og hygiejnisk Standpunkt.

I denne Forbindelse er det særlig Afsnittet om Forholdet mellem den frie Fattigforsørgelse og det offentlige Fattigvæsen, der har Interesse, hvorfor der til Belysning af den herskende Tilstand skal gengives et Uddrag heraf. Udvalget er, ligesom senere den store Fattigkommission (pag. 10), af den Opfattelse, at der ved Siden af det offentlige Fattigvæsen bør staa et frivilligt af tilstrækkeligt Omfang og med de fornødne Midler, og at disse to Former af Fattigvæsenet bør arbejde Haand i Haand. »Der maa bestaa et saadant Forhold mellem det tvungne og det frivillige Fattigvæsen, at hiint kan henvise Individier, der falde ind under Begrebet »værdige Trængende«, til dette, og at

det frivillige Fattigvæsens Anmodninger til det offentlige imødekommes med den samme Tillid, hvormed de blive fremsatte. Det offentlige og det frivillige Fattigvæsen skulle ikke have nogen Hemmelighed for hinanden; de maa betragte hinanden som Virksomheder, der ikke kunne undvære hinanden, uden at hver af dem vil savne sin naturlige Begrænsning og sit naturlige Supplement. Den offentlige og den private Fattigforsørgelse bør altsaa underholde en stadig gjensidig Forbindelse.

Her møder imidlertid den Vanskelighed, at der endnu ikke bestaar noget frivilligt Fattigvæsen i Kjøbenhavn. Der ydes af Private en overordentlig stor Sum mellem Aar og Dag til de Trængende, dels under Form af tilfældig Almisse, dels gennem Legater og andre Stiftelser, dels endelig ved Understøttelsesforeninger af forskjellig Art. Alt dette er Momenter af et frivilligt Fattigvæsen, men heller ikke mere. De mange Kræfter, der i saa Henseende ere virksomme, arbejde aldeles uafhængigt af hverandre og uden gjensidig Kontrol, saaledes at den ene velgjørende Institution ikke veed, hvad den anden gjør. Som Følge heraf kunne Gaverne trods al Omhu fra den enkelte Bestyrelses Side umuligt blive uddelte retfærdigt, og det hænder kun altfor ofte, at den Fattigere bliver skudt tilside for den mindre Trængende, og at Mangfoldige, der burde understøttes, ikke kunne opnaae nogen Hjælp og derfor maa ty til det offentlige Fattigvæsen, medens Andre leve ret bekvemt af Velgjørenheden. Der behøves altsaa først og fremmest en Organisation af den private Velgjørenhed, en Haand, som kan ordne og samle de spredte Kræfter, ... et Fællesorgan for det frivillige Fattigvæsen. ... Kun en Autoritet som den her omtalte, hvorved en loyal Samvirken til det fælles Maal mellem det frivillige Fattigvæsens mangfoldige Forgørelser tilvejebringes, kan optræde som sideordnet med den offentlige Fattigbestyrelse, og kun med en saadan kan denne stadigt samvirke. En uafbrudt direkte Forbindelse mellem det offentlige Fattigvæsen og de enkelte private Velgjørenhedsindretninger er nemlig en Umulighed, dels paa Grund af disses meget betydelige Antal, dels fordi den private Velgjørenhed ikke kan yde det offentlige Fattigvæsen den fornødne Garanti for en hensigtsmæssig Anvendelse af sine Midler, saalænge den savner ethvert Spor af Organisation. ...

Det maa først og fremmest være Opgaven at organisere det Bestaaende saaledes, at de velgjørende Indretningers og Foreningers Midler, saavidt de statutmæssige Bestemmelser tillade det, kunne komme de Individuer tilgode, der trænge haardest og ere mest værdige til at blive hjulpne. Dette kan imidlertid ikke forsøges, før hele det private Understøttelsesvæsen i Kjøbenhavn — selvfølgelig fraregnet saadanne Understøttelser, der ere en rent personlig Sag mellem Giveren og Modtageren — er hævet op af det Mørke, som hidtil har omgivet det; man maa med andre Ord vide, hvilke Institutioner af denne Art der findes i Kjøbenhavn, med hvor store Midler de virke, og paa hvilke Betingelser Hjælpen ydes af hver enkelt velgjørende Indretning. . . . Men en Organisation af det Bestaaende er ingenlunde nok. Ved Siden af de forhaandenværende Velgjørenhedsindretninger bør der oprettes nye, og overfør de mangfoldige bestaaende Institutioner, der virke i en særlig Retning og indenfor afsluttede Standsgrændser, trænger man navnlig til saadanne Selskaber, der i Lighed med den christianshavnske Understøttelsesforening søge at afhjælpe Nøden, hvorsomhelst den ytrer sig. Det frivillige Fattigvæsen kan ikke siges at være fuldkommen tilstrækkeligt udviklet, før Selskaber under een Centralbestyrelse og staaende i stadig Vexelvirkning med det offentlige Fattigvæsen have forgrenet sig over hele Staden og virke med saa betydelige Midler, at ingen værdig Trængende behøver at tye til det offentlige Fattigvæsen for at erholde det Nødvendige til Livets Op- hold.«

Det var altsaa fremdeles Samarbejde, det skortede paa, baade mellem de enkelte Foreninger indbyrdes og med det offentlige Fattigvæsen.

V.

DE SAMVIRKENDE SOGNE-UNDERSTØTTELSESFORENINGER OG DERES SAMMENSLUTNING TIL KJØBENHAVNS UNDERSTØTTELSESFORENING

Tanken om en fælles Organisation af hele Hovedstadens frivillige Fattigvæsen, der saaledes kommer stærkt frem i den foran citerede Betænkning, havde paa det Tidspunkt allerede været udformet af »*Centralkomiteen i Kjøbenhavn*«, der stiftedes 1848 og rekonstrueredes 1863, og som havde vundet Anseelse paa Grund af sin heldige Virksomhed under de to Krige. Efter Krigen 1864 kom Komiteen ind paa at overveje, om den ikke burde overtage en ny Virksomhed ved Siden af Understøttelsen af Saaredes og Faldnes Efterladte, idet denne Virksomhed ikke længere havde Brug for en saa talrig Komite, og da Tanken om at skabe en planmæssig Ordning af den private Velgørelse, som i Afsnit III og IV nævnt, fra forskellig Side var fremsat, laa det for Centralkomiteens Bestyrelse nær at rejse det Spørgsmaal, om ikke Centralkomiteen for Kjøbenhavns Vedkommende burde tage dette Spørgsmaal i sin Haand og søge det fremmet paa bedste Maade.

Centralkomiteen nedsatte derfor i 1866 et Udvalg til at overveje, hvorvidt der burde og kunde tilvejebringes et Centralorgan for en frivillig Fattigunderstøttelse omfattende hele Staden Kjøbenhavn, og til at fremkomme med Forslag hertil. Dette Udvalg afgav i 1867 et Forslag til Dannelse af en Komite for det almindelige Velfærd i Kjøbenhavn, der skulde arbejde i to Retninger og fordele sin Virksomhed til følgende to Sektioner: Første Sektion for det frivillige Fattigvæsen, anden Sektion for de Fattigdommen forebyggende Foranstaltninger. Et Forbillede for Organisationen af første Sektion fandt man i den allerede stiftede Christianshavns Understøttelsesforening, og man tænkte sig nu Staden inddelt i 216 Kredse, som hver skulde bestyres

af en Kredsforstander valgt af samtlige Kredsens Beboere, der havde fyldt 25 Aar og var uberygtede. Dette Antal svarede til 1 for hver 7—800 Indbyggere, og efter et omtrentligt Skøn vilde hver Kredsforstander aarlig faa Tilsyn med 10—15 Familier. Ingen af Forstanderne skulde være lønnet, men Forstanderskabet skulde være en Hæders- og Tillidspost. Ved den foreslaaede Valgmaade mente man, at navnlig de Fattige bedst vilde kunne udpege den, de ønskede til Forstander, og at Interessen for det frivillige Fattigvæsen ad denne Vej lettere vilde vækkes og vedligeholdes, end naar Komiteen paatvang Kredsen Forstandere, der ikke paa Forhaand havde Beboernes Tillid. Det er det samme Argument, som mere end 40 Aar senere føres i Marken for Oprettelsen af en kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn. Iøvrigt haabede man paa, at mange vilde tilbyde sig frivilligt, ligesom Tilfældet havde været paa Christianshavn. Det fortjener særlig at fremhæves, at Udvalget mente, at Forstanderne ikke blot skulde antage sig dem, der umiddelbart henvendte sig til dem om Hjælp, men ogsaa »de saakaldte skjulte Trængende, som af Undseelse holde sig tilbage (pauvres honteux).« De 216 Kredsforstandere skulde vælge 24 Hovedforstandere og disse atter en Formand.

Udvalgets Forslag vandt dog ikke den fornødne Tilslutning, og Planen, der gik udover, hvad der dengang kunde opnaas, blev opgivet. Bevægelsen gik i Stedet for i den Retning at bygge Organisationen op nedenfra og overalt i Byen søge dannet lokale Foreninger i Lighed med, hvad Tilfældet allerede var paa Christianshavn og andre Steder, for paa dette Grundlag at søge en fælles Organisation gennemført.

Efter at der var dannet Sogne-Understøttelsesforeninger over hele Byen indledede nogle enkelte Mænd, hvoriblandt navnlig Pastor *Holck* og Pastor *Munck*, Forhandlinger med hver af disse Understøttelsesforeningers Bestyrelser for at bane Vejen for en Samvirken. Disse Forhandlinger førte til, at Understøttelsesforeningerne i Efteraaret 1869 vedtog at slutte sig sammen under en fælles Overbestyrelse, der samtidig med at udgøre et Bindeled mellem de enkelte Foreninger og varetage de almindelige Anliggender, skulde stræbe at blive et Centralorgan for hele den private Velgørenhed. Fællesbestyrelsen dannedes ved Delegerede, 1 valgt af hver Understøttelsesforening.

Den 22. November 1869 afholdt »*Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse*« sit første Møde. Som Delegerede mødte Oberst *Arnholz* (Trinitatis nordre Sogns 1. Afdeling), Kommandør *Albeck* (Trinitatis nordre Sogns 2. Afdeling), Skolebestyrer *Hommel* (Trinitatis søndre Sogn), Pastor *Ewaldsen* (Vor Frue Sogn), Provst, Dr. *Fog* (Holmens Sogn), Kammerraad *Harboe*, fra Marts 1871 Etatsraad *J. Jetsmark* (Frederiksberg), Pastor *Holck* (Christianshavn), Amtsfuldmægtig *Køster*, fra Juni 1871 Kontorchef i Magistraten *P. C. F. Bech* (Helligøjstes Sogn), Oberst *H. F. M. Olufsen* (Garnisons Sogn).

Efter Tilkaldelse af Fællesbestyrelsens Formand, Oberst *Arnholz*, tiltraadte derhos Højesteretsadvokat *H. N. Hansen* (den senere Borgmester), der blev Sekretær, Kassereren ide 2 Afdelinger af Trinitatis nordre Sogns Understøttelsesforening, Grosserer *W. P. Borgen*, der blev Kasserer, Pastor *Munck* og Stadskonduktør, Kaptajn *T. Krack*, hvilken sidste dog udtraadte i November 1871. Fra Januar 1870 deltog endelig som Tilkaldt Sekretæren i Trinitatis nordre Sogns Understøttelsesforenings 1. Afdeling, cand. jur. *I. G. F. Ræder*, der dog ogsaa ret snart udtraadte.

I Begyndelsen deltog St. Johannes Sogns Understøttelsesforening ikke i Samarbejdet paa Grund af sin pag. 34 omtalte Stilling til det offentlige Fattigvæsen. Men denne Foreningens Opfattelse og Fremgangsmaade fik snart en Ende, idet den daværende Fattigborgmester *H. A. V. Knudsen* lod Foreningen vide, at han paa ingen Maade ønskede, at Foreningen hjalp de Fattige, som Fattigvæsenet antog sig, ja han vilde endog helt tage det Offentliges Hjælp fra de Fattige, som modtog Gaver fra Understøttelsesforeningen. Efter at Foreningen saa-

C. E. V. ARNHOLTZ

ledes var bleven saa at sige tvunget til at indskrænke sine Gaver til saadanne Fattige, der ikke oppebar nogen Hjælp fra det Offentliges Side, var den væsentligste Forskel mellem denne Forening og de øvrige Foreninger, der allerede havde sluttet sig til Fællesbestyrelsen, bortfalden, og St. Johannes Sogns Forening efterkom da Indbydelsen til at slutte sig til Fællesbestyrelsen og delegerede i April 1870 Intendant *A. Møller* til denne.

Det var Fællesbestyrelsens Opgave at modtage de Pengemidler, der blev ydet til den fælles Understøttelsesvirksomhed i Kjøbenhavn. Som Følge af, at den bestaaende Sogneinddeling var valgt som Begrænsning for de enkelte Foreninger, var de Fattiges Antal og Midlerne til deres Understøttelse bleven højst ulige fordelt mellem de forskellige Kredse. Denne Ulighed var det Fællesindsamlingens Øjemed at søge fjernet. Det var dernæst Fællesbestyrelsens Opgave at drage Omsorg for og sikre Bidragyderne, at der i de enkelte Foreninger blev virket i Overensstemmelse med de opstillede Grundregler, og endelig var det Opgaven under en samlet Ledelse at træffe Foranstaltninger til at modarbejde og forebygge Fattigdommen.

I Begyndelsen gik det kun smaat frem mod det Maal, Fællesbestyrelsen havde sat sig. De store Verdensbegivenheder, der opfyldte Sindene, bidrog deres hertil. Men navnlig var det en Hindring, at den nye Organisation af det offentlige Fattigvæsen, der maatte være den egentlige Fører i Kampen mod Fattigdommen, endnu ikke var afsluttet, saaledes at Grænsen mellem Fattigvæsenet og den private Velgørenheds Omraade ikke kunde aftales, og den stadig Vekselvirkning mellem dem begge heller ikke kunde komme frem. Endelig var den Opgave at tilvejebringe et Fællesskab mellem de enkelte Foreninger i sig selv saa vanskelig, at der kun kunde gøres smaa Fremskridt. Da Fællesbestyrelsen blev dannet, havde de fleste af Foreningerne allerede arbejdet i nogen Tid uden indbyrdes Forbindelse, og en forskellig Praksis i flere Retninger havde allerede udviklet sig. Det var paa høje Tid, at der blev dannet et Fællesorgan, da de enkelte Foreninger ellers uden Tvivl vilde være kommen endnu længere bort fra hverandre. Da Fællesbestyrelsen traadte i Virksomhed, havde den Valget mellem to

Fremgangsmaader. Enten kunde man radikalt uden Hensyn til den forskellige Praksis, der allerede fandtes i Foreningerne, stræbe at centralisere stærkt og at skabe en fuldstændig ensartet Organisation, saaledes at alle Foreninger f. Eks. kun havde een Kasse og nøjagtigt fulgte de samme Regler i Administrationen. Eller man kunde nøjes med at lade Fællesskabet forhindre videre Udvikling af Forskelligheder og overlade til Tiden og Erfaringen at skabe den større Ensartethed. Man valgte foreløbig den sidste Vej og opstillede derfor kun de fælles Grundregler, som alle Foreninger kunde slutte sig til, idet iøvrigt hver Forening fortsatte sit eget selvstændige Liv som hidtil. Man var vel klar over, at et Fællesskab i Organisationen under disse Forhold kun vilde gøre langsomme Fremskridt, men til Gengæld haabede man, at de vilde blive saa meget mere sikre. De *Grundregler*, hvortil alle Foreningerne sluttede sig, var med Hensyn til Betingelserne for Ydelse af Hjælp følgende:

»1) Hjælpen ydes kun efter stedfunden personlig Undersøgelse, under et vedvarende omhyggeligt Tilsyn, og med deraf følgende personlig Vejledning og Støtte for de Trængende;

2) Hver Trængende henvises til en bestemt Person, der for hans Vedkommende har at varetage og opfylde Foreningens Formaal;

3) Hjælp ydes for at bringe de Trængende til at kunne bestaa ved egne Kræfter, forsaavidt de dertil ere istand, eller forsaavidt de ere Gamle, Uhelbredelige o. desl. og Midlerne dertil tilstrækkelige, indtil der paa anden Maade kan drages Omsorg for deres Subsistens;

4) Ingen, som modtager Hjælp af det offentlige Fattigvæsen, Sygehjælp undtagen, kan samtidig understøttes af Foreningen;

5) Ved Hjælpen at fremkalde Selvvirksomhed er et Hovedøjemed; derfor ydes Hjælp ikke til dem, som selv kunne, men ikke ville arbejde, eller som paa anden Maade forsømme selv at sørge for sig og Sine;

6) Hjælpen ydes, hvor den antages at kunne gavne, uden Hensyn til Kjøen, Alder, Stand, Troeskjendelse o. s. v., og retter sig i Størrelse, Udstrækning, Tid og saa fremdeles efter hvert Tilfældes Behov.«

Det er et smukt Minde, Understøttelsesforeningernes første ledende

Mænd har sat sig i disse lige humane og kloge Regler, byggede paa ægte filantropiske Grundsætninger. Det er Kærlighed til Medmennesker og Omsorg for deres Ve og Vel, ikke blot rent materielt, men ogsaa i moralsk og aandelig Henseende, der, forenet med den rette Forstand, lyser ud af denne Understøttelsesforeningernes »Grundlov«, som Reglerne fortjente at benævnes. Et stærkt Vidnesbyrd om, i hvor høj Grad de er et Udtryk for sande filantropiske Grundsætninger, har man ogsaa deri, at medens man i Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse, som det følgende vil vise, var uenig om mangt og meget, var der ingen Uenighed om disse Grundregler for selve Virksomhedens Udøvelse, der ogsaa optoges væsentlig uforandrede i de endelige Vedtægter for Københavns Understøttelsesforening.

Der var ogsaa naaet gode Resultater allerede ved selve Fællesbestyrelsens Oprettelse. Der var saaledes mindre Fare for, at den ordnede private Velgørenhed paa Grund af tilfældige Omstændigheder pludselig kunde ophøre i et eller andet Distrikt af Byen. Ved stadige Møder begyndte de enkelte Foreninger gennem deres Delegerede at lære hinanden at kende og gensidig at udveksle Erfaringer. Foreningerne anlagde samme Regnskabsaar, og der blev truffet bestemt Aftale om, hvorledes der skulde forholdes, naar en Trængende flyttede fra et Distrikt til et andet. Ved Oprettelsen af en Fælleskasse var der endelig banet Vej til en Udjævning af det tidligere Misforhold mellem velhavende Distrikter med faa Fattige og fattige Distrikter med mange Trængende.

I Begyndelsen af 1871 vedtog Kommunalbestyrelsen Reformen af Hovedstadens Fattigvæsen, hvorved bl. a. indførtes lønnede Distriktsforstandere. At man ved *Fattigvæsenets nye Organisation* regnede med en virkelig Sammenslutning af de bestaaende Understøttelsesforeninger som et nødvendigt Supplement til det offentlige Fattigvæsen, ses bl. a. af følgende af Kommunalbestyrelsen som et Led i den samlede Reform vedtagne Beslutning: »Saa snart den private Fattigforsørgelse er saaledes ordnet i Hovedstaden, at dens forskellige Forgørelser, byggede paa forud bestemte Principper og Regler, virke gjennem en fælles Overbestyrelse, skal der søges tilvejebragt en organisk Forbindelse

mellem det offentlige og det private Fattigvæsen og en derpaa grundet stadig Samvirken mellem begge Institutioner.«

Dette gav nu Stødet til, at man indenfor Fællesbestyrelsen, særlig paa Foranledning af Skolebestyrer *Hommel* og Advokat *H. N. Hansen*, hvoraf førstnævnte var Medlem af Borgerrepræsentationen, skred til Arbejdet paa en virkelig Organisation af Fællesskabet mellem Foreningerne og af Fællesbestyrelsen, for at denne bedre kunde naa det opstillede Maal: at blive et Centralorgan for hele den private Velgørenhed.

Det besluttedes at nedsætte et Udvalg til at forberede Sagen, hvortil valgtes Pastor *Holck*, Advokat *H. N. Hansen*, Skolebestyrer *Hommel*, Pastor *Munck* og Intendant *Møller*. Allerede ved denne Lejlighed var der Uenighed om, hvor vidt man skulde gaa, idet det fra en Side hævdedes, at Organisationen burde indskrænke sig til, at der fastsattes Bestemmelser for Forretningsgangen og Valg m. v. indenfor Fællesbestyrelsens egen Midte, medens man fra anden Side mente, at Understøttelsesforeningernes hele Forhold og Samvirken burde være Genstand for Organisation.

Den 1. November 1871 forelaa fra Udvalget en Betænkning, som gjordes til Genstand for en indgaaende Drøftelse, hvorefter der den 15. s. M. vedtoges forskellige formelle Ændringer i de i sin Tid vedtagne Grundregler for Fællesbestyrelsen. Efter disse skulde der vælges nye Delegerede og nedsættes et *fast Forretningsudvalg*. Som de nyvalgte Delegerede sendte Foreningerne de samme, som hidtil havde været Delegerede, med Undtagelse af Vor Frue Sogn, der nu delegerede Højesteretsadvokat *A. Hindenburg*. Bestyrelsen valgte dernæst tilkaldte Medlemmer, og det vedtoges foruden dem, der allerede sad som tilkaldte, at anmode Grosserer *D. B. Adler*, Overretsprokurator *Vilh. Rode*, Vicepolitidirektør *V. Oldenburg* (den senere Overpræsident) og Pastor *Ove Hohlenberg* om at indtræde i Bestyrelsen. Denne valgte derpaa Vicepolitidirektør *Oldenburg* til Formand, og Forretningsudvalget kom iøvrigt til at bestaa af Overretsprokurator *Rode* som Sekretær, Grosserer *Borgen* som Kasserer, Advokat *H. N. Hansen*, Kontorchef *Bech* og Oberst *Olufsen*.

Foruden at lede de løbende Forretningsanliggender skulde dette Forretningsudvalg især have den Opgave at sætte sig i Forbindelse med de enkelte Understøttelsesforeninger ved Forhandling med deres Bestyrelser, Besøg i deres Møder o. s. v., for derved at komme til Kundskab om Sagens Gang og Stilling i de forskellige Foreninger og om Fattigforholdene i det hele i Byen og derefter give Meddelelser

herom til Fællesbestyrelsen. De vigtigste Punkter, Forretningsudvalgets Medlemmer skulde søge Oplysning om, var: Midlernes Tilvejebringelse, Organisation og Forretningsgangen samt Forholdet til Fattigvæsenet.

V. OLDENBURG

Det blev i det Fællesmøde, i hvilket Forretningsudvalget nedsattes, forudsat og udtrykkelig udtalt, at man fra Forretningsudvalget ventede Forslag og Planer til en stærkere og mere ensartet og samlet Virksomhed i den frivillige Understøttelsesgerning, og i den af Fællesbestyrelsen vedtagne Meddelelse til Pressen udtales det, at man har haft Følelsen af, at *Orga-*

nisationen lagde nogen Hindring i Vejen for, at Fællesbestyrelsen med fornøden Kraft kunde arbejde hen til det Formaal at blive »et virkeligt Centralorgan for det private Understøttelsesvæsen.« Det tilføjes, at Fællesbestyrelsen har tænkt ved den nye Ordning »at knytte de enkelte Understøttelsesforeninger saaledes til hverandre, at de mere end hidtil fremtræde som Dele af et større Hele, og at de alle ved Tilvejebringelsen og Anvendelsen af Midlerne med større Ensartethed følge Regler, som man vil søge at gjøre saa faste og bestemte, som den hele Virksomheds Natur tilsteder.«

Noget af det første, Forretningsudvalget iøvrigt foretog sig, var at søge Forhandling dels med Borgmester *Knudsen*, væsentlig for at

høre hans Udtalelser og Opfattelse af Understøttelsesforeningernes Opgave og Forholdet til det almindelige Fattigvæsen, og dels med Gros-serer *D. B. Adler* for at høre hans Tanker med Hensyn til Organisation-
nen. Det maa betragtes som givet, at disse to Mænd har haft en meget stor Indflydelse paa Udviklingen i den følgende Tid.

Samtidig med at Forretningsudvalgets Medlemmer undersøgte Forholdene i de enkelte Foreninger, udarbejdedes der af Vicepolitidi-
rektør *Oldenburg*, Advokat *H. N. Hansen* og Kontorchef *Bech* fore-
løbige Planer for en samlet Organi-
sation. Efter at disse foreløbige For-
slag var sammenarbejdet, vedtoges
det samlede Forslag af Forretnings-
udvalget som »*Udkast til Ordningen
af en almindelig københavnsk Un-
derstøttelsesforening*«, hvilket Ud-
kast det besluttedes at udsende til
Formændene for de enkelte For-
eninger og derefter drøfte i Fælles-
bestyrelsen. Forslaget, der var me-
get radikalt, gik bl. a. ud paa med
Opgivelse af de bestaaende Sogne-
foreninger at inddele Foreningen i

D. B. ADLER

et vist Antal Hoveddistrikter, svarende til de af det offentlige Fattig-
væsen fulgte Inddelinger, med en fælles Kasse og med ganske
ensartet Forretningsgang i alle Distrikter. Det ledsagedes af udfør-
lige Bemærkninger eller Motiver, forfattede af Overretsprokurator
Rode, der bl. a. indeholdt en Oversigt over Resultatet af de i Forenin-
gerne foretagne Undersøgelser. Af disse Bemærkninger vil det være
rimeligt at gengive et Uddrag, da det letter Forstaaelsen af, hvorfor
man fandt det fornødent at søge en Ændring i det hidtil bestaaende
Fællesskab. Det hedder i Bemærkningerne:

»... Skal nu en saadan Enhed naaes, maa den finde sit Udtryk i
den hele Organisation, det er ikke nok, at de forskjellige Understøt-

telsesforeninger vedtage visse fælles Hovedprincipper; thi uden en Organisation, der hævder og støtter Udførelsen af de Hovedprincipper, man har vedtaget at udtale, ville disse aldrig overalt komme til fuld Virkelighed; man vil umærkelig komme bort fra det vedtagne, etsteds paa det ene Punkt og et andet Sted paa det andet Punkt. — Støtter

VILH. RODE

af derimod Organisationen Udførelsen af de vedtagne Principper, saa fremmer den ogsaa et større Samarbejde, og det er netop igjennem dette, at en ensartet Hovedopfattelse af den hele Sag vil voxe frem. En saadan Eenhed er en Støtte i Gjerningen indadtil, men den er ogsaa en Nødvendighed udadtil overfor Samfundet, hvor man vil udføre endel af dettes Gjerning og fordrer alles fulde Understøttelse.

Seet i al Almindelighed kan det tage sig ud, som om der allerede var et fuldt Samarbejde, en fast Organisation mellem de enkelte Foreninger. De vedkjende sig de samme Anskuelser i Synet paa Understøttelsesgjerningen, den personlige Undersøgelse, det vedvarende omhyggelige Tilsyn, man vil væsentlig fremme den uskyldigt

standsede Virksomhed, vække Selvfølelsen, man understøtter kun den, som har Forsørgelsesret og ikke den, der nyder offentlig Fattig-Understøttelse. Dertil kommer, at Fællesbestyrelsen bestaar af Repræsentanter for hver af de enkelte Foreninger, — Eenheden i Anskuelserne og deres Udførelse synes altsaa garanteret. Men det forholder sig i Virkeligheden ikke saaledes, og det er ganske naturligt; de enkelte Foreninger ere voxede selvstændig op, de have deres særlige Historie, deres Eiendommeligheder og deres oprindelige Organisation, men dette er Egenskaber der lettelig vanskeliggjøre, at disse Foreninger i deres Gjerning føle sig som Led af et større Hele; tværtimod de føle

det let som et Brud paa deres Virkefrihed, paa Friskheden i deres Gjærning, dersom de i noget Punkt skulle bøje af fra den oprindelige Vei«

Der gøres herefter Rede for de ved Undersøgelsen i Foreningerne fundne Forskelligheder, navnlig med Hensyn til Undersøgenes Stilling og Tilvejebringelsen af Midlerne, hvorefter der fortsættes: »Hvormeget eller hvor liden Vægt man nu end vil tillægge hver enkelt Uoverensstemmelse i Foreningernes Organisation og Administration, saa vil det ikke kunne nægtes, at der er saadanne Uensartetheder tilstede, som begunstige Adskillelsen mere end Samvirksomheden, og som ikke kan overvindes ved en Fællesbestyrelse, — der ikke er et Led i en hel Organisation, men en Tilbygning uden egentlig sand Forbindelse med de tidligere Bygninger, — eller ved nok saa hyppige Møder af Forretningsudvalget i de enkelte Afdelinger.

Det er derfor ganske naturligt, at Forretningsudvalget for at præcisere den Tanke, som har faaet sit Udtryk i Ønsket om at gjøre Understøttelsesforeningerne til et Centralorgan for det private Understøttelsesvæsen, er endt med at foreslaa een eneste Forening, hvis enkelte Kredse og Distrikter ere organisatorisk forbundne med hinanden, saaledes at Betingelserne for Ensartethed fra Fødslen er tilstede. — Dersom det stedse stærkere og stærkere betonedede Ønske om en virkelig Eenhed i det kjøbenhavnske Understøttelsesvæsen har været fuldt gjenomtænkt, saa kan ingen af de enkelte Foreninger have været blind for, at der krævedes Ofre, Opgivelse af oprindelige Former, Regler og Vaner, ja indtil en vis Grad Opgivelse af den oprindelige fuldkomne Uafhængighed af alle andre; men har man været sig dette bevidst og dog troet, at Sagen krævede dette Offer, saa kan Skridtet til Omdannelsen af de enkelte Foreninger til Led af een eneste Forening heller ikke blive noget helt uventet.

Før der kan være Tale om en detailleret Gjennemgaaen af Ud-kastets enkelte Bestemmelser, vil det derfor i Fællesbestyrelsen være nødvendigt først at faa et Ja paa de Spørgsmaal, der saa at sige bære den hele Reform, der tilsigtes:

1) Erkjendes det, at Understøttelsesforeningerne bør søge at blive et Centralorgan for det kjøbenhavnske Understøttelsesvæsen?

2) Erkjendes det, at dette kun fuldelig kan naaes ved en fast organisatorisk bestemt Enhed?

3) Er man rede til at omdanne de bestaaende Foreninger og at optage nye Kredse som Underafdelinger af een eneste kjøbenhavnsk Understøttelsesforening med een Bestyrelse og een Kasse, ensartet formel Forretningsgang, samme Schemaer, Optegnelser, Protokoller og deslige?«

Da Udkastet kom til Drøftelse i Fællesbestyrelsen, udtalte Pastor *Holck*, at han kunde ønske, at man var gaaet noget langsommere frem og havde nøjedes med en fuldstændig Redegørelse for Virksomheden i de forskellige Foreninger for paa det Grundlag at drøfte Fortrin og Mangler og undersøge, hvor nær man kunde komme hinanden. Nu fra oven af at tage fat og afgøre Sagen i et Øjeblik var farligt. Dertil var de enkelte Foreninger ikke stærke nok, de maatte vokse frem til Enheden. Han ønskede vel Enhed, men vilde ikke være med til at indsætte Former, der bandt Livet og Selvstændigheden i de enkelte Kredse.

Advokat *Hindenburg* og Intendant *Møller* udtalte sig stærkt mod at opgive Sogneinddelingen.

Advokat *H. N. Hansen* betonedede, at Enheden nu var nødvendig. I de nye Fattigreformer gik man ud fra, at Kjøbenhavn fik sit frivillige Fattigvæsen som en fast Institution, men det havde man ikke nu.

I Tilslutning hertil fremhævede Skolebestyrer *Hommel*, at Spørgsmaalet om Bidrag fra Kommunerne til det frivillige Fattigvæsen stod paa Dagsordenen. Det kunde ogsaa blive rettet til Understøttelsesforeningerne, men som de nu sad i det, kunde det ikke ske.

Etatsraad *Jetsmark* hævdede, at det netop nu var Tidspunktet til at skabe en organisatorisk Enhed, for at man kunde blive en Institution, som det offentlige Fattigvæsen kunde træde i Forhandling med.

Pastor *Munck* havde først været tvivlende, men var nu fast bestemt paa at arbejde paa at skabe en Enhed. Efter at det offentlige Fattigvæsen var indtraadt i en ny Ordning, kom Spørgsmaalet til Foreningerne, om de nu ogsaa var saaledes organiseret, at Fattigvæsenet kunde træde i Forbindelse med dem. Han havde tidligere lagt megen

Vægt paa Sogneinddelingen, da den særlig kendtes af den fattige Befolkning, men nu havde man faaet Fattigvæsenets Distrikter, der særlig var dannet under Hensyn til den rige og fattige Befolknings Fordeling og derhos bedre end Sogneinddelingen gav Lejlighed til en nær Forbindelse med Distriktsforstanderne, og efter at han havde faaet Øje paa denne Inddelings Fortrin, vilde han »med flyvende Faner og klingende Spil gaa over i Udvalgets Lejr«.

Ved den i et Møde den 3. Maj 1872 foretagne Afstemning besvarede alle de tre Spørgsmaal med ja, det første Spørgsmaal enstemmigt, de to øvrige imod Advokat Hindenburgs og Intendant Møllers Stemmer.

Derefter blev Forslaget drøftet i Enkeltheder og med overvejende Majoritet vedtaget i et Møde den 7. Juni, hvorhos det vedtoges at udsende det til Foreningerne som »*Forslag til Vedtægter for den almindelige københavnske Understøttelsesforening*« til Vedtagelse eller Forkastelse. Der fremkom paany paa dette Møde en decideret Udtalelse fra Repræsentanterne for Vor Frue og St. Johannes Sogne, hvorefter deres Kredse aldeles ikke kunde gaa ind paa en Ordning paa det foreliggende Grundlag, ligesom Provst Føg nu ogsaa udtalte sig imod Ophevelsen af Sogneinddelingen.

Saavel af de følgende Drøftelser i Forretningsudvalget som af den Skrivelse, hvormed Udvalget udsendte Forslaget, faar man et tydeligt Indtryk af, at Udvalget allerede da forudsaa, at Forslaget næppe vilde faa nogen let Gang gennem Foreningerne til Trods for dets velvillige Modtagelse i Fællesbestyrelsen. I den nævnte Skrivelse hedder det saaledes:

»... De af Fællesbestyrelsens Medlemmer, som ønske en større Sammenslutning af Foreningernes Virksomhed, og hvis Opfattelse det her ene gjælder os om at fremsætte, ere af den Anskuelse, at den Aftagen i Interessen for Understøttelsesvirksomheden, som kjendelig er tilstede hos den større Deel af Publikum, for en stor Deel skyldes den Omstændighed, at Gjerningen, fordi den spredes til saamange forskellige Foreninger, der hver virker paa sin Maade, hver indsamler sine Bidrag o. s. fr., ikke fremtræder som fyldestgjørende den Opgave at yde virksom og behørig Hjælp til de Fattige *over hele København*.

Det har under de Forhandlinger, der have været førte i de senere Aar om Fattigvæsenets Ordning, fra alle Sider været forudsat som nødvendigt, at et kraftigt privat Understøttelsesvæsen virkede ved Siden af det offentlige Fattigvæsen, men man har fra ingen Side villet erkjende, at dette var tilstede i Understøttelsesforeningerne, som disse nu samvirkede. Det vilde ikke være rigtigt af Hensyn til disse Krav at opgive Nogetsomhelst af det, der i Understøttelsesforeningernes Gjerning maa ansees for væsentligst, men det kan ikke sees, at det Offer, som ved det foreliggende Forslag kræves af de enkelte Foreninger, paa noget Punkt angriber, hvad der er Hovedsagen i den hele Gjerning. Det er Hovedsagen, at overalt *Undersøgerne stilles i et personligt Forhold til de Trængende*, følge med disse, støtte disse, og selv give og modtage det Udbytte, som ligger i en saadan personlig Samvirken. Om denne Gjerning skeer i et lokalt Distrikt, der kaldes et Sogn, eller om det findes rigtigere af Hensyn til Byens bedre Inddeling for Virksomheden, af Hensyn til Ønskeligheden af at bringe et lettere Forhold tilveie til det offentlige Fattigvæsen o. s. fr., at inddele Byen i andre Distrikter, er for Gjerningen selv en mindre væsentlig Sag. Selv dette, om Undersøgerne, som paa nogle Steder, tages med ved Understøttelsesspørgsmaalenes Afgjørelse i Bestyrelsesmøderne, eller om det overlades Kredsbestyreren før Bestyrelsesmødet at indhente Undersøgerens Mening, vil ikke være noget afgørende Punkt, og Forslaget giver derfor Frihed i saa Henseende. Derimod formenes det, at det som en Hovedregel bør fastholdes, at Afgjørelsen af Hjælp altid bør skee, ikke af Undersøgerne med en enkelt Bestyrer, men *i et samlet Bestyrelsesmøde*, fordi kun derved Eenhed og Sikkerhed i Gjerningen naaes. — Det er ganske vist Offre, der forlanges af de nuværende enkelte Foreninger, det forlanges, at de skulle opgive mange enkelte nu tilvante Former, slutte sig sammen i andre Afdelinger, maaske virke med noget andre Personer. Men naar derved virkelig kunde naaes, at der blev en samlet og eensartet Virksomhed over hele Kjøbenhavn, og man saaledes kunde give Medborgere den Garanti, at der var en virkelig Eenhed i det kjøbenhavnske Understøttelsesvæsen, at der nu overalt blev ydet Hjælp paa heldig og paa bedste

Maade, saa forekommer det os, at dette Skridt bør gjøres, og det saameget mere, som det for os stiller sig, som om der kun ved Tilveiebringelsen af en saadan virkelig Organisation naaes Sikkerhed for Virksomhedens *fortsatte Bestaaen* igjennem Tidernes Løb, selv om de nu virkende Personer falde bort. . . .«

Modstanden mod Forslaget kom særlig stærkt frem i Frederiksberg og St. Johannes Sogne. Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening fandt det betænkeligt, at de gamle Grænser blev forrykket ved Bortkastelse af de tidligere bestaaende Sogneforeninger og en ny Inddeling i Overensstemmelse med de nye Fattigdistrikter. Ganske vist var efter Foreningens Opfattelse Inddelingen efter Kirkesogne ikke det bedste Grundlag, da den for udenforstaaende let fik Skin af en uberettiget Sammenblanding af det kirkelige og humane, men den var nu engang det historisk givne, og der kunde derfor være nogen Grund til at frygte for, at Grænsernes Forrykkelse vilde svække Beboernes Lyst til at give Bidrag. Dertil kom endvidere, at de Mænd og Kvinder, som havde skænket Understøttelsesforeningen deres personlige Bistand, allerede var sammenarbejdede, og at det ikke kunde forudsættes, at de alle vilde være villige til at indtræde i helt nye Sammenlutninger.

Medens Foreningen dog ikke rejste afgørende Modstand mod disse to Punkter og med Hensyn til Spørgsmaalet om Forsørgelsesrettens Indflydelse paa Adgangen til at nyde Hjælp fik gennemført en Undtagelsesbestemmelse, der gjorde det muligt for Foreningen at tiltræde Forslaget, strandede denne Forenings Tilslutning paa Spørgsmaalet om den indre Forretningsgang, nærmere bestemt Forstandernes Stilling. Foreningen vilde mulig have opofret sin prøvede Opkrævning af Midler i Tillid til, at den nye Fællesbestyrelse vilde stræbe hen til et lige saa kraftigt Opkrævningssystem, skønt der i det foreliggende Udkast til Vedtægter ikke fandtes nogen udførligere Bestemmelse om dette Punkt. Men den vilde ikke opgive det, der efter dens Mening var Livsnerven i hele dens Virksomhed: Forstandernes lovhjemlede Deltagelse i Afgørelsen af Understøttelsesspørgsmaalene og disse Af-

gørelsers Henlæggelse til de enkelte Kredse. I Fællesbestyrelsens Udkast var derimod disse Afgørelser henlagt til Bestyrelserne, og der var derhos paalagt Formanden et efter Foreningens Opfattelse for stort Arbejde med Førelse af Lister og Bøger.

I St. Johannes Sogn samlede Modstanden sig væsentlig om de samme Punkter. Man havde Betænkelighed ved at gaa med til en fælles Kasse, fordi man frygtede for, at det vilde medføre et ringere pekuniært Udbytte i det hele. Opgivelsen af Sogneinddelingen nærede man Betænkelighed ved, fordi man dels ikke fandt, at netop den af det offentlige Fattigvæsen anordnede Distriktsinddeling egnede sig til at træde i Stedet for Sogneinddelingen, idet det derved kunde befrygtes, at den private Understøttelsesvirksomhed vilde synke ned til et blot Pendant til det offentlige Fattigvæsen, og dels og navnlig, fordi der formentes at gøre sig særlige Forhold gældende for de udenfor det gamle Kjøbenhavn etablerede Sogneforeninger og særlig St. Johannes Sogns. Medens Stemningen dog ikke var afgjort imod disse Punkter, stod derimod Forslagets Bestemmelser om, at Afgørelsen af Hjælp i alle Tilfælde skulde træffes af den samlede Bestyrelse, i den mest afgjorte Modsætning til et af de Fundamenter, hvorpaa Foreningen byggede, og da der til Omordningen yderligere knyttede sig et efter Foreningens Mening vidtløftigt Apparat af Skriverier og Forretninger af forskellig Art, hvorved Arbejdet skønnedes mindre at ville faa Præg af en frivillig Hjertesag end af en forretningsmæssig Pligtsag, og derfor at ville skræmme Medarbejderne bort, maatte man paa det bestemteste udtale sig imod denne Del af Forslaget.

Paa et Møde i Fællesbestyrelsen den 17. September 1872 opgjorde Formanden, Vicepolitidirektør *Oldenburg*, Resultatet saaledes, at Frederiksberg, Vor Frue, Garnisons, Holmens og St. Johannes Sogne havde forkastet det omsendte Forslag, medens de 5 andre Foreninger havde vedtaget det. Den pag. 32 omtalte Gruppering indenfor Foreningerne viser sig ogsaa i Foreningernes Stilling til dette Forslag, der særlig vandt Tilslutning indenfor den Gruppe, der var indrettet nøje efter det christianshavnske Forbillede, medens Modstanden

fandtes i de andre Foreninger. Forretningsudvalget udtalte, at det her-
efter ikke kunde tilraade at forsøge en Gennemførelse af Forslaget,
men var af den Opfattelse, at Udvalget burde træde tilbage og vige
Pladsen for bedre Kræfter, der kunde løse Opgaven. Sagen maatte
efter Udvalgets Mening endnu en Tid gaa i det gamle Spor.

Grosserer *Adler* mente, at der allerede var udrettet meget ved, at
der var skabt Enighed om en Sammenslutning mellem de 5 af Forenin-
gerne. Man burde forsøge at arbejde videre med de 5 og efterhaanden
drage flere til. Denne Tanke vandt Tilslutning fra flere Sider indenfor
Fællesbestyrelsen, men Forretningsudvalget henviste heroverfor til, at
dette i alt Fald maatte kræve nye Forhandlinger.

Pastor *Holck* udtalte, at han nok havde frygtet det radikale For-
slag, men dog ment selv at burde slutte sig dertil. Naar det nu var
glippet, maatte man gøre smaa Skridt. Navnlig maatte Udvalget ikke
gaa af, da det vilde skade Sagen og bringe Forvirring blandt Publikum.

Fra de fleste Sider i Fællesbestyrelsen beklagedes det, at Udvalget
vilde trække sig tilbage og lade Sagen falde nu, men Pastor *Munck*
støttede Udvalget i dets Stilling. Han fremhævede, at Understøttelses-
sagen for Øjeblikket savnede tilstrækkelig Interesse i Publikum, det
offentlige Fattigvæsen havde ikke fuld Tillid til Foreningernes Virk-
somhed, og han selv var ogsaa bleven betænkelig ved den Maade,
hvorpaa der enkelte Steder virkedes. Han mente, Sagen nok igen
skulde komme paa Dagsordenen og vokse frem til Sejr.

Efter den Anledning, som denne Drøftelse i Fællesbestyrelsen gav,
overvejede Forretningsudvalget paany Spørgsmaalet om, hvorvidt man
burde søge en Sammenslutning af de bestaaende Foreninger paa Basis
af een Kasse og med Bevarelse af Sogneinddelingen. Ligeledes toges
Spørgsmaalet om at forsøge en Sammenslutning af de 5 Foreninger,
der havde sluttet sig til det udsendte Forslag, paany under Over-
vejelse. Forretningsudvalgets Medlemmer turde dog ikke virke hen til
en Forening paa Basis af een Kasse, naar alle Regler for en ensartet
Fordeling af Kassens Midler ved de enkelte Afdelinger savnedes, og
ligesom de gik ud fra, at en Sammenslutning af de 5 Foreninger vilde
vise sig umulig, saaledes mente de, at der for Øjeblikket ikke var

andet at gøre end at lade Foreningerne virke i det gamle Spor, indtil Sammenslutningsspørgsmaalet klaredes og modnedes. Da dette laa udenfor de Forudsætninger, under hvilke de var indtraadt i Forretningsudvalget, maatte de fastholde deres Beslutning om at træde tilbage, idet det ikke var dem muligt at se, hvad der kunde opnaas ved, at de blev, og endnu mindre, at det kunde skade, at de gik.

I et følgende Møde den 19. September fortsattes Drøftelsen. Forretningsudvalget fastholdt her sit Standpunkt, ligesom Grosserer *Adler* fastholdt det af ham fremsatte Forslag. Af Overretsprokurator *Rode* bemærkedes det, at der var den Mangel ved Sogneinddelingen, at den let paaoktroierede Foreningerne Præsternes Ledelse, skønt disse ikke altid kunde antages at have det rette Syn paa Understøttelsesvæsenet. Og i Tilslutning hertil udtalte Grosserer *Adler*, at hvis Sogneinddelingen kom til at virke som en Menighedsinddeling, kunde han slet ikke være med.

Diskussionen i dette Møde drejede sig navnlig om det Adlerske Forslag, og Pastor *Munck* bad i dette Møde Udvalget blive og bringe dette Forslag frem, ligesom Grosserer *Adler* og Pastor *Holck* indtrængende opfordrede Udvalget til at blive og søge at faa noget ud af Situationen.

Advokat *H. N. Hansen* kunde ikke være med hertil; skulde der være Organisation, maatte den være radikal. Det maatte være, som om der fremstod nye Foreninger med de gamles Erfaring, men uden de tilvante Former og Forudsætninger. Han kunde lempe sig med Hensyn til Friheden i Virkemaaden, men saalænge man ikke vilde skride til at forlade Sogneinddelingen, troede han ikke paa Betydningen af nogen Forandring og kunde ikke være med hertil.

Det sidste Møde afholdtes den 15. Oktober 1872, hvor der toges endelig Stilling til de foreliggende Forslag, nemlig Forretningsudvalgets Forslag om at opgive Sagen, Grosserer *Adlers* Forslag om Sammenslutning af de 5 Foreninger, et Forslag fra Pastor *Holck* om at gøre et yderligere Forsøg paa Sammenslutning med Bibeholdelse af Sogneinddelingen og større Frihed i Forretningsgangen og endelig et Forslag

af Kommandør *Albeck*, Oberst *Arnholtz* og Skolebestyrer *Hommel* om at ophæve *Fællesbestyrelsen*, hvilket Forslag var saalydende: »I Erkjendelse af, at *Fællesbestyrelsen* i de 3 Aar, den har bestaaet, ikke har opnaaet den Myndighed, som den bør have, og i Erkjendelse af, at under slige Forhold *Bestyrelsen* ved en fortsat *Bestaaen* ikke vil være i Stand til at sikre *Velgørenhedssagen* en varig Fremtid, foreslaas det, at *Fællesbestyrelsen* ophæves.«

Der opstod paa dette Møde om de foreliggende Forslag en meget skarp Diskussion, navnlig mellem paa den ene Side Provst *Fog* (med Støtte af Advokat *Hindenburg*), der fremhævede Præsternes Fortrin i Understøttelsesgerningen, baade fordi de havde gode Forudsætninger for at være noget personligt for de Trængende og desuden ofte let kunde skaffe Penge, naar det behøvedes, og paa den anden Side Grosserer *Adler*, der hævdede, at Understøttelsesgerningen ikke var nogen præstelig Gerning, men en rent menneskelig Gerning. Jo stærkere man blev gjort opmærksom paa en saadan forkert Opfattelse som Provst Fogs, desto mere maatte man arbejde hen til at forlade Sogneinddelingen og følge Fattigdistrikterne.

Ved Afstemningen forkastedes saavel Adlers som Holcks Forslag, hvorefter man vedtog Forretningsudvalgets Forslag om at opgive videre Forsøg.

Imod det af *Albeck*, *Arnholtz* og *Hommel* stillede Forslag om at ophæve *Fællesbestyrelsen* talte *Holck*, *Hindenburg*, *Jetsmark* og *Møller*, og det vil saaledes ses, at de fleste af dem, der havde modsat sig det nye radikale Organisationsforslag, ønskede at bevare det Baand, der hidtil havde knyttet Foreningerne sammen. Efter at *Bech* havde meddelt, at Helliggejstes Sogns Bestyrelse havde besluttet at udtræde af *Fællesbestyrelsen*, vedtoges det med 12 Stemmer mod 4 (Dr. *Fog* var fraværende ved Afstemningen) at ophæve *Fællesbestyrelsen*.

I de sidste Møder forinden Ophævelsen af *Fællesbestyrelsen*, hvor Modsætningerne tilspidsedes mere og mere, og Tonen til Tider antog en meget skarp Karakter, var der, som det vil ses, kommen et meget vigtigt principielt Spørgsmaal frem, som indtil da ligesom havde været holdt noget i Baggrunden, uagtet det hele Tiden havde foreligget.

nemlig *Spørgsmaalet om Understøttelsesgerningens Karakter som kristelig eller human*. Heri laa en Hovedmodsætning indenfor Understøttelsesforeningerne. De officielle Argumenter for Ophævelsen af Sogneinddelingen er anført tidligere, men det var ikke og kunde ikke være afgørende for Samarbejdet med det offentlige Fattigvæsen, om Grænsen for Foreningens Distrikter gik her eller der, ligesom der laa endnu mindre Vægt paa selve Benævnelsen af Distrikterne. Det afgørende var derimod *Ønsket om at faa Menighedsgrundlaget sprængt* paa de Steder, hvor det fandtes, navnlig i Foreningerne i Vor Frue, Garnisons, Holmens og St. Johannes Sogne, der nærmest havde Karakteren af Menighedsforeninger og opfattede Gerningen som et Menighedsanliggende. Som et lille illustrerende Træk kan nævnes, at Vicepolitidirektør *Oldenburg*, der sammen med Overretsprokurator *Rode* havde faaet overdraget at besøge Bestyrelsesmøderne i St. Johannes Sogns Understøttelsesforening, slutter sin Beretning herom med følgende: »NB. Mødet begyndte med Sang og Bøn, hvilket var smukt, men det er dog en Misforstaaelse.«

Den Tids aandelige Modsætninger havde jo en ganske anderledes skarp Karakter, end man nu kender dem. Man kunde f. Eks. ikke tænke sig, at Jøderne, hvis Bidrag betød saa meget for Sagen, vilde vedblive at støtte denne, hvis man gav Menighedstanken Overvægt. Det er paa denne Baggrund, man maa se Grosserer *Adlers* store Indflydelse paa Udformningen af Fællesbestyrelsens Organisationsforslag. Man mente at maatte sikre sig, at Jøderne ikke trak sig tilbage fra Foreningerne. Men herved udsatte man sig paa den anden Side for at støde Præsterne fra sig og dermed for Skabelsen af nye Sogneforeninger, der ganske rigtigt ogsaa viste sig faa Aar senere i de Menighedsplejeforeninger, der da stiftedes. Det var i Virkeligheden umuligt at forene saa modstridende Grundopfattelser, ogsaa fordi man, hvor Menighedstanken var den bærende, var saa inderligt imod hele det faste System og de bindende Regler, som Forslaget indeholdt, og som vel heller ikke stemte ganske med de Principper, der maa være bærende for en kirkelig Fattigpleje. Det borgerlig-humane Synspunkt havde dog hele Tiden Overvægten indenfor Foreningerne og sejrede

tilsidst fuldstændigt over det kristelige. Hermed stemmer det ogsaa, at først Oberst *Arnholtz* og efter ham Vicepolitidirektør *Oldenburg* blev Formand for Fællesbestyrelsen, den sidste senere for den samlede Understøttelsesforenings Hovedbestyrelse, og ikke Pastor *Holck*, der dog var den oprindelige Ophavsmand til Understøttelsesforeningerne. Skønt han personlig ikke betragtede Sagen som en Menighedssag, fandt man det dog rigtigt paa enhver Maade at fremhæve, at Gerningen var ganske uberørt af religiøse Menighedshensyn, ogsaa ved at undgaa Valget af en Præst som Formand.

Den sidste Opblussen af denne gamle Strid fandt iøvrigt Sted, efter at Grosserer *Adler* var død i 1878, og man indenfor Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse drøftede et af Oberst *Arnholtz* stillet Forslag om at vælge en anden Jøde som tilkaldt Medlem i hans Sted. Efter nogle meget heftige Diskussioner i Hovedbestyrelsen trak tilkaldt Medlem af denne, Pastor *Chr. Ewaldsen*, der særlig havde været Modstander af et saadant Valg, sig i 1880 tilbage fra Foreningen for at undgaa en Sprængning af denne, og faa Aar senere valgtes saa Grosserer *Moses Melchior* som tilkaldt Medlem af Hovedbestyrelsen. Endogsaa efter Grosserer Adlers Død møder vi i Foreningen hans Frygt for Sogneinddelingen, idet der til et af hans Enke i 1881 under Navn af »*David og Jenny Adlers Legat*« skænket Gavebeløb paa 5000 Kr. var knyttet bl. a. den Betingelse, at Gaven skulde tilfalde Københavns Magistrats Legatformue, hvis Foreningen genoptog Sogneinddelingen.

Efter Fællesbestyrelsens Ophævelse fortsatte de enkelte Understøttelsesforeninger deres Virksomhed selvstændigt, men *de tre Foreninger i Trinitatis nordre og søndre Sogne*, som, fordi de var de fattigste, i høj Grad havde haft Brug for Tilskud fra Fællesbestyrelsens Kasse, overvejede nu i Fællesskab, hvorledes de fremtidig skulde stille sig, og de blev snart enige om, at det bedste for dem vilde være at slutte sig sammen til een Forening. Allerede i November 1872 oprettedes saa *Understøttelsesforeningen for 1., 3., 4., 5. og 9. Fattigdistrikt*, væsentligst paa det af Fællesbestyrelsen vedtagne Grundlag. Det var med andre Ord Grosserer *Adlers* praktiske Forslag, der nu

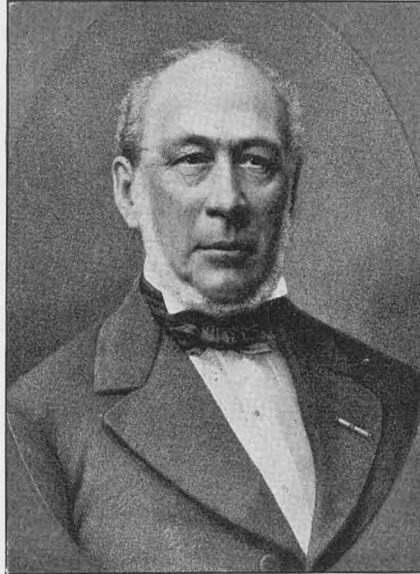
toges op og blev delvis realiseret, og hermed var endelig gjort det første praktiske Skridt til Opnaaelsen af den længe ønskede Enhed i Understøttelsesgerningen i Kjøbenhavn. Til Foreningen sluttede sig fra 1. April 1873 *Helliggeistes Sogns Understøttelsesforening* som Foreningens 2. *Distrikt*. Af de nævnte Fattigdistrikter var det dog kun 3. og 4., som helt laa indenfor Foreningens Omraade; af de andre hørte Dele under Sogneforeningerne. Formand for Foreningen blev Vicepolitidirektør *Oldenburg*.

Denne Forening ansaa dog kun sin Ordning som rent foreløbig og betragtede stadig Dannelsen af en hele Byen omfattende Understøttelsesforening som det endelige Maal for Udviklingen. Det var med dette Formaal for Øje, at den tilbød sin Bistand til andre velgørende Selskaber og private Personer, som ønskede Undersøgelse foretaget med Hensyn til Trængende, og derhos fra Begyndelsen af Regnskabsaaret 1873—74 indgik Overenskomst med flere formuende Privatmænd i Kjøbenhavn om at overtage en Del af deres Fattigunderstøttelse. Disse Mænd tilstillede Foreningen et bestemt større, aarligt Beløb og fik derved Ret til ved Hjælp af særlig dertil indrettede Kort at henvise til Foreningens Forsorg enhver Trængende, som henvendte sig til dem om Hjælp, og som de ikke ønskede personligt at understøtte, og Foreningen behandlede saa disse Trængende ganske som enhver anden Ansøger, der henvendte sig til den.

Savnet af en fælles Overbestyrelse for alle Foreningerne gav i Løbet af Aaret efter Dannelsen af Fattigdistrikternes Understøttelsesforening Anledning til, at man i Rigsdagen beskæftigede sig med *Spørgsmaalet om Indførelse af De Fattiges Kasse i Kjøbenhavn*. Medens den store Fattigkommission i sit Udkast til Lov om fri Fattigforsørgelse havde undtaget Kjøbenhavn med den Motivering, at Forholdene i Kjøbenhavn var væsentlig forskellige fra Forholdene i Købstæder og Landkommuner, og at man derfor burde lade Fattigbestyrelsen i Kjøbenhavn selv gøre Forslag til de Bestemmelser, der burde træffes for Kjøbenhavns Vedkommende, udtalte Landstingsmand *Brinck-Seidelin*, da han forelagde sit pag. 11 omtalte Forslag til Lov om Tillæg til Loven af 8. Marts 1856, at det vilde være ønskeligt, om

denne Lov kunde blive udvidet til Kjøbenhavn, fordi de bestaaende private Velgørenhedsforeninger savnede den indbyrdes Forbindelse og Samvirken, der kun kunde opnaas gennem en fælles Overbestyrelse. Et andet Medlem ønskede Lovens Udvidelse til Kjøbenhavn for at faa gjort en Ende paa Tavleombæringen i Kirkerne og paa det Forhold, at denne fandt Sted til Fordel for det offentlige Fattigvæsen, d. v. s. kom Kjøbenhavns Skatteydere til Gode. Forargelsen herover gav sig bl. a. Udtryk i følgende Bemærkninger: »Det er forunderligt, at man ikke er kommen saavidt i Kjøbenhavn, at man har faaet den Uskik, vil jeg kalde det, afskaffet at ombære Tavler under Prædikenen. Naar man sidder og gjerne vil høre paa en Prædiken, komme Kirkebetjentene ringende med deres Tavle; det er en Uskik, som man burde søge at fjerne.«

De tilstedeværende Repræsentanter for Kjøbenhavn, navnlig Tømmermester *H. H. Kayser*, der var Formand for Borgerrepræsentationen og tilkaldt Medlem af Hovedbestyrelsen for Fattigdistrikternes Understøttelsesforening, og Konferensraad, Professor *J. N. Madvig*, udtalte sig stærkt imod en Udvidelse af Loven til Kjøbenhavn og var enige om det fordærlige i en saadan Foranstaltning. Saaledes udtalte *Madvig* bl. a.: »... Naar det ærede Medlem, som har indbragt Lovforslaget, og hvis Hensigt jeg ingenlunde miskjender, sagde, at han maatte ønske det saakaldte frie Fattigvæsen, De fattiges Kasse, med hvad dertil hører, indført her i Kjøbenhavn, saa tror jeg, at jeg udtaler en stor Mængde velgjørende Menneskers Tanke, naar jeg siger: Gud bevare os for her i Kjøbenhavn at faae ved Siden af vort offentlige Fattigvæsen en saakaldet

H. H. KAYSER

»De Fattiges Kasse«, som vil modvirke de frivillige Fattigunderstøttelsesforeninger...« Som tidligere nævnt gennemførtes Lovforslaget ikke.

I Slutningen af Aaret 1873 indledede Formanden for de 6 Fattigdistrikters Understøttelsesforening underhaanden *Forhandlinger* med Formændene for de forskellige Sogneforeninger *om en Sammenslutning paa et nyt Grundlag*, hvis Hovedprincipper var følgende: »Der

N. MADVIG

bestaar en samlet Understøttelsesforening for hele Kjøbenhavn med Forstæder og Frederiksberg med een fælles Kasse, hvilken Forening virker igjennem Afdelinger, hvis Antal og nærmere Begrænsning fastsættes under Hensyn til, hvad Gjeringens Tarv naturligen medfører. Hver Afdeling har sin egen Bestyrelse, der selv fastsætter sin Forretningsgang, og Formændene for samtlige Afdelinger ere Medlemmer af Foreningens Hovedbestyrelse.« Det vil ses, at dette Grundlag adskiller sig fra det af Fællesbestyrelsen i sin Tid vedtagne Forslag, navnlig

derved, at det ikke binder Foreningens Inddeling til Fattigdistrikterne og stiller Afdelingerne frit med Hensyn til deres Forretningsgang. Det var i Virkeligheden Pastor *Holcks* i Fællesbestyrelsens sidste Møde forkastede Forslag, man nu vendte tilbage til, og som med uvæsentlige Ændringer kom til at danne det endelige Grundlag for Sammenslutningen. Det var nu Tanken at lade Afdelingernes Grænser falde omtrent sammen med Sognegrænserne uden dog formelt at opretholde Sogneinddelingen som Inddelingsgrundlag. Naar det dog fremdeles var en Forudsætning, at St. Johannes Sogns Understøttelsesforening, der omfattede hele det daværende Nørrebro og Østerbro, skulde deles i flere

mindre, hænger det sikkert sammen med, at denne Forening i højere Grad end nogen anden havde Karakteren af en Menighedsforening, der stod fylket om sin Præst, den højt ansete *Frimodt*.

Disse Forhandlinger havde et gunstigt Forløb og førte i April Maaned 1874 paa et af Repræsentanter for samtlige Foreninger afholdt Møde til *Beslutning om en Sammenslutning af dem alle fra Efteraaret 1874* paa den nævnte Basis. Af St.

Johannes Sogns Understøttelsesforening, der stadig var meget imod en Deling af Foreningens Omraade, blev Foreningens Forbliven i sin hidtilværende Skikkelse vel ikke opstillet som en formel Betingelse for Tilslutningen, men dog fremhævet som noget, man lagde særdeles Vægt paa. Overfor det Forbehold, Foreningens Delegerede i den Anledning tog ved sin Underskrift, blev det af Vicepolitidirektør *Oldenburg* erklæret, at dette Punkt maatte bero paa senere Forhandlinger. Det vedtoges derhos at nedsætte et Udvalg bestaaende af Vicepolitidirektør *Oldenburg* og Krimi-

J. C. JACOBSEN

nalretsassessor *N. Madvig* (den senere Formand for Sø- og Handelsretten) til i Sommerens Løb at udarbejde nærmere Forslag til den samlede Forenings Vedtægter, Ordning og Virksomhed samt forhandle med de forskellige hidtil bestaaende Foreninger om Enkelthederne.

Under disse Forhandlinger, der med St. Johannes Sogns Understøttelsesforening særlig førtes af Assessor *Madvig*, mente Udvalget overfor Foreningen at maatte holde paa en Deling af Nørrebro og Østerbro i 3 Afdelinger. Uagtet den Forudsætning, hvortil St. Johannes Sogns Understøttelsesforening havde knyttet sit Samtykke til at slutte sig til de øvrige Forninger, herefter ikke var indtraadt, fastholdt

Bestyrelsen dog sin Beslutning om ikke at lægge Vanskeligheder i Vejen for, at Nørre- og Østerbro inddroges under den samlede københavnske Understøttelsesforening, men hele Bestyrelsen besluttede at fratræde. Det vil saaledes ses, at Bestyrelsen for St. Johannes Sogns Understøttelsesforening vel ikke stillede sig hindrende i Vejen for, at denne Forenings Omraade kom ind under den samlede Forenings,

CH. SHAW

paa den anden Side ikke selv deltog i Sammenslutningen. Det blev helt nye Kræfter og helt nye Organisationer, der skabtes paa denne Forenings Omraade. Dette i Forbindelse med andre Omstændigheder medførte en Udsættelse af Sammenslutningens endelige Ikrafttræden. Endelig afholdtes der den 23. September 1874 et Møde af Formændene for de hidtil bestaaende særlige Understøttelsesforeninger med Undtagelse af St. Johannes Sogns, Formanden og Distriktsbestyrerne for Fattigdistrikternes Understøttelsesforening samt Assessor Madvig som Medlem af det fornævnte Udvalg.

Det vedtoges paa dette Møde at udsætte *Sammenslutningens faktiske Ikrafttræden til den 1. November*, til hvilken Tid Bestyrelsen for St. Johannes Sogn havde meddelt at ville fratræde.

Det besluttedes derhos, at Foreningen skulde bestaa af 14 Afdelinger, hvis Begrænsning drøftedes, og at der til midt i Oktober skulde foreligge Meddelelser fra de enkelte Afdelinger om deres Konstituering med Valg af Formand. Vicepolitidirektør *Oldenburg* og Assessor *Maåvig* paatog sig paa Østerbro og Nørrebro at søge de nye Afdelinger konstituerede.

Den 21. Oktober 1874 afholdtes det endelige konstituerende Møde.

Udvalget stillede nærmere Forslag om de 14 Afdelingers Begrænsning, Navne m. m., hvilke vedtoges som følger:

Rundetaarns	Afdeling:	Skolebestyrer <i>L. S. Hommel.</i>
Amagertorvs	—	: Fuldmægtig i Magistraten <i>J. Berthelsen.</i>
Rosenborgs	—	: Købmand <i>N. J. Møinichen.</i>
Østervolds	—	: Kaptajn i Søetaten (senere Kommandør, Raadmand) <i>A. C. R. Bærentzen.</i>
Nyboders	—	: Skibsbygmester <i>J. H. Gullach.</i>
Borgergades	—	: Kommandør <i>P. C. Albeck.</i>
St. Annæ	—	: Oberst <i>H. F. M. Olufsen.</i>
Gammelholms	—	: Pastor <i>D. C. Prior.</i>
Christianshavns	—	: Pastor <i>J. C. Holck.</i>
Raadhusets	—	: Pastor <i>Chr. Ewaldsen.</i>
Vesterbros og Frederiksberg	—	: Kammerjunker (senere Birkedommer, Etatsraad) <i>J. Holten.</i>
Nørrebros indre	—	: Kaptajn i Fodfolket (senere Oberstløjtnant) <i>B. Bærentzen.</i>
Nørrebros ydre	—	: Tømmerhandler <i>W. Aubertin.</i>
Østerbros	—	: Kaptajn i Søetaten <i>L. G. Rohde.</i>

Tilkaldte Medlemmer af Hovedbestyrelsen blev:

Grosserer *D. B. Adler,*

Kaptajn, Brygger *J. C. Jacobsen,*

Tømmermester *H. H. Kayser* og

Overretsprokurator *Vilh. Rode,*

som alle havde været tilkaldte Medlemmer af Hovedbestyrelsen for Fattigdistrikternes Understøttelsesforening, og hvem det var forbeholdt at tage Plads i den nye Bestyrelse. Brygger *Jacobsen* er af alle Privatmænd den, der har ydet Foreningen mest virksom Støtte. Han var i mange Aar dens største ordinære Bidragyder og traadte desuden til med ekstraordinære Bidrag i vanskelige Tider.

Efter at dernæst Vedtægterne var vedtagne som Helhed, proklameredes Foreningen som endelig konstitueret.

Sluttelig valgtes ved mundtlig Afstemning:

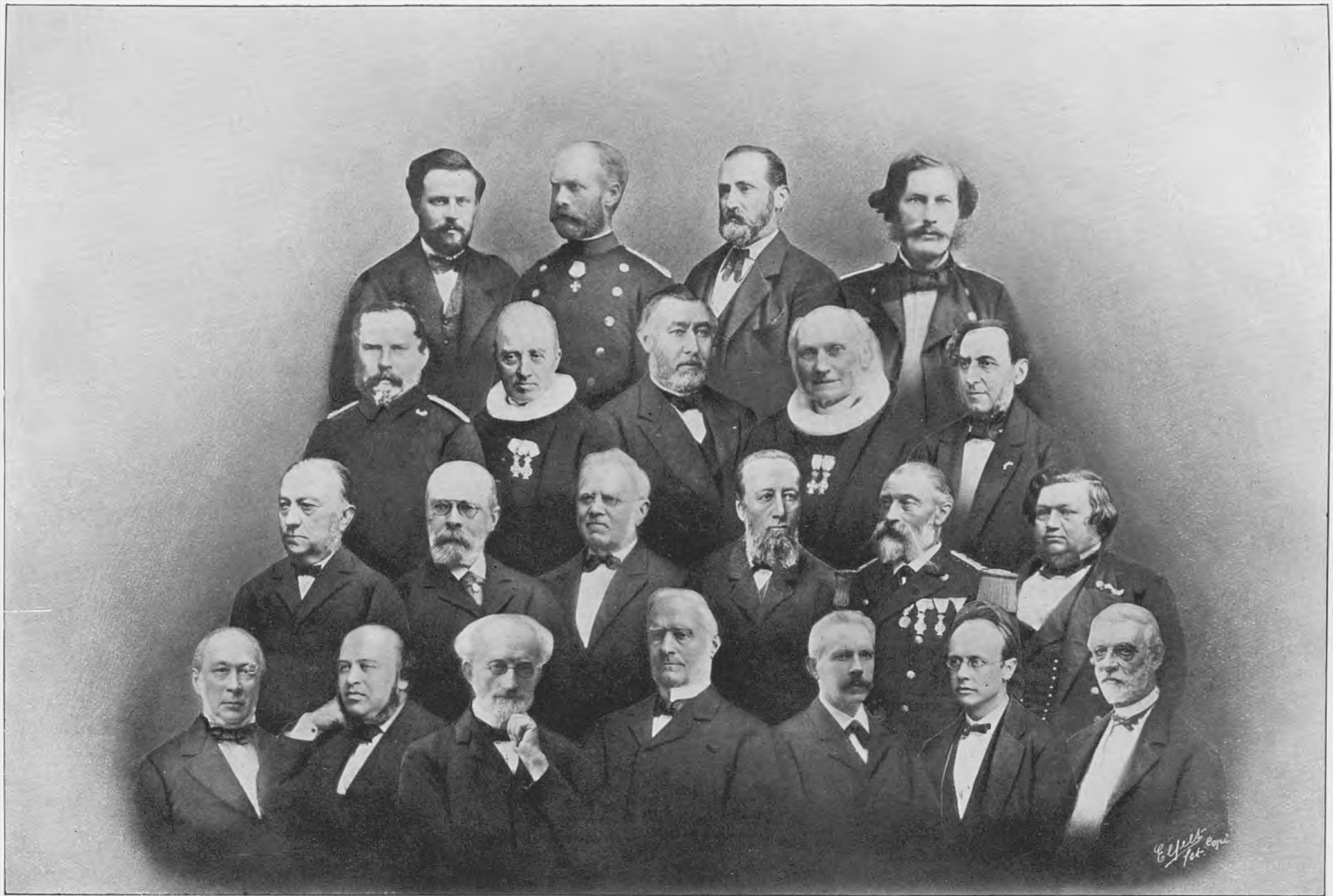
Til Formand Vicepolitidirektør *V. Oldenburg*,

til Viceformand Kriminalretsassessor *N. Madvig*,

til Sekretær Overretssagfører (senere Højesteretssagfører) *Ch. Shaw* og

til Hovedkasserer Grosserer *W. P. Borgen*.

Et fast Forretningsudvalg dannedes af Formanden, Viceformanden og Sekretæren.

J. HOLTEN. B. BÆRENTZEN. W. AUBERTIN. L. G. ROHDE.
 H. F. M. OLUFSEN. D. C. PRIOR. W. P. BORGEN. J. C. HOLCK. CHR. EWALDSEN.
 L. S. HOMMEL. J. BERTHELSEN. N. J. MØINICHEN. A. C. R. BÆRENTZEN. J. H. GULLACH. P. C. ALBECK.
 H. H. KAYSER. D. B. ADLER. N. MADVIG. V. OLDENBURG. CH. SHAW. VILH. RODE. J. C. JACOBSEN.

HOVEDBESTYRELSEN VED FORENINGENS STIFTELSE 1874.

VI.

TIDEN 1874—1905

Med megen Møje og efter aarelange forgæves Anstrengelser var den faste Sammenslutning altsaa nu naaet og Kjøbenhavns Understøttelsesforening stiftet. De *Grundregler for Virksomheden*, som Sogne-Understøttelsesforeningerne havde vedtaget ved Fællesbestyrelsens Oprettelse i Efteraaret 1869, og som forlængst havde staaet deres Prøve, optoges væsentlig uforandret i Foreningens første Vedtægter. Med Hensyn til Forholdet til *det offentlige Fattigvæsen* tilføjedes dog følgende Bestemmelse: »Naar Hjælp af det offentlige Fattigvæsen er ophørt, kan Understøttelsesforeningen kun træde til, naar det maa antages, at Vedkommende kan hjælpes saaledes, at han ikke paany falder ind under det offentlige Fattigvæsen«, ligesom der indførtes følgende nye Regel: »Ingen Understøttelse bør tiltaas Nogen, forinden det ved skriftlig Attest fra vedkommende Fattigdistriktsforstander er oplyst, om Ansøgeren nyder eller i det sidste Aar har nydt Understøttelse fra det offentlige Fattigvæsen.« Endelig optoges følgende Bestemmelse vedrørende de Trængendes *Forsørgelsessted*: »Det er Reglen, at Ingen kan understøttes, som ikke er forsørgelsesberettiget i den Kommune, hvor han bor. Undtagelser herfra kunne gjøres i saadanne Tilfælde, hvor det maa anses som givet, at Hjælpen ikke vil bidrage til, at den Understøttede senere kan komme til at falde Fattigvæsenet i Opholdskommunen til Byrde. Bestemmelser om saadanne Undtagelser tages af Afdelingens Bestyrelse.«

Medens de nye Regler om Forholdet til det offentlige Fattigvæsen danner et naturligt Supplement til den paagældende Bestemmelse i Understøttelsesforeningernes oprindelige Grundregler, falder derimod Bestemmelsen om Forsørgelsesstedets Betydning udenfor disse Grund-

reglers filantropiske Karakter. Bestemmelsen stammer fra Fællesbestyrelsens Forslag, hvori den var optaget paa Kommunens Foranledning, idet Borgmester *Knudsen* under de Forhandlinger, Fællesbestyrelsens Forretningsudvalg førte med ham, holdt bestemt paa, at det maatte være en fast Regel ikke at lokke fremmede Kommuners Fattige eller Udlændinge til Kommunen ved den frivillige Fattigunderstøttelse. Intet Medlem fra en fremmed Kommune, ingen Udlænding burde understøttes, den Regel burde efter hans Mening den frivillige Understøttelse ligesaavel som det almindelige Fattigvæsen følge principmæssig. Kravet om Forsørgelsesret havde ogsaa mødt megen Modstand i Understøttelsesforeningerne, som fandt det stridende mod de Grundsætninger, der var ledende for Foreningernes Virksomhed, at udelukke værdige Trængende fra Hjælp, blot fordi de ikke i et vist Antal Aar havde opholdt sig her i Byen, og det var derfor bleven modificeret fra at være en absolut Betingelse til en Regel, hvorfra Undtagelse kunde gøres. Alligevel maa det siges, at der næppe er nogen anden af Foreningens Grundregler, der lige siden Foreningens Stiftelse har været Genstand for en saa almindelig og stærk Kritik som denne Bestemmelse, ligesom den har medført meget stort Besvær for Foreningen selv og dens Medarbejdere paa Grund af de Vanskeligheder, der altid har været forbundet med at faa nøjagtige Oplysninger om Forsørgelsesstedet. Det har derfor heller ikke kunnet undgaas, at Foreningen angaaende Bestemmelsens Anvendelse i Tidens Løb har modtaget Besværinger saavel fra Magistraten over, at der blev taget for lidt Hensyn til Mangel paa Forsørgelsesret, som fra Bidragydere over, at der blev taget for meget Hensyn hertil. Ogsaa fra de Institutioner, der har støttet Foreningen med Tilskud, er der fremkommen Besværinger i saa Henseende, f. Eks. fra Den Raben-Levetzauske Fond. Man kunde ikke forstaa, at Foreningen havde bøjet sig for Kommunens Krav om at tage Hensyn til Lovgivningens besværlige Bestemmelser om Forsørgelsesstedet. Af det følgende vil det endelig ses, at Bestemmelsen gentagne Gange er bleven stærkt kritiseret i Rigsdagen.

Drøftelserne i de foregaaende Aar havde væsentlig drejet sig om selve *Organisationen* og om *Forretningsgangen*. Naar der ikke desto mindre havde været saa stor Uenighed om disse Spørgsmaal af til-

syneladende mere formel Art, hænger det som foran omtalt sammen med, at de dækkede over en dybtgaaende Forskel i Opfattelsen af selve Gerningens Karakter som kristelig eller som human, som en Menighedssag eller som et almindeligt borgerligt Anliggende. Med Hensyn til Organisation og Forretningsgangen blev man i de endelige Vedtægter staaende ved det pag. 60 anførte Grundlag for de i 1873—74 genoptagne Forhandlinger, der havde ført til Sammenslutningen.

Af Forkæmperne for en fastere Sammenslutning end den under Fællesbestyrelsen, selv efter dennes Omdannelse, herskende, var det sikkert ventet, at en saadan Sammenslutning vilde blive Signalet til, at de, der hidtil havde holdt sig tilbage fra at støtte den private organiserede Velgørenhed, nu vilde yde deres Støtte. Men medens den faste Organisation frembød utvivlsomme Fordele i Retning af en ensartet Gennemførelse af Reglerne for Virksomheden over hele Byen, skuffede den snart de Forventninger, man havde knyttet til den med Hensyn til Tilvejebringelsen af rigeligere Midler og Opnaaelse af alles Støtte. Og det er maaske et Spørgsmaal, om man ikke under de daværende Forhold i denne Henseende havde staaet sig ved at bibeholde den Organisation, der bestod under den omdannede Fællesbestyrelse, og som med sin stærkere Decentralisation havde bedre Betingelser for i de enkelte Sogne at faa de private Bidragydere i Tale.

Allerede i Foreningens første Aarsberetning siges det, at Foreningen i Aarets Løb vel har vundet ikke ubetydelig Indgang i den almindelige Bevidsthed som en nyttig og gavnlig Institution, men dog ikke er kommen til at staa for alle som en nødvendig og uundværlig Institution og ogsaa har følt Trykket af ikke at være raadig over de fornødne Midler til en fyldig Gennemførelse af sit Formaal: at modarbejde Fattigdommen ved at yde Hjælp og Understøttelse til værdige Trængende. Navnlige fremhæves det, at Foreningen maa kunne blive støttet kraftigere af mindre Bidragydere, end det hidtil har været Tilfældet. Følgen af denne mangelfulde Tilslutning var da ogsaa, at Foreningens pekuniære Status ved Aarets Slutning var mindre gunstig, saaledes at man f. Eks. havde maattet forbruge et Beløb af 4000 Kr., der ved testamentarisk Bestemmelse var tilfaldet Foreningen efter Kammerherreinde *Brun, f. Bügel*, til Krogerup, og hvorefter det var besluttet at

oprette et Legat. Efterhaanden som man blev klar over denne Foreningens Stilling, søgte man ogsaa om muligt at finde Udveje til at forbedre den, og som det bedste Middel i saa Henseende ansaa man en offentlig Henvendelse til det store Publikum. Lørdag den 23. Oktober 1875 afholdt Foreningen paa Børsen et offentligt Møde, der var godt besøgt, og som ved sin livlige og oplysende Diskussion, der blev gengivet fyldigt i Hovedstadens Blade,

C. WOLLE

virkede godt for Foreningens Sag. Det dirigeredes af Højesteretsadvokat *C. Liebe*, og blandt Talerne nævnes Direktør *C. St. A. Bille*, Professor *Rasmus Nielsen*, Pastor *Ewaldsen* o. fl. Paa selve Mødet blev der tegnet et ikke ringe Beløb.

De første 3 Aar udviser vel i det hele en jævn Stigning i Foreningens Indtægter, men den var dog ikke tilstrækkelig til at kunne mærkes i den daglige Virksomhed. Trangen og Kravene voksede nemlig i større Forhold, og Foreningen følte til sine Tider stærkt Trykket af ikke at have tilstrækkelige Midler til sin Raadighed. Den maatte

saaledes saa godt som stadig staa i Gæld til Privatbanken for ydede Forskud og havde endnu efter 3 Aars Forløb ikke set sig i Stand til at restituere det forbrugte Brun-Bügelske Legat paa 4000 Kr.

Ved Slutningen af Aaret 1877 maatte Foreningens Formand, Vicepolitidirektør *V. Oldenburg*, paa Grund af sin Udnævnelse til Byfoged i Odense nedlægge sin Post som Formand, og Foreningens Sekretær, daværende Landstingssekretær *Ch. Shaw*, meddelte samtidig, at han fra det nye Aars Begyndelse saa sig nødsaget til at træde tilbage. Som Formand valgtes derefter General *C. Wolle* og som Sekretær Dr. med. *Axel Paulsen*, der to Aar senere blev Næstformand (pag. 94).

Aaret 1877—78 blev et særdeles vanskeligt Aar for Foreningen. De stærkt trykkede økonomiske Forhold i Forbindelse med en betydelig Arbejdsløshed i Slutningen af 1877 havde fremkaldt stor Nød og Fattigdom hos de arbejdende Klasser og forøget Antallet af og Trangen hos dem, der søgte Foreningens Hjælp. Foreningen fremkom gentagne Gange med indtrængende Opraab om Bidrag. Opraabene udrettede intet, og mange Bidragydere trak sig endog tilbage. Da rejstes den saakaldte »*Arbejdsløshedsbevægelse*«. Hofmøbelfabrikant, Kaptajn *L. Larsen* i Forening med 7 andre Haandværksmestre sammenkaldte af Medfølelse med deres nærmeste Kaldsfæller til et offentligt Møde i Hotel Royal den 15. Jan. 1878 til Drøftelse af, hvorvidt det maatte anses for rigtigt at foretage ekstraordinære Skridt for at lindre den saaledes opstaaede Nød, og hvori disse da skulde bestaa. Efter endt Forhandling paa dette Møde, der var besøgt af henved 300 Personer, nedsattes et Udvalg paa 5 Medlemmer, hvori bl. a.

AXEL PAULSEN

indtraadte Viceformanden i Københavns Understøttelsesforening, Kriminalretsassessor *Madvig*, der tilfældig var til Stede paa Mødet.

Paa et følgende omtrent lige saa talrigt besøgt Møde den 21. Januar vedtoges nogle af Udvalget fremsatte Forslag, dels til Henvendelser til Regering og Kommunalbestyrelse om at foretage Skridt til at modarbejde den herskende Arbejdsløshed og Nød, dels til Nedsættelse af et Udvalg paa 9 Personer til at foranstalte saavel en almindelig 10-Øre Subskription over hele Hovedstaden i de næste 3 Maaneder som en Indsamling af andre Bidrag til Hjælp for Arbejderne. Dette Udvalg — *Udvalget i Anledning af Arbejdsløsheden* —, der til Formand valgte Overretsassessor *P. C. Müller* og til Sekretær Krimi-

nalretsassessor *Madvig*, skulde sætte sig i Forbindelse med de allerede bestaaende velgørende Foreninger for om muligt at opnaa Ensartethed i Fremgangsmaaden og den hurtigste og mest effektive Hjælp.

Foreningens Ledelse havde under disse Forhold hidtil indtaget en tilbagetrukket Holdning. Man nærede Ængstelse for at foretage nogetsomhelst ekstraordinært Skridt ud fra den Betragtning, at selv om der derved forbigaaende kunde fremskaffes betydelig større Beløb til Hjælp for de Trængende, vilde dette som enhver forceret Bevægelse let virke slappende for den paafølgende Tid, tilmed da den ekstraordinære Trang under Hensyn til de Forhold, der havde fremkaldt den, ikke kunde ventes at blive kortvarig. Dertil kom, at den rejste ekstraordinære Bevægelse vilde hindre den rolige Undersøgelse og Bedømmelse af de enkelte Trængendes Forhold, hvorpaa Understøttelsesforeningen særlig lagde Vægt, og fremkalde Begæringer fra mange, som der dog ikke kunde være Tale om at tage sig af uden gennem det offentlige Fattigvæsen, og som man derved maatte berede Skuffelser. Endelig vilde Bevægelsen efter Foreningens Mening rejse saa overordentlige Krav til Medarbejderne, at det let kunde virke desorganiserende indenfor Foreningens eget Omraade og fremkalde en Uvilje hos mange af dens Venner, hvilket atter kunde virke skadeligt tilbage paa Foreningens Stilling udadtil.

Da Stillingen imidlertid hurtigt blev den, at der ikke kunde være Tale om at standse den rejste Bevægelse eller de ved den tilsigtede ekstraordinære Skridt, blev Spørgsmaalet for Foreningen kun, om den skulde betragte den hele Bevægelse som sig uvedkommende og stille sig afvisende overfor den, eller om Foreningen tvunget af Omstændighederne skulde yde den sin Hjælp. Det første vilde ganske vist have været det behageligste og nemmeste for alle Foreningens medvirkende Kræfter, men for det sidste talte baade den Omstændighed, at det langtfra kunde være Foreningen ligegyldigt, hvorledes den rejste Bevægelse lededes og lykkedes, og paa hvad Maade og i hvilken Retning den arbejdede, og tillige den Omstændighed at en samtidig Virken uden Samarbejde fra to forskellige Sider for væsentlig de samme Samfundsklasser og i væsentlig det samme Øjemed ikke vilde kunne undgaa at frembringe Forvirring og Desorganisation.

Efter at Udvalget i Anledning af Arbejdsløsheden havde bestemt, at der ved Uddelingen af Hjælpen fra samme i det hele skulde følges de samme Principper som de, der laa til Grund for Foreningens Virksomhed, og straks derpaa havde henvendt sig til Foreningen med Anmodning om, at den vilde medvirke ved denne Uddeling, tog derfor Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse ledet af disse Betragtninger i sit den 29. Januar 1878 afholdte Møde enstemmig den Beslutning at anbefale til det Fællesmøde af samtlige Foreningens Medarbejdere, som netop skulde afholdes den 2. Februar, at gaa ind paa den foreslaaede Samvirken, og paa det nævnte Møde blev dette ogsaa enstemmig vedtaget uden nogen egentlig Opposition, uagtet Samtykket for de flestes Vedkommende kun gaves modstræbende under Omstændighedernes Tryk. Forslaget herom stammede fra Kriminalretsassessor *Madvig*, der havde fremsat det, fordi han ikke indsaa, hvorledes Understøttelsesforeningen ellers skulde kunne blive sin Opgave voksen under de herskende Forhold.

10-Øre Subskriptionen, der sattes i Gang ved Hjælp af et betydeligt Antal Medvirkende, indbragte i Løbet af faa Uger ca. 115 000 Kr. og overtraf langt, hvad saavel Udvalgets Medlemmer som andre havde ment, at der kunde gøres Regning paa, og naar hertil lægges et Beløb af ca. 27 000 Kr., indkommet i større Bidrag, kom den samlede Sum, hvorover Udvalget kunde disponere, til at udgøre det navnlig efter Datidens Forhold betydelige Beløb af ca. 142 000 Kr.

Med Hensyn til Uddelingen af de indsamlede Midler blev Forholdet ordnet saaledes, at samtlige Begæringer til Udvalget om Hjælp, henvistes til Undersøgelse gennem Understøttelsesforeningens forskellige Afdelinger og Kredse paa sædvanlig Maade, og at disse gjorde Indstilling om, hvorvidt der burde ydes Hjælp, og i hvilket Omfang og paa hvilken Maade. Afgørelsen af Sagerne blev derefter truffet af et særligt Udvalg, Uddelingsudvalget, der bestod af 3 Medlemmer af Arbejdsløshedsudvalget suppleret med 4 Medlemmer af Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse, nemlig Kaptajn *A. Bærentzen*, Skibsbygmester *Gullach*, Pastor *Holck* og Dr. med. *Axel Paulsen*. Af disse blev Pastor *Holck* Formand, Kaptajn *Bærentzen* Viceformand og Dr. *Paulsen* Sekretær i Uddelingsudvalget. Udbetalingen af den

tilstaaede Hjælp og Tilsynet med dens Anvendelse fandt dernæst Sted gennem Foreningens Afdelinger og Kredse paa sædvanlig Maade. I Løbet af et Par Maaneder behandlede Foreningens enkelte Afdelinger ikke mindre end 6400 Sager, hvoraf 1683 Sager blev afslaaet, 214 Sager henvist til selve Understøttelsesforeningen, medens 4501 Sager bevilgedes. Tallet paa de Personer, der omfattedes af den ydede Hjælp, blev af Udvalget anslaaet til ca. 25000.

Det Arbejde, som hele denne Virksomhed i Anledning af Arbejdsløsheden fremkaldte indenfor Foreningen, var navnlig for enkelte af Foreningens Afdelinger og Kredse overordentlig stort, ja næsten overvældende. Men Foreningen havde dog ikke Grund til at fortryde, at den paatog sig det, forsaavidt der derigennem baade høs ydende og modtagende blev vakt en udbredt og alvorlig Overbevisning om Betydningen af Foreningens Gerning, ligesom Foreningen ogsaa gennem den rejste Bevægelse fik adskillige ekstraordinære Bidrag det følgende Aar, som den ellers næppe havde faaet, og en stor Tilgang af aarlige Bidragydere.

Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse slap lettere fra denne Sag. I Anledning af Arbejdsløshedsudvalgets pag. 69 omtalte Henvendelse og i Anledning af en samtidig Henvendelse fra et Arbejdermøde, der bl. a. havde vedtaget en Resolution om, at Fattighjælp, som var modtaget paa Grund af den herskende Arbejdsløshed, ikke burde gøre noget Skaar i Modtagerens borgerlige Rettigheder, fremskaffede Magistraten forskellige statistiske Oplysninger, hvorved den søgte at godtgøre, at der ikke forelaa ekstraordinær Arbejdsløshed. Nogle af disse Oplysninger havde dog næsten ingen Betydning til Bedømmelse af dette Spørgsmaal, andre forbigik visse Momenter, der havde væsentlig Betydning. Om andre af Oplysningerne, der vilde have været af stor Betydning, hed det, at de ikke kunde gives, og endelig var en Del af Oplysningerne indbyrdes modstridende. Taget som Helhed maatte de foreliggende Oplysninger dog snarere støtte den Anskuelse, at der var betydelig større Arbejdsløshed end sædvanligt, fremfor den af Magistraten hævdede Anskuelse. Magistraten fandt imidlertid, at de Tilfælde af Trang, der kunde foreligge paa Grund af Arbejdsforholdenes Tilbagegang, naturligt maatte søges afhjulpet ved privat Bistand, og udtalte, at

den Virksomhed, der i saa Henseende udvistes, navnlig ved Understøttelsesforeningens Medvirkning, vistnok i alle Maader fortjente Paaskønnelse. Men ved Siden heraf maatte det, hvis man ikke skulde udsætte sig for altfor farlige og usikre Følger, fastholdes, at de, der ikke kunde hjælpes ad denne Vej, men maatte ty til det Offentlige, maatte være undergivet de Forpligtelser og Byrder, som efter Lovgivningen fulgte heraf.

I Borgerrepræsentationen oplyste Hofmøbelfabrikant, Kaptajn *Larsen*, at Arbejdsløshedsudvalget havde konstateret, at der i det Aar herskede en hidtil ukendt Nød. Han havde personlig foretaget Undersøgelser flere Steder og da fundet fire nøgne Vægge med halvnøgne Beboere og med Sulten som Gæst, og han oplyste, at samme Vidnesbyrd afgav »selv saadanne Undersøgere, der havde Ord for at være haardhjertede, fordi de var retfærdige«. Forhandlingerne sluttede med, at Forsamlingen erklærede at maatte tiltræde Magistratens Standpunkt.

I det Aar, hvormed vi her har beskæftiget os, fandt der vel en Stigning Sted i Foreningens samlede Indtægter. Den skyldtes imidlertid i væsentlig Grad, at Foreningen opnaaede Tilskud fra forskellige Institutioner, saaledes navnlig 10 000 Kr. aarlig af De Spannjeske Legater, hvorimod Indtægten af private Bidrag — efter hidtil at være gaaet frem — i dette Aar udviste en betydelig Tilbagegang, uden at man fandt nogen Grund hertil i den samtidige Indsamling i Anledning af Arbejdsløsheden. Beretningen for dette Aar indeholder da ogsaa følgende Klagesuk: »...Foreningens regelmæssige Opfordringer virke kun paa den lille Kreds, paa hvilken man til enhver Tid tør regne ved offentlige Indsamlinger, og hvad Foreningen meddeler Offentligheden læses kun en kort Tid og af Faa, da det saa har mistet Nyhedens Interesse. Selv det at være støttet af hele Pressen uden Undtagelse hjælper den ikke synderlig. Det store Publikum maa desværre bestandig have nye Pirringmidler for at drages, snart Ulykkestilfælde, specielle eller almindelige, snart Forlystelser i velgørende Øjemed. Den Fremgang, der til sine Tider har været i Foreningens Indtægter af frivillige Bidrag, vil ved nærmere Undersøgelse derfor ogsaa vise sig væsentlig at skyldes, at der i Øjeblikket er blevet anvendt et eller andet Middel, der havde Nyhedens Interesse, for at vække Opmærksomheden, og For-

eningen har ikke fundet blivende Indgang hos den store Mængde, hos alle dem, der godt kunde yde 1 à 2 Kr. eller derover om Aaret, men som synes ikke at kunne indse Rigtigheden af den gamle Sætning om, at mange Bække smaa gjøre en stor Aa, eller som holde sig tilbage, fordi de ikke ere sikre paa, at deres ligestillede Nabo eller Genbo er med.«

Det følgende Aar var præget af Eftervirkningerne af den foran omtalte store Arbejdsløshed og dernæst af en ualmindelig streng Vinter, der stillede store Krav til Foreningens Midler. Foreningen maatte i sidstnævnte Anledning medvirke ved en Gerning, der efter dens Mening ikke ganske hørte under dens egentlige Virksomhed, nemlig en Brændselsuddeling, der fandt Sted i Februar 1879 paa Grund af den da indtraadte strenge og langvarige Frost. Efter Anmodning af den Brændselskomite, der i den Anledning dannede sig, paatog Foreningen sig at anskaffe og fordele Brændsel til de Klasser af Befolkningen, som Foreningen nærmest havde Kendskab til, og modtog i dette Øjemed fra den nævnte Komite efterhaanden 4500 Kr., ligesom den underhaanden fra en unævnt modtog 1000 Kr., ligeledes udelukkende til Brændselshjælp.

Dette Aar bragte iøvrigt som nævnt pag. 72 en virkelig Fremgang i Indtægterne ved private Bidrag, dels hidrørende fra en Udsendelse af Breve med Bidraglister til samtlige i Vejviseren opførte Personer, der ikke vidstes hidtil at være Bidragydere, dels som Følge af varme Opfordringer af enkelte navngivne Mænd gennem Pressen. Det maa dog bemærkes, at en uforholdsmæssig stor Del af Bidragene hidrørte fra en mindre Kreds af Personer.

Den pag. 12 omtalte *Lov af 10. Marts 1879 om midlertidige Foranstaltninger mod den ved Arbejdsløsheden og Vinterens Strengthed indtraadte Nød* gav Anledning til Drøftelse indenfor Foreningens Forretningsudvalg, men man var under Hensyn til Foreningens Grundprincip: at virke ved frivillige Bidrag enig om, at man ikke burde søge at benytte den ved Loven givne Anvisning paa at faa Tilskud fra Kommunen. Omtrent samtidig hermed maatte Foreningen udstede et Opraab, hvori den udtalte, at den maatte standse sin Virksomhed, hvis der ikke kom mere ind i dens Kasse. Den tagne Beslutning kan derfor ikke for-

svares med, at man havde tilstrækkelige Midler, men maa nærmest opfattes som et Udtryk for, at man mente fremfor alt at maatte gennemføre det nævnte Grundprincip, ogsaa uden Hensyn til, om der ad Fri-villighedens Vej virkelig indkom det nødvendige til Virksomheden.

Uviljen blandt de Styrende i Kjøbenhavn imod Foranstaltninger fra det Offentlige paa dette Omraade kom ogsaa frem under Rigs-dagens Behandling af Forslaget til nævnte Lov, der for Kjøbenhavns Vedkommende bestemte, at hvis Kommunen for at kunne yde Hjælp til Understøttelsesforeninger maatte ønske at optage Laan af større Beløb, end at de kunde tilbagebetales af Aarets Indtægter, skulde Samtykke af Indenrigsministeriet ikke hertil udfordres. Redaktør *C. St. A. Bille*, der paa det Tidspunkt var Medlem af Borgerrepræsentationen, erklærede nemlig i Folketinget, at det var aldeles utænkeligt, at der vilde blive Tale om saa store Beløb, at det blev nødvendigt at optage Laan. Og naar dette var Tilfældet, var det ganske overflødigt at nævne Kjøbenhavn i Loven, da Loven i saa Tilfælde ikke for Kjøbenhavn medførte nogensomhelst Ret eller Bemyndigelse, som Byen ikke i Forvejen havde, med Hensyn til Understøttelse af Nødlidende. Dette fremgik allerede deraf, at ifølge Loven af 4. Marts 1857 om Bestyrelsen af Kjøbenhavns kommunale Anliggender behøvede Stadens Budget og Tillægsbevilling til deres Gyldighed ikke nogen højere Stadfæstelse. Som det senere vil ses, forhindrede denne Omstændighed dog ikke Magistraten i Gang paa Gang at afvise Andragender om Hjælp til Trængende udenfor Fattigvæsenet med den Motivering, at der hertil vilde behøves en Lovhjemmel.

Overfor Billes i og for sig rigtige Paastand om Kjøbenhavns Kommunes Stilling efter Loven gjorde Indenrigsminister *E. Skeel* med Rette opmærksom paa, at Loven dog ogsaa havde Betydning derved, at den gav Kjøbenhavns Kommune en Opfordring til at have sin Opmærksomhed henvendt paa de ogsaa for Kjøbenhavn temmelig trykkende Forhold, og at den henledte Kommunalbestyrelsens Opmærksomhed paa, hvilken Vej den kunde gaa. Og Ordføreren for Forslagsstillerne, *Christen Berg*, udtalte for sit Vedkommende det Ønske, at Bille paa andet Sted vilde gøre sin vægtige Indflydelse gældende, for at ogsaa Understøttelsesforeningerne her kunde faa et Bidrag fra Kommunen, som paa

een Gang kunde lette dem Opgaven og opmuntre de private til at hjælpe videre paa samme Vej. Københavns Kommunalbestyrelse fandt imidlertid overhovedet ikke Anledning til at beskæftige sig med Spørgsmaalet om Foranstaltninger i Henhold til denne Lov.

Under Lovforslagets Behandling kritiserede *Berg* iøvrigt den Bestemmelse i Foreningens Vedtægter, hvorefter som Regel de, der ikke er forsørgelsesberettigede i København eller paa Frederiksberg, er udelukkede fra Hjælp, og henstillede, at i hvert Fald Tildeling af Hjælp i Henhold til denne Lov kun blev gjort afhængig af, om vedkommende havde Ophold i Kommunen og var trængende. Det forekom ham mærkværdigt, at man her i Kommunen vilde sætte en anden Grænse end den, der baade var begrundet i Sagens egen Natur, og som fulgtes i alle andre Kommuner af Bestyrelserne for De Fattiges Kasse.

I denne Anledning bemærkede *Bille*, at det ikke med Rimelighed kunde ventes, at Understøttelsesforeningen, selv om den det Aar fik ekstraordinær Hjælp paa en eller anden Maade, skulde fravige de Regler, som efter lang Tids Forhandling og efter megen Erfaring var bleven slaaet fast som Vilkaar for Sammenslutningen af de tidligere bestaaende Sogneforeninger, som gensidige Indrømmelser, da de enkelte Foreninger slog sig sammen. Denne Udtalelse af *Bille* synes dog at bero paa manglende Kendskab til det virkelige Forhold, idet det er en Kendsgerning, at denne Bestemmelse saa langt fra ønskedes af Sogneforeningerne, at flere af dem endog nærede stor Uvilje imod den. Bestemmelsen skyldtes tværtimod som oplyst pag. 66 en bestemt Fordring fra Kommunens Side og kunde kun tjene en snæver kommunal Interesse i at hindre, at Understøttelsesforeningernes Hjælp bidrog til, at den understøttede senere kunde komme til at falde Fattigvæsenet i Opholdskommunen til Byrde. *Bille* gav derimod Anvisning paa, at der foruden den store Understøttelsesforening fandtes en stor Mængde andre velgørende Virksomheder, som ikke absolut udelukkede dem, der manglede Forsørgelsesret i København, hvorefter Kaptajn *S. P. Paulsen*, der ogsaa repræsenterede København, udtalte, at han følte sig tilfreds med denne sidste Oplysning, idet han ellers delte den af Ordføreren fremsatte Anskuelse, at det vilde have set sort ud, om netop de,

der ikke havde boet i 5 Aar i Kommunen, skulde være udelukket fra den Hjælp, der kun gaves paa Grund af ekstraordinære Forhold.

Denne Bestemmelse i Foreningens Vedtægter gav ogsaa Anledning til, at det under Behandlingen samme Aar af et ligeledes privat indbragt Forslag til Lov om Statstilskud til De Fattiges Kasse og Understøttelsesforeninger af *Berg* blev henstillet, om det ikke vilde være rigtigt at faa vedtaget en Lovbestemmelse, der gik ud paa at skabe et Velgørenhedsled i Kjøbenhavn af lignende Art som De Fattiges Kasse i de øvrige Kommuner.

Aaret 1880—81 stillede ligeledes paa Grund af en overordentlig lang og streng Vinter store Fordringer til Foreningen i alle Retninger. Ikke blot forøgedes Foreningens egentlige Virksomhed betydeligt, men Foreningen maatte derhos ligesom i Aaret 1878—79 midlertidig træde hjælpende til ved den efter Foreningens Opfattelse noget udenfor dens Virksomhed faldende Brændselsuddeling, der foranstaltedes af den tidligere nævnte Brændselskomite. Efter Komiteens Anmodning paatog Foreningen sig at uddele Brændsel i de Kredse af Befolkningen, hvor Foreningen maatte antages at være kendt med Trangen, og modtog i dette Øjemed efterhaanden ca. 5200 Kr. Den forcerede Virksomhed, som denne Uddeling havde nødvendiggjort, og de Ulemper, som i flere Retninger fulgte dermed, medførte, at der, efter at Uddelingen var sluttet, blev truffet en foreløbig Aftale mellem Brændselskomiteen og Foreningen om de Regler, der skulde følges ved et eventuelt fremtidigt Samarbejde mellem dem i de Aar, i hvilke Brændselskomiteen maatte sætte offentlig Indsamling i Gang. Denne foreløbige Aftale blev iøvrigt i Slutningen af 1888 afløst af en udførlig Overenskomst.

Uagtet Udgifterne i dette Aar var betydelig større end i noget foregaaende Aar, kom Foreningen dog godt igennem Aaret, takket være en overordentlig Fremgang i Indtægterne, væsentlig hidrørende fra en betydelig Stigning i de private Bidrag. Det lykkedes Foreningen at gaa ud af Aaret med en Kassebeholdning, der nogenlunde stod i Forhold til de Fordringer, som maatte fyldestgøres i hvert Efteraar, inden Indtægterne begyndte at komme ind, saaledes at Foreningen kunde undgaa at ty til den med ikke ringe Udgifter forbundne Kassekredit.

I Løbet af dette Aar fik *Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse* paany Lejlighed til at tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt Kommunen skulde gøre noget for de Trængende udenfor Fattigvæsenet, idet Bestyrelsen for socialdemokratisk Forbund i Marts 1881 indgav et Andragende til Magistraten om, at der af Kommunens Midler maatte blive anvendt et Beløb til Hjælp for dem, der var kommen i Trang som Følge af Vinterens Strenghed og den indtraadte ekstraordinære Arbejdsløshed, navnlig til Indløsning af pantsatte uundværlige Sengeklæder, Gangklæder og Værktøj. Det anførtes i Andragendet, at en Afhjælpning af de værste Følger af den herskende Nød ikke blot maatte være en Humanitetshandling overfor de Nødlidende, men ogsaa vilde stemme med Kommunens økonomiske Interesser.

Da Magistraten uden at forelægge Sagen for Borgerrepræsentationen svarede, at den ikke saa sig i Stand til at efterkomme det fremsatte Andragende, sendte Bestyrelsen for socialdemokratisk Forbund den 8. April direkte til Borgerrepræsentationen et nyt Andragende, der blev behandlet i et Møde den 25. April, hvor Borgmester *H. N. Hansen* gjorde Rede for de Grunde, der havde været ledende for Magistraten ved dennes Svar paa det indsendte Andragende. For Magistraten, der tilfulde havde haft Følelsen af, at Forholdene var meget trykkende, særlig for den arbejdende Klasse, havde det været en Hovedbetragtning, at der bag Andragendet laa den Fordring, at Kommunen skulde inklade sig paa at træde i umiddelbart Forhold til de Trængende og at afhjælpe deres Nød ad Veje, der hidtil ikke var fulgt, og som vilde føre til, at alle Grænser blev opgivet. Det vilde ikke blot ligge udenfor Kommunens Berettigelse, men ogsaa være nedbrydende for den arbejdende Klasse, om Kommunen af de den betroede Midler vilde give Pengehjælp til den enkelte Arbejder, fordi han af en eller anden Grund var kommen i Forlegenhed. Dertil vilde i alt Fald behøves en Lovbestemmelse, men selv det Lovforslag, der var gaaet videst i saa Henseende, havde kun opstillet, at Hjælpen skulde ydes gennem Understøttelsesforeninger. Med al Følelse for den tilstedeværende Trang var Kommunalbestyrelsen saaledes stillet, at det var dens Pligt at holde igen, og dens Stilling var en ganske anden end den, man kunde ønske at indtage som Privatmand.

Borgerrepræsentationen, der erklærede at dele Magistratens Medfølelse for den Nød, som Vinteren havde medført for mange Arbejderfamilier, mente dog heller ikke, at man kunde gaa udenfor de engang givne Former for Understøttelse. Haand i Haand med den offentlige Understøttelse arbejdede jo ikke blot Understøttelsesforeningen, men ogsaa andre Foreninger og mange Private, og paa andre Maader lod der sig næppe finde fornuftige Former for en Hjælp. Man vedtog derfor, at man for sit Vedkommende ikke fandt Anledning til at foretage videre i den Sag.

Det følgende Aar, 1881—82, udviser, naar bortses fra det foregaaende Aars Kassebeholdning, atter en betydelig Nedgang i Indtægterne, der bevirkede, at Foreningen maatte arbejde under et stærkt Tryk. I 1878 — det saakaldte Arbejdsløshedsaar — var Foreningen for første Gang bleven fuldt kendt af Hovedstadens samtlige Trængende, og da de ekstraordinære Foranstaltninger, som dette Aar medførte, var ophørt, maatte alle henvende sig til Foreningen. Den store Kreds af Trængende forøgedes yderligere ved Byens vedblivende Vækst, idet Befolkningen, der i 1875 var ca. 211000, i 1882 var vokset til ca. 245000. Der klages i Beretningen for dette Aar over, at det ikke synes at ville gaa op for Byens Befolkning, at det særlig kommer an paa, at de private Bidrag stadig er i en ikke for ringe opadgaaende Bevægelse, og at deres Stagnering staar i et afgjort Misforhold til Befolkningens Tilvækst. »De større Bidrag variere overordentlig i Overensstemmelse med Vintrenes Strenghed og andre saadanne mere tilfældige Omstændigheder, men de regulære mindre Bidrag, der skulde være Foreningens faste Støtte, staa væsentlig stille, ja ere snarere dalende end stigende. Ved særlige Anstrengelser kunne de et enkelt Aar bringes til at voxe nogle faa Tusinde, men derefter aftage de igjen; det er Dødsfald og Fraflytninger, der gjør sig gjældende, til en ny Anstrengelse atter bringer dem til at voxe noget. Medens Henvendelserne om Hjælp komme til Foreningen fra et bestandig bredere Lag af Befolkningen, er det stadig kun en mindre Kreds, der støtter den med faste Bidrag, og navnlig maa det beklages, at en stor Klasse Medborgere, der leve godt og vel af den fattige Befolkning (Høkere, Værtshusholdere o. lign.), stadig holde sig tilbage fra at yde Foreningen Bidrag.«

Paa dette Tidspunkt bestod Forretningsudvalget af Overpræsident *Hilmar Finsen* som Formand og Overretsprokurator *T. F. W. Steintal* samt Skolebestyrer *J. Helms* som Næstformænd.

Medens de 3 herefter følgende Aar ikke frembyder Begivenheder af særlig Interesse, blev Aaret 1885—86 atter et vanskeligt og tillige et bevæget Aar for Foreningen. Byggespekulationens Standsning i Efter-

HILMAR FINSEN

aaret 1885 berøvede mange deres Erhverv. En Smedestrejke endte først ved Juletid 1885 efter at have varet et halvt Aar, og medens Foreningen ikke kunde hjælpe selve de Strejkende, bredte Strejkens Virkninger sig langt ud over disse og fremkaldte megen Nød og Fattigdom. Den almindelige Stagnering i al Bedrift medførte, at mange, som hidtil havde været i Stand til at klare for sig, maatte henvende sig til Foreningen. I Anledning af den ved disse Omstændigheder fremkaldte Nød og Arbejdsløshed modtog Foreningen ganske vist ekstraordinær Støtte fra mange Sider, men man følte dog

haardt Savnet af, at Foreningens Indtægter, særlig af regelmæssige Bidrag, langt fra svarede til de stadig voksende Krav. I de foregaaende Aar havde der vist sig en beklagelig Nedgang i Bidragene, hvorfor Foreningens daværende Formand, Kammerherre *C. St. A. Bille*, paa Foreningens offentlige Fællesmøde den 23. Marts 1886 ogsaa fremhævede, at Foreningens Bidrag udgjorde et altfor ringe Beløb, ca. 90 000 Kr., for en By som Kjøbenhavn og stod i et Misforhold til den raadende Velgørenhedsaand. De regelmæssige faste Bidrag burde udgøre ca. 150 000 Kr., for at Foreningen nogenlunde skulde kunne løse sin Opgave.

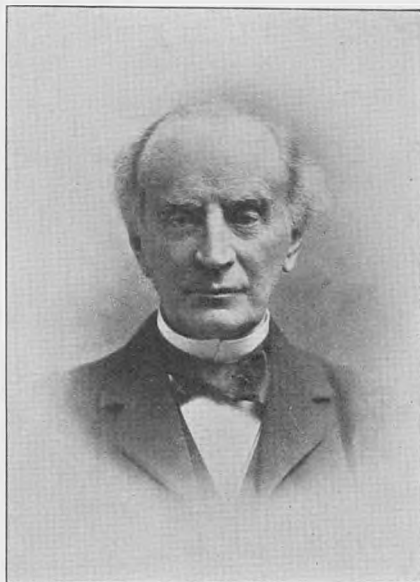
For at bidrage til Nødens Afhjælpning blev der udenfor Foreningen iværksat forskellige ekstraordinære Uddelinger af Mad og Brændsel,

dels fra Politistationerne og fra Bospisningsforeninger, dels andetsteds fra, f. Eks. uddeltes der indsamlede Penge fra Hotel Royal. Her kan ogsaa nævnes, at Foreningen i Maanederne Februar til April 1886 foretog Undersøgelser i en Mængde Understøttelsessager efter Anmodning fra Foreningen »Arbejdernes Værn«, der i Vintermaanederne indsamlede Midler til Understøttelse af Arbejdsløse.

Dette Samarbejde, der i og for sig faldt i Traad med, at Foreningen altid har paataget sig Undersøgelser for andre Foreninger og for Private, vakte paa Grund af de stærke politiske Modsætninger en kort Tid Offentlighedens Opmærksomhed. Paa Foreningens forannævnte Fællesmøde den 23. Marts 1886 blev der navnlig af Overretssagfører *Alb. Heckcher* (med Støtte Overretsassessor *Madvig*) og Vekselerer *A. F. Lamm* rejst en stærk Kritik i Anledning af, at Foreningen havde imødekommet denne Anmodning fra »Arbejdernes Værn«, der dengang fra den politiske Oppositions Side blev betragtet som en »Skruibrækkerforening« og i hvert Fald ansaas for at have en højrepolitisk Karakter.

De bevægede Forhold, særlig den foran omtalte Smedestrejke, medførte ogsaa, at Spørgsmaalet om *Foreningens Stilling overfor Strejkende* kom stærkt i Forgrunden i Løbet af Aaret 1885—86. Fra tidligere Tid ansaa man dette Spørgsmaal for afgjort ved Bestemmelsen om, at der ikke ydes Hjælp til dem, »som selv kunne, men ikke ville arbejde.« Spørgsmaalet ses at have været drøftet i Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse i et Møde den 22. April 1872. Herom oplyser Forhandlingsprotokollen følgende:

»Advokat *Hindenburg* foreslog det udtalt og offentliggjort, at Understøttelsesforeningerne ikke understøtter Arbeidere, der gjøre

T. F. W. STEINTAL

Skrue. Medens der var Tvivl om, hvorvidt en Offentliggjørelse burde finde Sted, blev det fra alle Sider stærkt fremhævet, at det var et Princip ikke at understøtte dem, der frasagde sig Arbejde for at presse Arbejdslønnen iveiret. det stred mod Foreningens Grundregler at understøtte dem, som kunne, men ikke ville arbejde; heller ikke dem, der deltog i Skrue paa Grund af Kammeraternes Tryk, maatte man

J. HELMS

hjælpe, det var at styrke deres Mangel paa Modstandskraft at yde dem Hjælp; heller ikke den Trang, som var en fjernere Følge af saadan Deltagelse i Arbejdsnedlæggelse maatte man hjælpe, Aarsagen til Trangen var jo altid et afgørende Moment med Hensyn til at hjælpe. — Man enedes om ikke direkte at udstede Bekjendtgjørelse herom, men dog anmode Forretningsudvalget om at sørge for, at denne Opfattelse af Sagen i Understøttelsesforeningerne, hvorom man allerede tidligere har været paa det rene, kommer til offentlig Kundskab.«

I Henhold hertil meddelte Formanden, Vicepolitidirektør *Oldenburg*, i det næste Møde, at det gennem »Fædrelandet« var udtalt, at Understøttelsesforeningerne ikke hjalp Trængende, hvis Trang stammede fra Arbejdsnedlæggelse. Om denne Udtalelse var fremkommet i flere Blade, vidste han ikke; men den var allerede stærkt fremdraget i Socialisternes Organ og altsaa bekendt for dem, for hvem den særlig var beregnet.

I Anledning af forskellige i Løbet af det her omhandlede Aar, 1885—86, fremkomne Bladartikler og Breve fra navngivne og unavngivne Brevskrivere med Forespørgsler eller Bebrejdelser i Anledning af Foreningens Forhold til »de da stedfindende Arbejderbevægelser« vedtog

Hovedbestyrelsen nu paa et Møde den 27. Oktober 1885 at offentliggøre en Udtalelse, hvori det siges, at der ved Uddeling af Understøttelse i intet Tilfælde tages Hensyn til Ansøgerens politiske Mening eller Partistilling eller til, om han er Medlem af Fagforeninger eller andre Foreninger med socialt eller politisk Formaal. Det anføres sluttelig i Udtalelsen: »Forøvrigt handler Understøttelsesforeningen nu som tidligere i Overensstemmelse med sine Vedtægters § 3, Stykke 4, der lyder saaledes: »Ved Hjælpen at fremkalde Selvvirksomhed er et Hovedøjemed; derfor ydes Hjælp ikke til dem, som selv kunne, men ikke ville arbejde, eller som paa anden Maade forsømme selv at sørge for sig og sine.«

Herved blev man dog ikke staaende ret længe. Allerede paa det følgende Møde den 12. November vedtog Hovedbestyrelsen i Anledning af forskellige Bladartikler og Breve, fremkaldt ved den i det foregaaende Møde vedtagne offentlige Udtalelse, efter en indgaaende Forhandling følgende strenge Beslutning som Rettesnor for Foreningens Stilling overfor Strejkende:

»1) Strikende hjælpes i intet Tilfælde.

2) De, der have deltaget i en Strike, hjælpes ikke i de første sex Maaneder efter Strikens Ophør.«

Det vedtoges, at denne Beslutning ikke skulde offentliggøres.

Paa det følgende Møde den 18. December vedtoges det dog enstemmigt efter Forretningsudvalgets Forslag at føje et Tillæg til 2. Stykke af foranstaaende Beslutning, saaledes at det blev saalydende:

»De, der have deltaget i en Strike, hjælpes ikke i de første sex

C. ST. A. BILLE

Maaneder efter Strikens Ophør, for saa vidt ikke Trangen øjensynlig hidrører fra andre Grunde.«

Beslutningen gav Anledning til en stærk Kritik paa Foreningens pag. 81 omtalte Fællesmøde den 23. Marts 1886, hvor Overretssagfører *Heckscher* (med Støtte af Overretsassessor *Madvig*) ankede over Beslutningen om, at Strejkende først maatte hjælpes 6 Maaneder efter Strejkens Ophør. Han var vel ganske af den Anskuelse, at det ikke lod sig gøre at hjælpe de Strejkende, men maatte derimod fastholde, at det efter Foreningens Vedtægter ikke lod sig forsvare at nægte dem, der havde strejket, Hjælp nogenlunde hurtigt efter Strejkens Ophør.

Dette Spørgsmaal ses herefter ikke at have beskæftiget Foreningens Hovedbestyrelse før i Aaret 1899 i Anledning af den store Lockout, da det i Referatet fra et Møde den 13. Oktober 1899 hedder:

»Paa given Anledning henleledes Opmærksomheden paa, at det ifølge Hovedbestyrelsens Beslutning af 18. December 1885 kun er i 6 Maaneder, at Foreningen ikke kan hjælpe dem, der have deltaget i en Strejke, samt at Lock-out efter Sagens Natur maa betragtes som en ufrivillig Arbejdsberøvelse, der ikke hindrer Foreningen i at yde Hjælp.«

I Marts 1886 indsendte en Komite, som i Slutningen af det foregaaende Aar var bleven nedsat af *de københavnske Fagforeningers Bestyrelser* med det Formaal at indsamle Bidrag til Lindring af den Nød, der var fremkaldt af den herskende store Arbejdsløshed, et *Andragende til Københavns Kommunalbestyrelse* om at medvirke til, at der af Kommunens Midler maatte blive ydet Komiteen et Tilskud for i højere Grad at kunne afhjælpe den herskende Nød.

Magistraten erkendte ogsaa denne Gang, at der for Tiden var særlig megen Nød tilstede. Naar der imidlertid nu blev rejst Krav til Kommunen om en særlig Bevilling til at afhjælpe den ved Arbejdsløsheden foraarsagede Nød, var det vanskeligt at finde en Form herfor. Det havde altid været erkendt, at Kommunen ikke kunde organisere et dobbelt Understøttelsesvæsen: Understøttelse gennem Fattigvæsenet og Understøttelse i en anden Form. Ligeledes havde man altid haft Betænkelighed ved at yde Tilskud af Kommunens Midler til bestaaende velgørende Foreninger eller Institutioner, thi dels laa det ikke indenfor

Kommunens Pligter eller Opgaver at yde Hjælp ad anden Vej end den af Lovgivningen anordnede, og dels kunde det være tvivlsomt, om man var beføjet til at anvende Kommunens Midler til saadan Understøttelse. Selve de paagældende Foreninger havde ogsaa stillet sig meget varsomt med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt de skulde modtage Hjælp af Kommunen, thi dels vilde de nødig underkaste sig den Kontrol fra Kommunens Side med Uddelingen, som de erkendte, at de i saa Fald maatte finde sig i, og dels frygtede de for, at de private Kilder for Velgørenheden skulde ophøre at flyde, naar der ydedes Hjælp af Kommunen, da mange saa vilde sige: har Kommunen først begyndt at give, saa lad den give mere, og Hjælpen kunde da blive for begrænset, til at Formaålet kunde fyldestgøres.

Fra Borgerrepræsentationens Side blev det dog, særlig af Hofmøbelfabrikant, Kaptajn *Larsen*, gjort gældende, at der den Vinter nok kunde være Anledning til at gøre en Undtagelse fra de ellers fulgte Regler, idet den private Hjælp, der kunde ydes, var utilstrækkelig. For at imødekomme disse Betragtninger blev der vedtaget et Forslag, hvorefter Forsamlingen vel besluttede at besvare det fremkomne Andragende afslaaende, men samtidig vedtog at gaa i Udvalg for nærmere at drøfte, om der fra Kommunens Side kunde foretages noget i Anledning af den herskende Nød.

Efter at have behandlet Sagen i Udvalgsmøder vedtog Forsamlingen den 29. Marts 1886 endelig at slutte sig til Magistraten i den Opfattelse, at der ikke udenfor den i Loven anviste Vej burde ydes Hjælp af Kommunens Kasse til Afhjælpning af den herskende Nød, en Opgave, som det paahvilede den private Godgørenhed at løse, og som Kommunen endog let kunde skade ved at gribe ind i. For den almindelige Understøttelsesforening, hvis samlede Virksomhed for over hele Byen at afhjælpe Nøden for de Trængende af alle Livsstillinger ikke noksom kunde ønskes støttet, vilde det maaske end ikke være heldigt at komme i Forhold til Kommunen. Hertil kom, at Kommunen, selv om Forholdene i og for sig kunde berettige til at se bort fra principielle Betæneligheder, ganske manglede et Organ udenfor det almindelige Fattigvæsen til Fordeling af saadanne Midler. Kommunalbestyrelsen maatte derfor indskrænke sig til dels at yde Hjælp gennem Fattig-

væsenet i betydelig større Udstrækning end sædvanlig, dels til at fremme Udførelsen af Arbejder for Kommunen og endelig til at opfordre den private Godgørenhed varmt og indtrængende til ikke at trættes under sin vanskelige Opgave. I Referatet oplyses det, at dette Resultat fremkaldte Mishagsytringer fra Tilhørerpladserne.

Da Følgerne af det Tryk, hvorunder den ubemidlede Del af Københavns Befolkning saaledes levede i Vinteren 1885—86, vedblivende sporedes i Løbet af den arbejdsløse Sommer, der fulgte efter den lange Vinter, og det derfor kunde befrygtes, at Nøden, hvis den kommende Vinter fik en streng og langvarig Karakter, vilde blive ligesaa stor, rettedes der, da den næste Vinter stundede til, fra mange Sider Henvendelse til Understøttelsesforeningen om at tage Affære, og indenfor Foreningens Ledelse paabegyndtes derfor Overvejelser om, hvorledes en saadan indtrædende Nød bedst kunde imødegaaes. Foreningen, der ogsaa selv var af den Opfattelse, at den Maade, hvorpaa Sagen var grebet an i den foregaaende Vinter, havde store og væsentlige Mangler, kom ved sine Overvejelser til det Resultat, at dette Hverv bedst kunde underlægges dens Virksomhed, men var tillige klar over, at der i saa Fald maatte træffes en særlig Ordning og Organisation.

Den 18. November 1886 vedtog Hovedbestyrelsen derfor under Forbehold af Foreningsraadets Billigelse at bemyndige Forretningsudvalget til under Iagttagelse af nærmere angivne Hovedregler at foretage det fornødne til at tilvejebringe en *Organisation af den ekstraordinære*, til Dels udenfor Vedtægterne faldende *Virksomhed*, som det i den tilstundende Vinter mulig kunde blive nødvendigt at udfolde *til Afhjælpning af øjeblikkelig Nød*, navnlig ved Uddeling af Fødevarer og anden Naturalhjælp.

Ifølge de nævnte Hovedregler inddeltes Foreningens Omraade i 11 Distrikter, hver under Ledelse af en Distriktsformand. Disse Distriktsformænd udgjorde under Forretningsudvalgets Ledelse den ekstraordinære Virksomheds Overbestyrelse. Til at bistaa Distriktsformændene valgte de forskellige Afdelingsbestyrelser Delegerede, der under Distriktsformændenes Ledelse dannede Distriktsbestyrelserne. Disse skulde antage dels lønnet, dels ulønnet Medhjælp, lede den dag-

lige Drift og afgøre, hvor Hjælp skulde ydes, i hvilken Henseende Hovedreglerne indeholdt følgende Bestemmelse:

»Forinden Hjælp kan tilstaa, skal der finde en summarisk Under-søgelse Sted, der foretages hurtigst muligt, og som i Hovedsagen kun gaar ud paa at konstatere, at den Paagjældende er trængende til Hjælpen, at han ikke er under fast Forsørgelse af Fattigvæsenet eller erholder Naturalhjælp fra dette, at han ikke nyder lignende Hjælp fra andre velgjørende Institutioner, og at han ikke af særlige Grunde bør være udelukket fra den omhandlede Hjælp.« Hovedbestyrelsen forbeholdt sig endelig at bestemme, om og naar hele denne Virksomhed skulde begynde og ophøre.

Det maatte anses for givet, at den planlagte Virksomhed vilde medføre meget betydelige Administrationsomkostninger, bl. a. til Leje af Lokaler over hele Byen og Antagelse af Personale, der saa godt som hele Dagen kunde være til Stede i disse Lokaler for at modtage og atter uddele Hjælpen. Foreningens Administrationsudgifter, der sædvanlig androg 9 à 10 000 Kr. aarlig, antoges under saadanne Forhold let at kunne stige til det dobbelte, og det Skaar i de indkommende private Bidrag, som herved vilde fremkomme, vilde blive meget føleligt og i væsentlig Grad indskrænke Foreningens Evne til at yde Hjælp. Under Hensyn hertil udbad Forretningsudvalget sig Bemyndigelse af Hovedbestyrelsen til at *andrage Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse om Bidrag til Foreningens Administration*, hvilken Bemyndigelse blev givet i samme Møde, efter at et Forslag om dette Spørgsmaals Udsættelse var bleven forkastet. Det var forøvrigt en Tanke, der tidligere havde været fremme indenfor Foreningen, der her blev bragt til Udførelse, idet Forretningsudvalget allerede i Løbet af Foreningens første Aar havde overvejet et eventuelt Forsøg paa at formaa Kommunen til at afholde Foreningens Administrationsudgifter. Men Tanken var da bleven opgivet.

Den 21. November 1886 afholdtes Møde af Foreningsraadet, hvor der efter forudgaaende Forhandling vedtoges følgende af Forretningsudvalget stillede Forslag: »Foreningsraadet beslutter, at der efter Hovedbestyrelsens nærmere Bestemmelse maa afviges fra Foreningens Vedtægter ved Organisation af den Virksomhed, der, forsaavidt For-

holdene maatte kræve det, fra Foreningens Side paatænkes iværksat i indeværende Vinter til Afhjælpning af øjeblikkelig Nød ved Uddeling af Naturalhjælp.«

Et Udtryk for, hvor alvorlige man ventede, at Forholdene skulde blive, har man ogsaa deri, at Overvejelserne førte til Forhandlinger mellem Understøttelsesforeningen og Kommunen (Fattigvæsenet) med det Formaal at skabe en nøje Samvirken og gensidig Bistand, for at den Hjælp, der fra begge Sider ydedes, kunde blive saa ligeligt fordelt og strække saa vidt som muligt, og for at hindre, at de mest fremtrængende paa de mere tilbageholdendes Bekostning skulde nyde en uforholdsmæssig stor Andel af Hjælpen. Som et Resultat af disse Forhandlinger fremsatte Magistraten et Forslag om Oprettelse af et *Oplysnings- og Kontrolkontor under Kjøbenhavns Kommune* under Ledelse af Magistratens 3. Afdeling, og Hensigten var, at dette Kontor skulde være tilgængeligt ikke blot for Understøttelsesforeningen, men for enhver Institution med velgørende Øjemed, der ønskede at betjene sig af de Oplysninger, som kunde erholdes der.

Overfor det af Understøttelsesforeningen indsendte Andragende til Kommunalbestyrelsen om Hjælp til Afholdelse af Administrationsudgifterne, som den planlagte ekstraordinære Virksomhed vilde forhøje væsentligt, nøjedes Magistraten, da det dog endnu ikke kunde vides, om Forholdene vilde nødvendiggøre den fulde Gennemførelse af Planen, med at anbefale Borgerrepræsentationen, at der straks blev tilstaaet Understøttelsesforeningen et Tilskud paa 10 000 Kr. med Tilføjende, at Foreningen, hvis det skulde vise sig nødvendigt at gennemføre hele Planen, kunde forvente at faa yderligere 2000 Kr. maanedlig i den Tid, Ordningen bestod, dog ikke ud over 16 000 Kr. i det hele. Magistraten udtalte, at den bedste og maaske eneste Maade, hvorpaa Kommunalbestyrelsen kunde hjælpe Understøttelsesforeningen, var at udrede Omkostningerne ved Organisationen. Understøttelsesforeningen vilde nødigt modtage direkte Tilskud fra Kommunen. af Frygt for, at den private Godgørenhed derved skulde svækkes, men den Haand, der her raketes, vilde Foreningen gerne modtage.

Hvad særlig angik det foreslaaede Oplysnings- og Kontrolkontor, udtalte Magistraten, at der ingen Tvivl var om, at Velgørenheden her

i Byen ikke gjorde den tilsigtede Nytte, fordi der var et ikke ringe Antal Personer, der forstod at samle ind paa forskellige Steder, medens andre, der ikke havde denne Evne, og som maaske hørte til de mest trængende, maatte lide Nød, og Oprettelsen af et saadant Kontor vilde sikkert bidrage til at raade Bod herpaa. Magistratens Forslag tiltraadtes enstemmigt.

Efterhaanden som Vinteren skred frem, skønnede man imidlertid, at den forhaandenværende Nød ikke var større end sædvanlig, og saavel i Hovedbestyrelsen som i Overbestyrelsen var der derfor Enighed om, at det ikke kunde anses nødvendigt at lade de planlagte Foranstaltninger træde i Virksomhed. Man skiltes derfor med Tak særlig til de Mænd udenfor Foreningens Medvirkerkreds, som havde anvendt Tid og Ulejlighed paa Foretagendet og vist deres gode Vilje til at lægge Kræfter til, om det blev nødvendigt.

De første Maaneder af det følgende Aar forløb, uden at der stillede særlig store Krav til Foreningen. Men en ualmindelig stærk og vedvarende Kulde i den sidste Halvdel af Vinteren 1887—88 fremkaldte en stor Nød, og det saa en Tid ud til, at Foreningen ikke vilde kunne undgaa at iværksætte den ekstraordinære Uddeling af Hjælp, hvortil de nødvendige Forberedelser havde været truffet i den foregaaende Vinter. Imidlertid fremkaldte den strenge Vinter ogsaa en betydelig Redebonhed til at hjælpe, og Foreningen blev ved forholdsvis rigelige Bidrag sat i Stand til at give sin egen Virksomhed et saadant Omfang, at man ikke fik Brug for den nævnte mere summariske Uddeling af Hjælp.

Under Behandlingen i Folketinget af det pag. 12 omtalte, i dette Aar indbragte *Forslag til Lov om Understøttelseskasser m. m.*, der gik ud paa i alle Kommuner — ogsaa i Kjøbenhavn — at oprette en Understøttelseskasse i Stedet for De Fattiges Kasse med det Formaal at yde Hjælp til værdige Trængende udenfor det offentlige Fattigvæsen, kom man ind paa en udførlig Drøftelse af Forholdene i Hovedstaden paa dette Omraade.

Saaledes udtalte *Christen Berg*, der som nævnt pag. 77 allerede i 1879 havde berørt dette Spørgsmaal, ved denne Lejlighed følgende:

»... Vi have haft det Særsyn, at medens vistnok saa godt som samtlige Kommuner i hele Landet under de strenge Vintre og den for-

underlig vekslende Tid for Arbejdere og andre Smaafolk, som Nedgang i Forretningerne og trange Tider have fremkaldt, i Henhold til Tanken i Loven af 1856, saaledes som den ogsaa senere har fundet sin Bekræftelse i Kommunallovene, have ydet direkte Bistand til den frivillige Fattigunderstøttelse, og det somme Steder ingenlunde ubetydeligt, idet det endogsaa er gaaet i Tusinder i forskellige Kjøbstadskommuner, har man her i Kjøbenhavn ikke haft en eneste Øre tilovers dertil af Kommunekassen. Loven har ikke været hvilende over Kjøbenhavn med sin moralske Forpligtelse, thi strengt taget kan man ikke sige, at der er nogen juridisk Forpligtelse i Lovgivningen for de andre Kommuner. . . . Det har undret mig i høj Grad, at Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse kunde betragte sig som saadan staaende aldeles udenfor Understøttelsesvæsenet. Nu er der vist Ingen, der vil benægte, at Understøttelsesvæsenet i Kjøbenhavn og Frederiksberg — thi de ere jo i Virkeligheden efter Forholdenes Natur som een Kommune — altsaa, Understøttelsesvæsenet i denne samlede Kommune har udrettet noget særdeles vel-signelsesrigt, og drog man frem og turde man drage frem for Offentligheden den Række af udmærkede Kræfter blandt Kvinder og Mænd, som have lagt et stort Arbejde ind i denne Sag, da er jeg overbevist om, at skulde offentlige Belønninger i Dekorationer, Titler o. s. v. sættes i Forbindelse dermed, vilde der være mange af disse Folk, der vilde staa højt paa vor Rangstige. Men denne Ordning kan efter min Mening ikke blive gennemgaaende tilfredsstillende, og den er, saavidt jeg har kunnet skjønne, ikke heller saaledes gennemorganiseret, at den kan gribe fuldstændig tilstrækkelig ind i paakommende Tilfælde. Vi have ligeledes i høj Grad beundret den Hjælp, Understøttelsesforeningen fik i Kjøbenhavn af Politivæsenet,*) men Ingen vil benegte, at den Godgjørenhed, som i rigt Maal blev ydet, dels af Penge, dels af Varer, ikke fandt en saa tilfredsstillende Anvendelse, at den naaede ud, netop til de Sider, som trængte til det for at faa den bittreste Nød afhjulpen. Andre Foreninger, socialdemokratisk Forbund, vistnok ogsaa Arbejdernes Værn o. s. v. anstrengte sig ligeledes — vi kan prise dem Allesammen — for at tage Opgaven op hver paa sin Vis og hver med

*) De pag. 81 omtalte Uddelinger fra Politistationerne.

sin Begrændsning, og den er ogsaa delvis bleven løst gennem disse Bestræbelser, der, om de end ikke have været forenede, dog maa have sigtet til det samme Maal. Men alt dette er ikke tilstrækkeligt, og jeg er overbevist om, at dersom der havde været tilstede en af Lovgivningen og af Kommunalbestyrelsen støttet Organisation, vilde den have fundet bedre Kræfter og Midler til ganske anderledes virksomt at afværge i en saadan Kommune den bitre Nød, som nu paa mangfoldige Steder trods Alt, hvad vi have været Vidne til, ikke er bleven afhjulpen. Naar man derfor kommer til at tale om de fri Fattiggasser, har jeg altid ment, at det mest brændende Punkt var Kjøbenhavn. Der er den største Trang, der er det vanskeligst at faae Opgaven løst, og det er der, man trænger haardest til Lovgivningens Almenbestemmelser til Fremme af denne store Opgave . . .«

Spørgsmaalet om Foreningens Stilling til Personer, der ikke er forsørgelsesberettigede i Kjøbenhavn eller Frederiksberg, som Berg og Bille havde diskuteret i 1879 (pag. 76), drog Berg ligeledes frem ved denne Lejlighed:

» . . . Det er dernæst sagt i Lovforslaget, at Folk, der bo i Kommunen, om de end ikke have Forsørgelsesret der, skulle have en lignende Ret til at hjælpes under den der nævnte Betingelse. De vide, at Understøttelsesforeningerne i Kjøbenhavn have haft den besynderlige Skavank — jeg tror det har været gennemgaaende — at holde udenfor deres Hjælp Alle dem, der i en vis Del Aar have boet her, naar de ikke have Forsørgelsesberettigelse. Hvorvidt der nu er læmpet paa disse Regler, veed jeg ikke, de have tidligere været temmelig strengt overholdte, og der er skabt store Ulykker for de Paagjældende derved, hvilket jeg for Resten ikke her behøver nærmere at udvikle. Det er absolut rigtigt, at Lovforslaget tager Sigte paa at forandre dette Forhold. . . .«

Ordføreren for Forslagsstillerne, Proprietær *F. C. F. Tutein*, beskæftigede sig ogsaa udførligt med Forholdene i Kjøbenhavn og udtalte bl. a. følgende:

» . . . Der er fra flere Sider blevet fremhævet de Vanskeligheder, som der var ved at anvende denne Lov i Kjøbenhavn, ligesom det er udtalt, at dette Lovforslag var ikke blevet behandlet i Kjøbenhavns

Magistrat. Det er et Hensyn, vi ikke kunne tage. Kjøbenhavn er repræsenteret her, der er et kjøbenhavnsk Medlem (*P. Holm*), der er Medforslagsstiller af dette Lovforslag, saa jeg mener, at derigjennem ere de kjøbenhavnske Interesser her i Thinget saa godt repræsenterede, som de kunne være; men om jeg ogsaa kan indrømme, at de Fleste af os, som have arbejdet paa Lovforslaget og væsentlig have haft med dets Tilblivelse og Form at gjøre, som Landboere ikke have synderlig Indsigt i de kjøbenhavnske Fattigforhold, og om jeg end vil give det ærede Medlem for Vejle Amts 2den Valgkreds (*Berg*) Ret i, at der i Kjøbenhavn er en ganske overordentlig god Organisation af det frivillige Fattigvæsen — det ærede Medlem mente, at mange Mænd og Kvinder fortjente offentlig Udmærkelse, ja hvis det ærede Medlem kan skaffe dem en saadan, er den af mig velundt — saa jeg vil dog sige: vi, som bo paa Landet, have et Kjendskab til den kjøbenhavnske Fattigforsørgelse, som ikke er uden Betydning, og det er den, at i to Vintre i Træk har den kjøbenhavnske Befolkning henvendt sig til alle Egne ogsaa de fattigste Egne i Landet, og bedt om Hjælp, fordi den sultede. Der er fra den Egn, hvor jeg boer, som hører til de mindst produktive Dele i Danmark, og som hører til dem, som have lidt haardest i de sidste Aar ved ringe Høst og lave Priser paa alle Produkter, blevet sendt rigeligt og godt Bidrag til Kjøbenhavn; de fattige Folk derovrefra have sendt Klæder, Levnedsmidler og Penge over til Kjøbenhavn. Derigjennem have vi et tydeligt Bevis for, at Fattigunderstøttelsen i Kjøbenhavn, hvor Alt er samlet af Kapital og Dygtighed, og hvor Arbejdskraften, som vi mangle, drager til, hvor Regjeringens Sæde er, hvor al Indtægt og al Fordel falder, en By, som bygger sig et Palads, hvor Alt, som er prægtigt og herligt, skal udstilles næste Aar, den kan ikke under ordinære Forhold, uden at der indtræder ekstraordinære Forhold, holde sin Befolkning fra at sulte, uden at komme til de fattige Egne og bede om Hjælp. Det er Grunden for os til at sige: Den frivillige Fattigunderstøttelse i Kjøbenhavn trænger til at omordnes. Vi anerkjende, hvad der er gjort; vi anerkjende, at der er Mænd og Kvinder, der have gjort deres Yderste; men vi sige: der mangler Noget; thi det er den eneste Kommune her i Danmark, som ikke har kunnet klare sig i de senere Aar. . . . «

Sluttelig udtalte Borgmester *H. C. Holch*:

»... Jeg skulde meget tilraade at begrænse Lovforslaget, lade det slutte sig ganske nøje til den bestaaende Institution: De Fattiges Kasse og udvide den til Kjøbenhavn, saa at Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse fik den Pligt at give Bidrag til den frivillige Fattigunderstøttelse som foreskrevet for de øvrige Kommuner, et Bidrag, som et af Kommunalbestyrelsen valgt Udvalg skulde være bemyndiget til at lade Paagjældende tilflyde gennem de bestaaende Understøttelsesforeninger eller andre Understøttelseskasser. Selvfølgelig maatte Sagen ordnes saaledes, at man ikke greb ind i eller forstyrrede hele den storartede Virksomhed, som nu findes i Kjøbenhavn paa dette Omraade. ...«

Denne sidste Udtalelse har særlig Interesse, fordi den praktiske Løsning, der her antydes, i Hovedsagen svarer til den Ordning, der 21 Aar senere — i 1909 — blev truffet mellem Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse og Understøttelsesforeningen.

Da Forslaget i den paafølgende Rigsdagssamling paany indbragtes som »*Forslag til Lov om Hjælpekasser*«, var der givet Kjøbenhavn en Særstilling, idet der var optaget en saalydende Bestemmelse:

»Indtil det ved Lov er bestemt, at der skal oprettes en Hjælpekasse for Kjøbenhavn, kan der med Indenrigsministerens Samtykke af Statskassen ydes Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse et lignende Bidrag og paa samme Betingelser som i § 5 nævnt, naar Kommunalbestyrelsen bevilger Bidrag af Stadens Kasse til saadanne private Understøttelsesforeninger, hvis Bestyrelse afgiver Garanti for en forstandig og samvittighedsfuld Anvendelse af Bidragene.«

Som tidligere nævnt lykkedes det ikke at gennemføre dette Lovforslag, og Sagen hvilede nu en lang Aarrække for Rigsdagens Vedkommende. Ved denne Lejlighed havde man, som det vil ses, beskæftiget sig temmelig meget med Forholdene i Kjøbenhavn, ikke mindst *Christen Berg*, der næppe tænkte sig, at der endnu skulde gaa mere end 30 Aar, før Kjøbenhavn paa dette Omraade fik fuld Ligestilling med det øvrige Land, og at det skulde blive hans Søn, der som Indenrigsminister kom til at gennemføre en Lov herom.

I Aaret 1887—88 underkastedes Foreningens *Vedtægter for første Gang en Hovedrevision*. Allerede forinden var der dog foretaget enkelte

Ændringer i dem. Saaledes havde Hovedbestyrelsen i Aaret 1876—77 beskæftiget sig med Spørgsmaalet om Foreningens Forhold til Trængende, der ikke er forsørgelsesberettigede indenfor Foreningens Omraade, og paa Foreningsraadets Møde den 8. Januar 1877 var Ordene: »i den Kommune, hvor han bor« bleven forandret til: »i Kjøbenhavn eller Frederiksberg Kommune«, hvorved det dog var muliggjort at hjælpe Per-

H. A. JACOBI

soner, der var bosatte i Kjøbenhavn og forsørgelsesberettigede paa Frederiksberg eller omvendt, hvilket var af stor Betydning som Følge af de hyppige Flytninger fra den ene af disse Kommuner til den anden.

Paa det samme Foreningsraad var ogsaa en anden Forandring i Vedtægterne bleven vedtaget, idet det efter Forslag af Assessor *Madvig* med Enstemmighed var besluttet at give Bestemmelsen om Hovedbestyrelsens Sammensætning følgende Tilføjelse: »Hovedbestyrelsen kan derhos, naar mindst $\frac{3}{4}$ af dens Medlemmer ved Afstemning ere enige deri, optage i sin Midte ogsaa andre Personer, dog

at Antallet af de tilkaldte Medlemmer ikke til nogen Tid maa overstige 7.« Hidtil havde Hovedbestyrelsen — bortset fra de før Foreningens Stiftelse tilkaldte — udelukkende bestaaet af Formanden, Viceformanden og Sekretæren samt alle Afdelingsformænd. Nu fik man en Mulighed for, at Hovedbestyrelsen kunde optage Personer, hvis Raad og Daad vilde være af særlig Betydning for Foreningen.

En lille Ændring af Vedtægterne var endelig bleven foretaget i Aaret 1879—80, idet man paa et den 4. November 1879 afholdt Fællesmøde, skønt det ikke var sammenkaldt som Foreningsraad, havde vedtaget, at Hovedbestyrelsens Forretningsudvalg fremtidig skulde bestaa af Formanden og to Næstformænd i Stedet for som hidtil af en Næst-

formand og en Sekretær. Denne Ændring skyldtes, at det allerede i 1875 paa Grund af Sekretærforretningernes Omfang havde vist sig nødvendigt at ansætte en lønnet Sekretær.

Foreningens første lønnede Sekretær var cand. jur. *Camillus Nyrop* (den kendte Haandværks- og Industrihistoriker), der i Aaret 1884 afløstes af Dr. phil. *Fr. Winkel Horn*. Ved Dr. *Winkel Horns* Fratræden den 1. November 1888 blev Stillingen besat med cand. jur. *Th. Dybdal* (den nuværende Politidirektør i København).

Efter Forslag af Overretsassessor *Madvig* besluttede Hovedbestyrelsen nu den 1. Marts 1887 at nedsætte et Udvalg til Revision af Foreningens Vedtægter, hvortil foruden *Madvig* valgtes den ene af Næstformændene, Overretssagfører *H. A. Jacobi* (den senere Fattigborgmester) og Pastor *V. Schousboe* (den senere Biskop). Overretssagfører *Jacobi* havde 1886 afløst Skolebestyrer *Helms* som Næstformand, medens Overretsassessor *O. Hastrup* samtidig havde afløst Overretsprokurator *Steinthal* som Næstformand ved dennes Valg til Foreningens Formand.

O. HASTRUP

Efter at dette Udvalg i November Maaned s. A. havde endt sit Arbejde, underkastedes et af Udvalget udarbejdet Revisionsforslag Behandling, dels i flere Møder i Hovedbestyrelsen, dels i Afdelingerne og blev efter at være vedtaget af Hovedbestyrelsen den 10. April 1888 forelagt et Foreningsraad den 1. Maj s. A., hvor det af Hovedbestyrelsen vedtagne Udkast blev godkendt.

Af de ved denne Lejlighed foretagne Ændringer var de vigtigste følgende:

»I Grundreglerne for Foreningens Virksomhed indførtes følgende

nye Bestemmelse: »Som Regel kunne arbejdsdygtige Forsørgere højest faa Hjælp een Gang, naar de ikke, saavidt muligt, ere Medlemmer af en Sygekasse.« Dernæst begrænsede man den vedvarende Hjælp til Gamle og Svagelige til de Tilfælde, hvor det nogenlunde sikkert kunde skønnes, at de ikke inden kortere eller længere Tid maatte ty til det offentlige Fattigvæsen. Endelig begrænsede man Adgangen til at faa

CAMILLUS NYROP

Hjælp for dem, der af det offentlige Fattigvæsen havde faaet Hjælp, som atter var ophørt, idet man nu fastslog, at saadanne kun *ganske undtagelsesvis* kunde faa Hjælp af Foreningen og navnlig kun, forsaa vidt det *sikkert* kunde antages, at der ikke var Fare for, at den Trængende paany maatte ty til Fattigvæsenet. Det bestemtes derhos, at Hjælp i saadanne Tilfælde kun burde ydes efter Samraad med Fattigvæsenet (Distriktsforstanderen).

I *Reglerne om Hovedbestyrelsen* indførtes en ny Bestemmelse om et særligt Udvalg paa tre Medlemmer til at forberede og lede det aar-

lige Valg af Formand og Næstformænd i Hovedbestyrelsen. Man ophævede derimod følgende Bestemmelse i de første Vedtægter: »Forretningsudvalgets Medlemmer skulle af og til være tilstede i de forskjellige Afdelingers Bestyrelsesmøder og derpaa give Meddelelse til Hovedbestyrelsen om, hvad der erfares paa disse«, en Bestemmelse, der i og for sig maatte synes gavnlige og fremmende for Samarbejdet indenfor Foreningen.

Med Hensyn til *Reglerne om Pengevæsenet* sporer man i de første Vedtægter i nogen Grad det Beskatningsmoment, som man indenfor nogle af Sogne-Understøttelsesforeningerne havde fremhævet saa stærkt, navnlig paa Christianshavn og Frederiksberg, (pag. 33)

idet de indeholdt følgende Bestemmelse: »Foruden de Opraab, som Hovedbestyrelsen lader udgaa gennem Aviserne, bør der engang aarlig udgaa direkte Opfordring til Alle, om hvem det kan antages, at de ere istand til at give Bidrag, og som ikke tidligere have tegnet sig som faste Bidragydere. Disse Opfordringer udsendes fra Hovedbestyrelsen gennem de enkelte Afdelinger til de indenfor disse Boende.« Denne Bestemmelse, der iøvrigt ikke var bleven fulgt hvert Aar, ophævedes nu helt ved denne Lejlighed. Man ophævede derhos den oprindelige Bestemmelse om, at de Afdelinger, der ønskede det, selv kunde besørge Opkrævningen af de faste Bidrag, der var tegnet igennem dem. Endelig optog man en ny Bestemmelse, hvorefter Forretningsudvalget bemyndigedes til ekstraordinært i Aarets Løb at anvende indtil 500 Kr. til Øjemed, der efter dets Skøn hørte under Foreningens Omraade.

Den Tendens til at skærpe Betingelserne for at faa Hjælp fra Foreningen, som man allerede sporer i de ovenfor omtalte Ændringer i Grundreglerne for Foreningens Virksomhed, kom et Par Aar senere meget stærkere frem.

Efter Forslag af Formanden for Borgergades Afdeling, cand. polyt. *J. Holmblad*, vedtog Hovedbestyrelsen nemlig den 28. Februar 1890 at nedsætte et Udvalg med den Opgave at fremsætte *Forslag til en mere ensartet Forretningsgang indenfor de forskellige Afdelinger*. Til Medlemmer af Udvalget valgtes foruden *Holmblad*, Handelsgartner *L. Hauschild* og Højesteretssagfører *F. Asmussen*. Efter at et af dette Udvalg udarbejdet Forslag i Løbet af Oktober og November Maaned s. A. havde været Genstand for Drøftelse med Foreningens Forretningsudvalg, forelagdes paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 28. November et

FR. WINKEL HORN

af Udvalget i Forening med Forretningsudvalget udarbejdet Forslag til Beslutning, som derefter blev vedtaget i sin Helhed som »*Vejledende og supplerende Regler for Afgjørelsen af Sagerne i Københavns Understøttelsesforening*«.

Foruden en Række Forretnings- og Ordensregler indeholdt det vedtagne Forslag følgende vigtige Bestemmelser:

TH. DYBDAL

»1) Til *Arbejdsløshed* tages der om Sommeren kun undtagelsesvis Hensyn, hvorimod der i Vintermaanederne kan ydes Hjælp, naar Ansøgeren er arbejdsløs uden egen Skyld, og saadant ikke gjentager sig Aar efter Aar.

2) *Huslejhjælp* gives ikke til Familier, som jævnlig skifte Bopæl. En Familie maa som Regel have boet mindst 1 Aar paa samme Sted for at kunne faa Huslejhjælp ...

3) *Enlige Personer* støttes som Regel ikke, uden naar de ere gamle og svagelige ...

4) *Yngre Folk* med 1 à 2 Børn gives der som Regel ingen Hjælp, navnlig ikke, naar de i en tidlig

Alder — særligt før Manden har aftjent sin Værnepligt — have indgaaet Ægteskab.

5) *Enker med flere Børn* kunne i Reglen kun hjælpes, hvor Omstændighederne gjøre det sandsynligt, at de ved en moderat Hjælp kunne undgaa at ty til Fattigvæsenet ...«

Det vil ses, at man med disse nye Regler i Virkeligheden er ude over Rammen af Forretningsregler og inde paa Ændringer i selve Grundreglerne for Virksomhedens Udøvelse, samt at disse Regler i væsentlig Grad skærpede Betingelserne for Hjælp fra Foreningen. Cand. polyt. *Holmblad*, der mere end nogen anden havde sat sit Præg paa dem, var da ogsaa bekendt for at være en Mand, der foruden at

interessere sig stærkt for Foreningens Arbejde tillige stillede strenge Krav med Hensyn til Betingelserne for at faa Hjælp af Foreningen. Iøvrigt maa de skærpede Regler ses som et Udslag af Bestræbelser for at gøre Uddelingen af Foreningens tilbagegaaende Indtægter saa retfærdig som mulig.

I Efteraaret 1878, da de ekstraordinære Foranstaltninger i Anledning af Arbejdsløsheden var ophørt, og der var Spørgsmaal om Foreningens Forhold til de alene paa Grund af Arbejdsløshed Trængende, havde Foreningen blot fastslaaet, at man maatte bort fra de Afvigelser fra Vedtægterne, der havde fundet Sted den foregaaende Vinter under den da rejste Arbejdsløshedsbevægelse, og paany betragte Arbejdsløshed som enhver anden Trangsaarsag. Ligesom man da ikke havde opstillet særlige Begrænsninger i Adgangen til at faa Hjælp for dem, der var kommen i Trang paa Grund af Arbejdsløshed, saaledes blev de fire sidste af de foranstaaende Regler enten helt ophævet eller væsentlig mildnet ved den næste Hovedrevision af Foreningens Vedtægter, der fandt Sted i 1908 (pag. 137). Reglen om Enker med flere Børn blev saaledes ophævet og erstattet med en Regel om, at Mødre med Børn fortrinsvis bør hjælpes. Bestemmelsen om Arbejdsløshed blev dog bibeholdt ogsaa ved denne Lejlighed.

Medens Talen er om Foreningens Vedtægter, skal endnu nævnes, at der paa et den 18. December 1891 afholdt Foreningsraad blev vedtaget følgende Tilføjelse til Grundreglerne: »Ingen kan understøttes, samtidig med at han modtager Alderdomsunderstøttelse efter Lov af 9. April 1891.« Bestemmelsen skyldes den Omstændighed, at Loven gjorde det til Pligt for Kommunerne i Understøttelse at give, »hvad der til enhver Tid behøves til den Understøttedes og Familjens nødvendige Underhold eller til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde.« Under Hensyn til, at man navnlig paa det Tidspunkt ikke havde nogen Sikkerhed for, hvorledes Kommunen vilde udføre denne Bestemmelse, blev der paa Foreningsraadet af Vekselerer *A. F. Lamm* stillet et Ændringsforslag gaaende ud paa, at Forslaget skulde affattes saaledes: »*I Reglen* kan ingen . . .«, hvilket Ændringsforslag imidlertid blev forkastet, og først ved Hovedrevisionen i 1908 fik Reglen denne mildere Affattelse (pag. 137).

Det pag. 87 nævnte i 1886 ydede *Tilskud fra Kommunen til Foreningens Administrationsudgifter* var kun bevilget for et Aar. Uagtet de planlagte ekstraordinære Foranstaltninger som nævnt ikke kom til at træde i Virksomhed, indgav Foreningen dog i hvert af de følgende Aar Andragende om Fornyelse af Tilskuddet. Medens dette uden Vanskelighed opnaaedes ogsaa i de følgende to Aar, rejste der sig Modstand allerede det fjerde Aar, der ansøgte om det. I Borgerrepræsentationens Møde den 24. Februar 1890 gjorde særlig Oberst *E. I. Sommerfeldt* sig til Talsmand for denne Modstand, idet han henviste til, at Forsamlingen, da Spørgsmaalet om særlige Foranstaltninger til Afhjælpning af ekstraordinær Nød kom for første Gang i 1885—86, enstemmig havde indtaget det klare Standpunkt, at al Nød fra Kommunens Side burde afhjælpes ad den regulære Vej gennem Fattigvæsenet, og at man ikke burde anvende Kommunens Midler paa en saadan Maade, at Anvendelsen kom udenfor Kommunens Kontrol. Dette Standpunkt havde man imidlertid fraveget, da Kjøbenhavns Understøttelsesforening fandt den Form at andrage om et Beløb af 10 000 Kr. som Bidrag til dens Administrationsudgifter. Om man gav Beløbet til Administrationen eller til Uddeling, var en ren Formsag, saa meget mere som det vel kunde forudsættes, at en Administration, der virkede udelukkende ved frivillige Bidrag, ikke kunde koste 10 000 Kr. I Virkeligheden var der i 3 Aar givet 10 000 Kr. aarlig til en ukontrolleret Understøttelse.

Borgmester *Knudsen* imødegik dette og anbefalede varmt at forny Tilskuddet. Hvad det forlangte Beløbs Størrelse angik, havde han det Indtryk, at det ikke var nogen forholdsvis stor Sum, der anvendtes til Understøttelsesforeningens Administration. Det var ham bekendt, at Kjøbenhavns Understøttelsesforening lededes med megen Omhu, og at der ikke i nogen Henseende anvendtes Beløb, som burde eller kunde spares. Det maatte erindres, at det helt igennem var private Kræfter, der virkede i denne Forening, og det kunde ikke forlanges, at de foruden at anvende Tid og Arbejde ogsaa skulde paatage sig store Udgifter. Naar denne Forening nu kom til Kommunen og atter anmodede om et Tilskud, var der efter hans fulde Overbevisning god Grund til at række

den en Haand. Det maatte ikke overses, at Foreningen tog et Stød af for Kommunen og skaanede mange, som uden den maatte ty til det offentlige Fattigvæsen, for at komme ind derunder.

Tømmermester *Kayser* indvendte overfor Sommerfeldt, at, naar man havde bevilget 10 000 Kr. til Understøttelsesforeningen, var det, fordi man havde fundet en Forskel paa dennes Andragende og det Andragende, der i 1886 forelaa fra Fagforeningernes Komite. Naar det var en Kendsgerning, at der herskede Arbejdsløshed og stor Nød, var der ingen Grund for Kommunen til nu at nægte et Tilskud, der i flere Aar var ydet en Forening, hvis Virksomhed man maatte sætte megen Pris paa, idet den med stor Ihærdighed søgte at afhjælpe Trang ved Midler, som den ad privat Vej med stort Besvær indsamlede.

Varemægler *V. Mannheimer* sluttede sig til Sommerfeldt, idet han særlig fremhævede, at Kommunen næppe gavne Understøttelsesforeningen ved at give den Tilskud, da der var Fare for, at Private vilde holde deres Bidrag tilbage, saafremt de kunde vente, at Kommunen nok vilde træde til, naar Foreningen savnede Midler.

Det vedtoges derefter at forny Tilskuddet, der ligeledes blev fornyet i hvert af de følgende to Aar.

I denne Periode var Højesteretsassessor *P. C. Müller* Foreningens Formand, medens Overretssagfører *Jacobi* ved sin Udnævnelse til Borgmester for Magistratens 3. Afdeling i 1891 var bleven afløst af Grosserer *Th. Wessel* som Næstformand.

I Begyndelsen af Aaret 1893 beskæftigede *Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse* sig indgaaende med *Spørgsmaalet om Understøttelse til Trængende udenfor Fattigvæsenet*.

P. C. MÜLLER

Først i Anledning af et Andragende af 8. Marts 1893 fra *De samvirkende Fagforeninger i Kjøbenhavn* om af Kommunens Kasse at yde Hjælp til forskellige velgørende Institutioner og Foreninger sigtende til at lindre den overhaandtagende Nød, som den omfattende Arbejdsløshed i Forbindelse med den strenge Vinter havde fremkaldt, navnlig ved Hjælp til Betaling af resterende Husleje og til Indløsning af nød-

TH. WESSEL

vendige Seng- og Gangklæder samt Værktøj. Det var med Hensblik paa de af Kommunalbestyrelsen tidligere fremsatte Indvendinger imod at imødekomme Andragender af den Art udtrykkelig anført i Andragendet, at de fleste velgørende Institutioner her i Byen paa det Tidspunkt savnede tilstrækkelige Midler til at yde Hjælp i fornødent Omfang.

Magistraten mente dog ikke, at det kunde anses for rigtigt at imødekomme Andragendet, og indskrænkede sig til at foreslaa det taget til Efterretning. Ogsaa ved denne Lejlighed fremskaffede Magistraten en Del statistiske Oplys-

ninger, der dog ikke synes at have været mere fyldestgørende til Bedømmelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt der herskede ekstraordinær Nød, end de i 1878 fremskaffede (pag. 72).

Under Sagens Behandling i Borgerrepræsentationen den 10. og 24. April 1893 fremhævede *J. Jensen* (den nuværende Overpræsident i Kjøbenhavn) bl. a., at han ikke kunde dele den af Magistraten fremsatte Anskuelse, at Kommunen ikke kunde indlade sig paa at støtte Arbejdsløse ekstraordinært, d. v. s. udenfor det almindelige Fattigvæsen, da den saa vilde svække den private Velgørenhed. Det kunde i hvert Fald ikke gøres gældende paa dette Tidspunkt af Aaret, da de velgørende Institutioner delvis havde standset deres Virksomhed af

Mangel paa Midler. Han ansaa det for at være formaalstjentligt og stemmende med Kommunens Økonomi at tilstaa Understøttelser ogsaa udenfor Fattigvæsenet. Alt, hvad Kommunen for Tiden gjorde i den Retning, indskrænkede sig til, at den ydede et Bidrag til Understøttelsesforeningens Administration, men denne Forening bestemte selv, hvem den vilde understøtte, og det beroede paa Omfanget af de Midler, den raadede over, i hvilken Udstrækning den kunde yde Understøttelse.

Borgmester *Jacobi* ansaa det ikke for rigtigt, at Kommunen indlod sig paa at lindre en saadan Nød paa anden Maade end gennem Fattigvæsenet, Alderdomsforsørgelsen og andre hidtil benyttede Former for Understøttelse, idet Kommunen maatte rette sig efter de bestaaende Lovregler, hvad enten man fandt dem rigtige eller ikke.

Herman Trier henviste heroverfor til, at den Tanke at holde Folk oppe gennem Hjælp fra Kommunens Side udenfor Fattigvæsenet forlængst var gennemført udenfor Kjøbenhavn, særlig i Landkommunerne, gennem De Fattiges Kasse, hvis Midler navnlig tilvebragtes ved Tilskud fra Kommunerne, og det fortjente i hvert Fald Overvejelse, om man ikke ogsaa i Kjøbenhavn i Stedet for at henvise Trængende til en enkelt privat Forening, burde lade Kommunen organisere en saadan Kasse og have Haand i Hanke med den. Det var naturligt, at Tanken om en saadan Institution kom frem, naar man mente af Retfærdighedshensyn ikke at burde hjælpe til en begrænset Tid, fordi man ikke kunde hjælpe hele Aaret igennem. Understøttelsesforeningen havde næppe kunnet hjælpe i det fornødne Omfang, da den havde for faa Midler til sin Raadighed. Den Opgave at holde Folk fri af Fattigvæsenet vilde atter og atter paatrænge sig for Kommunen, indtil den blev løst, og den Indvending derimod, at Lovgivningen traadte hindrende i Vejen, var — bortset fra, om den var rigtig, — i Virkeligheden intetsigende, thi der kunde gives nye Love, og Kommunen kunde selv bane Vejen herfor. Sluttelig vedtoges Magistratens Indstilling med alle Stemmer mod 6.

Den anden Anledning var et Andragende af 8. Februar 1893 fra *Kjøbenhavns Understøttelsesforening* om Fornyelse af det nu igennem seks Aar ydede Tilskud paa 10 000 Kr. til Bestridelse af dens Administrationsudgifter. Der havde Aaret i Forvejen under Hensyn til, at

Loven om Alderdomsunderstøttelse formentes at ville medføre en Formindskelse af Foreningens Udgifter, været nogen Stemning for at afslaa Andragendet, men det var dog, da nævnte Lov først var traadt i Kraft den 1. Januar 1892, bleven vedtaget at yde Bidraget »endnu for denne Gang«, idet man derved havde villet tilkendegive, at Sagen eventuelt næste Gang burde optages til en mere alsidig Drøftelse, naar man kunde overse Betydningen for Foreningen af nævnte Lov. Forholdet stillede sig nu i Virkeligheden saaledes, at Foreningens Understøttelser blot var flyttet noget over fra de Gamle, der hidtil havde faaet Hjælp, men nu nød Alderdomsunderstøttelse, til andre Trængende, som Foreningen tidligere havde maattet nægte Hjælp eller yde en mindre Hjælp end ønskeligt, fordi Midlerne ikke strakte til. Under disse Omstændigheder samt i Betragtning af, at Foreningen bidrog væsentlig til at formindske Kommunens Udgifter til Fattigvæsenet, havde Magistraten, dog kun med 4 Stemmer mod 4, idet 1 ikke stemte, og Overpræsidentens Stemme gjorde Udslaget, for sit Vedkommende besluttet atter at bevilge Andragendet, og Borgmester *Jacobi* udbad sig nu i Henhold hertil i en Skrivelse af 25. April 1893 »Meddelelse om, hvorledes den ærede Borgerrepræsentation stiller sig til Sagen.«

I Borgerrepræsentationen motiverede Borgmester *L. Borup* Magistratens Mindretals Stilling til Sagen. Mindretallet var fuldstændig enig med Flertallet i, at Kommunen skyldte Kjøbenhavns Understøttelsesforening meget, og at man maatte have stor Interesse for dens Virksomhed, men man ansaa det ikke for rigtigt, at man stillede sig anderledes i denne Sag, end man plejede at gøre i lignende Tilfælde. Bidraget var første Gang givet under de ganske særegne Forhold, der herskede i 1886—87, og under den Forudsætning, at Foreningens Administrationsudgifter vilde blive betydelig forøget ved den ekstraordinære Virksomhed, som det var Tanken, at Foreningen skulde paatage sig. Men da dette ikke blev Tilfældet, havde Kommunen i de senere Aar i Virkeligheden væsentlig afholdt Foreningens Administrationsudgifter. Allerede for flere Aar siden var der rejst Tvivl om Rigtigheden af dette Tilskud, og Aaret i Forvejen tog man stærkt Forbehold, men vilde dog afvente Virkningen af Alderdomsforsørgelsen, der antoges at ville medføre en betydelig Mindreudgift for Foreningen. Som Forholdene nu

var, burde Foreningen efter hans Mening have undladt at fremkomme med sit Andragende. Han havde selv i sin Tid været Medlem af dens Bestyrelse, og man havde den Gang stillet sig paa det Standpunkt, at Kommunen og Foreningen burde arbejde hver for sig. Dette var i Foreningens Interesse, thi det kunde ikke undgaas, at Kommunen, naar den støttede Foreningen, ogsaa blev berettiget til at kritisere den Maade, hvorpaa den virkede.

Tømmermester *Kayser* erkendte, at det strengt taget vel ikke stemte helt med de Principper, Kommunen ellers fulgte, naar den i en Del Aar havde givet et Bidrag til Understøttelsesforeningens Administrationsomkostninger, som i Virkeligheden var et Bidrag til dens hele Virksomhed, men paa den anden Side var det bestandig bleven gjort gældende, at Foreningen virkede i en saadan Udstrækning og paa en saadan Maade, at den utvivlsomt lettede Kommunens Byrder og gav Kommunen en indirekte Fordel.

Sagen blev henvist til 2. Behandling, under hvilken *J. Jensen* erklærede, at naar han vilde stemme for et Bidrag til Understøttelsesforeningen, var det for at bevare den bestaaende Forbindelse med Foreningen og i Tillid til, at den i sin Virksomhed vilde vide at tage de Hensyn, som nødvendigvis maatte tages af en saadan Institution, naar den fik Hjælp fra det Offentlige. Hvis der var Udsigt til i den nærmeste Tid at komme ind paa en Ordning, hvorved Kommunen paa en eller anden Maade kunde støtte en Institution, der stod udenfor Fattigvæsenet, i Lighed med De Fattiges Kasse, vilde han hellere gaa med hertil, men noget saadant forelaa jo ikke.

Arkitekt *O. V. Koch* anbefalede at stemme for Bevillingen, som var analog med de Bidrag, der i Landkommunerne blev ydet De Fattiges Kasse. Der var her Tale om Byens største velgørende Forening, som bl. a. havde den Opgave at hindre, at Folk kom under Fattigvæsenet, og denne Opgave maatte Kommunen baade af humane Grunde og af Klogskabshensyn støtte.

Herman Trier tiltraadte den sidste Bemærkning. Det var netop det Principspørgsmaal, der nu skulde afgøres, om det var Kommunens Opgave at yde Hjælp udenfor Fattigvæsenet. Der kunde ikke, som af Borgmester *Jacobi* forsøgt, drages en skarp Grænse mellem Hjælp til

enkelte Personer og det Bidrag, der her var Tale om. Naar han stemte for Bevillingen, var det netop, for at Foreningen i forøget Grad skulde blive i Stand til at hjælpe enkelte Personer. En Institution som De Fattiges Kasse kunde ikke gennemføres paa en Studs, men den vilde være en heldig Form for en Virksomhed, hvortil der var Trang, og det vilde derfor være ønskeligt, om Kommunen søgte at faa Lovgivningsmagtens Samtykke dertil.

Heroverfor hævdede Borgmester *Borup*, at hvad der var udrettet af Understøttelsesforeningen, langt overgik, hvad en fri Fattigkasse vilde have udrettet. En saadan vilde sikkert have svækket Velgøreheden i Kjøbenhavn, og han ansaa det for meget tvivlsomt, om Tanken om at oprette en Institution som De Fattiges Kasse i Kjøbenhavn lod sig realisere, og om dens Gennemførelse vilde være heldig.

Overretsassessor, Dr. jur. *N. K. P. Lassen* (den senere Justitiarius i Højesteret) fandt Sammenstillingen med Bidragene til De Fattiges Kasse træffende, idet Understøttelsesforeningen i Kjøbenhavn var den eneste Forening, der havde et almindeligt velgørende Formaal paa samme Maade som De Fattiges Kasse, og den kunde derfor ikke sættes i Klasse med andre Foreninger.

Ved Afstemningen blev Forslaget om at bevilge Tilskuddet forkastet med 18 Stemmer mod 14, og hermed blev den tynde økonomiske Traad overskaaret, der nu i seks Aar havde været knyttet mellem Kjøbenhavns Kommune og den Forening, som i det Omfang, hvori dens begrænsede Midler gjorde det muligt, udfoldede Bestræbelser for at fritage Folk fra at komme ind under det offentlige Fattigvæsen. Borgmester *Jacobi* havde under Diskussionen om denne Sag i Modsætning til sin Forgænger i Embedet kun ret køligt forsvaret Tilskuddets Fornyelse, og der blev nu ikke foreløbig gjort noget Skridt hverken fra Foreningens eller Kommunens Side for paany at knytte den bristede Traad. Mange Aar skulde hengaa, før dette skete.

I dette Aar valgtes Nationalbankdirektør, Etatsraad *R. Strøm* til Foreningens Formand, og Overretssagfører *Th. Mørck* samt Adjunkt *Chr. Dorph* til Næstformænd i Foreningen. Da Adjunkt *Dorph* i 1897 trak sig tilbage, blev han afløst af Grosserer *Victor Høftding* som Næstformand.

I Løbet af de følgende Aar, i hvilke Foreningen paany arbejdede udelukkende ved Hjælp af private Bidrag, voksede Byens Indbygger-tal stærkt, og Vanskelighederne for Foreningen ved at løse sin Opgave tiltog i tilsvarende Grad, saameget mere som de private Bidrag stadig var i Nedgang, ogsaa absolut set. Aaret 1897—98 endte da ogsaa med et betydeligt Underskud. I det følgende Aar lykkedes det vel at bringe dette Underskud ned til ca. 2000 Kr., men i Aaret derefter fremkaldte Lockoutens Eftervirkninger og den tidligt indtraaede strenge Vinter samt en stor Arbejdsløshed paa Grund af de vanskelige Konjunkturer en udbredt Fattigdom i Byen og meget vanskelige Forhold for Foreningen, der atter saa sit Underskud vokse betydeligt.

Den 1. November 1899 havde Foreningen bestaaet i 25 Aar. Foreningen fejrede Jubilæet ved at udgive et af Foreningens daværende Sekretær, cand. jur. *F. Rüdinger* (den nuværende Byretsdommer) forfattet Festskrift, der foruden at indeholde en interessant Skildring af

Fattigforsorgens Udvikling og af Fattigdommen i Kjøbenhavn, giver en udførlig Fremstilling af Foreningens Principper og af Betingelserne for dens Hjælp. Man havde derhos den Glæde fra Venner af Foreningen at modtage dels en Del Aarsbidrag og dels større Beløb til et Jubilæumslegat, der blev oprettet med et Beløb af 16 000 Kr. under Navn af »Kjøbenhavns Understøttelsesforenings 25-Aars Jubilæumslegat«. Endelig meddelte en Velynder af Foreningen, flhv. Proprietær *E. Lakjer*, at han i sit Testamente havde betænkt Foreningen med et Legat paa 20 000 Kr.

Aaret i Forvejen havde Foreningens Sekretær, daværende Fuldmægtig i Indenrigsministeriet, *Th. Dybdal*, paa Grund af sin Udnæv-

R. STRØM

nelse til Borgmester for Magistratens 1. Afdeling fratraadt sin Stilling som Sekretær, hvorefter cand. jur. *E. Oldenburg* (den nuværende Landsdommer) var antaget i hans Sted. Da cand. Oldenburg allerede det følgende Aar blev konstitueret som Assessor i Viborg Overret, blev han afløst af cand. jur. *F. Rüdinger*. Borgmester Dybdal var efter sin Afgang som Sekretær bleven tilkaldt som Medlem af Hovedbestyrelsen.

TH. MØRCK

Hvor vanskeligt det paa den Tid var bleven for Foreningen at løse sin Opgave med de stadig nedadgaaende Indtægter, faar man et Indtryk af ved at læse Rüdingers fornævnte Skrift fra 1899, hvor det bl. a. hedder: »... Naar en Institution bliver gammel, staar den let i Fare for at blive overset eller glemt; man vænner sig efterhaanden til at se paa den som noget selvfølgeligt — derfor paa-skønner man den ikke — og som noget rodfæstet — derfor støtter man den ikke tilstrækkeligt. Det er desværre til en vis Grad gaaet Kjøbenhavns Understøttelsesfor-

ening i de sidste Aar saaledes; thi selv om Foreningen endnu maa siges at være de Fattiges sikreste Hjælp i deres Nød, har den i hvert Fald ikke længer den Støtte i Publikum, man havde Ret til at vente fra første Færd, og som den havde opnaaet for en halv Snes Aar siden. Aarsagen hertil maa for en stor Del ganske vist tilskrives den Omstændighed, at den Centralisation af Velgørenheden, man søgte at opnaa ved at stifte Foreningen, hurtig og navnlig i de sidste Aar er afløst af en Decentralisation ved Stiftelsen af en Mængde mindre, velgørende Foreninger, som hver især bedre forstaa at vække Opmærksomhed, vel navnlig fordi de i Begyndelsen have Nyhedens Interesse. Men selv om ogsaa dette Moment tages i Betragtning, er det dog ikke tilstrækkeligt til at

forklare, at Understøttelsesforeningens Indtægter ikke have holdt Skridt med Befolkningens Tilvækst, ja at de ordinære og ekstraordinære Bidrag endog i de senere Aar have været jævnt tilbagegaaende. Det er derfor heldigt, at der nu byder sig en Lejlighed til at indprente Offentligheden, hvor uundværlig denne Forening er bleven som Led i Hovedstadens Velgørenhed, og hvor stor Nytte den lige fra første Færd har gjort, dels ved at hjælpe de Fattige over de trange Tider, naar Sygdom og Forsørgerens Død eller Vintren med dens Arbejdsløshed har bragt dem i den yderste Nød, dels ogsaa ved at paavirke dem moralsk, netop ved gennem de Betingelser, den stiller for sin Hjælp, at tvinge dem til at føre en ærlig Kamp for Eksistensen. Det, Offentligheden atter skal erkende, er med andre Ord, at det er nødvendigt i en Storstad som Kjøbenhavn at have en Institution, der er tilstrækkelig vel forsynet med Midler til at hjælpe dem, der ved Fattigdom ere komne paa Livets Skyggeside for kortere eller længere Tid,

CHR. DORPH

og som samtidig har fornuftige Principer for Uddelingen af sine Midler. En saadan Forening maa ikke være tvungen til altid at skulle se paa Skillingen; der er mangfoldige Lejligheder, hvor der baade skal anvendes 100, maaske 2—300 Kr. eller mere paa een stræbsom Familje for at bringe den i Vej efter Forsørgerens Sygdom eller Død, medens en mindre Hjælp er uden virkelig Nytte. Men dette er Foreningen ikke i Stand til, naar Offentligheden svigter den med Bidrag. ... Naar de Manges Bidrag derimod forenes, kan der gives saa store Beløb, som i hvert enkelt Tilfælde er nødvendigt, og Hjælpen bliver derved en Hjælp til Selvhjælp, Familjen sættes i Vej og kan derved atter bringes paa Fode, saa at den i Fremtiden kan forsørge sig selv. Det er denne For-

eningens betydningsfuldeste Opgave, som den navnlig er afskaaret fra at realisere, naar de Private ikke støtte den, saaledes som den baade fortjener og har Behov. . . .«

Omkring Aarhundredskiftet arbejdede Foreningen i det hele taget under overordentlig vanskelige Forhold. Vinteren 1900—01 var meget vedholdende og streng, og da Konjunkturerne var nedadgaaende, her-

VICTOR HØFFDING

skede der en Arbejdsløshed mere omfattende, end Tilfældet havde været i mange Aar. Fattigdommen var meget udbredt, endog i Befolkningsslag, der tidligere havde kunnet klare sig selv. Antallet af Trængende, der henvendte sig til Foreningen om Hjælp, var i betydelig Stigning, og da Foreningens Midler som Følge af den stadige Tilbagegang i dens Indtægter var ganske utilstrækkelige, saa at man arbejdede med et betydeligt Underskud, maatte man afvise mange Trængende, der ikke forgæves burde have henvendt sig om Hjælp til en Institution med den Opgave, som Kjøbenhavns Understøttelsesforening havde. Ofte

maatte Foreningen tilmed yde en altfor karrig Hjælp til dem, der kunde komme i Betragtning. I flere af Foreningens Afdelinger laa Gennemsnitsbeløbet af ydede Understøttelser endog under 20 Kr.

Medvirkende til dette Resultat var ogsaa de store Indlemmelser i Kjøbenhavns Kommune, hvorved Brønshøj-, Valby- og Sundby-Distrikterne kom ind under Foreningens Omraade. I disse Distrikter havde man hidtil haft en fri Fattigkasse, der nu var falden bort samtidig med Indlemmelsen i Kjøbenhavns Kommune, uden at denne paa anden Maade tog sig af disse Distrikters mange Trængende udenfor Fattigvæsenet. Hvad dette betød, ser man f. Eks. af, at medens De Fattiges Kasse i Sundbyerne havde raadet over 6 à 7000 Kr. aarlig, blev der, da

Foreningen til Brug for sit Arbejde i Distriktet søgte at skaffe frivillige Bidrag kun tegnet — ialt ca. 300 Kr. aarlig.

Det er paa dette Tidspunkt, man i *Rigsdagen genoptager Bestræbelserne for ved Statens Støtte at forøge de frie Fattiggassers Midler og Virksomhed*. Allerede under Behandlingen af det pag. 13 nævnte, i Rigsdagssamlingen 1901—02 fremsatte Forslag om Statstilskud til

De Fattiges Kasse var man kommen ind paa Spørgsmaalet om Savnet af en fri Fattiggasse i København, men navnlig Behandlingen af det i den følgende Rigsdagssamling paany fremsatte Forslag gav Anledning til en langvarig Diskussion om dette Spørgsmaal i Folketinget i Begyndelsen af December 1902.

Indenrigsminister *Enevold Sørensen* rettede da et stærkt Angreb paa de af Forslagsstillerne, der var Medlemmer af Københavns Kommunalbestyrelse, fordi de ikke i første Række havde henvendt sig til Kommunalbestyrelsen om Hjælp i Anledning af Arbejdsløsheden, og fremhævede, at Københavns Kom-

E. OLDENBURG

munalbestyrelse ikke blot burde iværksætte kommunale Arbejder, men ogsaa yde sin Støtte til Trængende udenfor Fattigvæsenet, idet Kommunen, naar den havde Penge til alt andet, ogsaa maatte have det hertil.

Indenrigsministeren udtalte saaledes bl. a.: »Mange af Forslagsstillerne til dette Forslag ere jo Medlemmer af Københavns Kommunalbestyrelse og indflydelsesrige Medlemmer af denne Bestyrelse. Vilde deres Arbejde i denne Sag for at komme de arbejdsløse til Hjælp ikke have været langt naturligere og rimeligvis — eller sikkert — ogsaa langt mere frugtbringende, om de inden for Kommunalbestyrelsen havde sagt: Hvorfor holder Københavns Kommune sig helt tilbage fra en

Opgave, som de allerfleste andre Kommuner have taget op? Hvorfor kender Københavns Kommune slet intet til Hjælp til trængende udenfor den tvangsmæssig paalagte gennem Fattigvæsenet og Alderdomsforsørgelsen? ...» Ministeren henviste her til den Statistik, der forelaa udarbejdet over Fattiggassernes Virksomhed omkring i Landet, og hvoraf det fremgik, at adskillige Kommuner gav De Fattiges Kasse et aarligt Tilskud, der beløb sig til 80—90 Øre pr. Indbygger.

F. RÜDINGER

Af Ordføreren for Forslagsstillerne, Borgerrepræsentant *J. Jensen* samt af *F. J. Borgbjerg* (den nuværende Socialminister), der ligeledes var Medlem af Borgerrepræsentationen, blev det særlig gjort gældende, at København i Mod sætning til de øvrige Kommuner var bundet til en bestemt snæver Grænse for sin Skatteudskrivning, og derfor ikke havde Raad til at tage sig af denne Opgave, men hertil bemærkede Ministeren med Rette bl. a. følgende:

»Nu betvivler jeg dog, at Københavns finansielle Forhold have været saa elendige, at i hele den Aarrække har Københavns Kommune slet ikke turdet tænke paa at gaa samme Vej som de andre Kommuner og støtte de trængende, ene og alene paa Grund af finansielle Omstændigheder. ... Naar man ser paa et Budget, der er mellem 14 og 15 Millioner, lyder det ejendommeligt at høre en saa bestemt og saa frejdig Forklaring netop fra de ærede Forslagsstillere, at netop de 100 000 Kr. eller 50 000 Kr. til trængende maa gaa ud, det er netop denne Udgiftspost, hvorpaa det maa vise sig, at man har saa daarligt Raad. ... Det er ejendommeligt stadig at høre fra de ærede Forslagsstillere, naar de tale om Københavns vanskelige finansielle Forhold, at det netop er paa dette Omraade, at det særligt og afgørende er nød-

vendigt at spare, nemlig overfor Spørgsmaalet om Understøttelse til trængende og om den frie Fattigunderstøttelse. Naar man ser, hvad Kjøbenhavns Kommune i den Aarrække, hvori dette Spørgsmaal har været for, dog har haft Raad til, er det ret ejendommeligt, at det fra de Herrers Side skal gøres gældende, at netop her er Grænsen, at netop her naa vi det Punkt, hvor de ikke have Raad. . . .«

Det er paafaldende, at under hele denne Diskussion omtales Kjøbenhavns Understøttelsesforening overhovedet ikke med et Ord, ikke engang af de i Kjøbenhavn valgte Medlemmer. Ganske vist maa det erkendes, at Foreningen paa det Tidspunkt som Følge af de formindskede Midler ikke havde den samme Betydning for Byens Trængende som i Slutningen af Firserne, da Foreningen, som nævnt pag. 89 ff., ogsaa var Genstand for Omtale i Folketinget, og hvor man i høj Grad anerkendte dens Virksomhed, samtidig med at man dog ikke ansaa den for tilstrækkelig. Men Foreningens Virksomhed kunde dog stadig — hvor utilstrækkelig den end maatte siges at være — med større Ret end de nævnte finansielle Betragtninger anføres som Undskyldning for, at Kjøbenhavns Kommune indtil da havde undladt at gøre noget for de Trængende udenfor Fattigvæsenet, og den kunde ogsaa have været nævnt, uden at man derfor havde svækket Kravet om større Frihed for Kommunen til Skatteudskrivning.

Debatten i Folketinget satte hurtigt Spor i *Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse*. Allerede den foretagne Indlemmelse af Nabokommunerne, hvor de hidtil bestaaende frie Fattiggasser var falden bort, havde givet Anledning til Omtale i Borgerrepræsentationen af det Savn, der herved var opstaaet i disse Distrikter. Under 2. Behandling af Stadens Budget kort før Jul fremhævede *J. Jensen*, at Kjøbenhavns Kommune var nødsaget til nu at optage Spørgsmaalet om Understøttelse til Trængende udenfor Fattigvæsenet, og han bebudede at ville rejse Spørgsmaalet i Forsamlingen i den allernærmeste Tid. Det var muligt, udtalte han, at de havde Ret, der mente, at man ved Oprettelsen af en Institution som De Fattiges Kasse udsatte sig for at skade Kjøbenhavns Understøttelsesforening, men til Gengæld var der jo en Mulighed for, at man under en eller anden Form kunde komme til at

benytte Understøttelsesforeningen som Organ i den paagældende Henseende.

Ordføreren for Budgettet, *Gustav Philipsen* (den nuværende Raadsformand), udtalte, at det var hans meget alvorlige Overbevisning, at det var en rimelig og naturlig Opgave for Kommunen at gøre noget og noget gennemgribende med Hensyn til Understøttelse udenfor Fattigvæsenet.

I Borgerrepræsentationens Møde den 19. Januar 1903 stillede J. Jensen derefter følgende Forslag til Beslutning:

»1) Forsamlingen opfordrer Magistraten til at forhandle med Københavns Understøttelsesforening om, hvorvidt denne vil være villig til i indeværende Vinter at udvide sin Virksomhed til ogsaa at omfatte Arbejdere, der paa Grund af langvarig Arbejdsløshed er komne i Nød, saaledes at der, for saa vidt nævnte Forening indgaar herpaa, ydes den et Tilskud af Kommunens Kasse paa indtil 50 000 Kr. i Tidsrummet indtil 1. Maj d. A.

2) Forsamlingen beslutter at nedsætte et Udvalg bestaaende af 7 Medlemmer med den Opgave at undersøge og eventuelt stille Forslag om, paa hvilken Maade der for Københavns Kommunes Vedkommende kan etableres en Understøttelse af Trængende udenfor det almindelige Fattigvæsen.«

Efter at have erindret om den for kort Tid siden stedfundne Forhandling i Folketinget udtalte Forslagsstilleren, at naar Kommunen ikke havde en fri Fattigkasse, og Regeringen ikke vilde yde noget til selve Arbejderorganisationerne, frembød Københavns Understøttelsesforening sig ganske naturligt; Understøttelsesforeningen var en gammel Institution og havde utvivlsomt gjort meget godt. Den raadede over en ret stor Stab af Folk, der interesserede sig for Velgørenhed, og vilde derfor sikkert være i Stand til at løse den stillede Opgave. Han haabede, at Foreningen vilde opfatte det saaledes, at der i Kommunalbestyrelsen var en Forstaaelse for og Følelse af, at store Dele af Byens Borgere led Nød paa Grund af Arbejdsløshed, hvorfor man appellerede til Foreningens Arbejdskraft til Afhjælpning af det værste af denne Nød og bad den om at administrere de Penge, der stilledes til dens Raadighed. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt det kunde anses for

tilladeligt i Henhold til den gældende Lovgivning saaledes at yde Understøttelser af Kommunens Midler, behøvede man efter Indenrigsministerens Udtalelser i Folketinget ikke at nære nogen Betænkelighed, selv om Kommunen blev nødsaget til at dække sit Underskud ved Laan. Hele Sagen beroede blot paa Kommunalbestyrelsens egen Vilje og Erkendelse af Nødvendigheden af at foretage det foreslaaede Skridt.

Med Hensyn til 2. Del af Forslaget mindede Forslagsstilleren om, at der i Rigsdagen tidligere havde været fremsat et Forslag om Understøttelseskasser udenfor det almindelige Fattigvæsen, som ogsaa tog Sigte paa Kjøbenhavn (pag. 89). I Forslaget var de større Byer tænkt delt i Kredse i det Antal, man fandt Anledning til, og med en Slags Fællesledelse; noget saadant kunde man nu ogsaa tænke sig praktiseret i Kjøbenhavn.

Gustav Philipsen kunde kun anbefale at gaa den foreslaaede Vej. Kjøbenhavns Understøttelsesforening var i alle Maader en Institution, i hvis Haand man helst vilde lægge Løsningen af en saadan Opgave, og han kunde ligesom Forslagsstilleren kun udtale Haabet om, at den vilde paatage sig det tiltænkte Hverv, og at den deri, at det overdroges den, vilde se et Udtryk for den Tillid, Kommunalbestyrelsen havde til dens gode og upartiske Ledelse. Det syntes, som om der hos Regeringen nu var en Tilbøjelighed til at ville yde Bistand til Kommuner, der selv vilde hjælpe Trængende udenfor det almindelige Fattigvæsen, og under disse Omstændigheder var det rigtigt, at ogsaa Hovedstaden, som ikke havde nogen fri Fattigkasse og efter hans Formening heller ikke burde tilvejebringe en saadan, saalænge der fandtes andre Organer, deriblandt ogsaa Understøttelsesforeningen, til at løse disse Opgaver, rustede sig til at modtage en Lov i denne Retning.

Borgmester *Jacobi* fremhævede i Anledning af Indenrigsministerens Kritik, at der dog var gjort meget for den ubemidlede Befolkning i Kjøbenhavn paa mange forskellige Maader, og at der paa mange Maader udfoldedes en overordentlig stor Velgørenhed, ogsaa gennem Understøttelsesforeningen. Ganske vist var det ikke Kommunen direkte, der gjorde det, men det var dog Kommunens Borgere. Det var for ham tvivlsomt, om det Offer, der her var Tale om, vilde staa i Forhold til det Gode, man vilde opnaa. Hvis det foreslaaede Tilskud vilde med-

føre, at Københavns Understøttelsesforening fik saa meget mindre af private Velgørere, vilde det i Virkeligheden sige, at samtlige Skatteydere, deriblandt ogsaa de smaa, vilde blive tvunget til at yde et Beløb, som ellers gaves frivilligt af de Velhavende. Det var fra Magistratens Side jævnlig hævdet, at det var ønskeligt, at der paa de Omraader, der naturligt hørte ind under den private Velgørelse, ogsaa blev hjulpet af den og af den alene, og det havde ofte vist sig, at en Indgriben fra det Offentliges Side havde svækket de Privates Interesse. Borgmesteren hævdede dernæst, at der ikke i Forslaget laa nogen egentlig Udvidelse af Foreningens Virksomhed, da det altid havde været Foreningens Formaal at hjælpe under midlertidig Nød, fremkaldt ved Sygdom og lignende, og ogsaa paa Grund af Arbejdsløshed. Men netop derfor vilde det være nødvendigt, at der blev truffet Foranstaltninger, som kunde værges imod en Slappelse i de private Velgøreres Interesse overfor Understøttelsesforeningen.

Efter at det var vedtaget at lade det under Punkt 2 omhandlede Udvalg bestaa af 8 i Stedet for af 7 Medlemmer, vedtoges Forslaget i sin Helhed, og blandt de Medlemmer, der indtraadte i Udvalget, var Vekselerer *A. F. Lamm*, der siden 1880 havde været Medarbejder i Københavns Understøttelsesforening og siden 1897 Formand for Foreningens Amagertorvs Afdeling, samt Nationalbankdirektør, Etatsraad *R. Strøm*, der siden 1893 havde været Formand i Foreningens Hovedbestyrelse.

Forinden Magistraten efterkom Borgerrepræsentationens Opfordring til at forhandle med Understøttelsesforeningen om Uddeling af et Tilskud til Arbejdsløse, henvendte Borgmester *Jacobi* sig underhaanden til Næstformanden i Foreningen, Overretssagfører *Mørck*, der under Etatsraad Strøms Sygdomsforfald varetog Formandsforretningerne, med Forespørgsel, om man i Understøttelsesforeningen havde noget paalideligt Indtryk af, om der for Tiden var ualmindelig eller dog betydelig Arbejdsløshed og Trang. Forespørgslen blev omgaaende rundsendt til samtlige Foreningens Afdelinger, og fra 11 af de 18 Afdelinger lød de indkomne Svar paa, at der var »stor«, »meget stor«, »betydelig« Arbejdsløshed, medens Resten erklærede, at Trangen ikke var større end sædvanlig. Enkelte Afdelinger gjorde dog ved Besva-

relsen opmærksom paa, at de ikke mente at kunne sige noget afgørende, da det var bekendt blandt de Trængende og Arbejdsløse, at Foreningen ikke støttede dem, der var kommen i Trang paa Grund af Arbejdsløshed *alene*, og da andre Trængende holdt sig tilbage, fordi de vidste, at Foreningen ikke havde Midler til at hjælpe dem.

Efter at de ønskede Oplysninger var tilstillet Borgmesteren, modtog Foreningen en Skrivelse fra Magistraten af 27. Januar, hvori det meddeltes, at den samlede Magistrat havde behandlet Spørgsmaalet om et Tilskud af Kommunen til de Arbejdsløse paa 50 000 Kr. og havde vedtaget — uden dog endnu at tage endelig Bestemmelse i Realiteten —, at Borgmestrene *Dybdal* og *Jacobi* skulde delegeres til foreløbig at forhandle med Understøttelsesforeningen om denne Sag. De mundtlige Forhandlinger fremskyndedes nu saaledes, at Sagen allerede kunde forelægges for Foreningens Hovedbestyrelse paa dennes ordinære Møde, der netop skulde finde Sted den 29. Januar. Der forelaa her et af Borgmester *Jacobi*, der efter Opfordring deltog i Mødets Forhandlinger om denne Sag, udarbejdet Udkast til følgende Hovedregler for Uddelingen:

»Hjælpen ydes i Portioner à 50 Kr.

For at komme i Betragtning udkræves:

1) Ca. 3 Maaneders fortsat Arbejdsløshed, dog uden Hensyn til enkelte Dages Arbejde.

2) At Arbejdsløsheden ikke skyldes Strike, Lockout eller Ansøgerens Arbejdsu villighed, Drikfældighed eller slette Opførsel.

3) At Ansøgeren har Indfødsret, nu er bosat i Kjøbenhavn og har haft Bopæl i Kjøbenhavn eller Frederiksberg mindst i de 2 sidste Aar og i alt Fald i denne Tid ikke nydt Fattighjælp og ikke været straffet for Betleri eller Løsgængereri eller vanærende Handling.«

Blanketter til Ansøgning skulde udleveres fra Foreningens Hovedkontor og forskellige andre Steder i Byen og indsendes til Foreningens Hovedkontor i udfyldt Stand. De skulde derefter tilstilles vedkommende Afdelingsformand, som kun, hvis de frembød Mangler eller Tvivl skulde lade Forholdene undersøge, medens han i modsat Fald senest 4 Dage efter Modtagelsen skulde tilbagesende dem til Hoved-

kontoret med Paategning, om de ansaas egnede til at komme i Betragtning.

Sagen mødte en betydelig Modstand i Hovedbestyrelsen, men efter en langvarig Diskussion, hvorunder det afgørende Synspunkt blev det, at Beløbet formentlig vilde blive uddelt paa anden Maade, hvis Foreningen ikke tilbød sin Bistand, vedtoges det sluttelig med alle Stemmer mod een at bemyndige Forretningsudvalget til overfor Københavns Kommunalbestyrelse at udtale, at Foreningen var villig til for Kommunen at uddele et Beløb af indtil 50 000 Kr., som eventuelt maatte blive bevilget af Kommunalbestyrelsen i Anledning af den herskende ekstraordinære Arbejdsløshed samt til at træffe de i den Anledning fornødne Foranstaltninger i væsentlig Overensstemmelse med ovennævnte Hovedregler.

Den 9. Februar 1903 kom Sagen paany til Behandling i Borgerrepræsentationen. Magistraten udtalte her, at den navnlig af principielle Grunde nærrede stor Betænkelighed ved at gaa med til et saa alvorligt, nyt og ekstraordinært Skridt som det paatænkte, der slet ikke tidligere var gjort i Kommunen, men Magistraten havde dog ikke turdet paatage sig Følgerne af, at Kommunen ikke nu gav sit Bidrag til Nødens Afhjælpning. Den betonedede dog udtrykkelig, at den ansaa det hele som noget ganske ekstraordinært, hvorpaa intet turde bygges for Fremtiden. Det at hjælpe Folk til at undgaa at faa Fattighjælp, hørte efter Borgmester *Jacobis* Opfattelse ikke til de Opgaver, som Kommunen burde befatte sig med. Hvis den optog den Opgave, var der næsten ingen Grænser for de Konsekvenser, man kunde komme til. Naar Magistraten desuagtet havde ment at kunne gaa med til det foreslaaede, var det ogsaa navnlig, fordi man havde en Følelse af, at det nu, da man paa Rigsdagen begyndte at overveje Spørgsmaalet om Statstilskud til dette Formaal, vilde være af Vigtighed at benytte Lejligheden til at konstatere, at Københavns Kommune ikke holdt sig ængstelig tilbage fra denne Opgave.

Borgmesteren meddelte dernæst, at der efter Forhandling med Understøttelsesforeningen, som fortjente Paaskønnelse for sin Redebonhed til at besørge Undersøgelsen og Uddelingen, var opstillet

visse Hovedregler, for at man kunde være sikker paa, dels at det Maal at hjælpe de paagældende, saaledes at de kunde antages derved at holdes fri af Fattigvæsenet, ogsaa virkelig blev naaet, og dels at den private Velgørehed ikke derved vilde tage Anledning til at trække sig tilbage. Naar disse Regler blev fulgt, maatte enhver kunne se, at det ikke var Understøttelsesforeningen som saadan, der blev hjulpet. Understøttelsesforeningen havde vel indenfor sin Opgave at hjælpe Arbejdsløse, men i de senere Aar havde den kun yderst sjældent kunnet gøre det paa Grund af manglende Midler, og den private Velgørehed burde derfor ikke holde sig tilbage, men tværtimod føle sig yderligere forpligtet til at støtte en Forening, der beredvilligt paatog sig en saadan Opgave, saaledes at den ogsaa kunde udfylde sin egen Opgave, hvortil der ogsaa i Aar stillede større Krav end sædvanligt.

J. Jensen fandt, at det vilde være lidt urimeligt ikke at yde Hjælp i mindre Portioner end 50 Kr., hvis Forholdet stillede sig saaledes, at de paagældende kunde hjælpes med et mindre Beløb, men i det store og hele kunde han billige de opstillede Regler, og i et følgende Møde vedtoges derefter Bevillingen paa 50 000 Kr.

Hermed var Isen endelig brudt og den første lille Begyndelse til en Understøttelse af Trængende udenfor Fattigvæsenet gjort af Københavns Kommune. Der skulde dog endnu en kraftig Impuls til udefra, før Kommunen tog sit næste og afgørende Skridt i denne Sag.

Efter at Magistraten i en Skrivelse af 18. Februar havde underrettet Foreningen om, at Kommunalbestyrelsen havde vedtaget den omhandlede Foranstaltning, udfærdigedes der af Foreningen trykte Skemaer, som udleveredes fra Foreningens Kontor og gennem forskellige faglige Organisationer i et Antal af ialt 3849, hvoraf 2313 indkom i udfyldt Stand. Efter at Foreningens Afdelinger havde haft Lejlighed til at afgive deres Erklæringer om de indkomne Begæringer, blev der af Forretningsudvalget bevilget 989 Portioner à 50 Kr., medens Bevillingens Restbeløb, 550 Kr., medgik til Udgifter ved Tryksager og Bekendtgørelser. Udbetalingen af de bevilgede Portioner paabegyndtes den 7. Marts og afsluttedes den 14. April s. A. — Denne ekstraordinære Uddeling paalagde selvfølgelig Foreningens Hovedbestyrelse og øvrige Medvirkende et betydeligt Arbejde og foraarsagede tillige en forøget

Tilstrømning til Foreningen af Trængende, som ikke fyldestgjorde Betingelserne for at opnaa Andel i Kommunens ekstraordinære Hjælp, saaledes at Kravene om Bistand af Foreningens egne Midler herved yderligere forøgedes.

Denne Uddeling lededes af cand. jur. *V. R. Haarløv* (den nuværende Stiftamtmand), der den 1. September 1902 havde afløst cand. jur.

V. HAARLØV

F. Rüdinger som Sekretær paa Grund af dennes Studierejse til Udlandet.

I det følgende Aar arbejdede Foreningen under yderst vanskelige Forhold. Befolkningens stærke Vækst i Forbindelse med den vedvarende Arbejdsløshed forøgede i høj Grad Antallet af værdige og trængende Ansøgere, navnlig fra de store Forstadskvarterer, hvis talrige Arbejderbefolkning i stedse stigende Omfang søgte Foreningens Bistand. Foreningens Indtægter viste sig atter i dette Aar ganske utilstrækkelige til at imødekomme de forøgede Krav om Hjælp, og det betydelige Underskud, der

forelaa ved Aarets Begyndelse, voksede derfor yderligere i Aarets Løb. Dette uheldige Forhold havde ogsaa sin Grund i, at samtidig med at Kravene om Understøttelse blev større og flere Aar efter Aar, blev Foreningens Indtægter mindre og færre. Adskillige af Foreningens Bidragydere havde i Aarenes Løb udmeldt sig eller var bleven den berøvet ved Dødsfald eller Bortrejse, og da den private Velgørenhed i Kjøbenhavn efterhaanden var bleven spredt udover en større og større Plan og over vidt forskellige, hver for sig berettigede Omraader, var det bleven umuligt for Foreningen at erhverve sig de fornødne Indtægter ad privat Vej til at bestride sit omfattende Hverv.

Kommunen ydede ikke i dette Aar noget Tilskud, hverken specielt til Arbejdsløse eller til Foreningens almindelige Virksomhed. Der blev derimod efter et af Grosserer V. *Werner* paa Foreningens Aarsmøde fremsat Forslag truffet særlige Foranstaltninger for at opnaa ny Tilgang af Bidragydere, idet der dels gennem Afdelingerne, dels fra Foreningens Hovedkontor udsendtes ca. 9000 Breve til mere velstillede Borgere i Hovedstaden med Opfordring til at støtte Foreningen, ledsaget af Brevkort til Anmeldelse af Bidrag. Nogen Tid efter denne Udsendelse blev der i hver enkelt Afdeling forsøgt personlig Henvendelse til de Adressater, der ikke havde anmeldt Bidrag, idet velvillig Bistand til disse Henvendelser blev ydet dels af Foreningens faste Medarbejdere, dels af andre frivillige Medvirkende, som ifølge udsendt Opfordring havde stillet sig til Raadighed, navnlig Medlemmer af de forskellige Studenterforeninger samt Lærere og Lærerinder ved det offentlige Skolevæsen. Der blev ogsaa tegnet Aarsbidrag til et Beløb af henved 6000 Kr., men Resultatet opvejede dog langt fra den i en Aarrække stedfundne Nedgang, og Situationen var i Virkeligheden ganske uholdbar.

Man havde nu naaet det Punkt, hvor det var aldeles umuligt med private Midler at bestride den store Samfundsopgave, som en forsvarelig Understøttelse af Trængende udenfor Fattigvæsenet udgjorde, og man maatte nødvendigvis skride til eet af to: enten maatte der ydes den private Virksomhed, der var i Gang med denne Opgave, økonomisk Støtte af Kommunen, eller ogsaa maatte Kommunen, hvis en saadan Ordning ikke lod sig gennemføre, selv overtage Løsningen af denne Opgave. Oversigten Tavle A, vil bedre end mange Ord vise, hvor langt man i Aarenes Løb var kommen bort fra den *frivillige Beskatning af enhver*, som Pastor *Holck* og andre af de første ledende Mænd ansaa som et nødvendigt Grundlag for Virksomheden, og hvor paatrængende nødvendigt det var og i mange Aar havde været, at Kommunen paatog sig at tilvejebringe nogle Midler ved en anden Form for Beskatning. Samtidig med at dette skete, ophørte naturligvis paa den anden Side Berettigelsen af at se Foreningens private Bidrag fra noget Beskatningssynspunkt.

Paa dette Tidspunkt førte de mangeaarige, siden 1901—02 genoptagne Bestræbelser i Rigsdagen for at udvide de frie Fattigkassers Virksomhed ved at skaffe dem Statens Støtte endelig til et Resultat i *Loven af 29. Marts 1904 om Tilskud til De Fattiges Kasse*. Med Henblik paa Forholdene i Kjøbenhavn indeholdt denne Lov i § 3 følgende Bestemmelse:

»I Kjøbenhavn kan med Indenrigsministerens Samtykke kommunale Tilskud til en eller flere velgørende Foreninger, der forfølge Formaal, der ere ligeartede med de af »de fattiges Kasser« forfulgte, træde i Stedet for Tilskud til disse, saaledes at Kommunen indenfor den i § 1 angivne Grænse*) er berettiget til Erstatning af Statskassen for Trediedelen af aarlige Tilskud, der ydes saadanne Foreninger; dog er det herved et Vilkaar, at en saadan velgørende Forening ikke begrænser sin Virksomhed til Medlemmer af Folkekirken eller bestemte Trossamfund eller til egne Foreningsmedlemmer eller paa anden hermed beslægtet Maade.«

Først denne kraftige Impuls fra Statens Side bragte Sagen i Gang for Kjøbenhavns Kommunes Vedkommende. Efter at Loven var udkommen, førte det pag. 114 omtalte Udvalg, som Borgerrepræsentationen havde nedsat i Januar 1903 for at undersøge og eventuelt stille Forslag om, paa hvilken Maade der for Kjøbenhavns Kommunes Vedkommende kunde etableres en Understøttelse af Trængende udenfor det almindelige Fattigvæsen, Forhandlinger med Magistraten om Lovens Anvendelse for Kjøbenhavn. I Henhold til disse indledede Magistraten gennem Borgmester *Jacobi* i Slutningen af Aaret 1904 rent foreløbige Forhandlinger med Medlemmer af Foreningens Hovedbestyrelse, derunder navnlig Forretningsudvalget, og Vekselerer *A. F. Lamm* om, hvorvidt Foreningen kunde og vilde paatage sig denne Opgave. Forhandlingerne førte til, at Spørgsmaalet blev forelagt selve Hovedbestyrelsen, og paa et Møde den 2. December 1904, hvori Borgmester *Jacobi* deltog efter Indbydelse, vedtog Hovedbestyrelsen efter Forslag af Forretningsudvalget og efter en indgaaende Diskussion, hvori bl. a. Borgmester *Jacobi* deltog, enstemmigt at bemyndige Forretningsudvalget til at føre Forhandlinger med Magistraten om et Tilskud til Foreningens Virksomhed i Henhold til nævnte Lov.

*) 10 Øre pr. Indbygger.

Den 19. December 1904 naaede denne Sag til Behandling i Borgerrepræsentationen. Der forelaa da en Skrivelse af 13. s. M. fra Magistraten, hvori denne efter en Redegørelse for Indholdet af Loven af 29. Marts 1904 udtalte følgende:

»Magistraten finder det naturligt, at man ikke undlader at benytte det saaledes givne Tilbud om et Statsbidrag til Understøttelse af Kommunens trængende, og har derfor indledet rent foreløbige Forhandlinger med »Kjøbenhavns Understøttelsesforening« som den eneste velgørende Forening, der baade omfatter hele Kommunen, har et Formaal og en Virksomhed, som ganske svarer til Lovens Krav, og har et saa stort Apparat af øvede Medhjælpere, som nødvendigvis udkræves; og man har Grund til at tro, at Foreningen vil være villig til at modtage et Bidrag af Kommunen og forvalte det efter Regler, som nærmere vil være at aftale, forudsat at det mindst faar en vis Størrelse, og at der er Udsigt til, at det i alt Fald vil blive ydet i de 3 Regnskabsaar, som Loven gælder, nemlig fra 1ste April 1904 til 1ste April 1907.

Magistraten har, af Hensyn til Kommunens Tarv, tænkt sig en Ordning efter følgende Grundregler:

1. Der gives Foreningen for dennes Regnskabsaar, der gaar fra 1ste November til 31te Oktober, et Tilskud, som bestemmes af Kommunalbestyrelsen, dog ikke under 60 000 Kr.
2. Tilskuddet maa kun anvendes til Fyldestgørelse af den Del af Foreningens Formaal, som bestaar i under midlertidig Trang at holde saadanne Familier fri for Fattighjælp, om hvilke der er Grund til at antage, at de under sædvanlige Forhold kan klare sig selv. Hjælpen maa derfor ikke tildeles som vedvarende eller regelmæssig tilbagevendende og kun med større Beløb, der skønnes at være i Stand til virkelig at bringe vedkommende paa Fode igen, i Almindelighed ikke under 50 Kr., som dog kan udbetales i Portioner efter det enkelte Tilfældes Behov.
3. Eventuelle Forslag fra Magistratens 3die Afdeling om Understøttelse til bestemte trængende af de her omhandlede Midler vil Foreningen saa vidt muligt have at tage Hensyn til.

4. Tilstaaelsen af denne Hjælp sker ikke igennem Foreningens sædvanlige Afdelinger, men igennem en særlig Afdeling, der fører særskilt Regnskab over Anvendelsen af Tilskuddet, og som af dette kan benytte indtil 2000 Kr.*) aarlig til lønnet Medhjælp ved Sagernes Behandling, Bogførelsen og Regnskabsaflæggelsen.
5. Senest inden 3 Maaneder efter Udløbet af Foreningens Regnskabsaar vil der være at tilstille Magistraten en Beretning om Anvendelsen af Tilskuddet i det forløbne Aar, affattet efter et nærmere aftalt Skema.

Med den samlede Magistrats Billigelse tillader jeg mig**) at foreslaa, at der søges tilvejebragt en Ordning med »Kjøbenhavns Understøttelsesforening« i Overensstemmelse med ovennævnte Grundregler, samt at der under Forudsætning af, at en saadan Ordning opnaas, og af Indenrigsministeriets Samtykke som Tilskud til Foreningen bevilges paa Bilag 23 til Udbetaling i indeværende Finansaar 60 000 Kr., og at der ved Behandlingen af Budgettet for 1905—06 tages Bestemmelse om Størelsen af et Tilskud til Udbetaling i dette Aar.«

I den rent faktiske Tilstand, der havde udviklet sig indenfor Foreningen som Følge af manglende Midler (pag. 110), har man Forklaringen paa, at Magistraten mente af Hensyn til Kommunens Tarv at maatte tage det Forbehold, som er udtrykt i ovennævnte Reglers Punkt 2, og som i Virkeligheden kun fastslog, at det kommunale Tilskud skulde anvendes til Fyldestgørelse af Foreningens almindelige Formaal og tjene til en virkelig Gennemførelse af dette i Overensstemmelse med Foreningens Vedtægter.

Det er endvidere forstaaeligt, at Foreningen havde ment at maatte stille som Betingelse, at der var Udsigt til, at Tilskuddet vilde blive ydet i de 3 Aar, for hvilke Loven gjaldt, under Hensyn til, at der skulde oprettes et særligt Apparat, og at navnlig det første Aar vilde medføre et meget betydeligt Arbejde.

*) Senere forandret til: det til Tilskuddets forsvarlige Administration nødvendige Beløb mod behørig Regnskabsaflæggelse. Som det af Oversigten Tavle C fremgaar, har dette dog ikke givet sig Udtryk i en tilstrækkelig Aflastning af Foreningens private Administrationskonto for Udgifter hidrørende fra Administrationen af de kommunale Tilskud.

**) Borgmester Jacobi.

Under Sagens Behandling i Borgerrepræsentationen udtalte Borgmester *Jacobi*, at Bestemmelserne i Punkt 2 i første Række vilde være til Gavn for Kommunen, men ogsaa for Foreningen. Uagtet Foreningen i Virkeligheden havde det under sit Formaal og oprindeligt havde det som sit eneste Formaal netop at hjælpe under de nævnte Vilkaar, havde den mere og mere været nødsaget til at afvige ikke lidt herfra, navnlig fordi den ikke havde tilstrækkelige Midler til at kunne gøre det i det Omfang, hvori det maatte ønskes. Naar den nu atter fik en større Sum, som kun maatte anvendes paa denne Maade og med noget større Beløb i de enkelte Tilfælde, kunde man være ganske sikker paa, at saa at sige alle, der blev hjulpet af dette Tilskud, vilde være Folk, der ikke kunde have faaet Hjælp fra Foreningen, hvis den ikke havde faaet dette Tilskud, og der vilde derfor ikke af den Grund være nogensomhelst Anledning for private Bidragydere til at trække sig tilbage.

P. FR. RIST

Med Hensyn til den af Foreningen opstillede Forudsætning om Tilskuddets Fortsættelse udtalte Borgmesteren, at man sikkert kunde gaa ud fra, at det vilde blive fortsat, da man ikke behøvede at tvivle om, at Foreningen vilde løse den stillede Opgave paa en god Maade. Det havde man haft Lejlighed til at se i Vinteren 1902—03, da der bevilgedes Foreningen et Beløb af 50 000 Kr. til Uddeling under den daværende store Arbejdsløshed.

*Martin Olsen**) oplyste, at det i 1903 nedsatte Udvalg havde foretaget en Del Undersøgelser, derunder rettet Forespørgsel til en Del Formænd for Fagforeninger, som havde Understøttelseskasser under sig. Om end den vedtagne Lov slog fast, hvilken Vej der skulde gaas

*) Den senere Kommunalrevisor.

i Københavns Kommune, kunde det naturligvis alligevel være et Spørgsmaal, om man ikke skulde søge at skabe en fri Fattigkasse i København. Men navnlig under Hensyn til, at Lovens Varighed var begrænset til 3 Aar, havde Udvalget dog været enig om at gaa den af Loven anviste Vej og søge at træffe en Ordning med en her bestaaende velgørende Forening, der da maatte blive Understøttelsesforeningen.

V. WERNER

Det besluttedes herefter at bevilge et Tilskud paa 60 000 Kr., og paa et Møde i Foreningens Hovedbestyrelse den 20. Januar 1905 behandlede derefter en Skrivelse fra Magistraten af 9. s. M., hvori forespurgtes, om Foreningen var villig til efter de ovenfor nævnte Grundregler at modtage og uddele det af Kommunalbestyrelsen bevilgede Beløb af 60 000 Kr. Det vedtoges at indgaa herpaa samt fra 1. Februar s. A. at regne at oprette en særlig Afdeling under Navn af »den kommunale Afdeling« til Afgørelse af Understøttelsessager vedrørende Kommunens Tilskud. Til Afdelingens første Bestyrelse valgte

Hovedbestyrelsen Næstformændene i Foreningens Forretningsudvalg, Oberst *P. Fr. Rist* og Grosserer *V. Werner* samt Formanden for Foreningens Blegdams Afdeling, Fabrikant *J. Krøger*. Som Sekretær ved Afdelingen ansattes cand. jur. *F. Rüdinger*.

Denne saakaldte »Afdeling« var et helt nyt Organ indenfor Foreningen, og naar man kaldte den Afdeling, var det en Fiktion, man tyede til for uden større Arrangement eller Vedtægtsforandring at kunne etablere en saadan særlig Myndighed indenfor Foreningen, som den kommunale Afdeling faktisk skulde være. Medens man ifølge Vedtægterne kun havde *lokale* Afdelinger af Foreningen, der selv havde Afgørelsen af de enkelte Understøttelsessager, fik disse lokale Afdelinger,

forsaavidt angik Kommunens Tilskud, kun en Ret til at gøre Indstilling til den kommunale Afdeling, der i Virkeligheden var et Udvalg nedsat af Hovedbestyrelsen.

Paa samme Møde vedtog Hovedbestyrelsen nærmere *Regler for den kommunale Afdeling*, hvori det udtrykkelig siges, at Understøttelsessager vedrørende Kommunens Tilskud undersøges og behandles i nøje Overensstemmelse med de for Foreningens Virksomhed gældende Grundregler. Skønt disse som nævnt pag. 124 i sig indbefattede de Regler, der havde faaet Udtryk i Punkt 2 i de af Magistraten opstillede Grundregler, blev dette Punkt dog optaget i de nu vedtagne Regler som *særlige* Regler for Uddelingen af det kommunale Tilskud.

Det i det foregaaende ofte omtalte Udvalg af Borgerrepræsentationen til Behandling af Spørgsmaalet om en kommunal Understøttelse af Trængende udenfor Fattigvæsenet afgav nogen Tid efter en Beretning, hvori det udtaltes, at det betragtede sin Virksomhed som afsluttet ved Kommunalbestyrelsens Bevilling paa 60 000 Kr. som Tilskud til Københavns Understøttelsesforening.

Som det vil ses af Oversigten Tavle A., udgjorde Tilskuddet kun et Beløb af ca. 14 Øre pr. Indbygger i Kommunen. Sammenligner man dette Beløb med de Beløb, der, som nævnt i det foregaaende pag. 10, 90 og 112 allerede flere Aar tidligere ydedes til dette Formaal af andre Kommuner, vil det ses, at det var et meget ringe Beløb for Københavns Kommune. Der var heller ingen i Borgerrepræsentationen, der modsaagde Borgmester *Jacobi*, da han under Sagens Forelæggelse udtalte, at Magistraten ikke havde anset det for sømmeligt for Landets største Kommune at byde et mindre Beløb, naar den skulde gøre noget her. Efter det daværende Indbyggerantal kunde Kommunalbestyrelsen straks have fastsat Tilskuddet til 125 000 Kr. og endda opnaaet fuld Refusion fra Statskassen ($\frac{1}{3}$ af Tilskuddet, dog ikke udover 10 Øre pr. Indbygger). Men naturligvis betegnede Tilskuddet en væsentlig Forandring i Sammenligning med de foregaaende Aars frivillige Ydelser af Byens Borgere.

VII.

TIDEN 1905—1921

Beslutningen om at yde et aarligt Tilskud til Foreningens Virksomhed betegnede — saa ringe Beløbet end var og helt indtil Krigens Tid vedblev at være i Forhold til Byens Indbyggertal og i Sammenligning med, hvad saa mange andre Kommuner ofrede i dette Øjemed — dog et fuldstændigt og afgørende Brud med Kommunalbestyrelsens hidtidige Stilling til denne Sag. Det samme kan siges for Foreningens Vedkommende. Man behøver blot at sammenholde den Beslutning, Foreningens Ledelse traf, da man i 1879 var enig om ikke at benytte den ved den ekstraordinære Lov af 10. Marts 1879 givne Anvisning paa at faa Tilskud fra Kommunen (pag. 74), med Foreningens Stilling nu, hvor man fandt, at Vedtægternes Grundprincip: at virke ved frivillige Bidrag nok kunde forenes med at modtage frivillige Bidrag ogsaa fra det Offentlige, selvom der naturligvis herved i første Række var tænkt paa frivillige Bidrag fra privat Side.

Det var heller ikke uden stor Betænkelighed, at Foreningen paa-tog sig Hvervet som Uddeler af de kommunale Midler. Enkelte Medarbejdere var meget stærkt imod det. Saaledes udtalte fhv. Retsformand *N. Madvig*, Foreningens første Næstformand, sig paa et Fællesmøde i Foreningen udførligt imod, at Foreningen modtog Tilskud fra Kommunen, »dels fordi Tilstrømningen af Ansøgere blev stærkt forøget, naar man blev bekendt med dette Bidrag, dels fordi man paa en Maade kom ind paa en Sammenblanding med De Fattiges Kasse«. Det var hans Opfattelse, at Kommunen selv burde overtage den Understøttelse, som paahvilede den. Overfor den første Indvending kunde det med Rette gøres gældende, at det dog maatte være en Tilfredsstillelse for Foreningen at faa en Mulighed for at løse sin Opgave,

hvad den faktisk ikke havde haft i lange Tider, og ved den anden Indvending oversaas den Kendsgerning, at Foreningens Virksomhed her i Byen netop svarede til den, som De Fattiges Kasse udøvede udenfor Kjøbenhavn, og at kun den indskrænkede Virksomhed som Følge af de utilstrækkelige Midler havde formaaet at tilsløre dette Forhold. Det Faktum, at Kommunens Tilskud vilde give Foreningen Midler i Hænde til en betydelig Udvidelse af dens Virksomhed, og den Opfattelse, at kun Kjøbenhavns Understøttelsesforening var i Stand til paa forsvarlig Maade at uddele Kommunens Tilskud, hvis man vilde undgaa en Decentralisation i Uddelingen af Understøttelser ved Oprettelse af selvstændige frie Fattiggasser i Kjøbenhavn, overvandt imidlertid Betænkelighederne og førte til den Overbevisning, at man ikke burde afslaa at modtage Kommunens Tilskud.

Som Følge af, at Tilskuddet for det første Aar først var bleven bevilget paa et ret sent Tidspunkt af Vinteren, blev den første Uddeling meget forceret. Allerede i de første Dage af Februar meldte der sig et saa stort Antal Ansøgere, at ikke blot Hovedkontoret, men ogsaa enkelte Afdelingers Modtagelsesværelser ligefrem blokeredes af Ansøgenes Skarer, der opgives at have været snarere over end under 6000 ialt. Det maa imidlertid her erindres, at Ansøgerne paa dette Tidspunkt var uvidende om, at der skulde foretages en Undersøgelse af deres Forhold i Overensstemmelse med Foreningens almindelige Fremgangsmaade, af hvilken Grund mange trak sig tilbage, straks da de erfarede, at de først skulde henvende sig til vedkommende Kredsbestyrer i Foreningen for at faa deres Forhold undersøgt. Af Resten blev endvidere en Del straks afvist af Kredsbestyrerne som ukvalificerede til at komme i Betragtning, saaledes at af nævnte Antal kun ca. 3000 naaede frem til egentlig Undersøgelse og Behandling. Som et Vidnesbyrd om det store Arbejde, der paaførtes Foreningen selv ved dette reducerede Antal, kan anføres, at af de 3024 Ansøgninger, som kom til endelig Behandling, viste det sig, at 1734 ikke tidligere havde søgt Foreningen om Hjælp, i hvert Fald ikke i de 6 Aar, hvori Foreningen havde haft sin Hovedregistrant. Der kom herved til at paahvile Hovedkontoret det betydelige Arbejde i meget kort Tid at besørge Udstedelsen af 1734 nye Oplysningsbøger, og den Forsinkelse, dette

nødvendigvis maatte foraarsage, gav i Forbindelse med de forannævnte Vanskeligheder ved Modtagelsen af det store Antal Ansøgere, Anledning til adskillige Klager. Disse forplantede sig ogsaa til Borgerrepræsentationen, hvor der blev dvælet ved dem af Ordføreren for Stadens Budget for 1905—06, paa hvilket Tilskuddet for dette Aar var optaget med et Beløb af 75 000 Kr. under Hensyn til, at det skulde gælde for hele Vinterhalvaaret.

Da Foreningens Medarbejdere, for hvem Uddelingen af Kommunens Tilskud som nævnt havde medført et meget omfattende Arbejde, følte sig noget ubehagelig berørt ved den saaledes offentlig fremkomne Kritik, rettede Forretningsudvalget i en Skrivelse af 14. April 1905 en Forespørgsel til Magistraten om, hvorvidt den for sit Vedkommende maatte have fundet Grund til Anke over den af Foreningen med Udgangen af Marts 1905 tilendebagte Uddeling af Kommunens Tilskud.

Som Svar herpaa indløb fra Magistraten en Skrivelse af 28. April, hvori det meddeltes, at Magistraten var saa langt fra at have fundet Grund til Anke over den Maade, hvorpaa Uddelingen af Kommunens Tilskud til Understøttelsesforeningen havde fundet Sted, at man tværtimod glædede sig over, at et saa betydeligt og byrdefuldt Arbejde havde kunnet udføres uden at fremkalde andre og alvorligere Anker end dem, der var kommen Magistraten for Øre. Magistraten benyttede Lejligheden til at rette en oprigtig Tak til Foreningen og alle dens Medarbejdere, ikke blot for den udviste Redebonhed til at paatage sig Arbejdet med Uddelingen, men ogsaa for den særdeles imødekomende og dygtige Maade, hvorpaa det var udført, og udtalte sluttelig Haabet om, at Samarbejdet maatte fortsættes til gensidig Tilfredshed.

Ved en saa forceret Uddeling havde det ikke kunnet undgaas, at der paa en Del Punkter havde vist sig Brist i Samarbejdet mellem den kommunale Afdeling og Foreningens lokale Afdelinger. For fremtidig at lette dette Samarbejde vedtog Foreningens Hovedbestyrelse paa et Møde den 28. April 1905 — altsaa godt 3 Maaneder efter Vedtagelsen af de første Regler for den kommunale Afdeling — nogle nærmere »Regler for Behandling af Sager i den kommunale Afdeling«. Af disse gik den i nævnte Øjemed væsentligste ud paa en Inddeling af Af-

delingernes Indstillinger i tre Klasser, der i Oplysningsbøgerne skulde betegnes med Tal af følgende Betydning: 1 = Anbefaling, 2 = Henstilling og 3 = Afslag, af hvilke den kommunale Afdelings Bestyrelse fremtidig som Regel vilde følge Indstillingerne 1 og 3.

Foruden den nævnte og andre Regler til Fremme af Samarbejdet mellem den kommunale Afdeling og Foreningens lokale Afdelinger indeholdt de ved denne Lejlighed vedtagne Regler imidlertid ogsaa nogle Bestemmelser, der faldt udenfor denne Ramme, idet de skærpede Betingelserne for at opnaa Understøttelse af Kommunens Tilskud. De vigtigste af disse Bestemmelser var følgende:

»For at kunne opnaa Understøttelse fordres, at Ansøgeren er *forsørgelsesberettiget* i Københavns Kommune.

For at kunne opnaa Understøttelse maa Ansøgeren ikke have modtaget *Fattighjælp* i de sidste 2 Aar.

Den, som har modtaget Understøttelse af den kommunale Afdeling paa Grund af *Arbejdsløshed*, kan kun under særlige Omstændigheder atter faa Understøttelse af samme Grund det paafølgende Aar.«

Da de af Hovedbestyrelsen den 20. Januar s. A. efter Forhandling med Magistraten vedtagne *Regler for den kommunale Afdeling* som nævnt pag. 127 faldt sammen med Foreningens almindelige Grundregler, betegnede de nu trufne Bestemmelser altsaa ogsaa en Skærpelse i Forhold til Foreningens almindelige Grundregler, og der fremkom saaledes fra dette Tidspunkt et dobbelt Sæt Regler indenfor Foreningens Virksomhed, det ene for Understøttelsessager vedrørende Kommunens Tilskud og det andet for Understøttelse af Foreningens private Midler.

Med samme Beløb, 75 000 Kr., hvormed Tilskuddet var bevilget for Aaret 1905—06, blev det foreslaet af Magistraten for det tredje Aar, 1906—07, men under Behandlingen af Stadens Budget for dette Aar blev det saavel af Ordføreren, Direktør C. V. *Slomann*, som af *Chr. Christiansen* (den senere Borgmester) gjort gældende, at det første Aars Tilskud paa 60 000 Kr. langtfra havde vist sig tilstrækkeligt. Sidstnævnte anførte af Foreningens Beretning, at Ansøgenes Antal havde udgjort noget over 3000, hvoraf kun 1409 fik Hjælp, medens ikke mindre end 1615 fik Afslag, hvoraf endda 253 med 4 Børn og derover. Et Udtryk for Beløbets Utilstrækkelighed havde man ogsaa i, at Fattig-

væsenets Interimshjælp det paagældende Aar var steget med det betydelige Beløb af 73 000 Kr. Han bebudede derfor at ville stille Ændringsforslag om Forhøjelse til 120 000 Kr.

Borgmester *Jacobi* mente, at man maatte være varsom med at forhøje Beløbet baade af Hensyn til Kommunens finansielle Stilling, og fordi det paagældende Aar var det sidste, for hvilket Loven havde Gyldighed.

Budgetudvalget, der i Modsætning til Borgmesteren var af den Opfattelse, at det netop vilde have sin Betydning, at Københavns Kommune anvendte Loven i fuldt Omfang, og at det var Kommunens Pligt at benytte den ved Loven givne Hjælp i saa stort Omfang som muligt, stillede senere Forslag om Forhøjelse til 120 000 Kr. Udvalget oplyste, at det herom havde konfereret med Formanden for Københavns Understøttelsesforening, Overretssagfører *Th. Mørck*, som havde erklæret, at Foreningen vilde være overordentlig glad ved at modtage denne yderligere Støtte. Han havde udtalt, at man i de foregaaende Aar med Glæde havde uddelt disse Penge og kun havde beklaget, at man ikke havde større Beløb til Raadighed, fordi man paa Grund af manglende Midler ofte var nødt til at gøre Hjælpen mindre, end man gerne vilde eller til helt at afvise Folk, som man gerne vilde hjælpe.

Da Forslaget til Loven om Tilskud til De Fattiges Kasse havde været til Behandling i 1904, havde Indenrigsministeriet indhentet en Erklæring fra Københavns Magistrat, der gik ud paa, at man ikke kunde tiltræde Tanken om Indførelse af en fri Fattigkasse i København. Ved Udarbejdelsen af *Forslaget til Lov om Hjælpekasser* i Aaret 1906 gik Ministeriet, da der ikke i Mellemtiden var hørt andet fra Magistratens Side, ud fra, at den stadig stod paa samme Standpunkt, men fandt det dog rigtigst inden Lovforslagets Forelæggelse at indhente en ny Erklæring, og Ministeriet tilstillede derfor den 1. September 1906 Magistraten Lovforslaget med Anmodning om at udtale sig inden den 15. s. M. I en Skrivelse af 11. s. M. meddelte Magistraten Borgerrepræsentationen, at den samlede Magistrat havde vedtaget at svare, at »Magistraten vel kunde være tilbøjelig til at ønske indført kommunale Hjælpekasser i København med et lignende Formaal som det i Lov-

forslaget omhandlede, men at den nærmere Ordning heraf i flere Retninger frembyder saa store Vanskeligheder i en Kommune af Københavns Størrelse, at man i alt Fald indenfor den givne Frist ikke har været i Stand til at underkaste alle herhen hørende Spørgsmaal den fornødne Overvejelse for eventuelt at kunne udarbejde et Forslag og derfor vilde finde det ønskeligt, om den ved Lov Nr. 59 af 29. Marts 1904 § 3 etablerede midlertidige Ordning indtil videre maatte fortsættes, saaledes som i Lovforslagets § 17 angivet«.

Borgerrepræsentationen tog Sagen til Efterretning, efter at *Martin Olsen* havde udtalt, at der, saaledes som Sagen i Øjeblikket laa, næppe var andet at gøre end at ønske den nugældende Ordning bibeholdt.

Den nye Erklæring udtrykte altsaa, at Stemningen nu var noget anderledes, at man nu havde mere Sympati end tidligere for at gaa over til en Ordning som den i Lovforslaget indeholdte, forsaavidt angik Landets øvrige Kommuner, men dog foreløbig ønskede den gældende Ordning fortsat. I Henhold hertil indeholdtes i Regeringens Forslag en Bestemmelse for København, der ganske svarede til Bestemmelsen i § 3 i Loven af 29. Marts 1904. I Bemærkningerne til Forslaget hedder det:

»Københavns Magistrat, der har haft Lejlighed til at udtale sig over nærværende Lovforslag, har i det hele sluttet sig til det her foreslaaede, da Indførelse af Hjælpekasser i København, hvilket i og for sig maatte anses for ønskeligt, er forbunden med store Vanskeligheder, og Spørgsmaalets Løsning kræver længere Tids Overvejelse og Forberedelse.«

Rigsdagen gik dog nærmere ind paa Spørgsmaalet om Indførelse af Hjælpekasseinstitutionen i København. Der blev i Landstinget, hvor Regeringens Forslag først blev forelagt, af Fabrikant *F. Lewinsky* endog stillet et Ændringsforslag gaaende ud paa at give Indenrigsministeren Bemyndigelse til efter Ønske fra Københavns Kommunalbestyrelse at oprette kommunale Hjælpekasser her i København paa Grundlag af en Lov som den forelagte. Ændringsforslaget blev dog senere taget tilbage efter Anmodning af Indenrigsminister *Sigurd Berg*, der da, saaledes som Forholdene her i København historisk havde udviklet sig,

ansaa det for sandsynligst, at en helt anden Ordning vilde være den heldigste for Københavns Vedkommende, og derfor fandt, at Spørgsmaalet burde gøres til Genstand for Behandling i en særlig Lov.

I Folketinget udtalte flere Medlemmer sig for en Udvidelse af Loven til København. Saaledes benyttede *P. Sabroe* Lejligheden til at udtale det bestemte Ønske, at der ogsaa for Københavns Vedkommende maatte blive etableret Hjelpekasser, da det ikke alene vilde komme de Trængende til Nytte, men ogsaa bidrage i ikke ringe Grad til at skole og opdrage Befolkningen. Han henviste yderligere til, at Københavns Understøttelsesforening, der i mange Henseender havde udfoldet et udmærket Arbejde, og indenfor hvis Kreds der fandtes Mænd og Kvinder, som virkelig fortjente Tak og Paaskønnelse for deres Arbejde, ifølge sine Vedtægter ikke maatte yde Hjælp til Fattige, der ikke var forsørgelsesberettigede i København eller Frederiksberg. Andre Talere ønskede København medtaget i Loven for at faa en ensartet Ordning for hele Landet.

Overfor de Angreb, der ogsaa ved denne Lejlighed rettedes paa Københavns Kommunalbestyrelse for dens hidtidige Stilling til denne Sag, var det denne Gang *P. Knudsen* (den senere Fattigborgmester), der maatte staa for Skud. Han oplyste, at der paa Grundlag af det foreliggende Lovforslag nu vilde finde Forhandlinger Sted mellem Ministeren og Kommunalbestyrelsen om at søge en Hjelpekasse gennemført ogsaa for Københavns Vedkommende. Man ønskede nu i Kommunalbestyrelsen en saadan Institution og havde besluttet at søge den gennemført. Bestræbelserne herfor var i fuld Gang, men man havde blot ikke kunnet komme med i dette Lovforslag i den korte Tid, det havde foreligget, uden at det vilde have sinket Forslagets Fremkomst.

Uagtet *P. Knudsen* udtrykkelig havde talt om den korte Tid, hvori dette Lovforslag havde foreligget, kunde en efterfølgende Taler dog ikke dy sig for at spørge ham, om han med den korte Tid, man havde haft, mente den Tid, Lovforslaget havde foreligget, eller de 3 Aar, hvori Loven om Statstilskud til De Fattiges Kasse havde virket, eller de ca. 50 Aar, hvori Loven om de frie Fattigkasser havde været gældende.

I Aaret 1907—08 underkastedes *Foreningens Vedtægter for anden Gang en Hovedrevision*. I Maj 1907 vedtog Hovedbestyrelsen i dette Øjemed at nedsætte et Udvalg, hvortil valgtes Formanden, Oberst *P. Fr. Rist*, Næstformændene, Vekselerer *A. F. Lamm* og cand. jur. *F. Rüdinger*, Overretssagfører *Th. Mørck*, Bankdirektør *J. P. Christensen*, kgl. Fuldmægtig *F. J. Heramb*, Fuldmægtig *H. Kuhn* og Viceinspektør *H. Gerner Lund*. Allerede i December s. A. forelagde Udvalget paa et Møde i Hovedbestyrelsen Forslag til Vedtægter og Forslag til vejledende Regler, hvilke Forslag begge efter en langvarig og indgaaende Diskussion blev vedtaget af Hovedbestyrelsen med enkelte Ændringer. Paa et den 10. Januar 1908 afholdt Foreningsraad blev Vedtægterne endelig vedtagne.

De vigtigste Ændringer i selve Vedtægterne var følgende:

I *Grundreglerne for Foreningens Virksomhed* ændredes Bestemmelsen om *Virkningen af Hjælp fra det offentlige Fattigvæsen*. Medens

de tidligere Vedtægter foreskrev, at *ingen* kunde understøttes, samtidig med at han modtog Hjælp af det offentlige Fattigvæsen, undtagen naar denne alene bestod i Sygehjælp, mildnedes denne Bestemmelse til, at *som Regel* kunde ingen opnaa Understøttelse, samtidig med at han modtog saadan Hjælp. Forsaavidt angik Personer, som havde faaet Fattighjælp, der senere var *ophørt*, mildnede man ligeledes Bestemmelsen, idet de nye Vedtægter nøjedes med at opstille som en Betingelse for Hjælp til saadanne, at det kunde antages, at der ikke var Fare for, at vedkommende paany maatte ty til Fattigvæsenet, i Modsætning til de ældre Vedtægter, der krævede en *sikker* Antagelse.

A. F. LAMM

Ved disse Ændringer forøgedes den bestaaende Forskel mellem Foreningens almindelige Grundregel med Hensyn til Virkningen af modtaget Fattighjælp og den pag. 131 omtalte af Hovedbestyrelsen den 28. April 1905 vedtagne Regel herom for Hjælp af den kommunale Afdeling.

Derhos blev i Grundreglerne for første Gang optaget en særlig Bestemmelse vedrørende *Strejke og Lockout*, idet der ved Siden af den gamle Bestemmelse om, at der ikke ydes Hjælp til dem, »som selv kunne, men ikke ville arbejde«, optoges saalydende Bestemmelse: »Der ydes ikke Understøttelse paa Grund af Trang fremkaldt ved Strejke eller Lockout, saalænge denne vedvarer«.

Ved denne Lejlighed blev altsaa Strejke og Lockout sidestillet i Modsætning til, hvad Tilfældet var i den pag. 84 omtalte Vedtagelse af Hovedbestyrelsen i 1899, hvori det udtaltes: »at Lock-out efter Sagens Natur maa betragtes som en ufrivillig Arbejdsberøvelse, der ikke hindrer Foreningen i at yde Hjælp«.

Denne nye Vedtægtsbestemmelse blev et Par Aar senere undergivet en skærpene Fortolkning af Hovedbestyrelsen, der paa et Møde den 7. December 1911 efter Forslag af Fabrikant *J. Krøger* vedtog, »at det efter Vedtægternes § 3 i under Strejke eller Lockout er udelukket at hjælpe *nogensomhelst Person i det paagældende Fag*, hvad enten det er Arbejdsgivere eller Arbejdere«. Denne Fortolkning var en Følge af, at der indenfor den kommunale Afdelings Bestyrelse havde vist sig Uenighed om Forstaaelsen af Bestemmelsen, idet de socialdemokratiske Medlemmer hævdede, at Trang kun kunde siges at være fremkaldt ved Strejke eller Lockout, naar den fandtes hos Personer, der direkte var ramt af Strejken eller Lockouten, medens Bestemmelsen ikke burde ramme Personer, der vel tilhørte det paagældende Fag, men som enten blev arbejdsløse af anden Grund end Strejken eller Lockouten eller allerede var arbejdsløse, da Strejken eller Lockouten udbrød, eller endelig ikke hørte til en Organisation, der var i Kamp.

Den saaledes fortolkede Vedtægtsbestemmelse blev fulgt i den kommunale Afdeling, indtil Afdelingen paa et Møde den 10. Marts 1921 i Anledning af de da iværksatte og varslede Lockouter for disse

Arbejdsstandsningers Vedkommende besluttede, »at der uanset Lockouten ydes Hjælp i Henhold til den almindelige Hjælpekasselov eller Dyrtilsloven efter Skøn i hvert enkelt Tilfælde, idet der særlig tages Hensyn til, om paagældende har været arbejdsløs inden Lockouten, og for dem, der er bleven arbejdsløse ved Lockouten, om der er Sygdom, mange Børn, lang Tids Arbejdsløshed o. lign.«

Derimod er Bestemmelsen bibeholdt uforandret i de i 1920 paany reviderede Vedtægter for Foreningen.

Endelig blev som omtalt pag. 99, Reglen om Hjælp til *Aldersdomsunderstøttede* mildnet i Overensstemmelse med det af Vekseleler A. F. Lamm allerede i 1891 stillede Forslag.

Som Følge af den i 1899 foretagne Oprettelse af en Hovedregistrant og Indførelse af Oplysningsbøger som Led i Foreningens Forretningsgang ændredes nu enkelte Vedtægtsbestemmelser med Hensyn til *Forretningsgangen*, ligesom ogsaa andre Bestemmelser af denne Art ændredes som Følge af den i 1901 foretagne, i Afsnit IX nævnte Omordning af Foreningens Laanevirksomhed.

Den her omtalte Revision udmærker sig iøvrigt væsentlig ved, at alle de af Hovedbestyrelsen i Aarene siden 1888 vedtagne *Regler* af vejledende og supplerende Karakter for første Gang optoges til en samlet Revision. Dette gælder først og fremmest de vejledende og supplerende Regler fra 1890, hvori de vigtigste Ændringer er omtalt pag. 99, endvidere de den 25. Februar 1895 vedtagne Regler for Benyttelsen af Foreningens Sparekasse, de den 24. Februar 1899 vedtagne Regler for Tilsyn med de Foreningen udlaante Symaskiner o. lign., de den 13. Oktober s. A. vedtagne Regler for Benyttelse af Foreningens Hovedregistrant, de den 20. Januar og 28. April 1905 vedtagne Regler for den kommunale Afdeling og endelig de den 9. Maj 1908 vedtagne Regler for Ydelsen af Laan i Landmandsbanken mod Foreningens Kaution.

Der optoges derhos til Vejledning for Medarbejderne en Fremstilling af, i hvilke Tilfælde Hjælp af det Offentlige ikke medfører Fattighjælps Virkning, og af Reglerne for Opnaaelse af Forsørgelsesret.

Indførelsen af statsanerkendte *Arbejdsløshedskasser* ved Loven af 9. April 1907 satte sit Spor ved denne Revision, idet der i de vejledende Regler optoges følgende nye Bestemmelse: »Ansøgere, i hvis Fag der er oprettet Arbejdsløshedskasser, bør opfordres til at søge Optagelse i en saadan Kasse«, en Bestemmelse, der var beslægtet med Vedtægternes Grundregel om Indmeldelse i en Sygekasse som Betingelse for Foreningens Hjælp.

En noget tilsvarende Bestemmelse blev i Aaret 1910 truffet af den kommunale Afdeling. I December 1909 behandlede Afdelingen Spørgsmaalet om, hvorvidt der burde gives Ansøgere, hvis Forhold formentes at være af den Art, at de kunde komme ind i en Arbejdsløshedskasse, Paalæg om at indtræde i en saadan i Lighed med, hvad der var Praksis med Hensyn til Sygekasser, idet man forment, at der ligesaavel burde være Pligt til at sikre sig mod Følgerne af Arbejdsløshed som mod Følgerne af Sygdom.

Efter at man havde drøftet Spørgsmaalet, enedes man om at underkaste Sagen en 2. Behandling og i Mellemtiden indhente en Erklæring fra Arbejdsløshedsnævnet. Den 25. Januar 1910 fortsattes Behandlingen af denne Sag. Der forelaa da fra Nævnet en Erklæring om, at man fandt det hensigtsmæssigt at give et saadant Paalæg, og Forretningsudvalget fremsatte derfor et Forslag herom.

Under Diskussionen udtaltes der Ængstelse for, at et saadant Paalæg kunde opfattes som en Opfordring til ogsaa at indmelde sig i en Fagforening, og at der vilde være Ansøgere, som af principielle Grunde ikke vilde være med hertil, ligesom det ogsaa vilde vække Uvilje hos en Del af Understøttelsesforeningens Bidragydere og Medarbejdere. Det anførtes, at Arbejdsløshedskasserne og Fagforeningerne var saa stærkt sammenknyttede, at man ikke kunde blive Medlem af den ene uden samtidig at indmelde sig i den anden. Fra socialdemokratisk Side hævdedes det, at det var ganske naturligt og nødvendigt for Arbejdsløshedskassernes Bestaaen, at der bestod et saadant Forhold, men det hævdedes samtidig, at der intet var til Hinder for, at man kunde komme ind i en Arbejdsløshedskasse uden at indmelde sig i Fagforeningen, hvilket ogsaa fremgik af Loven om anerkendte Arbejdsløshedskasser.

Efter en længere Forhandling vedtoges derefter følgende af Maskinarbejder *Niels Jacobsen* stillede Kompromisforslag:

»Naar en Ansøger, om hvem det kan skønnes, at han kan optages i en Arbejdsløshedskasse, faar tilstaaet Understøttelse af den kommunale Afdeling, kan det henstilles til vedkommende at indmelde sig i en Arbejdsløshedskasse og betydes ham, at Unkladelse heraf vil kunne medføre, at han ikke oftere kan faa Understøttelse af den kommunale Afdeling. Naar han igen søger Hjælp fra den kommunale Afdeling uden at have efterkommet Henstillingen, maa der medfølge Forklaring af Grunden hertil, og findes denne ikke fyldestgørende, kan Udvalget af den Grund nægte ham Hjælp, selv om han i øvrigt maatte findes kvalificeret dertil.«

Allerede i det følgende Aar viste det sig imidlertid, at disse Henstillinger ikke benyttedes af flere af Bestyrelsens Medlemmer, navnlig Foreningens Repræsentanter, der i og for sig fandt deres Benyttelse hensigtsmæssig, men paa Grund af Arbejdsløshedskassernes nære Tilknytning til Fagforeningerne frygtede for, at Henstillingerne ogsaa skulde tvinge Ansøgerne ind i disse. I Oktober 1912 vedtog Bestyrelsen derfor enstemmigt at lade disse Henstillinger bortfalde. De socialdemokratiske Medlemmer af Bestyrelsen var dog vedblivende af den Mening, at Princippet om Arbejdsløshedskasse-Henstillinger var fuldt forsvarligt og hensigtsmæssigt, og gik udelukkende som et Hensyn til Understøttelsesforeningens Medarbejdere med til at ophæve den tidligere Vedtagelse herom.

Endelig optoges ved Vedtægtsrevisionen i 1908 som *Tillæg* til Vedtægter og vejledende Regler Fundatsen for Foreningens Legatfond og Fundatsen for Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger.

Det samlede Værk, der udgør et betydeligt og dygtigt Arbejde, kom til at indeholde 60 Sider imod det senest foretagne Optryk af de tidligere Vedtægter og Regler, der kun omfattede ialt 20 Sider.

En enkelt Ændring i de nye Vedtægter foretoges allerede faa Maaneder efter, idet der paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 30. Maj 1908 forelaa Forslag fra Forretningsudvalget om Forandring af Vedtægtsbestemmelsen om Foreningens Regnskabsaar, saaledes at dette fremtidig blev 1. Oktober—30. September i Stedet for som hidtil

1. November—31. Oktober. Dette Forslag vedtoges og blev ligeledes vedtaget af et den 18. Juni s. A. afholdt Foreningsraad, der vistnok er det mindste Foreningsraad i Foreningens Historie, idet der kun var mødt Forretningsudvalgets Medlemmer og cand. jur. *C. P. M. Hansen*, der, efter at cand. jur. *F. Rüdinger* fra 1. November 1905 havde fratraadt Stillingen som Sekretær ved den kommunale Afdeling,

C. P. M. HANSEN

var bleven ansat som Sekretær ved Hovedkontoret og tillige ved den kommunale Afdeling. Da Foreningens Sekretær, davær. Fuldmægtig i Indenrigsministeriet *V. Haarløv* den 1. Septbr. 1909 trak sig tilbage fra denne Stilling, udnævntes cand. jur. *C. P. M. Hansen* til Chef for Hovedkontoret, medens cand. jur. *F. Boeck* ansattes som Sekretær.

I Foraaret 1908 indtraadte den store *Bank- og Byggekrise*, og Københavns Understøttelsesforening kom hurtigt til at spore dens sørgelige Følger for den københavnske Arbejderbefolkning i Form af Nød og Arbejdsløshed. Haandværkernes og Arbejdernes Nød og Gæld voksede Dag for Dag. Arbejdsløshedskasserne var netop lovordnede ved Loven af 9. April 1907, men i mange Fag var de endnu ikke oprettede, og de Arbejdsløshedskasser, der eksisterede, var lidet modstandsdygtige og formaaede ikke at yde de Arbejdsløse mere, end der strengt tilkom dem i Følge Loven, hvilket dengang gennemsnitligt vilde sige 70 Dages Understøttelse aarligt à 1 Kr. pr. Dag. Der var ubetinget Nødstilstand i den københavnske Arbejderstand, og da Kommunalbestyrelsen i Maj 1908 i Anledning af et Andragende fra Arbejdernes Fællesorganisation i København, efter at det sædvanlige Tilskud fra Kommunen til Københavns Understøttelsesforening for Aaret

1907—08 var opbrugt, besluttede allerede da at stille det for Aaret 1908—09 bevilgede Tilskud til Raadighed til Uddeling til Arbejdsløse, henvendte den sig til Københavns Understøttelsesforening med Anmodning om at paatage sig denne Uddeling.

Det var umuligt for Foreningen paa dette Tidspunkt af Aaret at paatage sig at uddele en saa stor Sum paa den sædvanlige Maade og efter lige saa omhyggelige og grundige Undersøgelser af hver enkelt Trængendes private Forhold som ellers, men i Bevidstheden om, at det var dens Pligt at træde til, overvandt Foreningen Betænelighederne, især da Opgaven jo lettedes betydeligt ved, at det for denne Art af midlertidig Trængende egentlig kun var nødvendigt at konstatere, at de i en vis Tid havde været arbejdsløse.

F. BOECK

Paa et den 5. Maj 1908 afholdt Hovedbestyrelsesmøde, hvori deltog Borgmester, Etatsraad *Jacobi*, der Aaret forud var bleven optaget som tilkaldt Medlem, vedtog Hovedbestyrelsen at erklære sig villig til at paatage sig Uddelingen. Efter Aftale med Borgmester *Jacobi* skulde den finde Sted paa Grundlag af meget detaillerede Ansøgningskemaer, indeholdende Oplysninger om Ansøgerens personlige Forhold og om, hvor længe han havde været arbejdsløs. Rigtigheden af disse Oplysninger skulde for de fagorganiserede Arbejderes Vedkommende attesteres af den Arbejderorganisation, hvoraf Ansøgeren var Medlem, og for de ikke fagorganiserede Arbejderes Vedkommende af en Medarbejder i Understøttelsesforeningen eller en anden Mand eller Kvinde, hvis Troværdighed ikke kunde drages i Tvivl. De i Skemaerne indeholdte Oplysninger kunde derhos for en meget stor Del yderligere

kontrolleres gennem Foreningens Arkiv af Oplysningsbøger. Hovedreglerne for Uddelingen svarede iøvrigt nøje til de pag. 117 nævnte Hovedregler for Arbejdsløshedsuddelingen i 1903.

Allerede et Par Dage efter forelaa Ansøgningskemaerne trykt i flere Tusinde Eksemplarer, hvoraf 2000 straks blev rekvireret af Arbejdernes Fællesorganisation, ligesom der blev tilsendt Foreningens Afdelinger det Antal Eksemplarer, disse rekvirerede. I disse og de paafølgende Dage blev ligeledes trykt de fornødne Journaler, Kassebøger, Protokoller, Anvisningsblanketter m. m. samt udarbejdet Forretningsgang for det udvidede Kontorpersonale, ligesom den kommunale Afdelings Bestyrelse konstituerede sig under Ledelse af Næstformanden i Formandens Forfald. I Løbet af ganske faa Dage var saaledes alle Forberedelser truffene og alt parat til at modtage de først indkomne Sager. Disse blev straks journaliseret og, bilagt med eventuelt foreliggende Oplysningsbøger, tilstillet den kommunale Afdelings Bestyrelse, som efter Sagernes Behandling tilbagesendte dem til Sekretæren, cand. jur. *C. P. M. Hansen*, der havde organiseret og ledede denne Uddeling. I de af Bestyrelsen bevilgede Sager blev der straks udfærdiget Anvisninger, og da Foreningen den 12. Maj modtog Magistratens endelige Skrivelse om, at Kommunalbestyrelsens Tilskud var stillet til Raadighed, anmodede Foreningen om omgaaende at faa anvist 50 000 Kr. under Henvisning til, at der allerede laa 200 bevilgede Sager, som ønskedes anvist til Udbetaling næste Dag. Da Stadens Hovedbogholderi som Følge heraf meddelte Foreningen, at denne Del af Tilskuddet straks vilde blive anvist, afsendtes samme Dag 200 Anvisninger, og næste Dags Formiddag udbetaltes de første 200 bevilgede Beløb. I de følgende Dage udbetaltes daglig gennemsnitlig 150 Beløb, og allerede inden 8 Dages Forløb var der ialt udbetalt 50 000 Kr., hvorved Foreningen havde ført Beviset for, at den fuldt ud magtede Opgaven. Selvfølgelig naaedes dette smukke Resultat kun ved et meget forceret Arbejde af Bestyrelsens Medlemmer, ligesom Kontorpersonalet ofte arbejdede til langt ud paa Aftenen. Ialt optoges 3060 Ansøgninger til Behandling, hvoraf 2589 bevilgedes med et samlet Beløb af 118 110 Kr., medens der til Administrationsudgifter anvendtes 1890 Kr.

I Løbet af Aaret 1908 vendte Borgerrepræsentationen, der jo i 1906 ikke havde haft Lejlighed til at komme nærmere ind paa *Spørgsmaalet om Oprettelse af en kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn*, tilbage til en indgaaende Behandling af denne Sag. Borgerrepræsentanterne *Fr. Andersen, Borgbjerg, Chr. Christiansen, Ferd. Larsen, A. Leerbeck* og *Eskild Salomon* stillede i Borgerrepræsentationens Møde den 6. Juli 1908 følgende Forslag til Beslutning: »Borgerrepræsentationen opfordrer Magistraten til at udarbejde Forslag til Lov om Hjælpekasseinstitutionens Indførelse i Kjøbenhavn i Overensstemmelse med Lov Nr. 125 af 4. Maj 1907 og til derefter at forelægge Forslaget for Forsamlingen.«

Forslaget udgik dog denne Dag af Forhandlingerne efter Ønske af Borgmester *Jacobi*, der forinden Sagens Behandling ønskede nærmere at overveje, under hvilke Former Hjælpekasseinstitutionen kunde indføres i Kjøbenhavn.

Den 28. September s. A. kom Forslaget til Behandling. Den Løsning, man ved denne Lejlighed drøftede, var vidt forskellig fra den, der senere kom til at foreligge, idet man da tænkte sig en Omdannelse af selve Kjøbenhavns Understøttelsesforening til kommunal Hjælpekasse for Kjøbenhavn. Et Uddrag af Forhandlingerne ved denne Lejlighed vil derfor have sin Interesse paa dette Sted.

Ordføreren for Forslagsstillerne, Grosserer *Eskild Salomon*, havde, naar han skulde udtale sig om Understøttelsesforeningens Virksomhed i Kommunens Tjeneste tidligere og nu, kun gode Ord at sige, og det var derfor ikke Utilfredshed hermed, der laa bagved Forslaget. Foreningens Organisation hvilede imidlertid paa et Grundlag, som man ikke mere kunde godkende, efter at Hjælpekasseorganisationen var gennemført. Foreningens Ledelse fremgik ikke af Befolkningens, ja ikke engang af Bidragydernes Valg, men dens Bestyrelse supplerede sig selv. I Modsætning hertil hvilede Hjælpekassen paa det bredest mulige Grundlag, førte saa at sige Understøttelsessagen helt ned i Befolkningen, saaledes at denne kom til at staa i meget større Forbindelse med Bestyrelsen end med den Ledelse, der nu stod for Understøttelsesforeningen, og Bestyrelsen derved i højere Grad erhvervede sig Befolkningens Tillid.

Naar man altsaa ikke i Længden kunde opretholde en Ordning i Kjøbenhavn, der hvilede paa et saa snævert Grundlag som Understøttelsesforeningen og desuden var i Modstrid med Ordningen i det øvrige Land, kunde han tænke sig at gaa en Vej, som man tidligere havde set fremført, nemlig at man bibeholdt Understøttelsesforeningen med dens Afdelinger, men omdannede den til en Hjælpekasse. Det var saa meget mere naturligt, som Foreningens kommunale Virksomhed stadig var bleven større og betydeligere end dens øvrige Virksomhed. Hertil havde det bl. a. bidraget, at der siden Foreningens Stiftelse var kommen saa mange velgørende Foreninger i Kjøbenhavn paa snart sagt alle Omraader, og Bidragene faldt derfor sparsommere til den gamle Forening, som desuden, tro mod sine gamle Traditioner, havde indtaget en tilbagetrukken Stilling overfor sine Konkurrenter. Men naar Foreningen med sine mange Afdelinger omdannedes til Hjælpekasse med Valg af Ledelsen og med Virksomhed og Tilskud som Hjælpekasseinstitution foruden sine øvrige Midler, vilde den rimeligvis kunne beholde sin førende Stilling i lange Tider.

Borgmester *Jacobi* fandt, at Lovens Bestemmelser vanskeligt, selv med nogle Ændringer, kunde anvendes i en By af Kjøbenhavns Størrelse. For det første maatte Antallet af Bestyrelsens Medlemmer og Medarbejdere være overordentlig stort i en saa stor By. Dernæst forekom det ham tvivlsomt, om det virkelig var en god Maade at skaffe sig en Bestyrelse paa, at lade den fremgaa af Valg af den almindelige Vælgerklasse. Der udkrævedes baade Interesse for Sagen og Evne til at udføre Gerningen, og man løb Fare for, at det i Stedet herfor blev politiske Hensyn, der blev afgørende for Valget. I Modsætning til *Salomon*, der mente, at det vilde skabe mere almindelig Sympati, naar hele Vælgerklassen valgte, fandt han, at den Maade, hvorpaa Understøttelsesforeningen nu skaffede sig sine Medarbejdere, havde den gode Side, at man først og fremmest knyttede dem til sig, som man mente havde virkelig Interesse for Sagen og egnede sig til Gerningen. Han havde, siden Forslaget fremkom, tænkt meget over Sagen, men det havde ikke været ham muligt at finde en tilfredsstillende Løsning.

Borgbjerg beklagede Borgmesterens kølige Stilling til Sagen og fandt, at det nu var paa høje Tid, at Københavns Kommune paa dette Omraade fik samme Selvstyre, som alle andre Kommuner havde. Overfor Borgmesterens Frygt for, at politiske Hensyn skulde blive afgørende ved Valgene, henviste han til, at der ikke i Provinsen havde vist sig nogensomhelst Ulempe herved. Tværtimod havde det forøget Befolkningens Interesse for Valget og medført, at man fik de rigtige Mænd frem. Med Hensyn til den Stigning i Udgifterne, som Borgmesteren ogsaa havde nævnt, maatte det erindres, at Kommunen fik Refusion for en Del af Hjælpekasseudgifterne i Modsætning til Udgifterne ved Fattigvæsenet, og at Hjælpekasseinstitutionen, saaledes som den nu praktiseredes, i høj Grad bidrog til at humanisere Fattigunderstøttelsen. Borgmesteren havde dvælet ved alle de Skyggesider, han kunde finde ved Sagen, og det forekom ham næsten, at Borgmesteren med en lidt pinlig Omhu havde peget paa Vanskeligheder og Ulemper. Meget af det var imidlertid saa lidt, naar man saa til Bunds i det. At der skulde mange Mennesker til, var jo rigtigt, men dem fik man nok. Faktisk havde man dem i Understøttelsesforeningen, og det hele betød ikke andet, end at man lagde Understøttelsesforeningen over paa et demokratisk Grundlag. Borgmesterens Indvendinger var de, der altid fra konservativ Side kunde gøres: Ængstelighed ved alt nyt og navnlig Frygt for at lægge en Sag i Befolkningens Haand.

Overretssagfører *C. Becker* mente, at naar man havde en Institution, der i mange Aar havde virket godt og upartisk til alle Sider, skulde man ikke kaste det faste og sikre over Bord og styrte sig ud i det uvisse, blot for at opfylde nogle Principper om folkeligt Selvstyre, som man vist oven i Købet gjorde de Fattige en daarlig Tjeneste ved at søge gennemført paa dette Omraade. Der var nemlig ingen Tvivl om, at, i det Øjeblik Kommunen gik over til at oprette Hjælpekasser, vilde den meget betydelige Virksomhed, som Understøttelsesforeningen fra gammel Tid havde udøvet, støttet paa private Midler, ganske simpelt høre op, idet Folk ikke længere vilde give Midler til Foreningen.

Ordføreren, *Salomon*, fandt, at Borgmesterens Udtalelser gennemgaaende var præget af nogen Vrangvilje, og at der var mange af hans Argumenter og Indvendinger, som egentlig faldt ind under Kate-

gorien Pindehuggeri. *Beckers* Udtalelser om, at man ikke havde tilstrækkelig Erfaring med Hensyn til Hjælpekasser, var ganske urigtig, idet Hjælpekassen kun var en Omdannelse, en videre Udvikling af De Fattiges Kasse, som man jo havde kendt i et halvt Aarhundrede, og Gang paa Gang, naar denne Sag havde været til Behandling i Rigsdagen, havde man baade fra Regeringens og Tingets Side bebrejdet Københavns Kommune, at den ikke ejede denne Institution.

I Tilslutning hertil mindede *Borgbjerg* om, at man, da Hjælpekasseloven forberedtes, tilbød Københavns Kommunalbestyrelse at være medbestemmende ved dens Udformning for Københavns Vedkommende. Paa Grund af den korte Frist, Ministeren havde givet, var det den Gang meget vanskeligt at gøre noget. For saa vidt var Magistraten eller Kommunalbestyrelsen sagesløs, men det forudsattes dengang fra Regeringens Side, at København skulde have en lignende Institution. Overfor *Becker*, der stærkt havde kritiseret *Salomons* Tanke om selve Understøttelsesforeningens Omdannelse til Hjælpekasse, maatte han sige, at dette Forslag ganske simpelt betød, at hvis Understøttelsesforeningen gav sit Samtykke dertil, vilde man lægge hele dens Organisation og Administration til Grund, og fra den Dag, den saaledes vedtagne Institution traadte i Virksomhed, ophørte Understøttelsesforeningen, ophævede sig selv og lod det hele overgaa til den nye Institution, men alt selvfølgelig under den Forudsætning, at Understøttelsesforeningen selv frivillig gik med dertil, der var ikke Tale om at »ekspropriere« Understøttelsesforeningen eller dennes Midler.

Det stillede Forslag til Beslutning vedtoges derefter med 22 Stemmer mod 6, og Kravet om Indførelse af Hjælpekasseinstitutionen i København var saaledes fremsat med overvejende Majoritet af Borgerrepræsentationen.

I Københavns Understøttelsesforening havde man imidlertid i de siden 1905 forløbne Aar lært at sætte Pris paa den Ordning, der da blev indført, og fandt, at det vilde være uheldigt at oprette en selvstændig Hjælpekase, da det let vilde komme til at virke decentraliserende i Velgørenheden og dernæst vilde kræve en betydelig dyrere Administration. Man saa saaledes paa det, at Foreningen ikke godt

kunde undvære det kommunale Tilskud, og at den administrerede det baade godt og sparsommeligt. Under de Forhandlinger, der nu førtes mellem Borgmester *Jacobi* og Foreningens Forretningsudvalg, fremsattes der derfor fra Udvalgets Side et Forslag, der indeholdt saadanne Ændringer i den gældende Ordning, som formentes at kunne imødekomme — i hvert Fald delvis — det af Borgerrepræsentationen udtalte Ønske om Hjælpekasseinstitutionens Indførelse i Kjøbenhavn. Forslagets væsentligste Indhold var, at Foreningens kommunale Afdeling, der hidtil udelukkende havde været ledet af selve Foreningen, fremtidig skulde ledes af en Bestyrelse paa 20 Medlemmer, hvoraf kun de 5 skulde vælges af Foreningens Hovedbestyrelse, medens de 15 skulde vælges af Borgerrepræsentationen.

Dette Forslag blev Genstand for en indgaaende Drøftelse paa et Møde i Foreningens Hovedbestyrelse den 26. Februar 1909, hvor det vedtoges at nedsætte et Udvalg til Sagens Behandling, bestaaende af Oberst *P. Fr. Rist*, Vekselerer *A. F. Lamm*, cand. jur. *F. Rüdinger*, Overassistent *J. Looft*, Bankdirektør *J. P. Christensen*, Viceinspektør *H. Gerner Lund*, Fabrikant *J. Krøger* og Vinhandler *O. Soph. Bentzen*. Under dette Udvalgs fortsatte Forhandlinger med Borgmesteren ændredes Forslaget til, at Bestyrelsen for den kommunale Afdeling skulde bestaa af 15 Medlemmer, hvoraf Foreningens Hovedbestyrelse skulde vælge de 5 og Borgerrepræsentationen de 10.

Den 22. Marts 1909 foretog Borgerrepræsentationen 2. Behandling af denne principielle Sag. Der forelaa da følgende Skrivelse af 25. Februar s. A. fra Magistraten:

»Siden den ærede Forsamling i sit Møde den 28. September f. A. vedtog at opfordre Magistraten til at udarbejde Forslag til Lov om Hjælpekasseinstitutionens Indførelse i Kjøbenhavn i Overensstemmelse med Loven af 4. Maj 1907, har denne Sag været Genstand for alvorlig Overvejelse af undertegnede Borgmester, som ogsaa har forhandlet derom med Medlemmer af Understøttelsesforeningens Bestyrelse.

Det har imidlertid ikke været mig muligt at komme over de i nævnte Møde fremhævede betydelige Vanskeligheder og Betænkelig-

heder ved den nævnte Lovs Indførelse i København, selv med forskellige Ændringer.

Derimod synes det muligt at opnaa det væsentligste af, hvad der formentlig tilsigtedes ved Opfordringen, paa en anden Maade end ved at fremsætte et Lovforslag om Hjælpekasser. Hvis der kunde opnaas en Ordning, hvorved Borgerrepræsentationen fik Hovedindflydelsen paa Sammensætningen af Bestyrelsen for Understøttelsesforeningens saakaldte »kommunale Afdeling«, vilde der nemlig paa den ene Side opnaas noget ganske lignende som ved Bestyrelsens Valg direkte af den almindelige Vælgerklasse, kun paa en langt simplere og sikkert oven i Købet mere formaalstjenlig Maade, og paa den anden Side det store Gode, at man ved Uddelingen af Hjælpen kunde drage Fordel af Samarbejdet med Understøttelsesforeningens store Skare af indøvede Medhjælpere.

Det foreslaas derfor, i alt Fald som en foreløbig Foranstaltning, at der under Forudsætning af Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelsens Tilslutning træffes den Ordning, at Foreningens kommunale Afdeling, som forvalter de Tilskud, der ydes af Kommunen, og som hidtil har været ledet af 3 à 4 Medlemmer af Foreningens Hovedbestyrelse med Bistand af samtlige dens Medhjælpere, fra dens næste Forretningsaars Begyndelse den 1. Oktober d. A. ledes af en Bestyrelse paa 20 Medlemmer, hvoraf de 5 vælges af Foreningens Hovedbestyrelse iblandt Foreningens Medarbejdere, medens de 15 og 3 Suppleanter senest i første Halvdel af September Maaned vælges af Borgerrepræsentationen efter Reglerne for Forholdstalsvalg. Dette Valg gælder for 3 Aar fra den efter Valget følgende 1. Oktober. Afgaar noget af de 15 Medlemmer i Løbet af Valgperioden, indtræder vedkommende Suppleant i den afgaaedes Sted. Bestyrelsen fastsætter selv sin Forretningsgang og Reglerne for Hjælpens Uddeling, som dog ikke paa noget væsentligt Punkt maa afvige fra de derom ifølge Loven om Hjælpekasser gældende Regler, ligesom dennes Regler om Afgivelsen af Regnskab til Kommunalbestyrelsen i det væsentlige vil være at følge.

Efter at den samlede Magistrat har tiltraadt ovenstaaende Forslag, tillader jeg mig at henstille til den ærede Borgerrepræsentation at slutte sig hertil.«

Straks ved Forhandlingernes Begyndelse stillede Borgmester *Jacobi* Ændringsforslag om Antallet af Bestyrelsesmedlemmer i Overensstemmelse med de siden Skrivelserns Afsendelse førte Forhandlinger med det af Foreningens Hovedbestyrelse nedsatte Udvalg.

Borgbjerg, der selvfølgelig helst havde set, at Magistraten havde efterkommet Borgerrepræsentationens Opfordring, maatte erkende, at Forslaget dog var et Fremskridt, og da det kun blev foreslaaet som en foreløbig Foranstaltning, kunde han slutte sig til det.

Han hørte til dem, der havde været overmaade tilfredse og glade ved Understøttelsesforeningens Virksomhed i de senere Aar. I dette Forslags Vedtagelse laa der heller slet ingen Kritik af den, og Foreningen var jo selv gaaet med dertil. Men der vilde nu blive nogle flere om Arbejdet og nogle flere om at dele Ansvar. Saaledes opfattede han Forslaget, og han glædede sig over det som en foreløbig Foranstaltning, der selvfølgelig ikke vilde hindre dem, der stillede det oprindelige Forslag i Efteraaret, og dem, der var med til at vedtage det, i, naar Tiden dertil kom, at arbejde videre paa en større Omordning. Hjælpekasseloven skulde til Revision 1912, og der vilde da paa Rigsdagen blive Mulighed for at stille Forslag om fuldstændig Indførelse af Hjælpekasseinstitutionen i Kjøbenhavn med en Bestyrelse valgt af Borgerne selv. Men det foreliggende Forslag betegnede som sagt et Fremskridt, og han anbefalede at stemme for dets Vedtagelse.

Efter at Tobaksfabrikant *Fr. Olsen* ligeledes havde sluttet sig til Forslaget, udtalte Borgmester *Jacobi*, at det var fra Understøttelsesforeningens Forretningsudvalgs Side, at Forslaget var fremkommet i den Form, og at han var meget glad derfor, da han fandt, at det i Hovedsagen opfyldte Kravet om at give Borgerne Adgang til at deltage ogsaa i denne Gren af Administrationen og i Virkeligheden paa en langt simplere Maade, da man undgik at sætte et saa enormt Maskineri i Gang som at lade hele Vælgerbefolkningen vælge. Han var ganske enig med *Borgbjerg* i, at naar Kommunen gav et saa stort Bidrag til, at Folk kunde hjælpes uden at komme ind under Fattigvæsenet, var det ogsaa fuldt naturligt, at den selv fik Lejlighed til i Hovedsagen at bestyre dette Bidrag, og hvis Forslaget vedtoges, saaledes at der blev en Bestyrelse paa 10 Medlemmer af Borgerrepræ-

sentationen og 5 fra Understøttelsesforeningen, vilde Borgerrepræsentationen altsaa faa Hovedvægten i Bestyrelsen.

Forslaget ansaas for vedtaget uden Afstemning, og paa et Møde den 1. April s. A. vedtoges det enstemmigt af Foreningens Hovedbestyrelse.

Til Medlemmer af den første Bestyrelse efter den nye Ordning valgte *Foreningens Hovedbestyrelse* paa et Møde den 13. Maj 1909: Foreningens Formand, Oberst *P. Fr. Rist*, Foreningens Næstformand, cand. jur. *F. Rüdinger*, Formanden for Stefans Afdeling, Fuldmægtig *H. Kuhn*, Formanden for Blegdams Afdeling, Fabrikant *J. Krøger*, og Formanden for Sundby Afdeling, Viceinspektør *H. Gerner Lund*, medens *Borgerrepræsentationen* paa et Møde den 21. Juni s. A. valgte Borgerrepræsentanterne *A. Gustavsen*, Fru *Vibeke Salicath*, Frøken *Henriette Crone*, *Fr. Olsen*, *Poul Rasmusen*, Frøken *Johanne Blom* og Fru *Alvilda Harbou Hoff* samt Arbejdsmand *Johannes Nielsen*, Bødker *E. Svendsen* og Maskinarbejder *Niels Jacobsen*.

Den ændrede Sammensætning af Afdelingens Bestyrelse bevirkede dog ikke — ligesaa lidt som selve den af Kommunalbestyrelsen vedtagne Beslutning eller den Omstændighed, at Kommunens Tilskud nu ydedes i Medfør af selve Hjælpekasseloven — nogen Ændring i Afdelingens Stilling i Foreningen eller i Reglerne for Uddeling af Hjælp fra Afdelingen.

Fra Foreningens Side vedblev man at fastholde den Betragtning, at den kommunale Afdeling var en Afdeling og kun en Afdeling af Foreningen, hvorfor dennes Forretningsudvalg vedblev at betragte sig som Forretningsfører ogsaa for den kommunale Afdeling, Betragtninger, som det naturligvis nu blev vanskeligere at gennemføre, efter at de to Trediedele af Bestyrelsen fremgik af Borgerrepræsentationens Valg, og som ogsaa blev en Kilde til mange Gnidninger og Vanskeligheder i Samarbejdet mellem Foreningens Forretningsudvalg og Afdelingen, der ønskede en saadan selvstændig Stilling, som ikke lod sig forene med disse Betragtninger. Paa eet Punkt gjorde Foreningen dog i nogle Aar Brud paa denne Opfattelse. Medens det i de i 1908 reviderede Vedtægter var fastsat, at ingen samtidig kunde være Medlem af Forretningsudvalget og Medlem af en Afdelings Bestyrelse, vedblev

indtil Oktober 1910 Forretningsudvalgets Formand og ene Næstformand at have Sæde i den kommunale Afdelings Bestyrelse, Formanden, Oberst *P. Fr. Rist*, endog som Formand for Afdelingens Bestyrelse, paa hvilken Post han afløstes af Overretssagfører *Th. Mørck*.

Med Hensyn til Reglerne for Hjælpens Uddeling fastholdt man de i 1905 trufne Bestemmelser, som paa væsentlige Punkter afveg fra Hjælpekasseloven. For at nævne de vigtigste Afvigelser krævedes det fremdeles for at opnaa Understøttelse af den kommunale Afdeling, at Ansøgeren ikke blot var bosat i Kjøbenhavns Kommune, men ogsaa var *forsørgelsesberettiget* samme Sted, medens Hjælpekasselovens Krav kun var fast Ophold indenfor Kassens Omraade. Og medens det efter Hjælpekasseloven kun krævedes, at den Trængende ikke for Tiden nød Fattigunderstøttelse, maatte Ansøgeren fremdeles for at opnaa Understøttelse af den kommunale Afdeling ikke have modtaget *Fattighjælp* i de sidste 2 Aar. Ved Siden af disse to væsentligste Punkter kunde nævnes flere andre Bestemmelser, som bevirkede, at Hjælpekasseuddelingen i Kjøbenhavn fremdeles begrænsedes af adskillige Bestemmelser, som ikke var gældende for Hjælpekasseuddelingen udenfor Kjøbenhavn.

Jævnside med de pag. 143 ff. anførte Forhandlinger i Borgerrepræsentationen af rent principiel Art, gav Foreningens Virksomhed ogsaa ved anden Lejlighed Anledning til Drøftelse i Kommunalbestyrelsen i Kriseaaret 1908—09. Som Følge af, at det for Aaret 1908—09 bevilgede ordinære Tilskud til Foreningen var anvendt til ekstraordinær Uddeling til Arbejdsløse (pag. 141), blev der ved Bevilling af 12. Oktober 1908 tildelt Foreningen et nyt Tilskud paa 120 000 Kr. til Udbetaling i nævnte Aar, og da den væsentligste Del af dette Beløb allerede var uddelt i Slutningen af December 1908, besluttedes det af Kommunalbestyrelsen at bevilge et yderligere Tilskud til Anvendelse efter de sædvanlige Regler.

Under Behandlingen af denne Sag den 11. Januar 1909 fandt *Chr. Christiansen* sig foranlediget til at udtale sin Paaskønnelse af den Virksomhed, som Kjøbenhavns Understøttelsesforening udfoldede. Saa vidt man kunde skønne og havde erfaret, var Foreningen gennem sin Administration gaaet frem med stor Skønsomhed og havde taget berettigede Hensyn til alle Sider. Kun en ganske ringe Del af det Beløb,

som gennem Kommunalbestyrelsens Bevillinger tilflød Foreningen, anvendtes til Administration. Alt i alt gav saavel det aflagte Regnskab som Udtalelser fra Mænd, der i Anledning af disse Bevillinger havde haft Lejlighed til at komme Foreningens Administration paa nærmere Hold, Grund til at tro, at de kommunale Midler fordeltes efter et retfærdigt Skøn. Men selv om man paaskønnede Foreningens Virksomhed, kunde det ikke lades ude af Betragtning, at den havde for faa Midler til at klare den foreliggende Situation.

Salomon havde ogsaa kun gode Ord at sige om Understøttelsesforeningens Virksomhed gennem dens kommunale Afdeling. Naar han havde været Medtalsmand for, at der skulde oprettes Hjælpekasser i Kjøbenhavn, havde han med denne Tanke forbundet Ønsket om, at Ordningen blev en saadan, at Understøttelsesforeningen fremdeles kom til at virke, og at det blev den, der efter en demokratisk Omdannelse kom til at fungere som Hjælpekasse i Lighed med dem, man havde overalt i Landet udenfor Kjøbenhavn. Hele den Virksomhed, som Understøttelsesforeningen havde udfoldet, siden den fik en kommunal Afdeling, og siden Kommunen optog den Opgave at yde Støtte gennem denne, syntes ham kun at være fortjenstfuld.

Et meget vigtigt Led i de ekstraordinære Foranstaltninger, der i Aaret 1908—09 blev truffet i Kjøbenhavn for at skaffe nogen Lindring i den herskende Nødstilstand, var »*De Arbejdsløses Kontor*«, der oprettedes af Arbejdernes Fællesorganisation med Støtte af Kjøbenhavns Understøttelsesforening derved, at Uddelingen forestodes af et Fællesudvalg paa 6 Medlemmer, 3 fra hver af de to Institutioner. Til Medlemmer for Foreningens Vedkommende af dette Fællesudvalg valgte Hovedbestyrelsen paa et Møde den 15. Januar 1909 den ene af sine Næstformænd, Vekselerer *A. F. Lamm*, Formanden for Stefans Afdeling, Fuldmægtig *H. Kuhn* og Kredsbestyrer i Aagades Afdeling, Dr. phil. *K. A. Grønvall*. Kontoret lededes af Journalist, cand. jur. *Lauritz Larsen* (den nuværende Presseattaché ved den danske Legation i Berlin) og tjente til at formidle bl. a. en Del af det store Beløb, der indkom ved den af De samvirkende Fagforbund foranstaltede Landsindsamling indenfor Arbejderkredse til Fordel for de Arbejdsløse, enten de var organiserede eller ikke, samt de Beløb, der indkom ved den saa-

kaldte »Borgerindsamling« og de Indsamlinger, der organiseredes i de forskellige Etater og i andre Kredse. Kontoret uddelte udelukkende Naturalier — Fødevarer og Brændsel m. m. — ved Hjælp af Kort, lydende paa et bestemt Beløb, som de Arbejdsløse modtog i Stedet for kontante Penge. Foreningen paatog sig derhos efter Anmodning af Arbejdernes Fællesorganisation at revidere Regnskaberne for Kontorets Uddeling, et Hverv, der overdroges Fabrikant *J. Krøger* og Malermester *Alb. Christensen*.

Krisen blev langvarig, og Kommunalbestyrelsen maatte derfor gentagne Gange bevilge ekstraordinære Tilskud til Foreningen til Afhjælpning af Nøden. Den 7. Febr. 1910 behandlede Borgerrepræsentationen Spørgsmaalet om en saadan Tillægsbevilling til Understøttelsesforeningen. Drøftelsen ved denne Lejlighed har særlig Interesse, fordi der da for første Gang fremkom Udtalelser fra nogle af de Medlemmer af Forsamlingen, der siden 1. Oktober 1909 havde Sæde i Bestyrelsen for den kommunale Afdeling og nu af personlig Erfaring kunde tale med om Arbejdet der. Frøken *Crone* udtalte, at nu var det Tidspunkt kommet, da Midlerne var sluppet op, uagtet alle de, der havde haft med Arbejdet at gøre, kunde bevidne, at man ikke øste Pengene ud kritikløst. Tværtimod havde man mange Gange, fordi Midlerne ikke slog til, maattet afvise Sager, hvor en Hjælp i og for sig vilde have været paa sin Plads. Om Arbejdet i Understøttelsesforeningen maatte hun sige, at det havde været en Glæde for de Medlemmer, der sad i den kommunale Afdeling, og man skyldte de Mennesker Tak, der havde udført et stort og uegennyttigt Arbejde derinde, hele den store Hær af Undersøgere og alle de andre, der var knyttet til Foreningen, men den bedste Tak for deres Arbejde vilde være at give dem forøgede Midler til at arbejde med.

Overretssagfører *Poul Rasmusen* udtalte, at hans Erfaring med Hensyn til Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling var den, at man gik meget forsigtigt, nøjagtigt og omhyggeligt frem.

Under 2. Behandling af Forslaget udtalte Fru *Harbou Hoff*, at man havde et tydeligt Indtryk af, at det kun var Folk i meget stor Nød, der fik Hjælp, og at Hjælpen var meget ringe, og *Ove Rode* bemærkede, at man vidste, at de til Raadighed for Understøttelsesfor-

eningens kommunale Afdeling stillede Midler blev forvaltet paa en saadan Maade, at der intet gik til Spilde, men at der kun blev givet, naar der virkelig var Nød paa Færde, som krævede Afhjælpning. Det var jo desuden en Delegation af Borgerrepræsentationen, der raadede over Pengenes Fordeling, og den havde jo aldeles Overmagten i den kommunale Afdelings Bestyrelse.

Borgbjerg mindede ved denne Lejlighed om, at det ogsaa af Antisocialisternes Meningsfæller paa Rigsdagen Gang paa Gang var bleven bebrejdet Københavns Kommunalbestyrelse, at den ikke bevilgede Penge nok til Hjælpekasseformaal.

Ved denne Lejlighed blev det pointeret af Borgerrepræsentationens Formand, Vekselerer *A. F. Lamm*, der paa det Tidspunkt var Foreningens Næstformand, at der ikke var Spørgsmaal om et Tilskud til Københavns Understøttelsesforening som saadan, men til Københavns Understøttelsesforenings kommunale Afdeling. Efter at Borgerrepræsentanterne fik Sæde i den kommunale Afdelings Bestyrelse, benævnes den kommunale Afdeling i det hele taget hyppigt af Borgerrepræsentationen som »Hjælpekassen«, undertiden ogsaa som »Kommunalbestyrelsens egen Afdeling«, ligesom det gentagne Gange fremhæves, at det er den, der træffer Bestemmelse om Beløbenes Anvendelse og ikke Understøttelsesforeningen.

Endnu i det tredie Aar efter Krisens Indtræden var Arbejdsløsheden ikke aftaget, men hærgede værre, da Modstandskraften blev svagere og svagere. Ved en Lov af 8. Maj 1909 var der bleven truffet Foranstaltninger til Afhjælpning af Arbejdsløshedens Følger ved Udbetaling gennem Arbejdsløshedskasserne af Dagpenge til de Arbejdsløse udover de ordinære 70 Dage aarlig, men Loven bortfaldt ved Finansaarets Udløb den 31. Marts 1910. Kommunen henvendte sig derfor — foranlediget ved et Andragende fra Arbejdernes Fællesorganisation — paany i en Skrivelse af 6. Juli 1910 til Københavns Understøttelsesforening med Anmodning om udover den normale Virksomhed atter at forestaa en særlig Uddeling af Tilskud til de Arbejdsløse, hvilket Foreningen paatog sig paa samme Maade som i 1908. Man benyttede atter denne Gang Arbejderorganisationernes Medvirkning, idet man kun havde haft Grund at være tilfreds med den Maade, hvorpaa disse

i 1908 havde udført deres Del af Samarbejdet. Ved den derefter paa-begyndte Arbejdsløshedsuddeling, der fandt Sted i tre Perioder, uddeltes i August 1910 ialt 17 671 Kr. i 929 Sager, i November—December 1910 40 653 Kr. i 1290 Sager og i Januar—Marts 1911 69 956 Kr. i 2138 Sager, alt i Henhold til Hjælpekasseloven.

I Modsætning til, hvad Tilfældet var ved Arbejdsløshedsuddelingen i 1908, foregik Udbetalingen af de i August bevilgede Beløb gennem Arbejdsløshedskasserne eller — hvor saadanne ikke forefandtes — Fagforeningerne. Der naaedes herved det praktiske Resultat, at Arbejdsanvisningen, Kontrollen og Udbetalingen kunde foregaa paa samme Sted. Kun i de Tilfælde, hvor Ansøgerne ikke tilhørte nogen Organisation, foregik Udbetalingen fra Hovedkontoret. Samme Fremgangsmaade vedtog den kommunale Afdeling at anvende ogsaa ved de to Arbejdsløshedsuddelinger, der fandt Sted i November—December s. A. og i Januar—Marts 1911. De af Københavns Understøttelsesforening valgte Medlemmer stemte dog i November 1910 imod denne Ordning, men blev overstemte. Da man imidlertid i Januar Maaned 1911 bragte i Erfaring, at man i Indenrigsministeriet nærede nogen Betænkelighed ved at udbetale Refusionen til Kommunen, naar Understøttelsesforeningen ikke helt forestod saavel Sagens Afgørelse som Udbetalingen af Understøttelserne, forlod man denne Fremgangsmaade, og alle Udbetalinger fandt derefter fra Februar 1911 Sted paa Foreningens Hovedkontor.

Kommunens Tilskud til Foreningen, der — bortset fra de i Kriseaarene ekstraordinært bevilgede Beløb — siden 1906—07 havde udgjort 120 000 Kr. aarlig, blev paa Stadens Budget for Aaret 1912—13 forhøjet til 140 000 Kr. Man tilsigtede hermed at hæve Summen til samme Beløb pr. Indbygger, som den androg, da den første Gang optoges paa Budgettet, efter at Hjælpekasseloven af 1907 var vedtaget. Der var saa meget mere Grund hertil, som det til Trods for de pag. 151 fremhævede begrænsende Bestemmelser for Hjælpekasseuddelingen i København havde vist sig ugørligt med de til Raadighed værende Midler blot nogenlunde tilfredsstillende at imødekomme de til den kommunale Afdeling rettede Anmodninger om Hjælp, og Foreningen havde derfor efterhaanden skabt en Række vejledende Regler med

Hensyn til, hvem der fortrinsvis skulde ydes Hjælp, for at de begrænsede Midler kunde blive uddelt saa retfærdigt som muligt.

Imod Forslaget om Forhøjelse blev dog gjort gældende, at der uanset Væksten i Folketallet ikke var Grund til at forhøje Tilskuddet, saalænge der ikke fremkom noget Andragende herom fra Københavns Understøttelsesforening. At dette sidste kunde benyttes som Argument, er et Vidnesbyrd om, at man ikke indenfor Kommunalbestyrelsen havde tilstrækkeligt Kendskab til Synspunkterne indenfor Foreningens Ledelse, idet denne gennem mange Aar og endnu paa dette Tidspunkt havde det Princip ikke at ville fremsætte Begæring overfor Kommunalbestyrelsen om yderligere Tilskud, hvorimod den var villig til at foretage Udbetaling af de Beløb, der blev stillet til Raadighed, et Princip, som man fastholdt, selv om Foreningens private Regnskab udviste Underskud. I enkelte Aar blev endog en Del af Kommunens Tilskud tilbagebetalt som uanvendt. Det første Aar, for hvilket Kommunens Tilskud ydedes med ovennævnte Beløb af 140 000 Kr., Aaret 1912—13, tilbagebetaltes saaledes ca. 10 000 Kr. som uanvendt, og samme Aar udviser Foreningens eget Regnskab et Underskud paa ca. 6000 Kr.

Foreningens Ledelse indtog i denne Henseende en anden Holdning end Hjælpekassebestyrelsen paa Frederiksberg, der ud fra de ved Virksomhedens Udøvelse indvundne Erfaringer selv anmodede Kommunalbestyrelsen om Tilskud. Heri har man for en væsentlig Del Forklaringen paa følgende ejendommelige Forhold. Som bekendt er Forsørgelsesvæsenets Udgifter forholdsmæssig langt større i Københavns Kommune end i Frederiksberg Kommune som Følge af den faktiske Befolknings- og Indtægtsfordeling, hvorefter Københavns Kommune har forholdsvis langt flere Fattige end Frederiksberg. Forsørgelsesvæsenets gennemsnitlige Udgift pr. Individ af Befolkningen er i Reglen dobbelt saa stor i København som paa Frederiksberg. Det Forhold, hvori Foreningens private Midler har været fordelt mellem de to Kommuners Fattige, svarer ogsaa paa det nærmeste hertil, og de Afgivelser, der i enkelte Aar forekommer, gaar endog i Retning af, at de Fattige paa Frederiksberg har faaet forholdsvis mere end de københavnske Fattige. Med Kommunernes Tilskud til Hjælpekassevirksom-

heden var Forholdet indtil Krigsaarene, saaledes som det fremgaar af Oversigten Tavle A, et ganske andet. I de normale Aar, der laa imellem Kriseaarene 1908—11 og Verdenskrigens Udbrud, var Frederiksberg Kommunes Tilskud til Hjælpekassevirksomheden endog forholdsvis dobbelt saa store som Københavns Kommunes, og hertil kom endda, at Hjælpekassen paa Frederiksberg indtil 1912 oppebar ikke ubetydelige Beløb i Afgift af Forlystelsessteder, indtil Loven om Forlystelsesafgift traf anden Bestemmelse om denne Afgift. Ved Verdenskrigens Udbrud forandredes dette Forhold med eet Slag fuldstændigt, idet det nu kom til at svare til det Forhold, der gør sig gældende med Hensyn til det almindelige Forsørgelsesvæsens Udgifter og har gjort dette siden da — ogsaa efter Oprettelsen af Københavns Kommunes Hjælpekasse.

Efter at Bank- og Byggekrisens Virkninger havde fortaget sig, fulgte der et Par rolige Arbejdsaar for Foreningen. Det er i dette Tidsrum, *Revisionen af Hjælpekasseloven af 1907* forberedes og gennemføres ved Loven af 29. April 1913, og da Lovforslaget skulde udarbejdes, modtog Foreningen fra Indenrigsministeriet en Skrivelse af 21. August 1912 med Anmodning om at udtale sig om de Erfaringer, som i Foreningens Virksomhed maatte være indvundne med Hensyn til Reglerne i Hjælpekasseloven af 1907. Denne Skrivelse besvarede Foreningen under 17. Oktober 1912 ved Fremsendelsen af en fra den kommunale Afdeling indhentet Erklæring gaaende ud paa, at Københavns Understøttelsesforening ved sin faste Organisation, sin Kreds af frivillige Medarbejdere, sit værdifulde Arkiv og sine Forbindelser med andre Institutioner i særlig Grad syntes egnet til at forestaa Hjælpekasseuddelingen i København.

Under Behandlingen i Afdelingens Plenarforsamling af et Udkast til denne Erklæring udtalte Hovedkasserer *E. Svendsen* som Ordfører for den socialdemokratiske Gruppe, at »han havde sluttet sig til det foreliggende Udkast, tiltrods for, at han principielt var af den Anskuelse, at en Hjælpekasse-Bestyrelse, udgaaet af den almindelige og direkte Valgret, ligesaavel i København som udenfor København, vilde være bedst egnet til at forestaa Hjælpekasseuddelingen; men han ønskede

for Nærværende ikke at foreslaa Forandring i den bestaaende Ordning.«

Som en naturlig Følge af Foreningens Svar foreslog Ministeriet den gældende Ordning bibeholdt, og hverken Rigsdagen eller Kommunalbestyrelsen kom ved denne Lejlighed ind paa en Drøftelse af Forholdene i Kjøbenhavn paa dette Omraade.

Disse Aar benyttedes iøvrigt i Foreningen til at foretage en Række indre administrative Reforme med det Formaal at skabe større Ensartethed og mere Fasthed og Kontrol i Administrationen. Allerede tidligere havde Chefen for Foreningens Hovedkontor, cand. jur. *C. P. M. Hansen* udarbejdet Forslag til en ny Redaktion af Oplysningsbøgerne, der fremdeles benyttedes i den Skikkelse, hvori de var bleven indført i 1899. Paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 29. April 1911 valgtes nu Fuldmægtig *H. Kuhn*, Bankdirektør *J. P. Christensen*, Direktør *A. Mazar de la Garde* og cand. jur. *C. P. M. Hansen* til et Redaktionsudvalg vedrørende nye Oplysningsbøger. I December 1911 havde dette Udvalg sluttet sit Arbejde, og Oplysningsbøgerne forelaa nu i en tilfredsstillende Form, der blev godkendt af Hovedbestyrelsen. Cand. jur. *C. P. M. Hansen* bemyndigedes derhos til at omredigere Undersøgerbøgerne, der benyttes af Undersøgerne til foreløbige Optegnelser i Sagen, saaledes at de kom i Overensstemmelse med Oplysningsbøgerne.

Forretningsudvalget fremsatte dernæst Forslag om at søge indført mere ensartede Regler for Udbetalingen af Understøttelserne i Afdelingerne, og paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 10. December 1912 besluttedes det at nedsætte et Udvalg bestaaende af Forretningsudvalget samt Fuldmægtig, cand. jur. *H. P. V. Baumann*, Boghandler *Axel Andersen* og Fabrikant *J. Krøger* til nærmere Overvejelse af Spørgsmaalet om Indførelsen af et ensartet og mere betryggende Kontrolsystem i alle Foreningens Afdelinger.

Dette Udvalg afgav i Maj 1913 en foreløbig Betænkning og paa tog sig efter Hovedbestyrelsens Ønske dernæst at forhandle med de enkelte Afdelinger om en forbedret Kontrol. Der opnaaedes vel ikke Tilsagn om en fuldstændig ensartet Udbetalingsform ved samtlige Afdelinger, men den Udbetalingsform, der anvendtes eller som Afdelin-

gerne nu tilbød at anvende, var dog i det væsentlige af en ensartet og for Kontrollens Vedkommende betryggende Beskaffenhed.

Denne rolige Periode fik en brat Afslutning ved *Verdenskrigens Udbrud* i Begyndelsen af August 1914. Som Følge af de ved Krigens Begyndelse foretagne *store ekstraordinære Indkaldelser til Hæren og Søværnet* blev det i første Række nødvendigt at træffe Foranstaltninger til at afhjælpe den Trang, der opstod i *de Indkaldtes Familier*, idet disse pludselig blev berøvet deres Forsørger. Ved en midlertidig *Lov af 7. August 1914* om Statstilskud til de kommunale Hjælpekasser blev det derfor bestemt, at saafremt en Kommune gennem Tilskud til den kommunale Hjælpekasse ydede Understøttelser i Anledning af saadan Trang, skulde vedkommende Kommune være berettiget til at kræve to Trediedele af det gennem Hjælpekassen i nævnte Øjemed udredede Beløb erstattet af Statskassen. Samme Dag besluttede Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse at stille et Beløb af 100 000 Kr. til Raadighed for Foreningens kommunale Afdeling til Uddeling af Understøttelse til Indkaldtes Familier. Samtidig holdt Foreningens Hovedbestyrelse og den følgende Dag den kommunale Afdeling Møde for at træffe nærmere Bestemmelser om denne Uddelings Iværksættelse. Uddelingen foregik paa Grundlag af Ansøgningsskemaer, der blev udfyldt og underskrevet af Ansøgeren, d. v. s. den af den Indkaldte forsørgede og derefter stemplet paa Udskrivningskontoret som Bevis for Indkaldelsen. Efter Skemaets Indlevering paa Foreningens Hovedkontor blev Ansøgeren tilsagt til en Samtale med et Medlem af den kommunale Afdeling, der gennemgik Skemaets Besvarelser, stillede supplerende Spørgsmaal og ved Eftersyn af Bevisligheder og Attester overbeviste sig om, at Besvarelserne paa Skemaet var sandfærdige. Kunde vedkommende Bestyrelsesmedlem ikke faa tilstrækkelig Klarhed over Familiens Forhold ved sin Afhøring eller ved en telefonisk Forespørgsel fra Hovedkontoret, eller opstod der Mistanke om, at Forklaringerne var urigtige, blev Sagen sendt til en af Foreningens frivillige Medarbejdere, der da foretog Undersøgelse, bl. a. i Hjemmet, og afgav Beretning herom til den kommunale Afdeling. Naar Sagen var tilstrækkeligt oplyst, fastsatte vedkommende Bestyrelsesmedlem Understøttelsen i Overensstemmelse med de af Afdelingen vedtagne

Regler, efter hvilke der ydedes dels en Ugehjælp, dels en maanedlig Huslejhjælp og i Vintermaanederne endelig en særlig Brændsels-hjælp. Understøttelsen var da løbende, indtil Hjemsendelse af den Indkaldte fandt Sted, medmindre der fremkom Oplysninger, som gjorde det ønskeligt, at Afgørelsen blev revideret, eventuelt efter en nøje Undersøgelse, foretaget af Foreningens frivillige Medarbejdere. Med visse Mellemrum begyndte Arbejdet forfra, idet det indkaldte Sikringsmandskab hjemsendtes, og nye Indkaldte mødte til Tjeneste.

Som Følge af den meget stærke Tilstrømning af Ansøgere blev de først bevilgede 100 000 Kr. hurtigt forbrugt, og Kommunalbestyrelsen maatte i den følgende Tid gentagne Gange bevilge yderligere Beløb til Uddelingen, der i Henhold til den nævnte midlertidige Lov og senere Forlængelseslove fortsattes gennem alle Krigens Aar, i de tre første Aar med over 1 Million Kr. om Aaret, det andet Aar endog over 1½ Million Kr. Efterhaanden som Sikringsstyrken blev reguleret og tillige formindsket, gik dog ogsaa Ansøgernes Antal ned.

Det vil af det her om Fremgangsmaaden udviklede forstaas, hvor betydeligt et Arbejde der ved denne Uddeling paahvilede selve *Medlemmerne af den kommunale Afdeling*. Time efter Time maatte de anvende paa at gennemgaa disse Sager, tale med Ansøgere og holde Inspektion i Udbetalingslokalet, foruden at der stadig maatte afholdes Møder for at drøfte Principspørgsmaal og træffe Afgørelse med Hensyn til Grundlinierne for Uddelingen.

Ganske naturligt fremkaldte Medlemmernes betydelige Arbejde saavel med denne Uddeling som med den pag. 165 omtalte Uddeling til Arbejdsløse Ønsket om en *Udvidelse af den kommunale Afdelings Medlemsantal* for derved at lette Gerningen for de enkelte Medlemmer, og i Henhold til et af Foreningen i Skrivelse af 27. Septbr. 1915 fremsat Forslag, der tiltraadtes af Kommunalbestyrelsen, blev Antallet af Medlemmer forhøjet fra 15 til 21, hvoraf Borgerrepræsentationen skulde vælge de 14 og Foreningens Hovedbestyrelse de 7. Paa dette Tidspunkt traadte Overretssagfører *Th. Mørck* efter eget Ønske tilbage som Afdelingens Formand og afløstes af Vekselerer *A. F. Lamm*, der som tidligere Formand for Borgerrepræsentationen var udmærket egnet til at overtage den vigtige Post som Leder af denne Afdeling.

Samtidig med Udvidelsen af Medlemsantallet vedtog Afdelingen en *Forretningsorden*, hvorefter der bl. a. skulde nedsættes et saakaldt »*staaende Udvalg*«, bestaaende af Formanden og Næstformanden samt 2 andre Medlemmer. Medlemmer af dette staaende Udvalg, der skulde fungere som Forretningsudvalg for Bestyrelsen, var, saalænge Afdelingen herefter bestod, Formanden, Vekselerer *A. F. Lamm*, Næstformanden, Fuldmægtig *H. Kuhn*, Tobaksfabrikant *Fr. Olsen* og Hovedkasserer *E. Svendsen*. Aaret efter udvidedes Antallet af Udvalgets Medlemmer til 5, hvorefter Frøken *Johanne Blom* indvalgte som Medlem og ligeledes vedblev at have Sæde i Udvalget, saalænge Afdelingen bestod.

En Skemauddeling af saa store og hidtil ukendte Dimensioner som »Soldateruddelingen« maatte dernæst stille overordentlige Krav til Arbejdskraften paa *Hovedkontoret*. Dette lededes siden *C. P. M. Hansens* Fratræden ved hans Udnævnelse til Kabinetssekretær i 1912 og derefter følgende Optagelse som tilkaldt Medlem af Hovedbestyrelsen af cand. jur. *F. Boeck*, medens cand. jur. *J. L. Cohen* ved samme Lejlighed var tiltraadt som Sekretær. Da Sekretær Cohen imidlertid straks ved Krigens Begyndelse blev indkaldt, paahvilede denne Uddelings Iværksættelse Kontorchef *Boeck*. Navnlig i det første Aar fik Hovedkontoret i stor Udstrækning frivillig Medhjælp til Udførelse af det betydelige Kontorarbejde, som baade denne Uddeling og den pag. 164 omtalte Uddeling til Arbejdsløse medførte, hvorfor der i nævnte Aar kun medgik meget smaa Beløb til selve Administrationen af disse Uddelinger. Derimod kom Foreningens frivillige Medarbejdere i *de lokale Afdelinger* kun i mindre Omfang til at beskæftige sig med »Soldateruddelingen«, men ydede dog en vigtig Bistand i de Tilfælde, hvor det var nødvendigt at foretage nærmere Undersøgelse af Sagerne.

Naturligvis kunde det ikke undgaas, at der under »Soldateruddelingen«, navnlig paa Grund af det overvældende Arbejde straks ved Uddelingsens Begyndelse, fandt Misbrug Sted, ogsaa Misbrug af en saadan Art, at det blev nødvendigt at skride kraftigt ind overfor de Skyldige. Under de gentagne Forhandlinger, der fandt Sted i Borgerrepræsentationen om nye Bevillinger til Uddelingsens Fortsættelse, fremsattes der ogsaa fra forskellig Side Udtalelser herom. Der knyttede

sig vel ogsaa større Betæneligheder og Farer for Misbrug til en Skemauddeling som denne end til de allerede flere Gange tidligere i Foreningens Historie foretagne Uddelinger til Arbejdsløse, men som Følge af det store Antal Sager var den anvendte Fremgangsmaade den eneste praktisk mulige. Uddelingens hele Forløb godtgjorde dog ogsaa, at der mod hele den Form, Uddelingen fik, ikke kunde rettes

J. L. COHEN

alvorlige Anker af nogen Betydning, idet de Summer, der kom paa forkerte Hænder, var aldeles forsvindende i Forhold til Uddelingens samlede Beløb, og de Misbrug, der fandt Sted, meget faa i Forhold til det store Antal Sager, der blev behandlet.

Uddelingen fortsattes indtil hele Sikringsstyrken var hjemsendt, og da den sluttede, var der gennem den kommunale Afdeling paa denne Konto uddelt et Beløb af ca. 4 790 000 Kr. Da der i Aaret 1920—21 atter foretoges ekstraordinære Indkaldelser, denne Gang i Anledning af *Besættelsen af de sønderjydske Lanådsdele*, etableredes paany

en Uddeling af Understøttelse til Indkaldtes Familier i Henhold til en midlertidig Lov af 19. Maj 1920. Denne Uddeling fik dog paa Grund af det ringe Antal indkaldte Forsørgere kun et ubetydeligt Omfang, idet der kun uddeltes ialt ca. 15 000 Kr.

Om end Afhjælpning af Trangen blandt de Indkaldtes Familier var det mest paatrængende, maatte der ogsaa træffes andre Foranstaltninger fra Foreningens Side i Anledning af de alvorlige Forhold. Ved Krigens Udbrud stod man midt i Sommertiden, hvor Foreningens Midler i det væsentlige var udtømt efter den foregaaende Vinters Arbejde, og om end en Del af Foreningens trofaste Venner sendte ekstraordinære Bidrag, var man hurtigt klar over, at Midlerne langt

fra vilde strække til, hvis der virkelig indtraadte Dyrtid og Arbejdsløshed med deraf følgende Tilstrømning til Foreningen, og Forretningsudvalget henvendte sig derfor til Magistraten og Indenrigsministeriet med Forespørgsel om, hvorvidt det var paatænkt at træffe særlige Foranstaltninger til Imødegaaelse af en saadan mulig indtrædende Dyrtid. De nævnte Institutioner var af den Formening, at Øjeblikket hertil endnu ikke var indtruffet, og at det maatte afventes, hvorledes den umiddelbart efter Krigens Udbrud gennemførte Lovgivning om Udførsel og om Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer vilde virke.

Som Følge heraf, og idet man bortsaa fra en eventuel Forhøjelse af Kommunens Tilskud i Henhold til Hjælpekasseloven, samledes Opmærksomheden foreløbig om, hvorledes de nødvendige Midler kunde tilvejebringes ved privat Initiativ, og faa Dage efter Krigens Udbrud traadte Foreningen i Forbindelse med De samvirkende Menighedsplejer i Erkendelse af, at de alvorlige Forhold nødvendiggjorde et nøjere Samarbejde mellem Hovedstadens to største velgørende Institutioner. I Fællesskab rettedes der ogsaa Henvendelse til Indenrigsministeren og til Københavns Fattigborgmester, bl. a. angaaende Tidspunktet for et fælles Opraab om Bidrag.

Fra *Hendes Majestæt Dronningen* fremkom omtrent samtidig gennem Kabinetssekretær *C. P. M. Hansen* en Forespørgsel til begge Institutioner samt til Københavns Fattigborgmester om, hvilke Forholdsregler man havde tænkt sig at iværksætte i Anledning af den truende Nød, samt et Tilsagn om Hendes Majestæts Støtte under de vanskelige Forhold. Denne Forespørgsel kunde Foreningen besvare med Oplysning om, at man havde truffet Forberedelser til at organisere alle Foreningens Kræfter, samt om det Samarbejde, der som ovenfor nævnt var indledet med Menighedsplejerne.

I de følgende Dage udviklede Begivenhederne sig med rivende Hast. I Handels- og Industriverdenen opstod der megen Uro. Mange Fabrikker og industrielle Virksomheder lukkedes, og deres Arbejdere afskedigedes; Handelshuse og Magasiner indskrænkede i betydelig Grad deres Personale, og de store Systuer ophørte med en stor Del af deres Virksomhed. Fra alle Sider hørte man om de stadig voksende

Skarer af Arbejdsløse, og det saa ud, som om den ubemidlede Del af Befolkningen truedes af en fuldstændig Nødstilstand.

For at faa en Indsamling af Midler organiseret paa den bredest mulige Basis og samtidig opnaa en under de forhaandenværende Omstændigheder meget ønskelig Centralisation af alle Kræfter, dannedes der da i de samme Dage under Protektion af *Hendes Majestæt Dronningen* en stor Indsamlingskomite under Navn af »*Central-komiteen af 1914, Dronningens Indsamling*«, bestaaende af Repræsentanter fra alle Lejre, derunder ogsaa Menighedsplejerne og Understøttelsesforeningen, med den Opgave at indsamle Penge til Hovedstadens Fattige til Uddeling gennem De samvirkende Menighedsplejer og Københavns Understøttelsesforening. Som Følge heraf bortfaldt det af de to Institutioner planlagte Fællesopraab, og begge Institutioner forpligtede sig endvidere til, saalænge Komiteen virkede, ikke at udsende noget offentligt Opraab om Bidrag. De to Institutioner indgik samtidig en *Overenskomst om Uddelingen af de ved »Dronningens Indsamling« tilvejebragte Midler*, gaaende ud paa, *dels* en indbyrdes Fordeling af Arbejdet, *dels* følgende Regler som Garanti for, at ingen kunde faa Hjælp i begge Institutioner:

»a. Københavns Understøttelsesforening forpligter sig til daglig at tilsende hver enkelt Menighedspleje Fortegnelse over de indenfor dens Omraade bosatte Personer, som i Dagens Løb har faaet deres Forhold optagne til Undersøgelse i Foreningen.

b. De samvirkende Menighedsplejer forpligter sig til dels ikke uden Forhandling med Understøttelsesforeningen at hjælpe de paa Understøttelsesforeningens Fortegnelse opførte Personer, dels uopholdelig at give den paagældende Afdelingsformand i Foreningen Underretning, saafremt en paa Fortegnelsen opført Familie allerede søger Hjælp hos Menighedsplejen.«

Fordelingen af Arbejdet skete efter følgende Hovedlinier: Københavns Understøttelsesforening paatog sig at yde Hjælp væsentlig med større Pengeunderstøttelser og med Brændsel, medens Menighedsplejerne paatog sig at yde Hjælp i Form af andre Naturalier og mindre Pengebeløb samt at yde Sygehjælp, Børnepleje, Besisning o. l.

I Løbet af det første Krigsjaar modtog Foreningen fra »Dronningens Indsamling« ialt 111 400 Kr., der udgjorde et meget væsentligt Supplement til Foreningens øvrige private Midler.

Det viste sig i dette Aar, at Nødstilstanden paa Grund af de særlige Forhold ramte højere op i Samfundslagene end sædvanlig. Foreningen modtog talrige Henvendelser om Hjælp fra Familier, som aldrig tidligere havde behøvet at søge Understøttelse, men som nu for første Gang stod Ansigt til Ansigt med Nød og Fattigdom, fordi Forsørgerens Virksomhed var lammet som Følge af Krigen. I Understøttelsesforeningens Afdelinger forekom under normale Forhold sjældent Sager af denne Art, i hvilke de Omstændigheder, der maatte tages i Betragtning ved Sagens Afgørelse, ofte var ret komplicerede, og hvor de Midler, der udkrævedes, som oftest langt oversteg de Beløb, som Medarbejderne plejede at disponere over. Under Hensyn hertil vedtog Hovedbestyrelsen ved et den 16. Oktober 1914 afholdt Møde, at saadanne Sager efter foretagen nøje Undersøgelse i Afdelingerne kunde indsendes til Forretningsudvalget til Afgørelse, idet der samtidig paa en *særlig Konto* stilledes de fornødne Midler til Raadighed for Forretningsudvalget. Til disse Sager anvendte Forretningsudvalget i Aarets Løb ialt ca. 25 000 Kr. af det fra »Dronningens Indsamling« modtagne Beløb.

Det varede ikke længe, før det Offentlige tog Initiativet til Afhjælpning af Trangen paa et andet vigtigt Omraade. Den Usikkerhed, der som ovenfor nævnt prægede Arbejdsforholdene efter Krigens Udbrud, gjorde det antageligt, at Arbejdsløsheden vilde vokse i betydelig Grad, og gjorde det ønskeligt, at der stilledes Beløb til Raadighed til Hjælp for dem, der rammes af *den ekstraordinære Arbejdsløshed*. Denne Op-gave løstes ved *Loven af 2. Oktober 1914* om midlertidigt Statstilskud til de kommunale Hjælpekasser, efter hvilken Kommunerne fik Ret til Refusion fra Statskassen af Halvdelen af de Beløb, der stilledes til Raadighed for Hjælpekasserne til Understøttelse af denne Art. Loven omfattede ikke al Hjælp til Arbejdløse, men kun Hjælp til dem, hvis Arbejdsløshed »var en Følge af de foreliggende overordentlige Forholds Indflydelse paa det økonomiske Liv her i Landet«, et meget vanskeligt Kriterium at arbejde med, fordi saa at sige hele det økonomiske Liv

var paavirket af den usædvanlige Situation, uden at den direkte Aarsagssammenhæng i alle Tilfælde lod sig paavise.

Denne Uddeling blev ogsaa overdraget Foreningens kommunale Afdeling og blev organiseret af Sekretæren, cand. jur. *J. L. Cohen*, der i den Anledning med Ministeriets Tilladelse var bleven hjemsendt fra Sikringsstyrken. Den blev ligesom Soldateruddelingen ordnet som en Skemauddeling, saaledes at kun de tvivlsomme Sager blev sendt til Undersøgelse af Foreningens Medarbejdere. Alle Sagerne afgjordes af den kommunale Afdeling, men for de Ansørgeres Vedkommende, der var Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser, foretoges Udbetalingen af de bevilgede Beløb og Kontrollen med de Understøttedes Arbejdsløshed efter Indenrigsministeriets Bestemmelse af vedkommende Arbejdsløshedskasse, uagtet Foreningens Forretningsudvalg og et Flertal indenfor den kommunale Afdeling energisk havde søgt at opnaa en Ordning af dette Forhold, hvorefter ogsaa Udbetalingen skulde finde Sted fra Foreningens Hovedkontor. For Ansøgere, der ikke var Medlemmer af en anerkendt Arbejdsløshedskasse, foregik Udbetalingen fra Understøttelsesforeningens Hovedkontor efter Forevisning af Kontrolkort, som daglig blev afstemplet paa et af de offentlige Arbejdsanvisningskontorer. For arbejdsløse Enker, der havde Enkebørnsunderstøttelse, blev der truffet en særlig Ordning, hvorefter Ansørgingerne behandledes, og de bevilgede Beløb udbetaltes paa Kommunens Enkebørnskontor.

Allerede Undersøgelserne af de tvivlsomme Sager, der fra denne Uddeling blev sendt til Foreningens Afdelinger, havde paalagt disse et stærkt forøget Arbejde, men dette blev dog endnu større, da Hovedbestyrelsen paa et Møde den 19. April 1915 efter en enstemmig Anmodning af den kommunale Afdeling erklærede sig villig til ved Foreningens Medarbejdere at lade foretage en Undersøgelse af samtlige Understøttelsessager vedrørende denne Uddeling, saavel løbende som ny tilkommende. Gennem dette Arbejde ydede Foreningens Medarbejdere et værdifuldt Bidrag til, at disse Understøttelser kun kom de virkelig Trængende til Gode. Uddelingen fortsattes indtil Udgangen af Juni Maaned 1915, og der var da ialt uddelt 615 598 Kr. Loven ophævedes ved den pag. 168 omtalte Dyrtidslov af 22. December 1915.

Den nævnte Uddeling gav Anledning til, at Understøttelsesforeningen opnaaede et værdifuldt *Samarbejde med de københavnske Arbejdsgivere*, idet Foreningen gennem Industrifagenes Bureau og Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening fik Adgang til ved Hjælp af Spørgeskemaer at erholde Oplysninger fra Ansøgenes sidste Arbejdsgiver. Samtidig blev det allerede tidligere bestaaende Samarbejde mellem Understøttelsesforeningen og *Arbejderorganisationerne* yderligere befæstet, saaledes at der for enhver Ansøger, der tilhørte en Fagorganisation, ved Spørgeskemaer kunde erholdes Oplysninger fra Organisationen om hans Forhold.

I Forbindelse hermed maa nævnes, at Foreningen for at føre Kontrol med Uddelingen af de betydelige Midler under den nedenfor omtalte Dyrtidsuddeling ved en formelig *Overenskomst med Centralarbejdsanvisningskontoret i København* opnaaede, at alle arbejdsdygtige, arbejdsløse Ansøgere, der ikke stod som Medlemmer af nogen anerkendt Arbejdsløshedskasse, kunde blive indtegnet og kontrolleret paa de forskellige Anvisningskontorer.

Den 1. November 1914 kunde Foreningen fejre sit *40 Aars Jubilæum*, men af Hensyn til de alvorlige Tider forløb Dagen i Stilhed. Foreningen modtog dog en offentlig Anerkendelse af sin Virksomhed, idet 3 af dens ældste Afdelingsformænd, Boghandler *Axel Andersen*, Fuldmægtig *H. Kuhn* og Overassistent *J. Looft* udnævntes til Riddere af Dannebrog.

Ogsaa i det andet Krigsaar modtog Foreningen et betydeligt Beløb fra »Dronningens Indsamling«. Dette fik særlig Betydning for den af Foreningen paabegyndte *Brændselsuddeling* som en Fortsættelse af den allerede i den første Krigsvinter ved Hjælp af Tilskud fra »Dronningens Indsamling« foretagne Uddeling af Brændsel. Thi medens den Dyrtidslovgivning, der tog sin Begyndelse ved den nedenfor omtalte Lov af 22. December 1915, iøvrigt var af en saa omfattende Karakter, at den i Virkeligheden tog Grundlaget bort fra alle Bestræbelser for at tilvejebringe Midler ad privat Vej, indeholdt den nævnte Lov en Bestemmelse, der hindrede Overførsel af Foreningens Brændselsuddeling til den kommunale Dyrtidskonto. Foreningen modtog i dette Aar ca. 48 400 Kr. fra »Dronningens Indsamling« til Uddeling af Brænd-

sel. De følgende Aar stillede derimod Kommunalbestyrelsen i Henhold til Dyrtidslovene aarlig store Kvanta Koks og Kokssmuld til Raadighed til Uddeling gennem Foreningen. Ved de omfattende Brændselsuddelinger i Aarene 1914—21 uddeltes ialt mere end 200 000 hl *Brændsel* udelukkende paa Grundlag af anbefalinger fra Foreningens frivillige Medarbejdere.

Allerede før Dyrtidsloven blev givet, havde Kommunalbestyrelsen besluttet at komme den ubemidlede Del af Befolkningen til Hjælp ved Tilskud til Indkøb af Mælk. Der blev indført et Rabatbilletsystem, hvorefter der til enhver Borger, som under sin Forsorg havde hjemmenværende Børn under 3 Aar, og hvis aarlige Indtægt ikke oversteg 1950 Kr., og som ikke var under fast Fattigforsørgelse, kunde uddeles Rabatbilletter. Uddelingen af disse *Mælkerabatbilletter* foretoges flere Steder i Byen, bl. a. fra Understøttelsesforeningens Hovedkontor.

Først henimod Slutningen af Januar Maaned 1916 var Forhandlingerne med Kommunalbestyrelsen om den nærmere Udførelse i Praksis af *Dyrtidsloven af 22. December 1915* saa langt fremmet, at Foreningen kunde paabegynde sit store Arbejde med Deltagelse i Uddelingerne i Henhold til denne Lov, der fjernede sig ganske overordentligt fra de sædvanlige og tilvante Grænser for Kredsen af offentlig Understøttede. Der krævedes ikke, at de nydende skulde være trængende, ikke engang, at de skulde være uformuende eller mindre bemidlede. Det var tilstrækkeligt, at de var *vanskeligt stillede* paa Grund af Dyrtiden, og at dette Begreb var særdeles omfattende, er indlysende. Loven indeholdt desuden Hjemmel for Dyrtidsforanstaltninger til Fordel for *samtlig*e Beboere i Kommunen uden Hensyn til Indtægt eller Formue, hvilket var tænkt som et Supplement til de af Regeringen truffne prisregulerende Foranstaltninger for hele Landet.

Der blev i Henhold til denne Lov straks stillet ialt 700 000 Kr. til Foreningens Raadighed, nemlig 100 000 Kr. til Uddeling til saadanne Arbejdsløshedskassemedlemmer, der enten helt havde opbrugt deres vedtægtsmæssige Ret til Understøttelse fra Arbejdsløshedskassen, eller som endnu ikke havde været tilstrækkelig længe Medlem af Arbejdsløshedskassen til at kunne faa Understøttelse derfra, og 600 000 Kr. til Uddeling til saadanne Personer, fortrinsvis Syge og Arbejdsløse,

som ikke paa anden Maade kunde opnaa Dyrtidshjælp. Den førstnævnte Uddeling foregik paa Grundlag af Ansøgningsskemaer, der fra Foreningens Hovedkontor blev sendt til sædvanlig Undersøgelse i Afdelingerne, hvorfra Sagerne efter endt Undersøgelse blev indsendt til den kommunale Afdeling, der traf Afgørelse. Udbetalingen af de bevilgede Beløb skete i vedkommende Arbejdsløshedskasse, der ligeledes besørgede Kontrollen med Ansøgenes Arbejdsløshed. De øvrige 600 000 Kr. uddeltes efter den kommunale Afdelings sædvanlige Forretningsgang, saaledes at Sagerne undersøgtes i Afdelingerne, der indstillede dem til den kommunale Afdeling under Klasse 1, 2 og 3, ligesom Udbetalingen af de af den kommunale Afdeling bevilgede Beløb forgik gennem de lokale Afdelinger. Ved denne sidstnævnte Uddeling blev Bevillingerne efter Magistratens Ønske i stort Omfang udbetalt i Værdimærker i Stedet for i rede Penge. Disse Værdimærker, der lød paa 50 Øre pr. Stk., kunde anvendes i enhver Detailhandel, men kun til Betaling af de paa Mærkets Bagside nævnte Nødvendighedsartikler. Der gjaldt for Hjælp efter Dyrtidsloven den særlige Regel, afvigende fra Reglerne for Uddelingen af Kommunens Tilskud i Henhold til Hjælpekasseloven, at Ansøgeren ikke behøvede at være forsørgelsesberettiget her i Byen, ligesom det ikke var nogen Hindring for Hjælp, at Ansøgeren havde faaet Fattighjælp, naar han blot ikke var under fast Fattigforsørgelse.

Derimod ønskede Foreningen ikke at yde sin Medvirkning ved den af Kommunen besluttede Uddeling af almindelig Dyrtidshjælp, omfattende alle Familier, der havde Børn, og hvis Indtægt ikke oversteg 1750 Kr. aarlig, da de Kriterier, der benyttedes ved denne Uddeling, var saa faa og saa lette at overse, at det hele kunde ordnes rent kontormæssigt. Understøttelsen var ens for alle, nemlig 1 Kr. ugentlig for hvert Barn (den saakaldte »Kroneuddeling« fra Raadhuset). Iøvrigt fandt Foreningen ikke, at hele denne Uddeling kunde være til synderlig Gavn som Følge af de Smaabeløb, hvorom det drejede sig.

Det viste sig, at Foreningens Uddelinger i Henhold til Dyrtidsloven i langt højere Grad end ventet lagde Beslag paa Medarbejdernes Arbejdskraft, og at den foreliggende Opgave i Virkeligheden var af en saadan Art, at den ikke var egnet til Udførelse gennem en Institu-

tion som Understøttelsesforeningen, uagtet dennes Medarbejdere med stor Interesse og Udholdenhed søgte at gennemføre dette store og byrdefulde Hverv. Sagen var bl. a. den, at Arbejdet i Virkeligheden forudsatte et nøje Kendskab hos hver enkelt Medarbejder til hele den kommunale Dyrtidsordnings System, idet et af Hovedprincipperne i denne var, at enhver først skulde søge Dyrtidshjælp hos den særlige Institution, (Arbejdsløhedskasse, Sygekasse o. s. v.), hvortil han hørte, og først naar det viste sig, at Ansøgeren efter at have udnyttet alle andre Hjælpekilder, som Loven stillede til Raadighed, stadig var trængende, skulde han kunne faa Hjælp gennem Understøttelsesforeningens Dyrtidsuddeling. Denne Uddeling skulde altsaa være en Slags Reserve, som man først skulde ty til, naar de andre Hjælpekilder havde vist sig utilstrækkelige eller ikke stod til Ansøgerens Raadighed.

Det blev da ogsaa, inden der var gaaet mange Maaneder, nødvendigt at aflaste Afdelingerne for noget af Arbejdet, og paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 11. Maj 1916 blev der derfor truffet den Ordning, at Sager vedrørende Uddelingen af de 100 000 Kr. til Medlemmer af Arbejdsløhedskasser, fremtidig skulde besørges ved Hovedkontoret, der i dette Øjemed antog nogle *lønnede Undersøgere*. Dette Forhold udvikledes yderligere i Slutningen af Aaret 1916, idet Forretningsudvalget paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 19. Oktober 1916 forelagde et Forslag om Indretning af en saakaldt »*Dyrtidsafdeling*« paa *Hovedkontoret* med lønnede Undersøgere, der skulde behandle alle Sager vedrørende Dyrtidsuddelingen til Forelæggelse for den kommunale Afdeling. Dette Forslag vandt imidlertid ikke Tilslutning i Hovedbestyrelsen, der efter nogen Diskussion vedtog et af Kontorchef *Azur Levin* stillet Forslag gaaende ud paa, at det skulde staa Afdelingerne frit for selv at behandle og indstille Dyrtidssager til den kommunale Afdeling, hvis de ønskede det, men at enhver Kredsbestyrer desuden skulde være berettiget til ved Hjælp af særlige dertil indrettede Kort at henvise Sager til Hovedkontorets Dyrtidsafdeling, der i saa Fald skulde være forpligtet til at paatage sig Sagens Behandling. Paa den anden Side skulde Hovedkontoret være forpligtet til at henvise Sager til Kredsene paa sædvanlig Maade. Efter denne Ordning, der traadte i

Kraft den 1. November 1916, antoges et efterhaanden stigende Antal lønnede Undersøgere ved Hovedkontoret. Derimod fandt Foreningens Ledelse det uforeneligt med Foreningens Principper at lade frivillige Medarbejdere i de lokale Afdelinger erholde noget Vederlag for deres Arbejde med disse ekstraordinære Uddelinger, et Princip, som man endog gennemførte saa strengt, at man ikke vilde lade en frivillig Medarbejder forene Stillingen som saadan med Arbejdet som lønnet Undersøger ved Hovedkontoret.

I det tredie Krigsjaar tog Dyrtiden en foruroligende Vækst, og selv de mange omfattende Dyrtidsforanstaltninger fra det Offentliges Side var ikke i alle Tilfælde i Stand til helt at raade Bod paa den tyn- gende Byrde, som derved blev lagt paa den ubemidlede Del af Be- folkningen. Dyrtidsloven af 22. December 1915 gjaldt for Tiden indtil den 31. Oktober 1916, og da Forarbejderne til en ny Dyrtidslov endnu ikke paa dette Tidspunkt var tilendebragt, fik den gamle Lov forlænget Gyldighed indtil 31. December s. A. Den 28. December 1916 stad- fæstedes den reviderede Dyrtidslov, og efter Kommunalbestyrelsens Ønske paatog Foreningen sig gennem sin kommunale Afdeling at fort- sætte den allerede efter den tidligere Dyrtidslov iværksatte Uddeling af Pengehjælp efter samme Regler som hidtil. Dog vedtog Hoved- bestyrelsen paa et Møde den 5. Marts 1917 efter Henstilling fra den kommunale Afdeling en *ændret Forretningsgang* gaaende ud paa, at fremtidig maatte ingen Sager ved Dyrtidsuddelingen afvises i *Foreningens Kredse eller Afdelinger, der skulde indsende alle saadanne Sager med Indstilling til den kommunale Afdeling*, hvorhos *Hoved- kontoret kunde henvise Ansøgere direkte til Dyrtidsafdelingen*, forsaavidt de ikke før den 1. Januar 1915 havde søgt og modtaget Hjælp i Foreningen.

Paa det gamle System indenfor Foreningen, hvorefter det tilkom Afdelingsformænd og Kredsbestyrere at afgøre, hvorvidt en Sag skulde fremmes til Bevilling eller overhovedet optages til Behandling, var der i og for sig ikke sket noget Brud ved selve Indførelsen af lønnede Un- dersøgere, idet som nævnt pag. 170 kun Kredsbestyrerne kunde hen- vise Sager til Behandling ved de lønnede Undersøgere, der saaledes paa en Maade kom til at udgøre en Slags lønnet Medhjælp for Af-

delingerne, blot samlet og knyttet direkte til Hovedkontoret. Men ved den Ret, der fra nu af blev tillagt Hovedkontoret til selvstændigt at optage Sager, mistede Foreningens Medarbejderø efterhaanden en stor Del af deres Indflydelse i nævnte Henseende. Den trufne Foranstaltning, der var ganske nødvendig, hvis Foreningen overhovedet skulde administrere Dyrtidsuddelingen, skulde imidlertid, som vi senere skal se, blive en Hovedgrund til den i Foreningen opstaaende Utilfredshed med Uddelingen af Kommunens Tilskud.

Dyrtidsloven af 28. December 1916 afløstes af en Dyrtidslov af *13. Juni 1918*, og den her omtalte Dyrtidsuddeling fortsattes i Henhold til sidstnævnte Lov og senere Forlængelses- og Fornyelseslove, saalænge den kommunale Afdeling bestod. Der var da i Tiden fra 1. Januar 1916 til 31. Marts 1921 ved Dyrtidsuddelingen uddelt et samlet Beløb af *4 932 080 Kr.*

I Løbet af Aaret 1917 voksede Dyrtiden og Arbejdsløsheden stadig, og navnlig viste det sig, at Arbejdsløsheden ikke kunde afhjælpes alene igennem den bestaaende Dyrtidslov, hvorfor der blev givet en midlertidig *Lov af 27. Oktober 1917* angaaende *overordentlig Hjælp til Arbejdsløse*, ifølge hvilken alle Medlemmer af Arbejdsløshedskasserne kunde faa Dyrtidshjælp igennem disse i Form af Tillæg til den vedtægtsmæssige Understøttelse og fortsat Hjælp efter dennes Ophør, Familieforsørgere desuden en Huslejhjælp. Endvidere kunde der, hvor der forelaa særlige Forhold — f. Eks. stort Børneantal, Sygdom, trykkende Gæld — der bevirkede, at Lovens Dyrtidshjælp maatte anses for utilstrækkelig, bevilges yderligere Hjælp efter Dyrtidsloven gennem den kommunale Afdeling efter et Skøn i hvert enkelt Tilfælde.

Efterhaanden som Vinteren skred frem, blev Forholdene særdeles alvorlige paa Grund af den enormt voksende Arbejdsløshed. For at fremskynde Sagernes Behandling vedtog Hovedbestyrelsen paa et Møde den *7. December 1917* at *udvide Hovedkontorets Adgang til at henvise Sager til Dyrtidsafdelingen*, saaledes at Hovedkontoret kunde henvise alle Sager, der skønnedes at kræve særlig hurtig Behandling, til denne Afdeling, selv om Ansøgeren før 1. Januar 1915 havde søgt Foreningens Hjælp.

Det vigtigste Skridt, der foretoges, var Udstedelsen af en *Lov af 8. Februar 1918* om Ændringer i fornævnte Lov af 27. Oktober 1917. Bl. a. bestemtes det, at hvor de særlige Forhold, der kunde begrunde en yderligere Understøttelse efter Dyrtidsloven, forelaa oplyst ved *Attest fra Arbejdsløshedskassen*, kunde denne yderligere Understøttelse udbetales af Hjelpekasserne paa Grundlag af saadanne Attester. Efter forudgaaende Forhandling mellem Indenrigsministeriet og Kommunalbestyrelsen paa den ene Side og Foreningens Forretningsudvalg samt den kommunale Afdeling paa den anden Side blev det overdraget Foreningens kommunale Afdeling at administrere en saadan Uddeling i Henhold til Dyrtidsloven af »*Tillægshjælp*« til arbejdsløse Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser. Paa Grund af Pladsmangel i Foreningens Lokaler blev denne Uddeling først etableret i en af Korridorerne i Parterre-Etagen paa Raadhuset, hvor den kommunale Afdeling under Medvirkning af Arbejdsløshedskasserne indrettede et særligt Kontor, til hvis Leder antoges cand. jur. *J. C. Mogensen*. Til at føre Tilsyn med Uddelingen valgte den kommunale Afdeling et særligt Udvalg, bestaaende af Kontorchef *Azur Levin* og Hovedkasserer *E. Svendsen*. Uddelingen foregik udelukkende paa Grundlag af Skemaer, attesterede af vedkommende Arbejdsløshedskasse, og bestod dels i en ugentlig Tillægshjælp til den Understøttelse, der udbetaltes gennem Arbejdsløshedskasserne, dels i en Understøttelse i de første 6 Dage af en Arbejdsløshedsperiode, i hvilken Medlemmerne efter Loven ikke fik Understøttelse udbetalt af Kassen (Karenstiden).

Senere blev Uddelingen overflyttet til en af Kommunen til Raadighed stillet Barakbygning, som Foreningen ved velvillig Imødekommen fra Grosserer *A. C. Illum* blev sat i Stand til at lade opføre paa den ham tilhørende Grund i Gothersgade i nær Tilslutning til Foreningens øvrige Lokaler. Fra 1. Oktober 1918 foretoges en Deling af Hovedkontorets Ledelse, saaledes at Ledelsen af Foreningens egne Sager fremtidig varetoges af cand. jur. *F. Boeck*, medens Overretssagfører *J. L. Cohen* overtog Ledelsen af den kommunale Afdelings administrative Kontorforretninger, og samtidig knyttedes cand. jur. *J. C. Mogensen* som Sekretær til Hovedkontoret og tillige ved den kommunale Afdeling.

Den nævnte Uddeling af Tillægshjælp til Arbejdsløse fortsattes indtil den 1. December 1918, da der i Henhold til en *Lov af 30. November s. A.* fastsloges nye Former for Udbetalingen af Tillægshjælp til Arbejdsløse, idet denne Lov bl. a. bestemte, at der af den stedlige Hjælpekasse — i København Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling — mod Refusion fra Statskassen af $\frac{2}{3}$ af Udgifterne *skulde*

J. C. MOGENSEN

udbetales dels en »Børnetillægshjælp« til Familieforsørgere med hjemmeværende Børn, dels en Tillægshjælp til Arbejdsløse med langvarig Arbejdsløshed, »Kvartalstillægshjælp«. Ogsaa denne Uddeling fandt Sted paa Grundlag af Skemaer, attesterede af paagældende Arbejdsløshedskasse. Ligesom Udbetalingen af Hjælp i de første 6 Dage af en Arbejdsløshedperiode (Karenstiden) derhos fortsattes i Henhold til Dyrtidsloven, saaledes foretoges der endvidere med samme Hjemmel forskellige mindre Uddelinger, Udbetaling af Ekstrahjælp til *Tobaksarbejdere*, Huslejhjælp til *Landarbejdere* og Hjælp til

kronisk Syge og Tilskadekomne, der havde været uarbejdsdygtige i et længere Tidsrum, og endelig Hjælp til *mindre Tobaksfabrikanter*, hvis Virksomhed paa Grund af Krigen var indskrænket eller standset.

Da det viste sig, at andre mindre Haandværkere og Handlende var i samme Situation, saaledes at deres Virksomhed var standset eller indskrænket paa Grund af Krigen og dens Følger, blev der under *16. Decbr. 1918* givet en Lov om Understøttelse til *mindre Næringsdrivende*, hvilken Uddeling for Københavns Vedkommende fandt Sted gennem den kommunale Afdeling. Efter Forhandlinger mellem Indenrigsministeriet og Københavns Understøttelsesforening ordnedes Sagen saaledes, at Uddelingen fandt Sted paa Grundlag af Skemaer, som de for-

skellige faglige Organisationer af Næringsdrivende indenfor Handel, Haandværk og Industri fik tilstillet til Udlivering til deres Medlemmer, hvorefter den faglige Organisation ved to af sine Medlemmer undersøgte Forholdene og gav en motiveret Indstilling til den kommunale Afdeling angaaende Hjælpen og dennes Størrelse. Den kommunale Afdelings Bestyrelse bestemte derefter, om, af hvilken Størrelse og for hvor lang Tid der skulde ydes Hjælp, hvorefter Udbetalingen af Understøttelserne fandt Sted gennem paagældende Organisation. Til denne Uddeling, der ophørte den 31. Oktober 1919, medgik et Beløb af ialt 276 345 Kr.

Paa Grund af den i Vinteren 1918—19 herskende *Influenzaepidemi* blev det ved en *Lov af 21. December 1918* fastsat, at Bestemmelserne i Fattiglovens § 61 skulde udvides til at omfatte Patienter, der led af denne Sygdom, saaledes at Udgifterne, som af det Offentlige afholdtes til saadanne Patienter eller til Underhold af deres Familier, ikke skulde anses som Fattighjælp, hvorhos det bestemtes, at Hjælp til disse Patienter i Kjøbenhavn skulde ydes gennem Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling. Efter Aftale med Magistratens 3. Afdeling blev der truffet Ordning med de kommunale Madudleveringssteder, Menighedsplejerne, Lægeforeningens Bureau for Udsendelse af Sygeplejersker m. fl. for paa den hurtigste og mest praktiske Maade at komme Patienterne og deres Familie til Hjælp, ogsaa ved at skaffe Sygeplejersker til de af Epidemien ramte Hjem. Ofte var det nemlig nødvendigt først og fremmest at skaffe Hjemmene Lægehjælp og Sygepleje og dernæst den nødvendige Hjælp til Underhold. Ved denne Uddeling, der navnlig ogsaa fandt Sted den paafølgende Vinter, uddeltes ialt fra den kommunale Afdeling 321 140 Kr.

Den ovenfor nævnte Udbetaling af Tillægshjælp til Arbejdsløse fortsattes indtil 31. December 1919, og i Aaret 1920 foretoges derefter ingen speciel Arbejdsløshedsuddeling, bortset fra den tidligere nævnte Udbetaling af Understøttelse for Karenstiden, der først ophørte den 31. Marts 1920. Der var da i Tiden fra 15. Februar 1918 ved denne Uddeling og de pag. 174 nævnte i Forbindelse med den foretagne mindre Uddelinger i Henhold til Dyrtidsloven ialt uddelt et Beløb af 4778 316 Kr.

I Efteraaret 1920 udviste *Arbejdsløsheden* imidlertid paany en voldsom Stigning, og det blev derfor ved en *Lov af 22. December 1920* om midlertidigt Statstilskud i Anledning af Arbejdsløsheden bestemt, at saafremt en Kommune gennem Tilskud til den kommunale Hjælpekasse — i Kjøbenhavn Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling — i Tiden fra 1. Januar til 31. Marts 1921 ydede Understøttelse i Anledning af Arbejdsløsheden i Henhold til Lovens Bestemmelser, skulde vedkommende Kommune være berettiget til at kræve $\frac{3}{5}$ af det i nævnte Øjemed udredede Beløb erstattet af Statskassen. Sagens Betydning førte til, at Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse nedsatte et kommunalt Fællesudvalg, der tillige forhandlede med Repræsentanter for Frederiksberg Kommunalbestyrelse, Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling, Frederiksberg Hjælpekasse og Arbejdsløshedskasserne, og den 28. December 1920 tilstilledes der i Overensstemmelse med Lovens Indhold Indenrigsministeriet et af Fællesudvalget vedtaget Forslag til Regler for Lovens Anvendelse i Kjøbenhavn. Den 30. December 1920 forelaa Ministeriets Afgørelse, der paa enkelte, ikke uvæsentlige Punkter ændrede Kommunalbestyrelsens Forslag.

I Henhold til de af Indenrigsministeriet saaledes fastsatte Regler og de af Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling derefter vedtagne nærmere Bestemmelser vedrørende Udbetalingen blev der til arbejdsløse Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser udbetalt dels fortsat Hjælp og dels en Tillægshjælp til den vedtægtsmæssige Understøttelse eller til den fortsatte Hjælp, med et forskelligt Beløb for Forsørgere og for Ikke-Forsørgere og med forskellige Regler for Afkortning af Tillægshjælpen i Tilfælde af, at paagældendes Indtægt oversteg et bestemt Beløb, hvorhos det var en almindelig Regel, at Understøttelsen i intet Tilfælde maatte overstige $\frac{2}{3}$ af den i Kjøbenhavn almindelige Arbejdsløn, henholdsvis for mandlige og kvindelige Arbejdere. Efter samme Regler og Principper blev der beregnet Understøttelse til Medlemmer, hvis Arbejdstid var nedsat med mere end $\frac{1}{3}$ af den normale Arbejdstid. Efter særlige Regler, bl. a. med Fradrag, beregnedes Understøttelsen for Medlemmer, der endnu ikke havde opnaet den i Loven krævede Anciennitet i Arbejdsløshedskassen, eller som havde opbrugt det i Loven fastsatte Maximum af Understøttelse

fra Kassen. Arbejdsløse, der, uagtet de havde Adgang dertil, ikke var Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser og ikke andetsteds var forsikret mod Arbejdsløshed, ydedes der tilsvarende Understøttelse, dog med et Fradrag, og saaledes at Hjælpen beregnedes efter paagældende Kasses laveste Sats.

Som almindelige Betingelser krævedes, at de paagældende havde fast Ophold i Kjøbenhavn og siden 1. November 1920 havde haft fast Ophold i Kjøbenhavn-Frederiksberg, ikke i de sidste 3 Maaneder havde nydt egentlig Fattighjælp, ikke oppebar Alderdomsunderstøttelse, og at de i egentlig Forstand kunde betragtes som Arbejdsløse, fordi der paa Grund af Forholdene ikke fandtes Arbejde til dem. Der kunde saaledes ikke ydes Understøttelse til Personer, som uden fyldestgørende Grund forlod eller vægrede sig ved at paatage sig anvist Arbejde, eller som ikke havde Arbejde paa Grund af Strejke eller Lockout.

Kontrollen med Arbejdsledigheden, henholdsvis Arbejde paa nedsat Tid, førtes for Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser af Kasserne, ligesom disse ogsaa udbetalte Hjælpen til deres Medlemmer i alle Tilfælde, hvor den ydedes efter de almindelige Regler. Til de øvrige Arbejdsløshedskassemedlemmer samt til de øvrige Grupper af Understøttede udbetaltes Hjælpen gennem et særligt af Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling oprettet Udbetalingskontor paa Raadhuset, medens Kontrollen med Arbejdsledigheden for de sidstnævnte Understøttede førtes af Centralarbejdsanvisningskontoret i Kjøbenhavn.

Den her omtalte Lov forlængedes senere udover 1. April 1921, men alene i de 3 Maaneder, i hvilke den kommunale Afdeling administrerede Loven, uddeltes ialt et Beløb af 3 276 100 Kr. Lægger man hertil Beløbene fra de tidligere nævnte, under Krigsperioden foretagne Arbejdsløshedsuddelinger, naar man til, at den kommunale Afdeling alene paa denne Konto i Krigs- og Efterkrigstiden uddelte et samlet Beløb af 8 670 014 Kr.

Endnu skal blot nævnes, at der som Følge af de for Fiskeriet bestaaende vanskelige Afsætningsforhold i 1920 blev givet en *Lov af 28. Juni 1920*, hvorved Kommunalbestyrelserne bemyndigedes til i

Tiden indtil 31. Marts 1921 at yde Understøttelse til *ubemidlede arbejdsløse Fiskere*. Ogsaa denne Lovs Administration overdroges for Københavns Vedkommende Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling, der paa denne Konto dog kun uddelte et Beløb af 8310 Kr.

Foranstaaende i Hovedtræk holdte Skildring af den kommunale Afdelings Medvirkning ved Krigs- og Efterkrigstidens ekstraordinære Foranstaltninger vil formentlig give et Indtryk af, hvilket overordentlig omfattende og mangeartet Arbejde der herved paalagdes Afdelingen udover dens normale Virksomhed i Henhold til Hjælpekasseloven, i Medfør af hvilken der i de samme Aar uddeltes et samlet Beløb af *1 425 419 Kr.* Lægges dette Beløb til alle de foran omtalte, naar man til, at Foreningens kommunale Afdeling i den her omhandlede Periode 1914—21 har uddelt et samlet Beløb af *over 20 Mill. Kr.* I samme 7-Aars Periode uddelte Foreningen af sine egne *private Midler* et samlet Beløb af *1 109 446 Kr.*

Til Sammenligning med disse Tal kan nævnes, at Foreningen gennem sin kommunale Afdeling i 7-Aars Perioden 1907—14, der dog ogsaa tæller flere Kriseaar, uddelte et samlet Beløb af 1 347 235 Kr. og af private Midler et samlet Beløb af 798 176 Kr. Og dog er det i Aarene 1914—21 uddelte Beløb for intet at regne imod, hvad Københavns Kommunes Hjælpekasse uddelte i sit første Leveaar, idet den, navnlig som Følge af Administrationen af den pag. 177 omtalte Arbejdsløshedslov under den overmægtige Arbejdsløshed, i det Aar alene uddelte ikke mindre end ca. 29 Millioner Kr., og Bestyrelsens Medlemmer behandlede ca. 100000 Sager.

Af den talmæssige Oversigt over Krigs- og Efterkrigstidens Uddelinger gennem Foreningens kommunale Afdeling, der findes paa Tavle *D*, vil det fremgaa, at det største Beløb, der er uddelt i et enkelt Aar, er 5 642 964 Kr., der uddeltes i Aaret 1918—19. Som det endvidere vil ses, falder af fornævnte samlede Beløb af over 20 Mill. Kr. ikke mindre end 13 760 716 Kr. paa egentlige Skemauddelinger, Resten paa Uddelinger efter Foreningens sædvanlige Forretningsgang. For Aarene 1919—20 og 1920—21 vil det af Oversigten endelig fremgaa, hvorledes Beløbene for sidstnævnte Uddelinger fordeler sig paa Sager behandlede henholdsvis af Foreningens frivillige Medarbejdere og af

de lønnede Undersøgere ved Hovedkontoret, og hvorledes der paa dette Punkt var foregaaet en betydelig Forskydning i Retning af Anvendelse af lønnet Medhjælp ved Sagerne Behandling.

En tilsvarende Forskydning viser sig naturligvis i Antallet af behandlede Sager. For Dyrtidsuddelingens Vedkommende havde Forholdet i Aaret 1919—20, som er det første, for hvilket der foreligger en Statistik over denne Uddeling, udviklet sig saaledes, at af ialt 19278 behandlede Sager blev 6293 behandlet i Foreningens lokale Afdelinger, Resten af Hovedkontorets lønnede Undersøgere. Af 557 Sager, der behandlede ved den særlige Influenzauddeling, behandlede 102 i Foreningens Afdelinger, Resten af Hovedkontorets lønnede Undersøgere. I Aaret 1920—21 blev af ialt 12861 Sager ved Dyrtidsuddelingen 3480 Sager behandlet i Afdelingerne, Resten af Hovedkontorets lønnede Undersøgere, og sidstnævnte Aar udvidedes denne Aflastning af Afdelingerne til ogsaa at omfatte den ordinære Hjælpekasseuddeling, saaledes at af ialt 8491 behandlede Sager ved denne Uddeling 2682 Sager behandlede i Afdelingerne, Resten af Hovedkontorets lønnede Undersøgere.

Lægges foranstaaende Tal for Afdelingerne til Antallet af Sager vedrørende Uddelingen af Foreningens private Midler, naar man op paa betydelige samlede Tal, men dog ikke væsentlig større Tal, end Foreningen, saaledes som det fremgaar af de i Oversigten Tavle C anførte Antal Bevillinger, kunde opvise f. Eks. i Aarene fra Begyndelsen af Firserne til Begyndelsen af Halvfemserne i forrige Aarhundrede og ogsaa i andre Aar før Krigen. Naar der desuagtet indenfor Foreningen gjorde sig en voksende *Utilfredshed* gældende *med Samarbejdet med Københavns Kommune*, saaledes som det udviklede sig i Krigsaarene efter 1916, skyldes det derfor ikke saa meget, at Medarbejderne var overbebyrdede. I hvert Fald stod det dem jo fra det Øjeblik, der blev indført en særlig Dyrtidsafdeling paa Hovedkontoret med lønnede Undersøgere, frit for, hvis de følte sig overbebyrdede, at henskyde Behandlingen af de Sager, de ikke selv ønskede at behandle, til de lønnede Undersøgere. Aarsagen til Utilfredsheden laa i flere andre Omstændigheder af langt større Betydning.

Som nævnt pag. 171 traf Foreningens Hovedbestyrelse den 5. Marts 1917 efter Henstilling af den kommunale Afdeling den Beslutning, at Afdelingerne og Kredsene ikke fremtidig maatte afvise nogen Sag, men, hvis de ikke selv vilde optage Sagen til Behandling, *skulde* henvise den til Hovedkontorets Dyrtidsafdeling, og at de, hvis de havde behandlet Sagen, ikke selvstændigt maatte afslaa den, men *skulde* indsende den med Indstilling til den kommunale Afdeling, hvorhos der blev givet Hovedkontoret en — efterhaanden udvidet — Adgang til selvstændigt at optage Sager til Undersøgelse ved lønnede Undersøgere. Ved denne Beslutning skete der et afgørende Brud paa det hidtil herskende System i Foreningen, hvorefter det udelukkende tilkom Afdelingsformænd og Kredsbestyrere at afgøre, hvorvidt en Sag skulde fremmes til Bevilling eller overhovedet optages til Behandling. Nu maatte Sagerne ikke længere afvises eller afslaaes i Afdelingerne, men *skulde* indsendes med Indstilling eller henvises til Behandling gennem Hovedkontoret, og — hvad der var væsentligst — Hovedkontoret fik en Adgang til selvstændigt at optage Sager til Behandling udenom Afdelingerne.

Hele Hjælpekassevirksomheden antog efter Indførelsen af disse Foranstaltninger et Omfang, der absolut ikke stemte med den Opfattelse, der altid har præget Flertallet af Foreningens Medarbejdere og især Foreningens Ledelse. Medens man nemlig i Foreningen fra gammel Tid var vant til, at de Trængende i Reglen kun kunde faa Hjælp en enkelt Gang om Aaret, især om Vinteren, blev det nu saaledes, at den samme Familie Maaned efter Maaned eller dog gentagne Gange i Løbet af et Aar kunde faa Hjælp og tilmed betragtede dette som noget af en Ret, hvilket i og for sig let forklares ved, at Foreningens Dyrtidsuddeling som nævnt pag. 168 skete til Fordel for alle ved Dyrtiden *vanskeligt stillede* Beboere. Og kunde de i Afdelingerne boende Ansøgere ikke opnaa Hjælp ved Afdelingernes Medvirkning, kunde de blot gaa til Hovedkontoret og opnaaede her deres Hensigt *udenom Afdelingerne*. Hele dette System skabte i Afdelingerne en Følelse af, at man fuldstændig mistede den hidtil hafte Indflydelse paa, i hvilket Omfang der burde ydes Hjælp gennem Foreningen, og den

Autoritet, som Medarbejderne ansaa for nødvendig for at kunne udføre deres Gerning i Foreningen.

I Forbindelse hermed staar, at der i selve Opfattelsen af de Sager, der indstilledes af Afdelingerne, viste sig Uoverensstemmelse mellem disse og den kommunale Afdeling, der i nogle Tilfælde gik imod Afdelingernes Indstilling til Afslag, ganske vist først efter at den i Reglerne foreskrevne Forhandling med vedkommende Afdeling havde fundet Sted.

Utilfredshed skabte det ogsaa i flere Tilfælde, at den kommunale Afdeling ikke saa strengt som tidligere lod den Omstændighed, at en Ansøger havde undladt at efterkomme et modtaget Paalæg om at indmelde sig i en Sygekasse, danne en Hindring for, at der atter ydedes Hjælp, idet man da gentog Paalæget.

Endvidere skabte selve Anvendelsen af de lønnede Undersøgere Utilfredshed. Nogle Medarbejdere betragtede det som et ufravigeligt Princip, at hele Undersøgelsesarbejdet skulde være vederlagsfrit og dikteret af rent filantropisk Interesse, og fandt, at Anvendelsen af de lønnede Undersøgere paa en Maade viste, at det frivillige Arbejde ikke var nødvendigt, naar store Dele af Foreningens Arbejde kunde udføres af lønnet Medhjælp. Denne Utilfredshed havde næppe kunnet afhjælpes ved at knytte de lønnede Undersøgere til de lokale Afdelinger, f. Eks. ved at lade de af Afdelingernes Medarbejdere, der ønskede dette, modtage Vederlag for deres Arbejde med Uddelingen af Kommunens Dyrtidsbevillinger, idet Dobbeltigheden da kun var kommen frem i hver enkelt Afdeling. Andre Medarbejdere var utilfredse med, at en Del af Foreningens medvirkende Kræfter kunde faa Betaling for deres Arbejde, medens de selv ikke kunde faa det og i hvert Fald kun kunde opnaa at blive lønnede Undersøgere mod samtidig at træde tilbage som frivillige Medarbejdere, hvad mange heller ikke havde Lyst til.

Hertil kom yderligere, at Foreningens Ledelse paa den ene Side mente at have Ansvaret for de ekstraordinære Foranstaltninger, der blev truffet gennem den kommunale Afdeling, og paa den anden Side fandt ikke i Længden at kunne staa med Ansvaret for disse, fordi den ingen afgørende Indflydelse havde paa deres Iværksættelse. Forholdet havde udviklet sig saaledes, at Foreningens Hovedbestyrelse ikke

kunde faa nogen afgørende Indflydelse paa Indholdet af de Beslutninger, som den kommunale Afdeling maatte træffe desangaaende, og i mange Tilfælde heller ikke kunde overse Betydningen af disse Beslutninger, og derfor fandt man, at disse Foranstaltninger ikke vedblivende burde foretages i Foreningens Navn. Almenheden var efterhaanden begyndt at betragte Foreningen som en fuldstændig kommunal Institution, der havde mistet sit Præg af frivillig Velgørenhed.

Endelig var Kravet om en selvstændig kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn et gammelt politisk Krav fra socialdemokratisk Side, hvorfra man tidligere og i hvert Fald saa sent som under de Forhandlinger, der havde fundet Sted i den kommunale Afdeling om Iværksættelsen af Arbejdsløshedsuddelingen i 1914, havde forbeholdt sig paany at rejse dette Krav ved første gunstige Lejlighed. Indenfor Foreningens Ledelse kunde man derfor let forudse, at Udviklingen før eller senere vilde føre til Opfyldelse af dette Krav, og ansaa det for rigtigst, at Foreningen selv foranledigede en Adskillelse fremfor at vente, indtil man saa at sige blev opsagt.

Det var navnlig paa Baggrund af disse Omstændigheder, at *Spørgsmaalet om Oprettelse af en selvstændig kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn rejstes indenfor Foreningen* som et endeligt og afgørende Krav om en Udskillelse af den kommunale Afdelings Virksomhed til en selvstændig Hjælpekasseinstitution. Medens Forretningsudvalgets Overvejelser vedrørende Forholdet mellem Kjøbenhavns Kommune og Understøttelsesforeningen fandt Sted, rettede Borgerrepræsentant *F. K. Madsen* under Budgetbehandlingen i November 1917 et stærkt Angreb paa Foreningen, idet han opfordrede Borgmester *Viggo Christensen* til at overveje, »om Foreningen ikke havde overlevet sig selv«, og navnlig stærkt kritiserede de pag. 131 omtalte, af Foreningens Hovedbestyrelse den 28. April 1905 trufne Bestemmelser som værende i Modstrid med de den 20. Januar s. A. efter Forhandling med Magistraten fastsatte Regler. Borgmesteren imødegik vel Angrebet, men udtalte dog, at man vel før eller senere kom til at staa overfor Spørgsmaalet, om ikke Kjøbenhavn burde have en Hjælpekasse, saaledes som man havde det i andre Kommuner, om end han fandt, at Tidspunktet til at sætte dette Spørgsmaal paa Dagsordenen var meget

uheldigt som Følge af de saa anspændte Tider. En Episode som denne bidrog ogsaa sit til at fremme Ønskerne indenfor Foreningen om en Forandring i det bestaaende Forhold, hvortil kom en Række heftige Angreb, som dels i Pressen, dels ved Foreningens offentlige Aarsmøder i 1917 og 1918, bl. a. af Oberst *Muus*, rettedes mod Foreningen, gaaende ud paa, at Sagernes Afgørelse trak i Langdrag, og at Understøttelserne var for smaa, Angreb, som Foreningens Ledelse tog bestemt Afstand fra.

Under de fortsatte Overvejelser tilkaldte Forretningsudvalget som Raadgivere følgende 8 af Foreningens Medarbejdere: Overretsfører *Th. Mørck*, Kontorchef *Lauritz Hansen*, Fuldmægtig *H. Kuhn*, Vekselerer *A. F. Lamm*, Kontorchef *Azur Levin*, Fabrikant *John Messerschmidt*, Skoleinspektør *Kr. Svane* og Kontorchef *A. H. Sørensen*. Med disse Raadgivere holdtes der en Række Møder for at faa oplyst, hvorledes disse erfarne Medarbejdere stillede sig til Spørgsmaalet om en eventuel

JOHN MESSERSCHMIDT

Udskillelse af Hjælpekassevirksomheden fra Understøttelsesforeningen. Som Grundlag for dette raadgivende Udvalgs Overvejelser forelaa navnlig et af Foreningens Sekretær, Overretssagfører *J. L. Cohen*, eiter Forretningsudvalgets Ønske i August 1917 udarbejdet »Forslag til Oprettelse af en kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn og til en Overenskomst mellem Hjælpekassen og Kjøbenhavns Understøttelsesforening«, hvorved der søgtes tilvejebragt en Ordning, om hvilken samtlige interesserede kunde samle sig.

Dette raadgivende Udvalg afsluttede sine Overvejelser i Sommeren 1918 med det Resultat, at 7 af de 8 Raadgivere anbefalede, at der søgtes oprettet en selvstændig Hjælpekasse. Kun 1 af Raadgiverne

ansaa den bestaaende Ordning for ret tilfredsstillende, saa at han, uagtet han var paa det rene med, at en Adskillelse mellem den kommunale Afdeling og Understøttelsesforeningen en Gang maatte komme, dog ikke mente, at Initiativet hertil burde tages af Foreningen. 6 af Raadgiverne udtalte sig derhos for en Adskillelse saa hurtigt som muligt, medens 2 af Medlemmerne ikke ønskede en hurtig Adskillelse og i hvert Fald ønskede at afvente Krigens Slutning. Angaaende Spørgsmaalet om, paa hvilket Grundlag Adskillelsen skulde foregaa, var der megen Uenighed, og først efter mange Forhandlinger blev der tilvejebragt et Forslag, hvortil saavel 6 af de tilkaldte Raadgivere som et Flertal af Forretningsudvalget sluttede sig.

De nævnte 6 Medlemmer af det raadgivende Udvalg anmodede den 3. September 1918 Forretningsudvalget om snarest muligt at indkalde Hovedbestyrelsen til et Møde til Drøftelse af det Forslag, hvorom man havde samlet sig.

Paa dette Møde, der afholdtes den 23. September 1918, vedtoges følgende Resolution:

»Hovedbestyrelsen billiger de i Dag forelagte Forslag til Oprettelse af en kommunal Hjælpekasse m. v. samt Forslag til Hovedbestyrelsesbeslutning og vedtager, at der, saasnart Forholdene tillader det, søges gennemført en Adskillelse mellem Københavns Understøttelsesforening og dennes kommunale Afdeling, saaledes at disse hver for sig bliver selvstændige Institutioner, der dog foreløbig fortsætter deres Samarbejde i den Form, som en nærmere Overenskomst vil fastsætte paa det Grundlag, som det forelagte Forslag angiver.

Forretningsudvalget anmodes om at foretage de nødvendige Skridt for at bringe denne Beslutning i Værk.«

Den saaledes vedtagne Resolution med tilhørende Forslag afsendes med Skrivelse af 24. September 1918 til den kommunale Afdeling til Betænkning.

I Skrivelse af 26. Februar 1919 meddelte den kommunale Afdeling, at af Afdelingens Plenarforsamling havde 8 Medlemmer vedtaget at slutte sig til et »Forslag til Oprettelse af en kommunal Hjælpekasse i København og til en Overenskomst mellem Hjælpekassen og Københavns Understøttelsesforening«, hvilket Forslag kun paa mindre væ-

sentlige Punkter afveg fra det tilsvarende af Hovedbestyrelsen vedtagne Forslag. 6 af Afdelingens Medlemmer havde stemt for følgende Udtalelse:

»Da det under de nuværende ekstraordinære Forhold, som formentlig nu ved Krigens Ophør er ved sin snarlige Afslutning, maa betragtes som uheldigt, at der foretages Forandringer i det mellem Københavns Kommune og Københavns Understøttelsesforening bestaaende Samarbejde, og da det vides, at Borgmesteren for Magistratens 3. Afdeling agter, saasnt Forholdene tillader det, at fremsætte Forslag til Oprettelse af en selvstændig kommunal Hjælpekasse i København, ønsker den kommunale Afdeling for Tiden ingen Forandring i den bestaaende Ordning.«

Endelig ønskede et Medlem at forbeholde sig sin Stilling, idet paa-gældende ikke fandt det nødvendigt at komme med nogen Henstilling til Magistraten, da det forlød, at Borgmesteren for 3. Afdeling havde et Forslag under Udarbejdelse.

Ved Hovedbestyrelsens Møde den 3. Marts 1919 fortsattes Behandlingen af denne Sag. Der forelaa da et af Forretningsudvalget udarbejdet Udkast til en Skrivelse til Københavns Kommunalbestyrelse, hvori det bl. a. udtaltes:

»... Idet bemærkes, at Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse, for hvem Sagen paany har været forelagt ved et den 3. Marts 1919 afholdt Møde, ikke har noget væsentligt at indvende mod de Ændringer, Forslaget er undergaaet ved Behandlingen i den kommunale Afdeling, skal man tilføje, at det for Foreningens Hovedbestyrelse ikke kommer an paa, om der vedtages en Ordning, som er i nøje Overensstemmelse med det af Foreningen udarbejdede Udkast, men at man nærer afgørende Ønske om, at der skabes en selvstændig, af Københavns Understøttelsesforening uafhængig Hjælpekasseinstitution, som alene bærer Ansvar for de Bestemmelser, der træffes med Hensyn til Hjælpekasseuddelingerne. Naar Hovedbestyrelsen har tilbudt at yde den nye Hjælpekasse foreløbig Bistand ved Undersøgelsen af de Sager, der falder ind under den almindelige Hjælpekasseuddeling, er dette Udtryk for, at man i saa høj Grad, som det er foreneligt med det Princip, der ligger til Grund for Forslaget, har ønsket at yde den nye

Hjælpekasseinstitution foreløbig Medhjælp og Støtte ved Samarbejde med Foreningens prøvede Medarbejdere, saafremt der fra Kommunalbestyrelsens Side maatte næres noget Ønske herom, medens dette Tilbud ikke paa nogen Maade maa opfattes som Udtryk for et Ønske om at bibeholde nogen Indflydelse ved eller Ansvar for Afgørelsen af den kommunale Afdelings Sager.

Idet Københavns Understøttelsesforening hermed fremsender denne Sag til Magistraten, skal man tillade sig at anmode om, at Sagen maa blive taget under Behandling af Kommunalbestyrelsen, saaledes at den ønskede Adskillelse kan træde i Kraft snarest muligt og senest ved det nye Forretningsaars Begyndelse den 1. Oktober d. A.«.

Efter at Udkastet var tiltraadt ved en Afstemning, hvorunder kun eet Medlem stemte imod af Hensyn til den bestemte og korte Tidsfrist, der var anført, afsendtes Skrivelsen den 6. s. M. til Kommunalbestyrelsen.

Den 12. Juni 1919 kom denne Sag til Behandling i Borgerrepræsentationen. Der forelaa da en Skrivelse af 3. s. M. fra Magistraten, hvori det bl. a. udtales:

»... Naar det tages i Betragtning, hvilke betydelige Vanskeligheder der er knyttet til Virksomheder af denne Art, maa det uforbeholdent siges, at Ordningen gennem de forløbne Aar har virket tilfredsstillende. Under de forløbne Krigsaar, hvor Lovgivningen og Kommunalbestyrelsen har hobet Arbejde paa den kommunale Afdelings Skuldre, er der her sket det samme som saa mange andre Steder i disse anormale Aar, at alle Rammer og Regler er blevet brudte. Trods Arbejdets overvældende Mængde og de meget betydelige Vanskeligheder har Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling altid beredvilligt udført de Opgaver, Kommunalbestyrelsen stillede den, og Kommunalbestyrelsen som Befolkningen skylder den Tak derfor.

Det har dog i længere Tid været Magistraten klart, at den bestaaende Ordning burde afløses af en selvstændig Hjælpekasse, og straks ved Modtagelsen af Københavns Understøttelsesforenings Brev har man taget fat paa Sagens Gennemarbejdelse, om end man nærer Be-

tænkelihood ved at foretage Skiftet, saalænge Krigsforholdene ikke er nogenlunde afviklede.

Efter Magistratens Skøn lader det sig imidlertid ikke gøre at træffe en ny Ordning til 1. Oktober, saaledes som Understøttelsesforeningen ønsker. For det første kræver en Nyordning formentlig Ændring i Lov om Hjælpekasser af 29. April 1913. Dernæst rejses Spørgsmaalet om, hvorvidt Hjælpekassens Bestyrelse skal foregaa ved indirekte Valg eller ved almindelig direkte Afstemning, saaledes som Tilfældet er i det øvrige Land, og om dette Spørgsmaal er der delte Meninger indenfor Kommunalbestyrelsen. En forhastet Løsning, hvor man ikke drager Nytte af indvundne Erfaringer, vil kun være til Skade. Magistraten vil derimod søge Sagen fremmet til Løsning, saa hurtigt som Forholdene overhovedet tillader.

Under Henvisning til det foranstaaende har den samlede Magistrat i sit Møde den 2. Juni vedtaget at svare Kjøbenhavns Understøttelsesforening saaledes:

»Som Svar paa den ærede Forenings Skrivelse af 6. Marts d. A. meddeles, at Magistraten straks ved Skrivelsens Modtagelse har taget Spørgsmaalet om en selvstændig, af Kjøbenhavns Understøttelsesforening uafhængig Hjælpekasse op til Forberedelse og Gennemførelse.

Naar den bestaaende Ordning ønskes ophævet, vil en Nyordning formentlig kræve Ændring i Lov om Hjælpekasser af 29. April 1913, ligesom der rejses Spørgsmaal om, hvorvidt Hjælpekassens Bestyrelse skal vælges ved indirekte Valg eller ved almindelig direkte Afstemning, saaledes som Tilfældet er i det øvrige Land, og om dette Spørgsmaal er der delte Meninger indenfor Kommunalbestyrelsen. En forhastet Løsning, hvor man ikke drager Nytte af indvundne Erfaringer, vil kun være til Skade. Magistraten vil imidlertid søge Sagen fremmet til Løsning, saa hurtigt som Forholdene overhovedet tillader det, og Kommunalbestyrelsen benytter den givne Anledning til overfor Kjøbenhavns Understøttelsesforening og dens kommunale Afdeling at udtale sin varmeste Tak for det store Arbejde, der saa beredvilligt og uegennyttigt er udført til Bedste for de i økonomisk Henseende vanskeligt stillede Borgere i vor By.«

Ved nærværende tillader jeg mig*) at opfordre den ærede Forsamling til at slutte sig hertil.«

Under Forhandlingen udtalte Borgmester *Viggo Christensen*, at Tidspunktet for en Løsning af dette Spørgsmaal ikke var bedre nu, end da man senest beskæftigede sig med det i Novbr. 1917 (pag. 182). For det første, fordi de særlige af Krigen skabte Forhold endnu ikke var afviklet, og dernæst fordi Spørgsmaalet om en samlet Revision af hele Forsørgelseslovgivningen for Tiden var taget op, og Spørgsmaalet om Hjælpekasser var meget nøje knyttet til Indretningen af Forsørgelseslovgivningen. Han hyldede den Anskuelse, at Forsørgelseslovgivningen burde indrettes saaledes, at Hjælpekasseinstitutionen med sit Almisserprincip blev overflødig, men saalænge man arbejdede paa den bestaaende Lovgivnings Grundlag, ansaa han det dog for ønskeligt, om man her i Byen kunde faa det Supplement, som Hjælpekasserne var for det øvrige Land.

Tobaksfabrikant *Fr. Olsen* udtalte, at selve den kommunale Afdeling næppe havde tænkt sig Muligheden af, at en Adskillelse kunde gennemføres saa hurtigt som i Foreningens Skrivelse anført, men Afdelingen var gaaet med til at behandle det Ønske, der var bleven fremsat af Foreningens Hovedbestyrelse, saaledes at man i god Tid kunde tilkendegive overfor Magistraten, hvorledes Ønskerne formede sig ved en eventuel Omordning af Forholdet gennem Oprettelse af en selvstændig Hjælpekasse, som Foreningen ikke direkte havde noget med at gøre.

Borgmester *Viggo Christensen* bemærkede sluttelig, at naar Magistraten ikke i sit Svar kom ind paa de af Foreningen fremsatte Forslag og Tilbud, laa det i, at man ikke var i Stand til nu at se, hvilken Udgang Sagen vilde faa, og deraf ahang det, i hvilken Grad disse Forslag vilde være egnede til at indgaa som et Led i Ordningen.

Efter at Forsamlingen havde vedtaget at tiltræde Magistratens Beslutning, tilskrev Magistraten under 16. Juni Foreningen i Overensstemmelse hermed.

Den 28. Juni afsendte Forretningsudvalget en Skrivelse til Magistraten, hvori man beklagede, at den foreslaede Adskillelse ikke

*) Borgmester *Viggo Christensen*.

kunde gennemføres til det af Foreningen ønskede Tidspunkt, og udtalte Ønsket om, at der fra 1. Oktober i hvert Fald maatte finde en Opløsning Sted af Ansvarsforholdet mellem Kjøbenhavns Understøttelsesforening og dens kommunale Afdeling, hvorhos man udtalte Ønsket om, at denne Sag maatte blive drøftet ved en Forhandling med Magistraten.

Disse Forhandlinger resulterede i en Skrivelse til Foreningen af 9. August 1919, hvori Magistraten meddelte, at under Hensyn til, at den kommunale Afdeling havde opnaaet en betydelig, endogsaa af Lovgivningsmagten anerkendt Selvstændighed, samt til, at Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse, saaledes som Forholdene havde udviklet sig i de sidste Aar, havde været ude af Stand til at øve nogen Art af Kritik af den kommunale Afdelings Virksomhed; kunde Magistraten udtale, at man var indforstaaet med, at den kommunale Afdeling praktisk set selv havde Ansvaret for de trufne Afgørelser og Foranstaltninger.

Herefter forelagde Forretningsudvalget paany Sagen for Hovedbestyrelsen i et Møde den 3. September 1919. Det var Forretningsudvalgets Opfattelse, at der ikke kunde opnaas yderligere Resultater ved fortsat Forhandling med Kommunalbestyrelsen, og at man, uagtet Foreningen gennem de stedfundne Forhandlinger ikke allerede nu havde faaet opfyldt sit egentlige Ønske om en reel Adskillelse mellem Foreningen og den kommunale Afdeling, dog ikke kunde forsvare at forkaste den af Magistraten foreslaaede midlertidige Ordning. Det maatte anses for meget uheldigt, om Foreningens mangeaarige Samarbejde med Kommunen skulde ende med et Brud. Under Mødet meddelte Formanden, at Borgmesteren for Magistratens 3. Afdeling ved de mundtlige Forhandlinger havde givet Tilsagn om, at den af Foreningen ønskede Adskillelse vilde finde Sted senest ved Afholdelsen af de næste Valg til Borgerrepræsentationen, altsaa senest i Marts Maaned 1921, og muligvis tidligere, hvis der blev ekstraordinære Valg. Paa Forslag af Forretningsudvalget vedtog Hovedbestyrelsen enstemmigt at afsende en Skrivelse til Magistraten, hvori man udtalte Forventningen om, at den i gentagne Henvendelser fra Foreningen til Magistraten ønskede Adskillelse mellem Foreningen og dennes kommunale Afdeling

maatte finde Sted saasnart som overhovedet muligt, og erklærede sig villig til at fortsætte det bestaaende Undersøgelsesarbejde ud fra den Forudsætning, at den kommunale Afdeling fra 1. Oktober s. A. overtog det fulde og ubetingede Ansvar for enhver Beslutning, som Afdelingen maatte træffe med Hensyn til Administrationen af alle de Midler, der stilledes til Raadighed af Københavns Kommune til Uddeling gennem Afdelingen. Denne Skrivelse afsendtes den 9. September 1919, og den deri ommeldte midlertidige Ordning tiltraadtes senere saavel af Kommunalbestyrelsen som af Indenrigsministeriet. Derimod mente Magistraten ikke at kunne imødekomme en af Hovedbestyrelsen i samme Møde efter Forslag af Kontorchef *Azur Levin* og Skoleinspektør *Kr. Svane* vedtaget Henstilling om, at Valget af *samtlig*e Medlemmer af den kommunale Afdeling foretoges af Borgerrepræsentationen.

Herefter fortsatte Magistraten sine Forberedelser og Overvejelser med Hensyn til Oprettelsen af en selvstændig Hjælpekasse i København, og den 30. September 1920 kom denne Sag til Behandling i Borgerrepræsentationen, hvor der forelaa en Skrivelse af 20. s. M. fra Magistraten, der bl. a. udtalte følgende:

»...Som det fremgaar af foranstaaende, har Ønsket om en Hjælpekasse i København ofte været rejst og endog vedtaget af Borgerrepræsentationen, men Kommunalbestyrelsen er hver Gang veget tilbage for Vanskelighederne. Magistraten beklager imidlertid, at Sagen ikke har kunnet udskydes endnu nogle Aar, da en Revision af Forsørgelseslovgivningen er indledet derved, at Indenrigsministeriet har overdraget Hr. Landstingsmand *K.K. Steincke* at udarbejde et samlet Forslag, hvis første Del allerede foreligger under Titlen »Fremtidens Forsørgelseslovgivning«, og i hvilket Arbejde der ikke er levnet Hjælpekasserne nogen Plads i Fremtiden. Den afgjorte Stilling, som Københavns Understøttelsesforening har taget, udelukker imidlertid en Udsættelse.

Jeg*) har indgaaende overvejet de mange Spørgsmaal, der har meldt sig i Anledning af, at Sagen nu skal føres frem til praktisk Løsning.

*) Borgmester Viggo Christensen.

Blandt de foreliggende Muligheder kunde der være Tale om at omdanne Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling til en selvstændig velgørende Forening, med hvilken Kommunalbestyrelsen da kunde samarbejde paa det bestaaende Grundlag. En saadan Ordning vilde imidlertid medføre adskillige praktiske Vanskeligheder, idet den ny Organisation da enten udelukkende maatte arbejde med lønede Undersøgere eller danne Organisationer over hele Byen efter Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Mønster.

En saadan Løsning skønnes imidlertid ikke rimelig. Naar Forholdet til Kjøbenhavns Understøttelsesforening skal ophæves, bør det ske ved Oprettelse af en Hjælpekasse, saaledes som disse findes i alle andre af Landets Kommuner.

Det foreslaas derfor, at Kommunalbestyrelsen anmoder Lovgivningsmagten om at gøre Loven om Hjælpekasser gældende for Kjøbenhavn. Kun med Hensyn til Valgretten m. v. tillader jeg mig af økonomiske og praktiske Grunde at foreslaa en Afvigelse. Hjælpekasselovens Betingelser for Valgret er bl. a. med Hensyn til Opholdsbestemmelser noget mere liberal end de gældende Bestemmelser for Valg til Borgerrepræsentationen, og skal Hjælpekasseloven derfor følges, vil det medføre, at der skal udarbejdes et nyt Hold Valglistes. Under Hensyn til de store Omkostninger herved og til, at Hjælpekasserne ved en forestaaende Revision af Forsørgelseslovgivningen maaske ganske bortfalder, foreslaas det, at Valget af Hjælpekassens Bestyrelse foregaar efter de Regler, der til enhver Tid er gældende for Valget til Borgerrepræsentationen.

Med Hensyn til selve Hjælpekassens Organisation har man ved tidligere Overvejelser særlig tænkt sig et System af lokale Distriktsledelser, der forbandtes ved en central Ledelse, saaledes at de lokale Ledelser foretog Undersøgelse og gjorde Indstillinger til Centralen. Denne Ordning vilde betyde et endnu større og tungere arbejdende Apparat end den nuværende Ordning, idet Distriktslederne fremtidig maatte være et Led i Hjælpekassens egen Organisation, medens Distriktsundersøgelsen nu principielt foretages af Understøttelsesforeningens lokale Organisationer og deres frivillige Medarbejdere. En Lettelse var maaske muligt ved Antagelse af lønede Undersøgere,

men den voldsomme Stigning, der fremkommer i Arbejdet, er intet godt Grundlag for en hensigtsmæssig Ordning paa dette Omraade, hvor der skal en betydelig Erfaring til at arbejde med den ønskelige Sikkerhed.

Jeg er derfor kommet til den Overbevisning, at den bedste og mest hensigtsmæssige Løsning vil være, at Hjælpekassens Bestyrelse bliver paa 21 Medlemmer, der vælges ved Forholdstal ved almindelig Afstemning samtidig med Borgerrepræsentationen. Denne Bestyrelse modtager og afgør alle Henvendelser om Hjælp. Bestyrelsen skal have Ret til, forinden en Sag foretages, at begære hos Magistratens 3. Afdeling en Undersøgelse hos den trængende foretaget paa Grundlag af et til saadant Brug udarbejdet Skema. Herved vil hele det vanskelige Spørgsmaal om Undersøgelse være løst saaledes, at Undersøgelser til enhver Tid vil kunne foretages aldeles omgaaende og af Folk, der igennem mange Aars Arbejde har praktisk Kendskab til dette vanskelige Arbejde.

Ved en saadan Ordning vil Hjælpekassens Organisation blive enkel, og den vil blive i Stand til at kunne arbejde netop saa hurtigt, som en Hjælpekasse bør, og der vil være et hensigtsmæssigt Samarbejde med det offentlige Forsørgelsesvæsen. Hjælpekassen vil her efter kun behøve det nødvendige Kontorhold til Sagernes Modtagelse, Ekspedition og Understøttelsens Udbetaling.

I Henhold til det foran fremførte tillader jeg mig at indstille:

1. at Kommunalbestyrelsen anmoder Regering og Rigsdag om Vedtagelse af vedlagte »Forslag til Lov om Oprettelse af en Hjælpekasse i København«;
2. at Kommunalbestyrelsen under Forudsætning af det nævnte Forslags Ophøjelse til Lov vedtager fra 1. April 1921 at oprette en Hjælpekasse, hvis Bestyrelse skal bestaa af 21 Medlemmer, der første Gang vælges i Forbindelse med Borgerrepræsentationens Valg i Marts 1921;
3. at Kommunalbestyrelsen udtaler som sit Ønske, at Hjælpekassens Organisation sker i Overensstemmelse med det i nærværende Indstilling udtalte.

Den samlede Magistrat har i sit Møde den 20. ds. for sit Vedkom-

mende tiltraadt Forslaget, og jeg tillader mig at henstille til den ærede Forsamling at vedtage Forslaget.«

Borgmester *Viggo Christensen* udtalte under Forhandlingerne, at naar man Gang paa Gang var vejet tilbage fra at oprette en komunal Hjælpekasse, havde Aarsagerne været forskellige. For det første havde der været en principiel Modstand derimod ud fra den Betragtning, at der ikke burde ydes Almisse, men tilvejebringes en legal Adgang til Hjælp i Tilfælde af uforskyldt Trang. Medens denne Modstand dog ikke hidtil havde været særlig stærkt fremme, havde en anden og mere vægtig Grund været Frygten for, at Hjælpekassens Formaal vanskeligt kunde fyldestgøres i en By af Københavns Størrelse, idet Forudsætningen herfor var, at man nogenlunde kunde overse Forholdene og udøve et personligt Skøn over de foreliggende Trangstilfælde. Endelig var den tredie Grund, som formentlig hver Gang var bleven afgørende, den, at man havde Københavns Understøttelsesforening, som var en gammel Organisation med Afdelinger fordelt omkring i Byen og med en lignende Opgave som Hjælpekassernes.

Spurgte man om Aarsagen til, at Foreningen havde ønsket denne Adskillelse, maatte Svaret formentlig ligge i de overordentlig vanskelige Forhold under Krigsaarene. Men Tidspunktet, paa hvilket Samarbejdet ønskedes ophævet og en selvstændig Hjælpekasse oprettet, kunde ikke siges at være særlig belejligt. Set fra Magistratens Synspunkt vilde det have været heldigere, om Samarbejdet kunde være fortsat helt til Vejs Ende.

Hovedkasserer *E. Svendsen* følte sig efter den Erfaring, man havde høstet fra den gennem Understøttelsesforeningen i en Række af Aar udførte Virksomhed, overbevist om, at det vilde være muligt at faa en saadan Hjælpekasse til at virke paa et tilfredsstillende Grundlag. Han gjorde sig ikke Forhaabninger om, at det skulde blive tilfredsstillende paa den Maade, at der ikke skulde kunne fremkomme Anker og Klager mod Hjælpekassen. Det vilde næppe være muligt at starte nogen saadan Institution, hvor velment den end kunde være, uden at der vilde kunne fremkomme Klager, og uden at der ogsaa kunde ske Fejltagelser nu og da. I de 10—11 Aar, han nu selv havde deltaget i Arbejdet i Understøttelsesforeningen, havde ogsaa han til Tider haft Anker at rette der-

imod, men han havde ogsaa forstaaet de Vanskeligheder, der havde været for Understøttelsesforeningen ved Behandlingen af det uendelige Antal Sager, der havde været fremme, og forstaaet, at de Anker, der undertiden var kommen offentlig frem, ikke altid havde været lige berettigede. Naar man af Understøttelsesforeningens Beretning for 1918—19 saa, at der gennem den kommunale Hjælpekasse var uddelt paa Kommunens Vegne ca. 6 Mill. Kr. til ca. 40000 Familier eller Personer, vilde man forstaa, at der under et saadant Kæmpearbejde, særlig under den store Trang, der var i Aarene 1917—18 og 1918—19 med den store Arbejdsløshed, kunde være sket Fejltagelser, ogsaa undskyldelige Fejltagelser. Naar der til Trods herfor undertiden havde været Kritik fremme, havde han nærmest haft Følelsen af, at det nok saa meget skyldtes den Omstændighed, at det var en privat Institution, der foretog Uddelingen, en privat Institution, hvis Grundlag for Uddelingen oprindelig var et noget andet, end det havde været i de sidste Aar. Det maatte nemlig ogsaa erkendes, at de Principper, som Understøttelsesforeningen fulgte, da den begyndte sin Virksomhed for Kommunen i 1905, havde den ændret ganske betydeligt, navnlig i de senere Aar paa Foranledning af de af Borgerrepræsentationen valgte Repræsentanter. Der var god Anledning til at paaskønne det Arbejde, som Understøttelsesforeningens frivillige Medarbejdere og Kontorpersonale med Kontorchef Cohen i Spidsen havde udført i Aarene under Krigen. Det var et ganske godt Stykke Arbejde, som ikke havde været udført under de letteste Forhold.

Naar han alligevel hilste det foreliggende Forslag med Glæde, var det, fordi den private Forening nu engang havde faaet et Skin imod sig, og det derfor vilde være godt, at Kommunen selv kom til at prøve at løse Opgaven.

Overretssagfører *C. C. Heilesen* benyttede den foreliggende Lejlighed til at give Udtryk for den radikale Gruppes Anerkendelse af det Arbejde, der navnlig i de sidste vanskelige Krigsaar var udført af Københavns Understøttelsesforening, dens Personale, dens Medarbejdere og dens nu afgaaende Formand, Oberst Rist.

Tobaksfabrikant *Fr. Olsen* udtalte, at de, der havde haft med Arbejdet at gøre gennem de mange Aar, blev grebet af en vis Æng-

stelse, da Understøttelsesforeningen sagde sig fra i sin Tid. Det var jo i en Periode, hvor Arbejdet var meget anspændt, hvad sikkert alle i Forsamlingen havde Indtrykket af. Den kommunale Afdeling søgte da at forhandle med Understøttelsesforeningens Forretningsudvalg om den Sag, og der fremkom et Forslag, som gik til et Udvalg indenfor den kommunale Afdeling, hvor man havde Lejlighed til at se paa Enkelt- hederne. Man søgte at komme hinanden i Møde for at sikre et Sam- arbejde ud i en noget længere Fremtid, end Understøttelsesforeningen ønskede. Dette lykkedes jo for saa vidt i nogen Grad, men det var jo alligevel ikke nogen lang Respit, Kommunalbestyrelsen fik til at tage Stilling til denne Sag. Men naar nu Borgmesteren for 3. Afdeling fremkom med Forslaget paa dette Tidspunkt og foreslog, at den selv- stændige københavnske kommunale Hjælpekasse skulde træde i Virk- somhed samtidig med de nye Valg til Borgerrepræsentationen i 1921, saa betragtede han det som et lykkeligt Tidspunkt, forsaavidt som man indenfor Understøttelsesforeningen, ogsaa indenfor den kommu- nale Afdeling, til en vis Grad havde arbejdet sig træt, til en vis Grad var hildet i Anskuelse, som under Krigsaarenes mangehaande Fore- teelser og uklare Begreber havde præget Arbejdet i nogen Grad.

Hjælpekasserne havde utvivlsomt en stor og god Mission, og vor Hjælpekassevirksomhed var vokset op i Ly af Københavns Under- støttelsesforening, som jo paa en Maade kunde siges at have opdraget den kommunale Afdeling. Dette maatte man sige den Tak for, ligesom man i det hele maatte anerkende det betydelige samfundsnyttige Ar- bejde, Understøttelsesforeningen havde udført i vor Kommune til Gavn for en meget stor Del af den fattige Befolkning. Men i det store og hele — og der mente han at kunne tale paa Flertallet af sine Gruppe- fællers Vegne — sluttede han sig til og anerkendte det udmærkede i Borgmesterens Forslag om Oprettelse af en selvstændig Hjælpekasse for København og betragtede som før sagt Tidspunktet som over- ordentlig gunstigt. Ligesom han ønskede den kommende Hjælpekasse Held og Lykke til den store og betydningsfulde Gerning, saaledes vilde han ogsaa udtale Ønsket om, at Københavns Understøttelsesforening under dens nye Former, nu da den atter stod ene, maatte udvikle sig til fuld Tilfredshed for dens Ledelse og alle dens Medarbejdere.

Ved 2. Behandling den 21. Oktober s. A. vedtog Borgerrepræsentationen enstemmig det af Magistraten fremsatte Forslag.

I en Skrivelse af 12. November s. A. meddelte Magistraten Indenrigsministeriet, at Kommunalbestyrelsen havde vedtaget at søge oprettet en kommunal Hjælpekasse, og anmodede om Ministeriets Medvirkning til at søge udvirket Lovhjemmel for Kommunalbestyrelsens Forslag. Det hertil fornødne Lovforslag fremsattes derefter i Folketinget den 21. Januar 1921 af Indenrigsminister *Sigurd Berg*.

Under Forslagets Behandling udtalte Raadmand *Fr. Andersen*, at man i det hele og store ikke kunde sige andet, end at den bestaaende Ordning havde været god, og fra mange Sider havde man sikkert ogsaa ønsket at fortsætte med den, men Understøttelsesforeningen havde fastholdt, at den ikke længere kunde have med denne Opgave at gøre, og Københavns Kommunalbestyrelse havde derfor enstemmig henstillet til Lovgivningsmagten at faa oprettet en Hjælpekasse ogsaa her i København.

Overretssagfører *C. C. Heilesen* udtalte, at Lovforslaget var nødvendiggjort ved, at Københavns Understøttelsesforening, der gennem den kommunale Afdeling i Krigsaarene havde udført et meget stort, værdifuldt og paaskønnelsesværdigt Arbejde, ikke havde ment længere at kunne løse de Opgaver, der blev overladt den af Kommunen, og da Foreningen bestemt havde ønsket at blive fritaget for dette Arbejde fra den 1. April 1921, var det nødvendigt for Københavns Kommunalbestyrelse at faa Lovforslaget gennemført.

I Landstinget udtalte Borgerrepræsentant *C. F. Sørensen*, at Aarsagen til, at der ikke tidligere var indført en Hjælpekasse i København, var den Ængstelse, der havde været for, at en saadan Hjælpekasse ikke kunde administreres i den store By, og tillige Muligheden for en tilfredsstillende Ordning gennem Københavns Understøttelsesforening. Ved Omordningen af Bestyrelsen for dens kommunale Afdeling var der bleven tilført denne Repræsentanter for Kommunalbestyrelsen med deres Indsigt i og Kendskab til kommunale Forhold, medens den stadig bevarede Understøttelsesforeningens Sagkundskab. Københavns Kommunalbestyrelse havde meget ønsket, at dette Arbejde havde kunnet fortsættes endnu nogle Aar, men Krigstiden og

Dyrtiden havde sprængt alle Rammer for Foreningens Arbejde, og Foreningen ønskede nu at koncentrere sig om sit egentlige Arbejde.

Forslaget vedtoges herefter og blev stadfæstet som Lov af 11. Februar 1921, og Gennemførelsen af denne Lov faldt saaledes i den Mands Lod, hvis Fader en Menneskealder tidligere mere end nogen anden paa Rigsdagen havde interesseret sig for, at Kjøbenhavn paa dette Omraade skulde have den samme Ordning som andre Kommuner.

Den 15. Marts 1921 valgtes den første Bestyrelse for Hjælpekassen med Funktion fra 1. April, fra hvilket Tidspunkt Foreningens kommunale Afdeling ophørte at eksistere. Begivenheden markeredes af Kommunalbestyrelsen i et Møde den 29. Marts 1921 i Borgerrepræsentationen, hvis Formand, *Th. Stauning*, med Forsamlingens Tilslutning udtalte en Tak til Kjøbenhavns Understøttelsesforening og særlig Medlemmerne af den kommunale Afdeling for det uegenlyttige Arbejde, der gennem mange

E. SVENDSEN

Aar var udført i godt Samarbejde med Kommunalbestyrelsen. Afdelingens sidste Formand, Vekselerer *A. F. Lamm*, blev samtidig tilkaldt som Medlem af Foreningens Hovedbestyrelse. Til Formand for Hjælpekassens Bestyrelse valgtes Hovedkasserer *E. Svendsen*, der uafbrudt siden 1. Oktober 1909 havde haft Sæde i den kommunale Afdelings Bestyrelse og der udført et meget dygtigt og betydningsfuldt Arbejde. Som Chef for Hjælpekassens Kontor ansattes hidtilværende Kontorchef ved den kommunale Afdeling, Overretssagfører *J. L. Cohen*.

Den Overenskomst angaaende Samarbejde, der straks efter Oprettelsen af Hjælpekassen sluttedes mellem denne og Kjøbenhavns Understøttelsesforening, er Genstand for nærmere Omtale pag. 203 og 234.

Med Henblik paa den forestaaende Udskillelse af den kommunale Afdelings Virksomhed til en selvstændig Hjelpekasseinstitution havde Hovedbestyrelsen allerede paa et Møde den 6. Decbr. 1919 efter Forretningsudvalgets Forslag vedtaget at nedsætte et Udvalg til i Forening med Forretningsudvalget at udarbejde Forslag til en *Revision af Foreningens Vedtægter og vejledende Regler*, den tredie i Foreningens Historie. Til Medlemmer af Udvalget valgtes Fuldmægtig *H. Kuhn*, Kontorchef *Azur Levin*, Stationsforstander *J. Looft* og Repræsentant *Ulrich Zacho*. Som Grundlag for Udvalgets Arbejde forelaa et Forslag, som Chefen for Hovedkontoret efter Formandens Foranledning havde udarbejdet. I Løbet af Foraaret 1920 udsendtes et af Udvalget vedtaget Forslag til Medlemmerne af Hovedbestyrelsen, der behandlede det paa et Møde den 27. Maj 1920, paa hvilket der vedtoges nogle Realitetsændringer samt nedsattes et Redaktionsudvalg, bestaaende af Overlærer *J. C. Berning*, Skoleinspektør *C. C. Gormsen* og Vekselerer *G. Kjer* med Bemyndigelse til at foretage sproglige og redaktionelle Ændringer. Paa et Møde den 14. Juni 1920 vedtog Hovedbestyrelsen derefter saavel Vedtægterne som de vejledende Regler, og endelig vedtoges de nye Vedtægter af et Foreningsraad den 27. September s. A.

Af de ved denne Revision foretagne Ændringer var de vigtigste følgende:

Med Hensyn til Foreningens *Formaal* blev det fastslaaet som et Hovedprincip, at Foreningen yder Hjælp til værdige Trængende, *der ikke har Adgang til ad anden Vej at erholde den fornødne Hjælp*, hvorhos Foreningens gamle *Formaal* at modarbejde Tiggeri og Plattenslageri gennem sin Oplysningsvirksomhed for første Gang blev optaget i Vedtægtsbestemmelsen om Foreningens *Formaal*.

I *de almindelige Grundregler for Virksomheden* optoges følgende System af Regler for, i hvilket Omfang *Hjælp fra det offentlige Forsørgelsesvæsen* udelukker Hjælp fra Foreningen:

I. Udelukkede er Personer, der *nyder Hjælp*, som har *Fattighjælps Virkning*.

Personer, der *har nydt* saadan Hjælp i Løbet af de sidste 5 Aar, er *som Regel* ligeledes udelukkede fra at faa Hjælp af Kjøben-

havns Undertøttelsesforening. Ydes undtagelsesvis Hjælp, bør det kun være i Tilfælde, hvor Hjælpen kan antages at kunne fri paagældende fra paany at søge Fattighjælp, og naar der herom har fundet Forhandling Sted med Forsørgelsesvæsenet.

- II. Til Personer, der *nyder Alderdomsunderstøttelse*, Hjælp ifølge Fattiglovens § 63 (fortsat *Sygekassehjælp*), Hjælp ifølge *Blinde-loven* (Lov af 29. Marts 1920), Hjælp ifølge *Tuberkuloselovens § 10* eller *Hjælpekassehjælp*, yder Københavns Understøttelsesforening *som Regel* ikke Hjælp, idet disse Arter af Hjælp ydes efter hvert enkelt Tilfældes Behov. Hvor den af det Offentlige ydede Hjælp synes for ringe, er det Københavns Understøttelsesforenings Op-gave ved Forhandling med Forsørgelsesvæsenet at søge Understøttelsen forhøjet; kun hvis saadan Forhandling ikke fører til noget Resultat, vil Københavns Understøttelsesforening undtagelsesvis kunne træde hjælpende til.

Personer, der *har nydt* den her nævnte Hjælp, vil i Transgtilfælde være at henvise til paany at søge Hjælp hos Forsørgelsesvæsenet, og kun hvis Hjælp derfra ikke vil kunne ydes eller ikke i tilstrækkeligt Omfang, kan Københavns Understøttelsesforening undtagelsesvis træde hjælpende til.

- III. *Anden Hjælp* fra det offentlige Forsørgelsesvæsen udelukker ikke Hjælp fra Københavns Understøttelsesforening; men Forhandling med den Myndighed under Forsørgelsesvæsenet, hvorfra paagældende oppebærer eller har oppebaaret Hjælp, vil oftest være nødvendig, forinden Hjælp ydes.

Med Hensyn til *Reglerne om Foreningens Forretningsgang* udvidedes Afdelingernes Bevillingsret, idet der i Stedet for den siden Vedtægtsrevisionen 1888 gældende Regel om, at en Afdeling ikke uden Hovedbestyrelsens Samtykke maatte bevilge over 200 Kr. til samme Trængende i samme Forretningsaar, indførtes den Bestemmelse, at Afdelingerne ikke uden Hovedbestyrelsens Samtykke maa give enkelte Bevillinger paa over 300 Kr. og ikke ved flere Bevillinger til samme Ansøger yde Hjælp over 500 Kr. i Løbet af et Aar.

Endvidere bestemtes det for at udelukke Enkeltmandsafgørelser, at ingen Sag maa afgøres, medmindre 2 eller — hvis Enighed ikke kan

opnaas — 3 af Afdelingens Medarbejdere afgiver deres Skøn om Sagen.

Af Kontrollhensyn bestemtes det derhos, at Formanden for en Afdeling ikke tillige kan være dens Kasserer, og med Hensyn til Medarbejdernes Stilling bestemtes det, at enhver Medarbejder har Adgang til Afdelingsmøderne i den paagældende Afdeling, og at Stemmeret tilkommer enhver, der har været Medarbejder i et Aar.

Med Hensyn til *Reglerne om Hovedbestyrelsen* udvidedes Antallet af Medlemmer af det Udvalg, der forbereder Valget af Foreningens Formand og to Næstformænd, fra 3 til 5, en Bestemmelse, som Hovedbestyrelsen iøvrigt allerede havde truffet paa egen Haand i et Møde den 2. Maj 1919 efter Forslag af Kontorchef *Azur Levin*.

I *Reglerne om Foreningens Pengevæsen* indførtes af praktiske Grunde en Bestemmelse, hvorefter Forretningsudvalget forskudsvis kan bevilge en Afdeling de til dens Drift fornødne Midler imod senere at forelægge Sagen for Hovedbestyrelsen. Derhos forhøjedes det Beløb, som Forretningsudvalget ekstraordinært kan anvende til Øjemed, der efter dettes Skøn hører ind under Foreningens Omraade, fra 500 til 1000 Kr.

Endelig ophævedes Bestemmelsen om, at der aarlig afholdes offentligt *Møde*, paa hvilket Foreningen aflægger Aarsberetning, og i Stedet indførtes en Bestemmelse om, at Beretningen aflægges paa et Møde, der udelukkende bestaar af Foreningens Medarbejdere, medens Foreningen paa anden Maade søger at gøre Offentligheden bekendt med Virksomhedens Resultat.

I de *vejledende Regler* optoges i Overensstemmelse med de i Aaret 1913 indførte nye Kontrolregler en Bestemmelse, hvorefter Udbetalingen af bevilgede Understøttelser foretages ved Anvisning paa Afdelingens Kasserer i Stedet for som tidligere af Undersøgerne.

Med Hensyn til den *Revision* af Afdelingernes Aarsregnskaber, der foretages af et af Hovedbestyrelsen blandt dens Medlemmer nedsat Udvalg, bestemtes det, at denne Revision skal være saavel talmæssig som kritisk.

Vejledningen for Medarbejderne med Hensyn til offentlig Hjælp

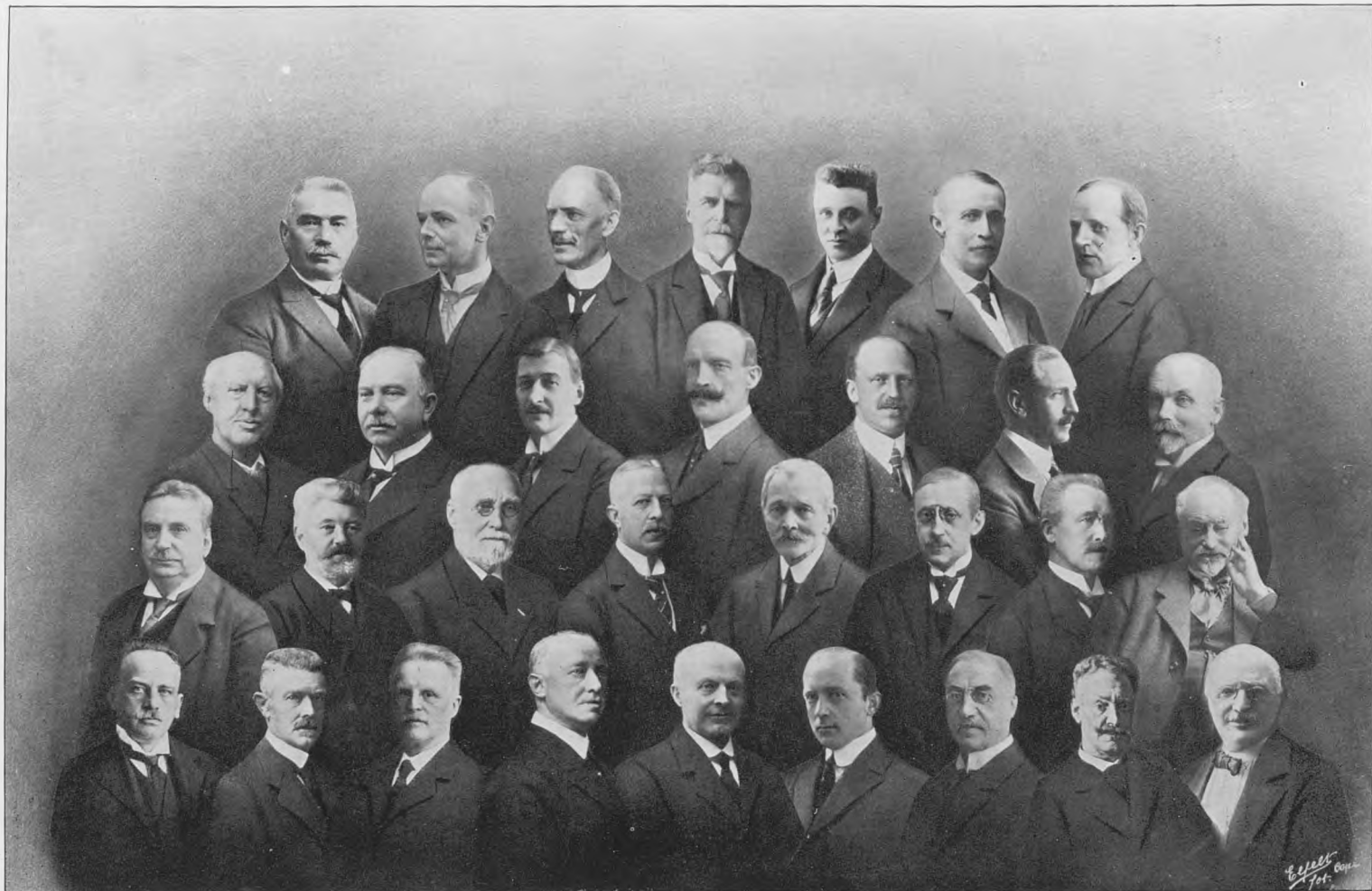
uden Fattighjælps Virkning blev bragt i Overensstemmelse med de siden 1908 stedfundne Ændringer i Lovgivningen.

Paa et Møde den 27. April 1917 havde Hovedbestyrelsen efter Forretningsudvalgets Forslag vedtaget at nedsætte et snævrere Udvalg til Behandling af Sager udover de Beløb, som Afdelingerne ifølge Vedtægternes § 5 kan bevilge uden Hovedbestyrelsens Samtykke, det saakaldte § 5-Udvalg, med det Formaal at sikre en mere sagkyndig Behandling af disse Sager, der ofte drejer sig om betydelige Beløb til Hjælp til Etablering eller Drift af mindre Forretninger. Under Hensyn hertil var det bleven bestemt, at af Udvalgets Medlemmer skulde mindst to være forretningskyndige, og den saaledes indførte Reform havde hurtigt vist sig at være overordentlig hensigtsmæssig. I Vedtægterne blev det nu fastsat, at et saadant Udvalg *skal* nedsættes, og i de vejledende Regler optoges nærmere Bestemmelser om dette Udvalgs Forretningsgang. Af Udvalgets Medlemmer har Fabrikant *V. Hey* og Repræsentant *Ulrich Zacho* uafbrudt haft Sæde i Udvalget siden dets Nedsættelse og udført et betydeligt og ofte paaskønnet Arbejde med disse vigtige Sager.

Endelig fjernedes de tidligere optagne Regler vedrørende den kommunale Afdeling, og i Stedet for optryktes den efter Hjælpekassens Oprettelse indgaaede Overenskomst med Hjælpekassen om Samarbejde.

Denne Vedtægtsrevision blev den sidste vigtige Begivenhed i Oberst *Rist's* Formandstid, den længste og mest indholdsrige i Forningens Historie. Med Udgangen af Forretningsaaet 1920 nedlagde Obersten paa Grund af Alder sit Hverv. Som en Anerkendelse af Forningens omfattende Virksomhed i denne Periode hædredes Obersten med Fortjenstmedaillen i Guld. Samtidig nedlagde Byretsdommer *Rüdinger* sit Hverv som Næstformand og udnævntes ved sin Fra-træden til Ridder af Dannebrog. Begge blev derhos optaget som tilkaldte Medlemmer af Hovedbestyrelsen. Som Formand for Foreningen valgtes samtidig Fabrikant *John Messerschmidt* og som Næstformand Fuldmægtig i Udenrigsministeriet *F. Boeck*, der den 1. September 1920 havde fratraadt Stillingen som Chef for Foreningens Hoved-

kontor, hvilken Stilling derefter var bleven besat med Sekretæren, Overretssagfører *J. C. Mogensen*, der tillige vedblev at være knyttet til den kommunale Afdeling, indtil den ophørte sin Virksomhed den 31. Marts 1921. Forretningerne som Foreningens Hovedkasserer, der indtil da havde været varetaget af en særlig Hovedkasserer, henlagdes efter den kommunale Afdelings Ophævelse under Chefen for Hovedkontoret. Kabinetssekretær *C. P. M. Hansen* var allerede i 1915 ved Vekselerer *Lamms* Valg til Formand for den kommunale Afdeling bleven valgt til Næstformand i Foreningen og blev i December 1921 udnævnt til Kommandør af Dannebrog som en Anerkendelse af hans mangeaarige betydningsfulde Arbejde for Foreningen, senest med Afviklingen af Foreningens Samarbejde med Københavns Kommune.

M. C. DAM. FR. C. STEENBERG. C. C. GORMSEN. AAGE JANNICHE. ULRICH ZACHO. G. KJER. J. C. THOUSIG.
 AXEL ANDERSEN. O. SOPH. BENTZEN. VALDEMAR HEY. J. L. NYGAARD. H. KUHN. L. REIMER. C. DALL.
 C. LEHMANN. L. P. SVENDSEN. S. KEMNITZ. H. RÖHDE. ALB. CHRISTENSEN. S. L. HÖFFMANN. J. LOOFT. WILH. MEYER.
 F. RÜDINGER. F. DE JONQUIÈRES. TH. DYBDAL. C. P. M. HANSEN. JOHN MESSERSCHMIDT. F. BOECK. TH. MÖRCK. P. FR. RIST. A. F. LAMM.

HOVEDBESTYRELSEN VED 50-AARS JUBILÆT 1924.

VIII.

TIDEN EFTER 1921

Den nærmere Udførelse af det i den nye Vedtægtsbestemmelse om Foreningens Formaal fastslaaede Princip, hvorefter Foreningen ikke yder Hjælp i saadanne Tilfælde, hvor Ansøgeren har Adgang til ad anden Vej at erholde den fornødne Hjælp, havde maattet opsættes, indtil den nye Hjælpekasseinstitution var bleven oprettet, og Foreningens Virksomhedsomraade kunde afgrænses overfor denne. Umiddelbart efter Oprettelsen af Københavns Kommunes Hjælpekasse indlededes der med Hjælpekassen Forhandlinger, under hvilke Hjælpekassen stillede sig meget imødekommende overfor Foreningen, og som i Begyndelsen af Maj 1921 førte til en *Overenskomst mellem Københavns Kommunes Hjælpekasse og Københavns Understøttelsesforening*, bl. a. om visse Skillelinier mellem de to Institutioners Virksomhedsomraade. Man enedes om, at en Række Sager, der i og for sig ogsaa laa indenfor Hjælpekassens Virksomhedsomraade, nemlig *Sager vedrørende Symaskiner* og andre Maskiner, *Sygestole* o. l., Sager vedrørende *Overtagelse af Forretninger* samt *Laanesager*, af praktiske Grunde skulde behandles udelukkende af Københavns Understøttelsesforening under Hensyn til, at Foreningen paa disse Omraader dels sad inde med særlige Erfaringer og dels i Forvejen havde indarbejdet en tilfredsstillende Ordning. De nye Linier for Foreningens Virksomhed blev herefter fastlagt i et *Cirkulære af 7. Juli 1921* til samtlige Medarbejdere.

Hovedbestyrelsens Forstaaelse af Samarbejdets særlige Betydning i den foreliggende Situation for en hurtig og ensartet Gennemførelse af det nye Princip indenfor hele Foreningen gav sig i det første Halvaar under de nye Forhold et smukt Udslag, idet det paa et Møde

den 28. April 1921 vedtoges at nedsætte et Fællesudvalg bestaaende af 1 Medlem af Forretningsudvalget og 3 Afdelingsformænd, alle efter Tur, der i Reglen 1 Gang ugentlig i Sommerens Løb skulde samles for at afgøre de af de enkelte Afdelinger i Ugens Løb behandlede og til Hovedkontoret indsendte Sager. For et kort Tidsrum fraskrev de enkelte Afdelinger sig saaledes faktisk deres Ret til selv at afgøre de enkelte Sager. Dette Udvalg, »*Sommerudvalget*«, viste sig at være til god Nytte ved den Lejlighed, det frembød til gensidig Instruktion og Vejledning, og som en Hjælp til hurtigt at fremme ensartede Synspunkter indenfor Afdelingerne.

Paa Grundlag af Bestemmelserne i fornævnte Cirkulære i Forbindelse med den i de derefter følgende Aar skabte Praksis skal i det følgende meddeles en *Oversigt over Foreningens Virksomhed*, saaledes som den former sig i Hovedtræk, efter at Kommunen i Hovedsagen selv har overtaget Understøttelsen af Trængende udenfor det almindelige Fattigvæsen.

I første Række blandt de Opgaver, Foreningen nu varetager, maa nævnes den at yde Hjælp til Personer, der er kommen i Nød, men som af Grunde, der bør respekteres, undser sig ved eller føler det som pinligt at henvende sig om Hjælp til det Offentlige — derunder altsaa ogsaa de kommunale Hjælpekasser — eller som i det hele undser sig ved selv at søge Hjælp, være sig af privat eller offentlig Art, med andre Ord Personer, der falder ind under Kategorien »*pauvres honteux*« eller »*skjult Nød*«, eller de saakaldte Husarme — for at benytte det Udtryk, der i ældre Tid ofte anvendtes som Betegnelse for denne Klasse af Trængende, jfr. ogsaa foran pag. 15.

Det er pag. 38 omtalt, hvorledes allerede det af »Centralkomiteen i Kjøbenhavn« i 1866 nedsatte Udvalg mente, at de frivillige Forstandere ikke blot skulde antage sig dem, der selv henvendte sig til dem om Hjælp, men ogsaa »de saakaldte skjulte Trængende, som af Undseelse holde sig tilbage (*pauvres honteux*)«. Den samme Opfattelse har ikke været herskende hos alle indenfor Understøttelsesforeningen. I den pag. 56 omtalte Indberetning, som Vicepolitidirektør *Oldenburg* aflagde om sit Besøg i St. Johannes Sogns Understøttelsesforening,

forekommer saaledes følgende Udtalelse: »En meget betænkelig Ting er det, at det i den sidste Beretning ligefrem siges, at man ogsaa stundom søger de Trængende og ikke altid venter, til de komme«. Denne Bemærkning referer sig til følgende Udtalelse i Foreningens Aarsberetning for 1870—71, hvor der om dette Forhold siges: »... uagtet det vistnok er en Selvfølge, at den Undersøgelse, der gaaer forud for den Tilstaaelse af Hjælp, i Reglen kun foregaaer i Kraft af en fremkommen Begjæring fra den Paagjældende om Understøttelse, saa kunne vi dog ikke ansee det at ligge udenfor Foreningens Øjemed, at den ogsaa ifølge anden Foranledning undersøger Forholdene hos saadanne Trængende, hvis Livsforhold og Character kunne medføre, at de foretrække at nedsynke i den dybeste Armod og Hjælpeløshed fremfor at søge Understøttelse, skjøndt de muligt have den fuldeste Adkomst til at støttes af Foreningen.« Foreningen har dog i det hele betragtet det som sin Opgave ogsaa at støtte de saakaldte »pauvres honteux«, men deres Antal har altid været relativt aldeles forsvindende af den simple Grund, at Foreningens Midler ikke engang har været tilstrækkelige til at afhjælpe Trangen hos dem, der selv søgte Understøttelse.

Ved Juletid 1916 indsamlede Redaktionen af »Berlingske Tidende« et Beløb særlig til Lindring af skjult Nød og anmodede *Dronningens Centralkomite af 1914* om at yde Bistand ved Beløbets Uddeling. Man var da i Komiteen enig om, at denne Opgave ikke kunde overdrages til Understøttelsesforeningen og Menighedsplejerne, der iøvrigt som nævnt pag. 164 uddelte de til Komiteens Raadighed stillede Beløb, idet man befrygtede, at den Kreds af Medborgere, som Bidragyderne til Bladets Indsamling netop gerne havde villet hjælpe, vilde undse sig for at søge Hjælp hos disse to Institutioner. Man vilde ikke kræve nogen Ansøgning eller personlig Henvendelse fra den, der trængte til Hjælp, men rette sine Bestræbelser paa at vække Interesse for Sagen hos andre, der kendte vedkommendes Forhold. Komiteen søgte derfor Forbindelse med forskellige af de Understøttelseskasser, der bl. a. findes i flere Embeds- og Bestillingsmændsforeninger, samt med forskellige Personer, der kunde tænkes at vide Besked om, hvor der fandtes skjult Nød, og anmodede dem om at forsyne Komiteen med

Oplysninger i saa Henseende. Med den paagældende Anbefaler som Mellemed blev der da tilsendt den Trængende en Hjælp, idet man først ved Eftersyn i Understøttelsesforeningens Kartotek konstaterede, at den Trængende ikke i Forvejen fandtes her. Denne Uddeling administreredes i nogle Aar fra Foreningens Hovedkontor, og da Foreningen i 1921 bragte i Erfaring, at Centralkomiteen paa Grund af manglende Midler ikke saa sig i Stand til at fortsætte Uddelingen, paatog Foreningen sig i Forstaaelse med Komiteen at søge at træde hjælpende til overfor de af Komiteen hjulpede i det Omfang, hvori dels Foreningens Midler, dels den noget ændrede Forretningsgang, som Foreningen mente at maatte anvende, tillod det.

Efter forudgaaende Forhandling i hvert enkelt Tilfælde med dem, der i sin Tid havde anbefalet den paagældende til Dronningens Centralkomite, ydede Foreningen derefter Hjælp i et stort Antal Tilfælde af denne Art, og det lykkedes herved Foreningen ret hurtigt at faa Kendskab til mange af dem, som den maa anse det for vigtigst, at den for sit Vedkommende hjælper. Ligesom Foreningen efter at have faaet Kendskab til dem bevarer Forbindelsen med dem, saaledes modtager den altid med Glæde Oplysning om Tilfælde af denne Art og kræver ikke i noget af disse Tilfælde direkte Ansøgning eller personlig Henvendelse fra den paagældende Trængende for at tage sig af Sagen.

At opstille bestemte Rammer, f. Eks. Indtægtsgrænser, for, hvilke Personer der falder ind under den nævnte Kategori af Trængende, er ikke muligt. De findes i alle Samfundslag og ofte i meget stor Fattigdom. Men ret naturligt vil det oftest dreje sig om Personer, der tilhører et højere socialt Niveau end det, hvortil de fleste af Hjælpekassens Ansøgere hører, hvilket allerede turde følge af, at Hjælpekassens Opgave efter Loven er »midlertidig at støtte værdige Trængende i deres Bestræbelser for at ernære sig uden Hjælp af Fattigvæsenet« eller, som det ogsaa kort udtrykkes, »holde Folk fri af Fattigvæsenet«. I den korte Tid, der er forløbet, siden Foreningen har taget sig særlig af »pauvres honteux«, har Erfaringen godtgjort, hvor vanskeligt det ofte er at faa ydet disse Mennesker den nødvendige Hjælp, fordi de selv holder sig saa meget tilbage og ikke vil være deres Nød bekendt, og en nødvendig Forudsætning for, at Arbejdet over-

hovedet kan udføres, er det i hvert Fald, at der udvises den yderste Diskretion og Takt ved Behandlingen af disse Sager, samtidig med at der skaffes paalidelige og udtømmende Oplysninger, hvilke har vist sig heller ikke at kunne undværes i disse Tilfælde.

Af det anførte maa imidlertid ikke drages den Slutning, at Foreningen nu udelukkende antager sig de saakaldte »fine fattige«, thi Foreningens Formaal er *i det hele* indenfor Rammerne af sine Vedtægter at yde *Hjælp til dem, der ikke har Adgang til ad anden Vej at faa den fornødne Hjælp, uagtet de maa anses for værdige og trængende dertil*. Da de kommunale Hjælpekasser indenfor deres foran angivne Formaal kun i meget faa Tilfælde ved den for Tiden gældende Lovgivning er udelukket fra at yde Hjælp, vil dette *teoretisk* sige, at Foreningen i Hovedsagen kan nøjes med at fæste sin Opmærksomhed paa, hvorvidt den bør yde Hjælp til *dem, der ved Loven er udelukket fra Hjælp af Hjælpekassen*.

Af saadanne maa først og fremmest nævnes *Enker, der oppebærer Enkebørnsunderstøttelse*. I Lov Nr. 124 af 29. April 1913 om Understøttelse til Børn af Enker bestemmes det, at Understøttelsen bortfalder, naar Moderen faar Hjælp af en Hjælpekasse, der modtager Tilskud af Kommunekassen, medmindre Hjælpen ydes i Anledning af Sygdom hos Moderen eller hos Børnene. Som Følge af, at Enker med Børn saaledes mister Enkebørnsunderstøttelsen, hvis de udenfor Tilfælde af Sygdom hjælpes af Hjælpekassen, maa Københavns Understøttelsesforening, indtil der paa dette Punkt maatte ske en Ændring i Lovgivningen, i saa stort Omfang som muligt yde Hjælp til saadanne Enker, idet de, naar de udelukkende er henvist til den ringe Enkebørnsunderstøttelse, ofte er meget vanskeligt stillede og lider Nød, selv om ikke netop Sygdom har forværret deres Forhold.

Som en anden Gruppe af Personer, der ved Loven er udelukket fra Hjælp af Hjælpekassen — hvor dog Foreningen efter sine Vedtægter ogsaa som Regel vil være udelukket fra at hjælpe, men kan gøre det i Undtagelsestilfælde — maa nævnes *Personer, der i Løbet af de sidste 3 Maaneder har modtaget Fattighjælp, som nu er ophørt*. Disse er efter Loven ubetinget udelukket fra Hjælp af Hjælpekassen, medens Foreningen *undtagelsesvis* kan yde saadanne Hjælp, nemlig

i de — ganske vist ikke mange — Tilfælde, hvor det efter Samraad med Forsørgelsesvæsenet maa anses for muligt at fri paagældende fra paany at falde tilbage til Fattigvæsenet, hvis Foreningen yder Hjælp, indtil den ydede Fattighjælp ikke længere hindrer en eventuelt senere fornøden Hjælp fra Hjælpekassen.

Som et Tilfælde af lignende Art kan endelig nævnes *Personer, der oppebærer Aldersrente*, idet disse ligeledes er ubetinget udelukket fra Hjælp af Hjælpekassen, medens Foreningen *undtagelsesvis* kan hjælpe. Da Aldersrenten ydes med et fast lovbestemt Beløb, kan der indtræde særlige Forhold, hvortil Loven ikke har kunnet tage Hensyn, og hvorved en Aldersrentenyder kommer i Nød. Foreningen har da igennem sine mere bøjelige Regler en Mulighed for at kunne træde hjælpende til i et saadant Tilfælde.

Det har dog vist sig, at Foreningen ikke ganske kan blive staaende ved den nævnte teoretiske Sondring, men i *Praksis* ogsaa bliver stillet overfor Spørgsmaalet om, hvorvidt den skal hjælpe i *Tilfælde, hvor Hjælpekassen* vel ikke ved Lovens Bestemmelser er udelukket fra at hjælpe, men dog *af andre Grunde ikke har set sig i Stand til at yde den fornødne Hjælp*, f. Eks. fordi det ansøgte Formaal ligger noget fjernere for Hjælpekassen, hvis Opgave som nævnt er at støtte Trængende i deres Bestræbelser for at ernære sig uden Hjælp af Fattigvæsenet, eller fordi Ansøgeren fra Hjælpekassen har oppebaaret saa megen Hjælp, at Hjælpekassen ikke for sit Vedkommende mener det forsvarligt at yde yderligere Understøttelse. Forsaavidt der i saadanne Tilfælde sker Henvendelse til Foreningen, kan denne, naar den skønner, at paagældende er værdig og trængende til Hjælp eller til yderligere Hjælp, *undtagelsesvis* yde saadan, medens Foreningen iøvrigt ikke yder almindelig Hjælp til Personer, der nyder eller har nydt Hjælp af Hjælpekassen. Det er dog naturligvis et Omraade, hvor Foreningen maa udvise stor Varsomhed med at hjælpe, for at dens nu begrænsede Midler ikke herved skal blive utilstrækkelige til de foran omtalte mere paaatrængende Opgaver, Hjælp til »pauvres honteux« og til Enker med Børn, og til de i det følgende nævnte specielle Former for Hjælp.

Ved Siden af de hidtil nævnte Opgaver, der væsentlig bestaar i *Afhjælpning af Nød og Trang i Almindelighed*, har Foreningen en

Række vigtige Opgaver, hvor det drejer sig om at yde *Hjælp af mere speciel Karakter*. Det er disse Opgaver, som omhandles i den pag. 203 omtalte Overenskomst mellem Københavns Kommunes Hjælpekasse og Københavns Understøttelsesforening.

Af saadanne Opgaver maa først og fremmest nævnes Foreningens betydelige Virksomhed med Ydelse af mindre *Laan mod Kaution*, en Virksomhed, hvis historiske Udvikling vil blive skildret i det følgende Afsnit. Foreningen tillægger denne Form for Hjælp overordentlig stor Betydning, fordi den i saa høj Grad bygger paa Princippet om Hjælp til Selvhjælp, samtidig med at Laanene ydes paa de lempeligste Vilkaar med Hensyn til Forrentning og Afbetaling. Foreningen anser det derhos for meget vigtigt, at Laanene ydes gennem en Bank, dels fordi Laantagerne da opfatter Forholdet korrekt, saaledes at det Tab, Foreningen gennem Aarene har lidt paa disse Laan, ikke har spillet nogen væsentlig Rolle, dels fordi man ogsaa herigennem har en Mulighed for at hjælpe Personer, der ellers ikke vilde søge Hjælp, og som derfor i en vanskelig Situation maaske vilde henvende sig om Laan paa Steder, hvor Renten er ublu og Tilbagebetalingsvilkaarene saa strenge, at de bliver uoverkommelige.

Dernæst maa fremhæves Foreningens mangeaarige og omfattende *Samarbejde med Det Classenske Fideikommis*, hvis historiske Udvikling vil blive skildret pag. 223—29. Fideikommisset tilsender aarlig Foreningen et stort Antal Ansøgninger, dels til Afgørelse, dels til Erklæring. De Sager, i hvilke Foreningen træffer Afgørelse paa Fideikommissets Vegne, og til hvis Afgørelse Fideikommisset yder et aarligt Tilskud, angaar særlig Hjælp til Anskaffelse af *Symaskiner*, Strikkesmaskiner, Ruller eller andre Redskaber til Selverhverv i Hjemmet, Hjælp til Anskaffelse af Sygestole, *Sygevogne* o. lign. eller Hjælp i andet bestemt Øjemed, f. Eks. til Rekreation eller til de pag. 210 nævnte Formaal.

Efter Foreningens Regler ydes Hjælp til Symaskiner o. lign. Erhvervsredskaber samt til Sygevogne kun som *Laan*, idet Foreningen foreløbig forbeholder sig Ejendomsretten og forlanger udstedt et Laanebevis, ifølge hvilket den udlaante Genstand tilbageleveres til Anvendelse for en anden Ansøger, naar den ikke længere er nødvendig

for den paagældende, eller hvis vedkommende senere viser sig uværdig til Hjælpen. For at konstatere, om Betingelserne for Udlaanet stadig er til Stede og de udlaante Genstande i brugbar Stand, lader Foreningen foretage aarlige *Eftersyn*. Efter 5 Aars Forløb kan Foreningen dog lade de paagældende Genstande (bortset fra Sygevogne) overgaa til Laantagerens Ejendom, saafremt det i den forløbne Tid har vist sig, at de stadig benyttes, og at Laantageren er flittig og anbefalelsesværdig. De nævnte Symaskiner og andre Redskaber til Selverhverv i Hjemmet udlaanes væsentlig til *enligstillede Kvinder, især Kvinder med Børn*, og ved at Moderen saaledes hjælpes til at udføre et Erhverv i Hjemmet, naas det vigtige Resultat, at hun sættes i Stand til at blive i Hjemmet og selv tage sig af Børnenes Opdragelse. For Tiden ejer Foreningen paa denne Maade ca. 600 Symaskiner og andre Maskiner og ca. 70 Sygevogne o. lign.

Endelig maa af saadanne Opgaver, hvor det drejer sig om at yde Hjælp af mere speciel Art, nævnes Ydelse af *Hjælp til Etablering, Overtagelse eller Driit af mindre Forretninger eller anden selvstændig Virksomhed*, hvilken Hjælp dog i Reglen kun ydes, hvor der er særlige Forhold til Stede, f. Eks. Sygdom, der bevirker, at paagældende for stedse eller midlertidig maa opgive sit hidtidige Erhverv og — ofte ved Hustruens Hjælp — skabe sig nye Eksistensmuligheder. Saadanne Sager kræver som Regel betydelige Beløb, og Hjælp ydes derfor med stor Varsomhed og kun efter særlig sagkyndig Bedømmelse af Sagen, hvorved det paases, at Hjælpen kun ydes, hvor der virkelig er Udsigt til, at den for den paagældende kan blive *Kilden til en Levevej i Fremtiden*, saaledes at han kan undgaa at falde Samfundet til Byrde. Af samme Grund maa der ofte søges Bidrag til saadanne Sagers Gennemførelse fra anden Side, f. Eks. fra Hjælpekasserne eller fra Det Classenske Fideikommis, hvorfra som foran nævnt ogsaa Ansøgninger om Hjælp af denne Art ofte modtages til Afgørelse, og dette pekuniære Samarbejde har i adskillige Tilfælde været af afgørende Betydning.

Angaaende *Fribefordring paa Statsbanerne* henvises til pag. 229

Medens det som nævnt pag. 207 er Foreningens Formaal i det hele at yde Hjælp til dem, der, uagtet de maa anses for værdige og trængende dertil, dog ikke har Adgang til ad anden Vej at erholde den fornødne Hjælp, paases det omvendt nøje af Foreningen, at den *ikke af sine private Midler yder Hjælp i Tilfælde, hvor den paagældende har en Adgang til ad anden Vej — offentlig eller privat — at faa den fornødne Hjælp.* I Betragtning af de Krav, som den i de senere Aar væsentligt udvidede offentlige Forsorg stiller til Befolkningens økonomiske Ydeevne, forekommer det Foreningen nødvendigt, at en saadan Regel følges af den private organiserede Velgørenhed, hvis Virksomhed for en væsentlig Del bæres oppe af den samme Befolknings frivillige Bidrag, og Foreningen nærer derhos ingen Tvivl om, at man vilde staa betydelig nærmere ved et af de Maal, der tilstræbtes ved dens Dannelse, nemlig bedre Orden og System i den private organiserede Velgørenhed, hvis alle velgørende Foreninger anlagde et saadant Synspunkt for deres Virksomhed.

Forretningsgangen ved Sagernes Behandling i Foreningen er i Almindelighed den, at forsaavidt de, der første Gang søger Foreningens Hjælp, henvender sig paa Foreningens Hovedkontor, søger man der først at danne sig et Overblik over, hvorvidt det paagældende Transgtilfælde dækkes af den gældende Forsørgelseslovgivning eller falder ind under Hjælpekassens omfattende Omraade. Viser det sig herved, at Sagen overhovedet falder indenfor Foreningens foran angivne Virksomhedsomraade, henvises Ansøgeren til den paagældende Kredsbestyrer i Foreningen. En tilsvarende Overvejelse foretages saavidt muligt af Kredsbestyreren i de Tilfælde, hvor Ansøgeren straks henvender sig direkte til ham.

Naar Kredsbestyreren i Henhold til denne Overvejelse eller til Henvisningen fra Hovedkontoret optager Sagen til Behandling, udfærdiger Hovedkontoret paa Grundlag af Ansøgerens Legitimationspapirer en Oplysningsbog for Ansøgeren indeholdende de til Konstatering af Ansøgerens Identitet fornødne Personalialia samt Oplysning om, hvorvidt Ansøgeren nyder eller har nydt nogen Hjælp, og da hvilken, fra det offentlige Forsørgelsesvæsen eller Hjælpekassen, med hvilke Institutioner Foreningen staar i daglig Forbindelse for at tilvejebringe disse

Oplysninger. De nævnte Personalialia og Oplysninger indføres i Foreningens Hovedregistrant, hvor hver Ansøger har en særskilt Folio. Oplysningsbogen tilstilles derefter Kredsbestyreren til Brug for Indførelsen af de ved Transundersøgelsen fremkommende Oplysninger, der kan have Interesse for Sagens Behandling og Afgørelse. I saadanne Sager, hvor skriftlig Forespørgsel til Ansøgerens sidste Arbejdsgiver eller Arbejdsløshedskasse har praktisk Betydning, foretager Hovedkontoret ogsaa saadan Forespørgsel, hvis Besvarelse i Reglen direkte tilstilles paagældende Kredsbestyrer. Naar Sagen er afgjort af Afdelingen, indføres Resultatet ligeledes i Oplysningsbogen, der derefter tilbagesendes Hovedkontoret til Indførelse i Hovedregistranten af Sagens Resultat og til Opbevaring i Arkivet. Hovedregistrantens og Oplysningsbøgernes Indhold betragtes som strengt fortroligt. Naar Ansøgeren senere henvender sig til Foreningen om Hjælp, behøver Kredsbestyreren blot fra Hovedkontoret at rekvirere Oplysningsbogen, hvori der altsaa findes Optegnelser om det, der er fremkommen ved Foreningens tidligere Forbindelser med den paagældende Familie. For hvert udbetalt Beløb udsteder Modtageren en Kvittering, der bilægges Afdelingens Regnskab. Dette revideres saavel talmæssigt som kritisk af et af Hovedbestyrelsen nedsat Udvalg.

Fra denne normale Forretningsgang kan dog med vedkommende Afdelingsformands Samtykke foretages de Afvigelser, der i det enkelte Tilfælde skønnes nødvendige, f. Eks. Fritagelse for personligt at indgive Ansøgning eller rette Henvendelse om Hjælp, hvilket navnlig forekommer i Sager for »pauvres honteux«. Der kan dog som pag. 207 nævnt heller ikke i disse Tilfælde slaas af paa Vedtægternes Krav om sikre og udtømmende Oplysninger eller paa Kravet om Kontrol med Understøttelsens rette Udbetaling. Det er Foreningens Opfattelse, at Kravet om Kvittering for Modtagelsen af en Hjælp ikke med Rette kan saare nogensomhelst, ligesom det heller ikke paa nogen Maade hindrer, at Hjælpen hemmeligholdes.

Ved en saa omhyggelig Undersøgelse og gennemført Kontrol er Foreningen saa godt som fuldstændig sikret mod at blive narret af professionelle Tiggere, Plattenslagere og Snyltere paa Velgørenheden, som der desværre i en saa stor By findes altfor mange af.

Helt at undgaa dette er vel umuligt, men den Hjælp, Foreningen yder saadanne, er i hvert Fald saa forsvindende lille, at den overhovedet ingen Rolle spiller.

Foruden det hidtil omhandlede direkte *understøttende* Arbejde, der som nævnt er baseret paa en omhyggelig Undersøgelse i hvert enkelt Tilfælde, maa nævnes den rent *undersøgende og oplysende* Virksomhed, som Foreningen fra gammel Tid har til Fyldestgørelse af den anden Side af sit Formaal, *at modarbejde Tiggeri og Plattenslageri*, for derigennem at lette og retlede de enkelte private Velgøreres Virksomhed. Den tilbyder altsaa sin Bistand for alle saadanne — ogsaa for andre Foreninger, Institutioner, Legater og Fonds m. m. — dels ved Meddelelse af Oplysninger, dels ved Foretagelse af Undersøgelser og dels — hvor en saadan er ønskelig — ved Kontrol med den rette Anvendelse af privat Hjælp fra anden Side.

I *Frederiksberg* Kommune, der altid har udgjort en Del af Foreningens Omraade, har Udviklingen af den frie Fattigforsorg været den samme som i Landets øvrige Kommuner, saaledes at man der har haft en fri Fattigkasse fra 1856—1907, hvorefter den blev afløst af en kommunal Hjælpekasse. Af den første Aarsberetning for den kommunale Hjælpekasse paa Frederiksberg, for Aaret 1908—09, fremgaar det, at De Fattiges Kasse paa Frederiksberg de sidste Aar havde haft et Budget paa ca. 15 000 Kr. aarlig, og at Hjælpekassens Budget i det første Regnskabsaar androg ca. 85 000 Kr. Naar der desuagtet i Fremstillingen i de foregaaende Afsnit ikke findes nogen speciel Omtale af Foreningens Virksomhed paa Frederiksberg, skyldes det den Omstændighed, at Foreningens Virksomhed i Frederiksberg Afdeling (Afdelinger) ikke har haft en fra Virksomheden i de kjøbenhavnske Afdelinger forskellig Karakter, idet den ikke har været afgrænset overfor den kommunale Hjælpekasse, hvortil der i og for sig heller ikke var større Anledning end til en Afgrænsning af Foreningens private Virksomhed overfor den af Københavns Kommune under Foreningens Administration udøvede Hjælpekassevirksomhed. Først efter Oprettelsen af en kommunal Hjælpekasse i København er der indenfor hele Foreningens

Omraade optrukket egentlige Skillelinier mellem Foreningens og Hjælpekassernes Virksomhed.

Ved denne Lejlighed, da Foreningen kan se tilbage paa 50 Aars Virksomhed, har den Grund til at bringe en Tak til alle dem, der i disse Aar trofast har støttet den ved at give deres Bidrag, store eller smaa, faste eller ekstraordinære. Den Omstændighed, at Tilgangen af nye Bidragydere har været for ringe, kan i hvert Fald ikke formindske den Taknemlighedsgæld, hvori Foreningen staar til dem, der er forbleven trofaste gennem mange Aar.

En særlig Tak maa Foreningen bringe Bestyrelserne for de Institutioner og Legater, der, som nærmere anført pag. 310—11, har ydet Foreningen Støtte, deriblandt navnlig Bestyrelsen for De Spannørske Legater, hvis Tilskud for en væsentlig Del skal anvendes til vedvarende eller dog tilbagevendende Understøttelser, og ved hvilket det har været muligt for Foreningen i Aarenes Løb at yde saadan Hjælp i et betydeligt Antal Tilfælde.

For at Foreningen kan virke med fuld Kraft i sine Bestræbelser for at naa de foran angivne Formaal, er det imidlertid nødvendigt, at Befolkningen vedblivende støtter Foreningen og kommer den til Hjælp med faste aarlige Bidrag eller med ekstraordinære Bidrag. Foreningen benytter derhos denne Lejlighed til at bringe sin i Afsnit XII nærmere omtalte Legatfond i Erindring, og specielt haaber den, at mange vil finde sig foranlediget til at skænke et Bidrag til den Jubilæumsfond, som Foreningen søger dannet i Anledning af sit 50-Aars Jubilæum.

IX.

FORENINGENS LAANEVIRKSOMHED

Et særligt Afsnit fortjener Omtalen af Foreningens Laanevirksomhed, fordi der paa dette Omraade er foregaaet en særlig interessant og gunstig Udvikling.

Lige fra Foreningens første Tid hjalp man Trængende i Form af Laan, der efter Vedtægterne i Reglen kun maatte ydes mod betryggende Sikkerhed, det vil sige imod personlig Kaution. Denne Form for Hjælp benyttedes iøvrigt allerede af Sogne-Understøttelsesforeningerne. Enkelte af disse søgte i dette Øjemed ved Udsondring af nogle af deres Midler at danne en særskilt *Laanefond*. Saadanne bestod f. Eks. i Christianshavns samt Frederiksberg Sogns Understøttelsesforeninger og blev ved Sammenslutningen forbeholdt de til disse Foreninger svarende Afdelinger. Nogen større Betydning fik disse særlige Laanefonds dog aldrig, da deres Midler var altfor ubetydelige, og efter den i 1901 stedfundne, nedenfor omtalte Omordning af Foreningens almindelige Laanevirksomhed mistede de fuldstændig deres Betydning. Medens Christianshavns Afdeling da allerede flere Aar i Forvejen havde ophævet sin Laanefond, vedblev den at bestaa i Vestre og Frederiksberg Afdelinger indtil Oktober 1923, da den ogsaa ophævedes i disse Afdelinger, saaledes som nærmere omtalt pag. 285.

Erfaringerne med Hensyn til Tilbagebetalingen af Laanene var imidlertid gennemgaaende daarlige i alle Foreningens Afdelinger, og Laanene aftog derfor Aar efter Aar saavel i Antal som i Beløb paa Grund af den voksende Mistillid til Hensigtsmæssigheden af denne Form for Hjælp, en Mistillid, der hvert Aar bestyrkedes ved, at de indgaaende Laanafdrag stadig var meget ringere i Forhold til de ydede Laan, end naturligt var. Man var vel klar over, at Laan til Trods for

de Misligheder, der var knyttet til dem, dog i flere Tilfælde maatte foretrækkes for en Gave, f. Eks. fordi man ved Tilstaaelsen af et Laan kunde faa Anledning til ikke alene at prøve Vedkommendes Paalidelighed, men ogsaa til at holde Øje med ham og til, hvis Omstændighederne maatte kræve det, at kunne skride ind, men man betragtede alligevel nærmest Laanene i deres daværende Form som et nødvendigt Onde i Foreningens Virksomhed.

Det var paa denne Baggrund, en af Foreningens Næstformænd i 1889, Overretssagfører *H. A. Jacobi*, paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 25. Oktober s. A. forelagde et Forslag om ved et *Arrangement med en Bank* at skaffe billige rentebærende Laan til saadanne trængende og værdige Laansøgere, der uden at være i Stand til at yde sædvanlig bankmæssig Sikkerhed, maatte findes ikke at burde være henvist til at ty til Pantelaanere eller Aagerkarle. Forslaget gjordes til Genstand for en udførlig Diskussion paa nogle Møder i Foreningens Hovedbestyrelse, men da det af denne Drøftelse fremgik, at der fra flere Sider næredes Betænkelighed ved at paabegynde en Virksomhed som den paatænkte, vedtoges det efter et af *Jacobi* selv stillet Forslag foreløbig at stille Sagen i Bero.

Spørgsmaalet om en Forbedring af Laanvirksomheden hvilede herefter indtil Aaret 1900, da Forretningsudvalget paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 25. Januar s. A. gjorde denne bekendt med et fra daværende Kredsbestyrer i Amagertorvs Afdeling, Fabrikant *Sev. Kemnitz*, modtaget Forslag om at yde Ansøgere, der skønnedes i Stand til at tilbagebetale Laan, et saadant gennem en Bank mod Kaution af Afdelingen eller Deponering af en Sparekassebog som Sikkerhed. Fabrikant *Kemnitz* havde oplyst, at han begyndte en saadan Virksomhed i sin Kreds den 1. Oktober 1899 med at overføre 21 Laan til et Beløb af 933 Kr. fra sin Kreds til *Dansk Arbejderbank*, hvilke Laan i Løbet af ganske kort Tid var afviklet gennem Banken med et forsvindende Tab, og at Laantagerne ved de senere stiftede Laan saa godt som alle havde opfyldt deres Forpligtelser.

Dette Forslag havde mødt megen Interesse i Foreningens Forretningsudvalg, der under den forhaandenværende Reduktion af Foreningens Indtægter og det deraf følgende større Underskud paa dette

Tidspunkt havde taget under Overvejelse, hvorledes man kunde indføre Besparelser uden derved at bevirke, at Familier, hvis Begæring om Hjælp ikke burde afslaaes, enten slet ikke blev hjulpet eller kun fik utilstrækkelig Hjælp. Forretningsudvalget var herunder kommen til det Resultat, at det ofte viste sig, at der i og for sig ingen Grund var til at hjælpe vedkommende Ansøger med en Gave eller i alt Fald udelukkende med en Gave, og mente derfor, at man burde tage den Tanke op, der som nævnt i nogen Tid havde været praktiseret i Amagertorvs Afdeling, at skaffe Ansøgere Laan gennem en Bank til en rimelig Rente og paa overkommelige Afbetalingsvilkaar, mod at Foreningen til Genæld kautionerede for Laanet. Denne Form vilde fjerne de væsentligste Mangler ved de af Foreningen selv ydede Laan, nemlig at Laantagerne ikke følte sig forpligtede til at tilbagebetale Laanene, og at Medarbejderne var bebyrdede med at paase Tilbagebetalingen.

Forretningsudvalget indledede derfor Underhandlinger med den daværende administrerende Direktør for Dansk Arbejderbank, Overretssagfører *Julius Valentiner*, som stillede sig overordentlig imødekommende til Sagen og lovede, at den skulde blive ordnet efter Foreningens Ønske. Under Forhandlingernes Forløb viste der sig imidlertid paa enkelte væsentlige Punkter saadanne Vanskeligheder for Tilvejebringelsen af en for Foreningen hensigtsmæssig Ordning, at Forhandlingerne ikke foreløbig kunde føre til en Overenskomst.

Efter at Spørgsmaalet først var optaget for Alvor, kunde en Ordning af denne vigtige Sag dog ikke udskydes ret længe, og paa et Møde den 26. April 1901 nedsatte Hovedbestyrelsen derfor et særligt Udvalg, bestaaende af Overpræsident *V. Oldenburg*, Grosserer *Moses Melchior* og Vekselerer *A. F. Lamm*, til at føre Underhandlinger med Dansk Arbejderbank eller et andet Pengeinstitut om Ydelse af Laan til Trængende mod Foreningens Garanti, hvilket Udvalg i September Maaned s. A. genoptog de tidligere af Forretningsudvalget førte Forhandlinger om denne Sag med Direktøren for Dansk Arbejderbank, Overretssagfører *Valentiner*.

Disse Forhandlinger førte imidlertid ikke til det ønskede Resultat til Trods for den Velvilje og Interesse, som Direktør *Valentiner* stadig viste for Sagen. I Henhold til et Forlangende af Bankens Kontrol-

direktør, Professor *J. H. Deuntzer*, maatte Banken fastholde en tidligere stillet Fordring om reel Sikkerhed for den Kredit, der skulde ydes Understøttelsesforeningen. Denne Sikkerhed tænkte Banken sig ydet, enten ved Deponering af 4 Aars Kupons af Foreningens Obligationer, der jo alle var baandlagte og urørlige, eller ved Kautitioner af solide Selvskyldnere. Den førstnævnte Sikkerhedsstillelse kunde Ud-

MOSES MELCHIOR

valget allerede efter en tidligere Beslutning af Hovedbestyrelsen ikke inklade sig paa at anbefale, og den anden Fremgangsmaade vilde Udvalget af let forstaaelige Grunde yderst nødig forsøge og i hvert Fald, først naar alle andre Veje var lukkede.

Udvalget maatte derfor forsøge, om man ikke hos en anden Bank kunde opnaa, hvad man ønskede, og var nu saa heldig ved Henvendelse til Landmandsbankens ledende Direktør, Etatsraad *Isak Glückstadt*, at mødeden mest beredvillige og ubetingede Imødekommen.

Det lykkedes Udvalget at tilvejebringe en Overenskomst med

Direktionen for *Den danske Landmandsbank* om Ydelse af Laan i denne Bank mod Foreningens Kaution indenfor et Beløb af 50 000 Kr. og til en effektiv Rente af 4 pCt. p. a., hvilken Overenskomst tilligemed de nærmere Regler for Ydelse af saadanne Laan blev vedtaget af Foreningens Hovedbestyrelse paa et Møde den 28. November 1901.

Efter den saaledes trufne Ordning kunde hver af Foreningens Afdelinger indenfor nærmere fastsatte Grænser henvise Trængende, der ansaas for egnede hertil, til at faa Laan i Banken, naar Afdelingen samtidig indbetalte paa sin Laanefonds Konto i Banken 10 pCt. af den forlangte Laanesum, hvilken Konto blev forrentet af Banken med

4 pCt. p. a. Denne Indbetaling skete ved en af Afdelingen paa Foreningens Hovedkasse udstedt Check, lydende paa 10 pCt. af Laanesummen.

I Løbet af faa Aar viste det sig dog, at denne Ordning i visse Retninger var mindre hensigtsmæssig, og efter nogle Overvejelser om Sagen besluttede Hovedbestyrelsen paa et Møde den 28. April 1905 at nedsætte et Udvalg, bestaaende af Vekselerer *A. F. Lamm*, Fabrikant *A. Boas* og Overassistent *J. Looft*, med den Opgave at fremsætte Forslag til nye Regler, der kunde simplificere Forretningsgangen, lette Afdelingernes Arbejde med Laanene og ordne hele Sagen paa en mere betryggende Maade end hidtil. Et af dette Udvalg fremsat Forslag blev efter nogen Forhandling vedtaget paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 1. December 1905, og de nye Regler, om hvilke der forud var ført Samraad med Landmandsbanken, hvorved man havde sikret sig, at der fra Bankens Side ikke vilde bliye rejst nogen Indvending mod dem, traadte i Kraft den 1. Januar 1906. Den væsentligste Forandring var den, at de af Afdelingerne tidligere ved Laanets Stiftelse udstedte Checks paa Foreningens Hovedkasse nu bortfaldd, idet der ikke af Afdelingerne skulde stilles noget Depositum for de paagældende Laan.

Gennem Formanden for Sundby Afdeling, Viceinspektør *H. Gerner Lund*, der var Medlem af Bestyrelsen for »*Enkefru Marie Gudmanns velgørende Forening af 31. Juli 1875*«, modtog Hovedbestyrelsen i Foraaet 1908 Meddelelse om, at Bestyrelsen ønskede at træde i Forhandling med Københavns Understøttelsesforening om, hvorvidt denne var villig til at overtage førstnævnte Forenings Virksomhed med Ydelse af mindre Laan til Trængende.

Den nævnte Forening var stiftet af daværende Toldfuldmægtig, senere Oppebørselskontrollør i København *Carl Gudmann*, der havde givet Foreningen sin Moders Navn, fordi hun havde faaet Ideen til Foreningen, hvis Formaal var at yde værdige Trængende mindre Laan (indtil 30 Kr.) mod antagelig Selvskyldnerkaution og mod en ringe Rente. Foreningen havde ved sine billige Laan friet mange fattige Familier fra Laanekontorerne og Møbellaansforretningerne, men i de senere Aar havde Medlemstallet vist et saa stærkt Svind, at Omkost-

ningerne blev for store til, at det kunde betale sig at holde Foreningen gaaende længere.

Paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 3. Marts 1908 overdroges det nu Vekselerer *A. F. Lamm* og Viceinspektør *H. Gerner Lund* foreløbig paa Hovedbestyrelsens Vegne at forhandle om denne Sag med et af Bestyrelsen for nævnte Forening nedsat Udvalg.

Disse Forhandlinger resulterede i, at Foreningens Hovedbestyrelse paa et Møde den 27. Marts s. A. vedtog med Tak at modtage et af Bestyrelsen for »Enkefru Marie Gudmanns velgørende Forening af 31. Juli 1875« fremsat Tilbud om at overdrage hele Foreningens Formue, ca. 32 900 Kr., til Københavns Understøttelsesforening, mod at Formuen blev henlagt under Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat, der skulde bære Enkefru Gudmanns Navn, og mod at Understøttelsesforeningen fortsatte den af Foreningen udøvede Laaneverksamhed. Endelig var det en Forudsætning, at et Medlem af Foreningens Bestyrelse efter nærmere Aftale skulde optages i Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse.

Til Optagelse i denne af et Medlem af den herefter ophævede Forenings Bestyrelse frembød der sig hurtigt en meget passende Lejlighed. Spørgsmaalet om yderligere Forbedring af Understøttelsesforeningens Laaneverksamhed var nemlig ret snart efter den i 1905 vedtagne Omordning bleven optaget til Overvejelse, og Ønskerne samlede sig navnlig om at skabe et særligt Organ, der kunde bistaa Afdelingerne i deres Arbejde med Laanene. Hovedbestyrelsen havde derfor paa det ovenfor omtalte Møde den 27. Marts 1908 nedsat et Udvalg bestaaende af Vekselerer *A. F. Lamm*, cand. jur. *F. Rüdinger*, Bankdirektør *J. P. Christensen*, kgl. Fuldmægtig *F. J. Heramb*, Fuldmægtig *H. Kuhn* og Viceinspektør *H. Gerner Lund* til Overvejelse af en ny Ordning. Paa Grundlag af dette Udvalgs Forslag besluttedes det paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 9. Maj 1908 til samlet Ledelse af hele Foreningens Laaneverksamhed fra 1. Oktober s. A. at regne at oprette en *Laaneafdeling* med 6 Laanekredse, hvis Opgave skulde være at lette Afdelingernes Arbejde med Laanesagerne ved at overtage disses nærmere Ordning samt Kontrollen med Laanenes Afvikling og Forhandlingerne med Landmandsbanken om Laanene. Ved samme Lej-

lighed vedtoges der nogle heraf følgende nye Regler for Ydelsen af Laan.

Ved Oprettelsen af dette nye Organ forbeholdtes — i Modsætning til, hvad Tilfældet var ved Oprettelsen af den kommunale Afdeling (pag. 126) — de lokale Afdelingers vedtægtsmæssige Ret til at afgøre de enkelte Sager, idet det i Reglerne vel bestemtes, at Laanene skulde bevilges af Laaneafdelingen efter Indstilling fra vedkommende Afdelingsformand, men udtrykkelig tilføjedes, at hvis Laaneafdelingen nægtede et Laan, kunde vedkommende Afdeling selv bevilge Laanet. Betingelsen herfor er dog, at Afdelingen overtager hele Risikoen, medens Foreningens Hovedkasse ellers bærer den halve Risiko for Laanene.

Som de første Medlemmer af den nyoprettede Laaneafdeling valgte Hovedbestyrelsen paa et Møde den 24. September 1908 Fuldmægtig, cand. jur. *H. P. V. Baumann*, Direktør *A. Mazar de la Garde*, Fabrikant *S. Kemnitz*, Vekselerer *A. F. Lamm*, Overassistent *J. Looft*, fhv. Kontorchef i Landbrugsministeriet *E. Mørup*, Sagførerfuldmægtig, cand. jur. *A. Winkel* og Rentier *I. Winther*. Direktør *Mazar de la Garde*, der havde været Medlem af Bestyrelsen for »Enkefru Marie Gudmanns velgørende Forening af 31. Juli 1875«, valgtes af Afdelingen til Formand og indtraadte som saadan i Foreningens Hovedbestyrelse, i hvilken han havde Sæde, indtil han fratraadte den 1. Oktober 1919 efter i det forløbne Tidsrum at have haft den største Betydning for Udviklingen af Laanevirksomheden i Understøttelsesforeningen.

Til Trods for de Goder, Laaneafdelingens Oprettelse betød for Afdelingerne, var Samarbejdet mellem disse og Laaneafdelingen i Begyndelsen ikke helt let og medførte forskellige Gnidninger, hvilke endogsaa bragte Laaneafdelingens Formand til allerede Aaret efter Afdelingens Oprettelse at stille Forslag om en fuldstændig ny Ordning af Laanevirksomheden med Overdragelse af en væsentlig Del af Laaneafdelingens Virksomhed til en lønnet Kontorbestyrer. Forslaget mødte dog en betydelig Modstand saavel i selve Laaneafdelingen som i Forretningsudvalget, og det lykkedes paa et Møde i Laaneafdelingen den 3. November 1909 at opnaa Enighed om et af Fabrikant *Kemnitz* stillet Forslag om foreløbig i hvert Fald at udsætte Spørgsmaalet om en Ny-

ordning i et Aar. Denne Udsættelse viste sig at faa afgørende Betydning, idet Samarbejdet i Løbet af dette Aar udviklede sig i en gunstig Retning, og Laanesagen traadte fra dette Tidspunkt ind i det tilfredsstillende Spor, hvori den derefter har befundet sig. Foreningen har siden da hvert Aar kunnet udøve en betydelig Virksomhed paa dette Omraade, baade hvad Laanenes Antal og det samlede Laanebeløb angaar, og har kunnet gøre det uden at lide noget nævneværdigt Tab.

Tilbage staar blot at nævne, at efter at det i Aarene siden Krigens Slutning havde vist sig, at den oprindelig fastsatte Kredit paa 50 000 Kr. ikke var tilstrækkelig, gik Landmandsbankens Direktion i Aaret 1924 med til at forhøje den samlede Sum til 65 000 Kr., mod at den effektive Rente samtidig blev forhøjet til 6 pCt.

X.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Kjøbenhavns Understøttelsesforening har altid sat sig som Maal i saa vidt Omfang som muligt at samarbejde med andre velgørende Institutioner saavel som med private Velgørere, ikke blot saaledes at Foreningen ved Aftaler med andre Foreninger og Institutioner har søgt at opnaa visse Begunstigelser for de Trængende, som den finder værdige til Hjælp, men ogsaa saaledes at Foreningen beredvilligt har ydet sin Bistand til andre Institutioner og til Private.

Det ældste og afgjort mest betydningsfulde Samarbejde er Foreningens Forbindelse med *Det Classenske Fideikommis*. Dette Samarbejde gaar helt tilbage til Sogne-Understøttelsesforeningernes første Tid. Nogle af disse modtog aarlige Tilskud fra Fideikommisset til deres almindelige Virksomhed, medens andre ved enkelte Lejligheder modtog Tilskud til Anvendelse i bestemte Øjemed. Og ligesom flere af Understøttelsesforeningerne med Taknemlighed beretter om den Redebonhed og Velvilje, hvormed Direktionen for Det Classenske Fideikommis støttede dem i deres Bestræbelser for de Fattiges Tarv, saaledes meddeles det allerede i det første Møde i Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse, at Det Classenske Fideikommis i flere Tilfælde havde henvendt sig til Understøttelsesforeningerne for at faa deres Bistand ved Uddeling til Trængende, og Formanden, Oberst *Arnholz*, paalagde ved den Lejlighed Foreningerne stedse i saadanne Tilfælde at være til Rede med Bistand.

Forholdet til Det Classenske Fideikommis behandledes senere af Fællesbestyrelsen i et Møde den 22. April 1872 i Anledning af en Skrivelse af 27. Marts s. A. fra Fideikommissets Direktion. Forhandlingsprotokollen oplyser herom følgende: »Fideikommisset ønsker for

Fremtiden brevi manu at sende alle til det indkomne Begjæringer om Hjælp til vedkommende Understøttelsesforening, der da tager Sagen i sin Haand, som om Begjæringen direkte var rettet til den, og selv yder Hjælp, forsaavidt den efter sine Regler finder, at der bør hjælpes. Fideikommisset indskrænker sig til at hjælpe i saadanne Tilfælde, hvor vedkommende Understøttelsesforening maatte finde, at der var særdeles Anledning til at yde en Hjælp, som oversteg dens egne Kræfter, og derfor henvender sig til dette om Assistance. Fideikommisset forudsætter, at en saadan Henvendelse kun vil ske undtagelsesvis og i ganske særdeles Tilfælde, hvorved dette da især vil være stemt for at træde hjælpende til, særlig hvor der er Spørgsmaal om at yde Opdragelseshjælp til Familier med mange Børn. Det besluttedes at takke Fideikommisset for den Bistand, det har ydet og vil yde Understøttelsesforeningerne, og meddele dette, at de enkelte Foreninger skulle blive gjort bekjendt med den Fremgangsmaade, Direktionen for Fremtiden ønsker brugt i disse Sager.«

Den Forening, som Kjøbenhavns Understøttelsesforening har sit direkte og nærmeste Udspring fra, nemlig Understøttelsesforeningen for 1., 2., 3., 4., 5. og 9. Fattigdistrikt, beretter ligeledes om meget godt Samarbejde med Direktionen for Det Classenske Fideikommis. Den modtog jævnlig Ansøgninger til Undersøgelse. Passede Tilfældet for Foreningen, overtog den efter Evne selv at yde Hjælpen uden at begære Refusion; i modsat Fald gjorde den Indstilling til Fideikommisset og havde i Reglen den Glæde, at dens Indstillinger blev taget til Følge.

Denne Form for Samarbejdet fortsattes i de første Aar efter Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Stiftelse. Fideikommisset tilsendte Foreningen de til det indkomne Ansøgninger om Hjælp, som det ønskede nærmere undersøgt, og Foreningen ikke blot undersøgte, men gjorde tillige Indstilling i de paagældende Sager og havde den Tilfredsstillelse, at disse Indstillinger i alt væsentligt blev fulgt. Det var dog ikke alle Sager, som Foreningen atter tilstillede Fideikommisset, idet det var aftalt med Fideikommisset, at Foreningen ved egne Midler, forsaavidt de tillod det, skulde understøtte alle saadanne Ansøgere til

Fideikommisset, som den vilde have hjulpet, hvis deres Henvendelse var sket umiddelbart til Foreningen.

Til sin almindelige Virksomhed modtog Foreningen allerede i det første Aar et Tilskud fra Fideikommisset paa 1000 Kr., der to Aar senere forhøjedes til 2000 Kr. og atter et Par Aar senere til 4000 Kr., hvorefter det i Aaret 1885 forhøjedes til 5000 Kr., med hvilket Beløb det siden har været ydet.

Allerede i Foreningens andet Aar blev Forholdet til Fideikommisset fastere, idet Hovedbestyrelsen paa given Anledning erklærede sig villig til at uddele og paase den rette Anvendelse af alle de Understøttelser, som efter foregaaende Undersøgelse og Indstilling af Foreningen blev tilstaaet af Fideikommisset.

I Aaret 1889 afsluttedes der med Direktionen for Fideikommisset en formelig *Overenskomst* om en nærmere Ordning af Forholdet mellem Fideikommisset og Foreningen. I denne Overenskomst, der traadte i Kraft fra 1. August 1889, og som efter Udløbet af Aaret 1891 fra hver af Parternes Side kunde opsiges med et halvt Aars Varsel, bestemtes følgende:

»1. Ansøgninger til det Classenske Fideikommis fra Personer, der bo indenfor Københavns Understøttelsesforenings Omraade, og som ere forsørgelsesberettigede i København eller paa Frederiksberg, blive, forsaavidt de falde ind under Kategorierne: »Afhjælpning af Nød og Trang i Almindelighed«, »Hjælp i Anledning af Sygdom« og »Hjælp til et eller andet bestemt Øjemed« (Symaskiners Anskaffelse og deslige), af Fideikommissets Kontor at tilstille Understøttelsesforeningen til *Afgjørelse*. Befindes det imidlertid, at vedkommende Ansøgere ikke ere forsørgelsesberettigede i København eller paa Frederiksberg, eller at de, skjønt Andragendet lyder paa en anden Art af Hjælp, ville være bedst tjent med Opdragelseshjælp til Børnene, kunne Andragenderne tilbagesendes Fideikommisset, forsynede med Erklæring fra Understøttelsesforeningen. — Ansøgninger, der falde udenfor de ovenfor nævnte 3 Kategorier, tilstilles derimod ligesom hidtil Understøttelsesforeningen til *Erklæring*.

2. De Understøttelsesforeningen til Afgjørelse overladte Andragender blive, efterat Undersøgelse af vedkommende Ansøgers Forhold

paa sædvanlig Maade har fundet Sted ved Foreningens Foranstaltning, gjennem vedkommende Afdeling at forelægge Foreningens Forretningsudvalg til endelig Afgjørelse, og blive de Understøttelser, som i Henhold til denne tilstaaes Vedkommende, at udbetale med Bemærkning om, at de ere ydede af det Classenske Fideikommiss' Midler. Til Udredelse af disse Understøttelser betaler Fideikommisset til Foreningen et aarligt Bidrag af 4000 Kr. Forsaavidt dette Beløb i noget Aar ikke fuldt ud maatte medgaa, indgaar det Resterende i Understøttelsesforeningens almindelige Kassebeholdning. Medgaar der i Aarets Løb mere end 4000 Kr., udredes det Overskydende af Foreningens Midler.

3. Understøttelsesforeningen tilstiller ved Udgangen af dens Forretningskvartaler Fideikommisset en Fortegnelse over de Foreningen fra Fideikommisset til Afgjørelse tilstillede Andragender, som have fundet deres Afgjørelse i Kvartalets Løb med Angivelse af disses Skjæbne.

4. Foruden det ommeldte Bidrag af 4000 Kr. yder Fideikommisset til Foreningen til Opnaaelse af dens almindelige Formaal et aarligt Tilskud af 5000 Kr.«

I 1901 blev de 4000 Kr. til Afgjørelse af Sager fra Det Classenske Fideikommiss forhøjet til 5000 Kr. og i 1906 til 6000 Kr., hvorhos der i Aarene 1908—09 ydedes ekstraordinære Tilskud.

I 1910 ændredes Overenskomsten af 1899. Fideikommissets Direktion tilsendte den 25. April 1910 Foreningen en Skrivelse, hvori det bl. a. udtales:

»Ved de Andragender, der indkomme til Fideikommisset om Understøttelse til Afhjælpning af Nød og Trang, er det selvfølgelig ofte forbunden med stor Vanskelighed alene paa Grundlag af de i Andragenderne indeholdte og de iøvrigt medfulgte Oplysninger at træffe den rette Afgjørelse, og dette har som bekendt ført til det mellem Kjøbenhavns Understøttelsesforening og Fideikommisset bestaaende Samarbejde, forsaavidt angaar Understøttelse til Personer, bosiddende indenfor Foreningens Omraade, Kjøbenhavn og Frederiksberg. Dette Samarbejde har Direktionen altid sat megen Pris paa, da der ved den gennem Foreningen foranstaltede Undersøgelse af de Ansøgendes Forhold frembydes en større Garanti for, at de af Fideikommis-

set ydede Understøttelser komme de værdige og virkelig trængende til Gode«

Direktionen udtalte dernæst, at den for at naa videre hen imod dette Maal havde taget under Overvejelse, om det ikke var muligt i alle Parters Interesse at faa dette Samarbejde udvidet, og stillede nærmere Forslag i saa Henseende, som den bad Foreningen om for sit Vedkommende at overveje.

Efter at Sagen havde været Genstand for Overvejelse indenfor Foreningen, tiltraadte dennes Hovedbestyrelse paa et Møde den 10. Maj 1910 forsøgsvis i 1 Aar følgende af Fideikommisets foreslaaede Ordning: »Fideikommisets yder som hidtil et Beløb af 5000 Kr. som almindeligt Tilskud til Foreningen. Det hidtil af Fideikommisets ydede særlige Tilskud forhøjes fra 6000 Kr. til 15 000 Kr. aarligt, imod at Direktionen er *berettiget* til at sende *alle* til Fideikommisets indkomne Andragender af hvilkensomhelst Art fra Trængende fra Kjøbenhavn og Frederiksberg til Understøttelsesforeningen, der saa efter anstillet Undersøgelse træffer *Afgørelse* i Sagerne efter Foreningens almindelige Regler og under Sammes Ansvar.«

I Løbet af Prøveaaret for den nye Ordning steg Antallet af de fra Fideikommisets til Afgørelse modtagne Sager ganske overordentligt, nemlig til 1225 mod 680 det foregaaende Aar, og da der allerede Aaret i Forvejen var medgaaet ca. 13 000 Kr. til Gennemførelse af Fideikommisets Sager, maatte Foreningen paa Grund af det stærkt forøgede Antal udrede af sine egne Midler et meget betydeligt Beløb udover det nye Tilskud paa 15 000 Kr. til Afgørelse af Fideikommisets Sager, hvoraf langt det største Antal iøvrigt viste sig at henhøre til Kategorien »Afhjælpning af Nød og Trang i Almindelighed«, der faldt direkte ind under Foreningens eget Formaal. Som Følge heraf blev det nødvendigt at foretage visse Ændringer i den nye Ordning, før den kunde fornyes, og under de herom stedfundne Forhandlinger med Direktionen for Det Classenske Fideikommis opnaaedes der Enighed om fremtidig at opstille en Sondring indenfor de i den oprindelige Overenskomst af 1889 nævnte Kategorier, saaledes at de Ansøgere, der faldt ind under Kategorien »Afhjælpning af Nød og Trang i Almindelighed« fremtidig vilde faa Afslag af Fideikommisets og eventuelt

blive henvist til direkte at søge Københavns Understøttelsesforening. Der opnaaedes herved, at saadanne Ansøgere i Stedet for at have Ulejlighed med at udfylde et Skema og faa dette forsynet med Attestationer, kunde nøjes med en trykt Henvisning fra Fideikommisset til Foreningen, hvor deres Sag saa blev behandlet paa sædvanlig Maade.

Den saaledes ændrede nye Ordning har i Princippet bestaaet uforandret siden da og virket til fuld Tilfredshed. Efter Oprettelsen af den selvstændige kommunale Hjælpekasse i København, har Foreningen gjort Fideikommisset bekendt med de Skillelinier, der er trukket mellem Foreningens og Hjælpekassens Virksomhedsomraade, og Direktionen lader derefter, for at spare Ansøgere for unødigt Ulejlighed, selv foretage en foreløbig Sortering af Ansøgningerne paa Fideikommissets Hovedkontor, saaledes at Sager, der skønnes at henhøre under Hjælpekassen, straks kan blive henvist dertil.

Da det i 1910 fastsatte aarlige Tilskud paa 15 000 Kr. i de senere Aar har vist sig utilstrækkeligt til en tilfredsstillende Afgørelse af de fra Fideikommisset modtagne Andragender, har Fideikommissets Direktion gentagne Gange bevilget ekstraordinære Tilskud, i de senere Aar 5000 Kr. aarlig.

I Henhold til Overenskomsten med Fideikommisset er der i Aarene 1889—1924 sendt Foreningen ialt 20 653 Sager til Behandling. Af disse har de 2206 været til Erklæring, hvorefter Fideikommisset i Henhold til Foreningens Indstilling selv har truffet Afgørelse. Af de øvrige 18 447 Sager er der i 5824 Tilfælde ydet Ansøgerne en Hjælp af de til Foreningens Raadighed stillede Midler fra Det Classenske Fideikommiss, i Reglen med et Tilskud af Foreningens egne Midler. I de resterende Sager er der dels givet Afslag, dels hjulpet udelukkende med Foreningens egne Midler.

Som en smuk Anerkendelse af det omfattende Arbejde, Foreningen og dens Medarbejdere i Aarenes Løb har udført for Fideikommisset, modtog Foreningen paa 125-Aars Dagen for Fideikommissets Oprettelse den 24. Marts 1917 et ekstraordinært Bidrag paa 15 000 Kr., der med Fideikommissets Samtykke henlagdes under Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat under Navn af »*Det Classenske Fideikommiss' Jubilæumslegat.*«

Som et andet Forhold, der ogsaa gaar langt tilbage i Tiden, og som ligeledes har haft stigende Betydning, maa nævnes Foreningens Adgang til at skaffe Personer, der understøttes af den, *Fribefordring paa Statsbanerne*.

Oprindelsen hertil skriver sig fra, at Bestyrelsen for de sjællandske Jernbaner i 1876 bemyndigede Banernes Direktion til »efter særlig Indstilling i hvert enkelt Tilfælde fra Foreningens Hovedbestyrelse at tilstaa den eller de af samme anbefalede Trængende fri Befordring paa de sjællandske Jernbaner for dem og deres Rejsegods for en bestemt eller bestemte Rejser«. I 1884 stillede Indenrigsministeriet desuden Foreningen i Udsigt efter særlig Indstilling i hvert enkelt Tilfælde at ville bevilge fri Rejse paa de jydsk-fynske Statsbaner for de af Foreningen anbefalede Trængende. Denne Ordning fortsattes, efter at de sjællandske Jernbaner var overgaaet til Statsdrift, saaledes at der blev ydet fri Befordring til de af Foreningen anbefalede Trængende, af Statsbanerne paa de kortere Strækninger og af Indenrigsministeriet, senere Ministeriet for offentlige Arbejder, paa længere Strækninger. I 1904 gik Udstedelsen af Fripas for de af Foreningen anbefalede Trængende udelukkende over til Statsbanerne.

I en Skrivelse af 2. Februar 1912 meddelte Generaldirektionen for De Danske Statsbaner Foreningen, at Statsbanerne savnede Hjemmel til at udstede Fripas udover 31. Marts s. A. som Følge af, at der ikke længere var opført nogen Bevilling i dette Øjemed paa det Statsbanerne vedrørende Afsnit af Finansloven, hvorfor man henviste Foreningen til at fremsætte Anmodning til Indenrigsministeriet, paa hvis Afsnit var opført en Bevilling til Fribefordring paa Statsbanerne til Fremme af humane Formaal.

Efter at Indenrigsministeriet ved Skrivelse af 9. April 1912 i Henhold til Foreningens Andragende havde tilstaaet Foreningen et Beløb af indtil 6828 Kr. i Finansaaret 1912—13 til Fribefordring paa Statsbanerne for Personer, der understøttedes af Foreningen, blev der med Statsbanerne truffet en Ordning med Hensyn til Udleveringen af Billetter, hvorefter der mod Aflevering af en af Foreningen udstedt Requisition, paa den Jernbanestation, hvorfra Rejsen skal tiltrædes, udleveres den forlangte Billet, der stemples paa en saadan Maade, at

der, hvis Rejsen opgives, ikke kan tilbagebetales Ihænderhaveren noget af Billettens Værdi. Paa Grundlag af de afleverede Rekvisitioner tilstilles der maanedlig Foreningen Opgørelse over det Beløb, der skyldes Statsbanerne. Denne Ordning har bestaaet uforandret siden 1912 og virket særdeles tilfredsstillende. Foreningen er ad denne Vej i Stand til at yde Rejsehjælp ikke blot til Personer, som ikke kan opnaa Erhverv i Kjøbenhavn, men derimod har opnaaet Arbejde udenfor Byen, men ogsaa til Landophold, anbefalet af en Læge, og i enkelte Tilfælde til Personer, der ellers ikke vilde være i Stand til at besøge f. Eks. deres Børn, anbragte paa Sanatorier o. l.

Medens det Foreningen til Fribefordring tilstaaede Beløb uforandret udgjorde 6828 Kr. indtil 1917, blev Beløbet for 1917—18 forhøjet til 8000 Kr. efter Andragende fra Foreningen under Hensyn til, at Antallet af Personer, der søgte Foreningens Hjælp til Fribefordring enten for at tiltræde Arbejde eller af anden vægtig Grund, var stærkt stigende. Det følgende Aar forhøjedes Beløbet til 14 000 Kr. og for Aaret 1919—20 endog til 15 000 Kr., dels under Hensyn til det stadig meget betydelige Antal Henvendelser til Foreningen om Friepas fra Personer, der havde sikret sig Arbejde udenfor Hovedstaden, dels fordi et stort Antal Rekonvalescenter efter den i Vinteren 1918—19 herskende Influenzaepidemi paa Grundlag af Lægeattest anmodede om Friepas til at rejse paa Landophold. Siden dette Aar har Beløbet været i jævn Nedgang og udgør nu atter omtrent samme Beløb som i Aarene 1912—17, indtil 6800 Kr. aarlig.

Fra Aaret 1876 har Foreningens Afdelingsformænd og Kredsbestyrere endvidere haft Ret til at indlægge Fattige, der trænger til Hospitalsophold, paa *Legatseng* paa Frederiks Hospital, og denne Bestemmelse gælder nu for *Rigshospitalet*.

Mellem »Foreningen for Trængendes Landophold« og Understøttelsesforeningen blev der i 1890 truffet den Aftale om Samarbejde, at der fra Understøttelsesforeningens Afdelinger kunde henvises værdige og trængende Rekonvalescenter til Bestyrelsen for førstnævnte Forening, medens denne paa den anden Side, naar Undersøgelse af en Ansøgers Forhold ønskedes foretaget, herom kunde henvende sig til

Formanden for den Afdeling af Understøttelsesforeningen, indenfor hvilken den paagældende boede.

Ogsaa med enkelte andre Institutioner har Understøttelsesforeningen i de forløbne Aar kunnet glæde sig ved et for de Fattige gavnligt Samarbejde, saaledes med *Diakonissestiftelsens Menighedspleje*, som i en Del Aar mod et aarligt Bidrag fra Foreningen stillede nogle Diakonisser særlig til Foreningens Disposition. Dette Forhold tabte dog sin Betydning, efter at der havde dannet sig *lokale Menighedsplejer* i Hovedstadens Sogne. Med disse har der iøvrigt indenfor Foreningens forskellige Afdelinger altid bestaaet et godt Samarbejde i Retning af at opnaa forøget Kendskab til de Fattige og med Hensyn til gensidig Henvisning af Trængende, idet det ofte viser sig, at disse kan egne sig til Understøttelse i andre Former end den, vedkommende Henviser selv er i Stånd til at yde. Ligeledes har Foreningen haft Samarbejde med de til »*Mødrehjælpen*« nu sammensluttede »*Foreningen til Hjælp for ulykkeligt stillede Mødre*« og »*Foreningen til Hjælp for enligtstillede nødlidende Kvinder med Børn*« og med »*Mødres og Børns Bespisning*«, Foreningen »*Tunghøres Væl*«, de forskellige *Blindeforeninger* m. fl.

Ved Stiftelsen i Aaret 1917 af Foreningen »*Broen*«, hvis Formaal er at yde Hjælp til Sindssyge eller tidligere Sindssyge og at bistaa Familier, hvis Forsørger er indlagt paa Sindssygehospital, var Foreningen indbudt til at lade sig repræsentere, og den ene af Næstformændene, Kriminalretsassessor *Rüdinger*, indvalgte i Foreningens Bestyrelse. Da Foreningen »*Broen*« blev anlagt paa en saadan Maade, at den ikke selv raadede over Midler af væsentlig Betydning, gav Foreningen Tilsagn om økonomisk Bistand i de enkelte Sager og har siden i mange Tilfælde paa denne Maade støttet Foreningen »*Broen*«s Bestræbelser, ogsaa efter at Foreningens kommunale Afdeling er ophørt at eksistere.

Efter Oprettelsen af *Tuberkulosestationerne* har Foreningen gennem sin Virksomhed bidraget til at sprede Kendskab i Befolkningen til disse samfundsnyttige Institutioner, der paa den anden Side i mange Tilfælde har dannet et værdifuldt Supplement til Foreningens økonomiske Hjælp ved deres hygiejniske Tilsyn med Tuberkuløses Hjem.

Foruden det omfattende Arbejde, Foreningen har udført for Det Classenske Fideikommis igennem Aarene, har Foreningen i mange Aar paataget sig Undersøgelse for forskellige andre Institutioner, særlig »*Selskabet, som antager sig Vanføre og Lemlæstede*«, Selskabet »*Kjæden*« og *Ordenskapitulet*, ligesom Foreningen i 1880 traf Aftale med *Magistratens 3. Afdeling* om, at denne vilde indhente Foreningens Erklæring over alle Andragender om Tilladelse til *Kolligering* gennem de offentlige Blade, hvorved det kunde opnaas, at saadan Tilladelse ikke gaves i Tilfælde, hvor Foreningen baade kunde og burde fuldstændig hjælpe den paagældende, eller i Tilfælde, hvor der hverken var Grund for Foreningen eller for andre (end maaske Fattigvæsenet selv) til at hjælpe, eller endelig, hvor Foreningen efter foretagen Undersøgelse ikke mente at kunne tilraade, at der blev givet paagældende Tilladelse til at indsamle Hjælp gennem Bladene. Disse Forhold har dog i Tidens Løb mistet deres Betydning. Om det Samarbejde med forskellige Institutioner, der er et Led i Foreningens Forretningsgang ved dens almindelige Virksomhed, henvises til Fremstillingen pag. 211—12.

Det er pag. 58 omtalt, hvorledes allerede Understøttelsesforeningen for 1., 2., 3., 4., 5. og 9. Fattigdistrikt forsynede *større Bidragydere* med *Henvisningskort*, hvormed de kunde henvise Personer, der anmodede dem om Hjælp, til Undersøgelse og til eventuel Hjælp af Foreningen. Dette Henvisningssystem udviklede sig efter Understøttelsesforeningens Stiftelse saaledes, at enhver, der ydede mindst 25 Kr. aarlig, paa Forlangende fik saa mange Henvisningsmærker udleveret som han gav 25 Øre, og enhver, der ydede mindst 100 Kr. aarlig, blev forsynet med de fornødne Henvisningskort, hvorhos de, der ydede mindst 500 Kr. aarlig, hvert Kvartal fik Oplysning om de Afgørelser, der var truffne med Hensyn til de af dem henviste. Medens det simple Middel til at modarbejde Dørtiggeriet, som Henvisningsmærkerne udgjorde, ret snart gik af Brug, blev Systemet med Henvisningskort benyttet en lang Aarrække af en Del større Bidragydere, der alle var tilfredse dermed og derved blev befriet for professionelle Tiggeres og Plattenslageres Overhæng. Nu er dette dog ogsaa saa godt som gaaet af Brug. Foreningen paatager sig imidlertid stadig Undersøgel-

ser for private Velgørere, ogsaa uden at disse Henvisningskort benyttes, og navnlig Oprettelsen af et Hovedregister paa Foreningens Hovedkontor i 1899 satte Foreningen i Stand til paa en praktisk og hurtig Maade at kunne bistaa private Velgørere, som ønskede at erholde Oplysning om de Fattige, der søgte deres Hjælp. Medens Foreningen tidligere stillede som Betingelse herfor, at vedkommende ydede et fast aarligt Bidrag til Foreningen, blev der i Aaret 1913 aabnet Adgang for enhver til at søge Foreningens Bistand i saa Henseende (pag. 244). Foreningen har ogsaa i flere Tilfælde modtaget Forespørgsler fra *udenlandske Selskaber* og har derigennem været Mellemlid mellem Udlandinge og disses herboende fattige Slægtninge eller omvendt mellem udvandrede Personer, der var kommen i Nød, og disses Slægtninge her i Landet, som var i Stand til at hjælpe dem.

Ledet af Ønsket om Samarbejde har Foreningen endogsaa til Tider medvirket ved Opgaver, der ikke ganske hørte under dens egentlige Virksomhed. Det er pag. 74 og 77 meddelt, hvorledes Foreningen i strenge Vintre ydede »*Kjøbenhavns Brændselskomite*« Bistand ved de af den foretagne *Brændselsuddelinger*, uagtet Foreningen iøvrigt ansaa det for mindre heldigt at yde Hjælp in natura, idet den fandt, at denne Form for Hjælp nærmest hørte hjemme indenfor en anden Kreds af Trængende (de, der ikke mere kan hjælpes til at bestaa ved egne Kræfter) end dem, som Foreningen væsentlig skulde virke for, hvortil ogsaa kom den Opfattelse, at de Trængende bedst selv forstaa at bringe det mest mulige ud af Hjælpen, naar den gives i Penge. Andetsteds (pag. 167) er det oplyst, at Foreningen under de ekstraordinære Forhold i Krigsaarene medvirkede ved omfattende Brændselsuddelinger.

I Krigsaarene ydede Foreningen endvidere de større af Hovedstadens Blade Bistand ved Uddeling af de Beløb, der tilvejebragtes ved disse Blades *Juleindsamlinger*, hvilke Uddelinger foranstaltedes som egentlige *Juleuddelinger*. Det var tidligere fastslaaet, at saadanne Uddelinger faldt udenfor Foreningens Formaal. I Referatet fra et Hovedbestyrelsesmøde den 3. Marts 1904 hedder det saaledes: »Da det af forskellige Forretningsudvalget forelagte Sager synes at fremgaa, at der i nogle Afdelinger ved Juletid ydes mindre Pengegaver til Træn-

gende i Anledning af Højtiden, henstilles det til Afdelingerne saa vidt muligt at undgaa en saadan Uddeling, som falder udenfor Foreningens Formaal og sædvanlige Virkekreds, medens flere andre Foreninger virke paa dette Omraade.« Og i December 1909 blev det samme Standpunkt fastslaaet indenfor Bestyrelsen for den kommunale Afdeling.

De omtalte Juleuddelinger, der i Krigsaarene androg meget betydelige Beløb, i enkelte Aar henimod 40 000 Kr., er Foreningen nu i det væsentlige kommen bort fra. Medens man — dog kun under Forudsætning af, at Offentligheden faar en betryggende Kontrol med Pengenes Anvendelse og Garanti for, at de ikke uddeles i Flæng, men under sagkyndig Bistand — kan haabe, at det fremdeles maa lykkes Bladene ved Juletid at indsamle betydelige Beløb til Afhjælpning af Nød, er der ikke mindre Grund til at ønske, at den Opfattelse maa gøre sig stadig stærkere gældende, at det ikke er hensigtsmæssigt at anvende saa betydelige Summer i ganske smaa Beløb til selve Julen, saa længe der i Vinterens Løb er saa megen alvorlig Nød, der kræver langt større Beløb til Afhjælpning, og at den særlige Julehjælp, som til en vis Grad ikke bør savnes, i hvert Fald bør overlades til de særlige Juleforeninger.

Efter Oprettelsen af *Kjøbenhavns Kommunes Hjælpekasse* er der endelig ved en mellem Hjælpekassen og Understøttelsesforeningen afsluttet Overenskomst fastsat Regler for Samarbejdet mellem disse to Institutioner, dels om fælles Benyttelse af Oplysningsmateriale, dels om visse Skillelinier mellem de to Institutioners Virksomhedsomraade (pag. 203) og endelig om gensidig Henvisning af Ansøgere.

Hvor Talen er om Foreningens Samarbejde med andre Institutioner, bør ogsaa gives en Skildring af de Bestræbelser, der i Tidens Løb har været udfoldet for at skabe et *fælles Oplysningskontor eller et Centralkontor for hele Velgørenheden i Hovedstaden*. Det er allerede oplyst pag. 88—89, at der i 1886 som Resultat af de mellem Kjøbenhavns Magistrat og Understøttelsesforeningen førte Forhandlinger oprettedes et *Oplysnings- og Kontrolkontor under Kjøbenhavns Kommune* (Magistratens 3. Afd.), gennem hvilket de velgørende Foreninger vilde kunne faa Besked om, hvem der understøttedes af de Foreninger, hvis Blanketter passerede Kontoret. Det viste sig imidlertid, at Kontoret

kun blev brugt af selve Understøttelsesforeningen, og det blev altsaa ikke, hvad det skulde være: Et Sted, hvor Oplysning kunde faas om, hvorvidt en Ansøger fik eller havde faaet Hjælp andetsteds fra eller overhovedet var kendt af andre Foreninger. Man synes udenfor Understøttelsesforeningen hellere at have villet udsætte sig for at begaa Fejl ved at undvære de ommeldte Oplysninger end underkaste sig det med Benyttelsen af Kontoret forbundne Besvær. Kontorets Forretningsgang var dog heller ikke tilfredsstillende, og efter at Understøttelsesforeningen havde vedtaget, saaledes som Forholdene havde udviklet sig, ikke længere at benytte det, blev det nedlagt den 1. November 1890.

Ad rent praktisk Vej opnaaede Understøttelsesforeningen imidlertid i de herefter følgende Aar en ret betydelig Samvirken med andre, navnlig med Menighedsplejerne, idet hver enkelt Afdeling søgte at virke sammen med andre velgørende Foreninger indenfor dens Omraade og navnlig hyppigt havde Medvirkende, der ogsaa deltog i Arbejdet i vedkommende Menighedspleje. Mellem Afdelingerne paa Nørrebro og samtlige derværende velgørende Foreninger blev der endvidere forsøgsvis truffet en Ordning, hvorefter hver enkelt Forening stadig kunde være underrettet om de andres Virksomhed.

Tanken om et fælles Oplysningskontor toges allerede i 1893 op paany af en større Kreds af Mænd, dels blandt, dels udenfor Understøttelsesforeningens Medvirkende, der traadte sammen for at søge tilvejebragt en mere betryggende Ordning af Velgørenhedsarbejdet i Hovedstaden. Paa et Møde i Foreningens Hovedbestyrelse den 13. December 1893 forelaa fra et Udvalg, nedsat af denne Kreds, en Forespørgsel til Foreningen om, hvorvidt denne vilde være villig til at træde i Forhold til et Oplysningskontor, der — uden Udgift for Foreningen — paatænkte oprettet til Brug for den samlede organiserede Velgørehed.

Efter nogen Diskussion, hvorunder der erindredes om, at det tidligere efter Foreningens Initiativ oprettede kommunale Oplysningskontor ikke var bleven benyttet af andre velgørende Foreninger, hvorfor det ikke kom til at svare til sin Bestemmelse og maatte ophæves, vedtoges det enstemmigt at udtale, »at Hovedbestyrelsen — under Be-

tingelse af, at de øvrige her i Byen virkende, betydeligere Foreninger af velgjørende Karakter ville benytte det paatænkte »Oplysningskontor«, — vil være villig til at gjøre Afbenyttelsen af Kontoret til Led i Understøttelsesforeningens Forretningsgang, naar dets Oprettelse og Existens i mindst 5 Aar er sikret uden nogen Udgift for Foreningen.«

Paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 26. September 1895 meddelte Pastor *O. Hohlenberg*, at det tidligere omtalte Udvalg, der havde faaet det Hverv at søge et Oplysningskontor tilvejebragt, nu raadede over et Beløb paa 5000 Kr. fordelt paa 5 Aar, hvilket ansaas for tilstrækkeligt til at sikre Kontorets Drift i dette Tidsrum. Derimod kunde den anden af Understøttelsesforeningen stillede Betingelse for at gøre Oplysningskontorets Benyttelse til et Led i Foreningens Forretningsgang ikke siges at være ganske opfyldt, idet man vel fra forskellige Foreninger havde modtaget Udtalelser, hvorefter de meget ønskede, at Kontoret kom i Stand, og rimeligvis ogsaa vilde benytte det, uden at de dog havde givet bindende Tilsagn om regelmæssig Brug af Kontoret.

Efter at Krigsraad, Graver *E. Castberg* havde oplyst, at »*Hjælpeforeningen for Kjøbenhavn og Frederiksberg*«, der oprettede Kontoret, garanterede dets Eksistens i 5 Aar, og at Kontoret under alle Omstændigheder med det første vilde træde i Virksomhed, vedtoges efter Forslag af Overretssagfører *H. F. Larsen* med Enstemmighed følgende Beslutning:

»Uden at Hovedbestyrelsen paa nærværende Tidspunkt vil tage Bestemmelse om, hvorvidt Betingelserne for en Tilslutning til Oplysningskontoret ere tilstede, nedsættes et Udvalg paa tre Medlemmer til at forhandle med Oplysningskontorets Bestyrelse om dennes Forslag til Ordning af Forretningsgangen for Kontorets Virksomhed — og til herom at gjøre Indstilling til Hovedbestyrelsen.«

Til Medlemmer af det ommeldte Udvalg valgtes Overretssagførerne *H. F. Larsen* og *Th. Mørck* samt cand. polyt. *J. Holmblad*.

Dette Udvalg afgav paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 13. December s. A. Meddelelse om de med Oplysningskontorets Bestyrelse førte Forhandlinger angaaende Kontorets Forretningsgang og den Form for Bøger og Blanketter for det nævnte Kontor, der herefter

var fastsat af Bestyrelsen. Hovedbestyrelsen vedtog dog indtil videre ikke at tage Bestemmelse om at gøre Kontorets Benyttelse til Led i Afdelingernes Forretningsgang.

I det følgende Aar meddelte »*Almindeligt Hjælpe- og Oplysnings-selskab for Kjøbenhavn og Frederiksberg*«, at Selskabet for om muligt at opnaa Tilvejebringelse af fastere Regler for Samarbejdet mellem det af Selskabet indrettede Oplysningskontor og Understøttelsesforeningen havde nedsat et Udvalg til i det angivne Øjemed at indlede Forhandlinger med Understøttelsesforeningen, hvorhos Selskabet henstillede, at der ligeledes af Foreningen maatte blive nedsat et Udvalg til Forhandling om Sagen. Det vedtoges paa et Hovedbestyrelsesmøde den 27. November 1896 at indgaa paa dette Forslag, og til Medlemmer af Forhandlingsudvalget valgtes Foreningens Formand, Nationalbankdirektør, Etatsraad *R. Strøm*, Kontorchef *H. Uttenreitter* og cand. polyt. *J. Holmblad*.

Fra dette Forhandlingsudvalg forelaa paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 8. Oktober 1897 en Indstilling om Vedtagelse af en Overenskomst med »*Almindeligt Hjælpe- og Oplysningsselskab for Kjøbenhavn og Frederiksberg*«, hvorefter Foreningen — efter at nu forskellige andre velgørende Foreninger havde givet Tilsagn om under Forudsætning af Understøttelsesforeningens Tiltræden regelmæssigt at ville tilstille det ommeldte Kontor Oplysninger — skulde gøre Afbenyttelsen af Kontoret til Led i Foreningens Forretningsgang. Efter en længere Diskussion, under hvilken der ytredes Ønske om ved Møder i Afdelingerne at tage forskellige fremkomne Indvendinger mod det fremsatte Forslag under nærmere Overvejelse, vedtoges det at undergive Forslaget en 2. Behandling paa næste Hovedbestyrelsesmøde.

Paa det følgende Møde forelaa nu fra Rundetaarns, Vestre og Frederiksberg Afdelinger Indberetninger om de i Afdelingerne stedfundne Overvejelser, hvorefter de Medvirkende, der ikke kunde anse de i sin Tid af Foreningen stillede Betingelser for Foreningens Tiltræden for opfyldt, var meget imod, at Afbenyttelsen af det ommeldte Kontor for Tiden gjordes til Led i Foreningens Forretningsgang. Samme Resultat havde Forhandlinger om Sagen givet for Gammelholms, Raadhusets, Blegdams og Østre Afdelingers Vedkommende.

Efter nogen Diskussion, under hvilken der ytrede Betænkelighed ved efter de fremkomne Oplysninger om saa mange Medvirkendes Modstand mod Sagen at tiltræde det foreliggende Forslag, fremsatte Birkedommer V. *Oldenburg* følgende Forslag om Sagens Bortfalden ved Overgang til den næste Sag paa Dagsordenen:

»Da Hovedbestyrelsen formener, at Spørgsmaalet om den obligatoriske Benyttelse af Oplysningskontoret, saaledes som Forholdene foreligge, for Tiden ikke er modent til Afgjørelse, gaar den over til den næste Sag paa Dagsordenen.«

Dette Forslag, som Forretningsudvalget efter Omstændighederne mente at kunne tiltræde, vedtoges enstemmigt med 16 Stemmer.

Imidlertid fremkom der fra Rundetaarns og Frederiksberg Afdelinger et Forslag om, at der paa Foreningens Hovedkontor blev oprettet et *Hovedregister over alle Foreningens Ansøgere* for at lette Afdelingernes Arbejde med at skaffe Oplysning om Personer, der søgte Hjælp i Foreningens andre Afdelinger. I Anledning heraf henstillede Foreningens Formand paa et Hovedbestyrelsesmøde den 28. Januar 1898 under Henvisning til, at »Oplysningskontoret« havde sat sig til Opgave at føre et saadant Register — endda med et væsentlig videre Omfang, end et særligt Register for Understøttelsesforeningen vilde kunne faa — at de Afdelinger, der for Tiden ikke benyttede nævnte Kontor, gjorde et Forsøg dermed, for at man ad Erfaringens Vej kunde komme til et Resultat angaaende Kontorets Virksomhed, og efter at dette Spørgsmaal var udsat til Afgjørelse paa et følgende Møde, der afholdtes den 25. Februar 1898, besluttede Hovedbestyrelsen paa dette med 11 Stemmer mod 3 at udtale det Ønske, at Foreningens Afdelinger som et Forsøg i den resterende Del af Forretningsaaaret vilde benytte Oplysningskontoret.

Da Oplysningskontoret imidlertid stadig kun benyttedes i ringe Omfang, besluttede »Almindeligt Hjælpe- og Oplysningsselskab« at indstille dets Virksomhed i September 1898, i hvilken Anledning Forretningsudvalget henstillede til Hovedbestyrelsen paa et Møde den 28. September s. A., at der nu meddeltes det Bemyndigelse til at forberede Indretningen af en Hovedregistrant for Understøttelsesforeningen. Under Diskussionen herom fremsatte Vekselerer *Lamm* den Tanke, at

Foreningen skulde andrage Københavns Kommunalbestyrelse om at oprette et *kommunalt Oplysningskontor* for Velgørenhedsarbejdet, en Institution, som ogsaa for Kommunalbestyrelsen selv vilde være af Betydning af Hensyn til de mange under den bestyrede Legater.

Det vedtoges enstemmigt at lade indrette en Hovedregistrant, hvorhos det ligeledes enstemmigt vedtoges at anmode Forretningsudvalget om at undersøge Spørgsmaalet om en Henvendelse til Kommunalbestyrelsen angaaende Oprettelsen af et kommunalt Oplysningskontor.

Ved Nedlæggelsen af Oplysningskontoret modtog Foreningen fra Kontorets Bestyrelse, Overretssagfører (senere Herredsfoged) *Gustav Christensen*, Krigsraad, Graver *E. Castberg* og fhv. Proprietær *A. Lendorf*, Oplysningskontorets Arkiv og Inventarium som Gave. Dette Arkiv har en ganske særlig Interesse, fordi det indeholdt de *Oplysningsbøger* (paa det Tidspunkt ca. 2800), som det i det følgende Aar under megen Modstand lykkedes at faa indført i Understøttelsesforeningen, og som forsaavidt blev det eneste praktiske Resultat, der kom ud af det foran omtalte, navnlig af Krigsraad *Castberg* ledede Forsøg paa at centralisere Velgørenheden.

Under Overvejelserne i Løbet af Aaret 1899 i Anledning af Udarbejdelsen af Hovedregistranten kom Forretningsudvalget nemlig til den Anskuelse, at den mest praktiske Maade for Afdelingerne at komme til Kundskab om Registrantens Oplysninger vilde blive ved Hjælp af Oplysningsbøger, som opbevarede paa Hovedkontoret. Den Modstand — delvis af personlig Art —, der indenfor flere af Foreningens Afdelinger havde hersket imod at benytte det nævnte Oplysningskontor, gjorde sig imidlertid ogsaa gældende overfor Forslaget om at gaa over til at benytte de fra Kontoret modtagne Oplysningsbøger. For at overvinde denne Modstand gik Forretningsudvalget den Vej at lade Sekretæren, cand. jur. *Rüdinger*, tale personligt med hver enkelt af Afdelingsformændene om Spørgsmaalet om Oplysningsbøgernes Indførelse, og paa denne Maade lykkedes det at opnaa Tilslutning til Forslaget. Efter Indretningen af dette Hovedregister og Samlingen af Oplysningsbøgerne paa Foreningens Hovedkontor blev Foreningen som tidligere omtalt sat i Stand til hurtigt at kunne besvare Privates

Forespørgsler om de Trængende, der henvendte sig til dem om Hjælp.

Da det ved de af Forretningsudvalget anstillede Undersøgelser med Hensyn til Muligheden for at faa oprettet et *kommunalt Oplysningskontor* havde vist sig, at denne Tanke mødte Velvilje, tilstillede Foreningen under 12. Januar 1899 Magistraten en Skrivelse med Anmodning om at overveje Muligheden for Oprettelsen af et saadant Kontor til Indsamling og Meddelelse af Oplysninger vedrørende Understøttelsesforholdene i Hovedstaden. Det hedder i denne Skrivelse:

»... Den utvivlsomt store Betydning af en Forbindelse mellem de forskellige velgørende Institutioner til gensidig Oplysning om deres Virksomhed er sikkert almindelig erkendt, men at realisere Tanken i det virkelige Liv har ikke vist sig let. Det er bekendt, at det af et særligt Selskab oprettede Oplysningsbureau efter et Par Aars Virksomhed er standset i afvigte Sommer. Det benyttedes af flere af vore Afdelinger, uden at dog Forholdet mellem Bureauet og Understøttelsesforeningen var bragt til nogen endelig Ordning, da det standsede, men denne Standsning gav Anledning til, at Spørgsmaalet om en Samling af alle vor Forenings Oplysninger paa et Centralsted toges op. Det er dog evident og er netop fremdraget under disse Forhandlinger, at en Samling, der omfatter ogsaa andre velgørende Institutioner og private Velgørere, er af langt større Betydning ikke blot for os, men for Velgørenheden i det hele end en saadan, som holdes indenfor vor Forenings Grænser. Men efter Forholdene tro vi ikke, at Oprettelsen af en Central-Oplysningsinstitution vil lykkes, med mindre Kommunen vil tage den i sin Haand. Vi erindre fuldt vel, at det Forsøg, som Kommunen gjorde i saa Henseende 1887—89, ikke lykkedes, men vi tro, at Forholdene nu ville stille sig væsentlig anderledes. Foruden at en hensigtsmæssig Ordning af et saadant Kontor ganske bestemt vil blive hilst med stor Taknemlighed og fast Tilslutning fra vor Forening, er det os ogsaa bekendt, at saavel Magistraten som Borgerrepræsentationens Legatbestyrelser nu kunne ventes at ville baade give og søge Oplysning hos Kontoret. Og som Forholdene have udviklet sig, anse vi det ikke for urimeligt at haabe, at der yderligere vil komme Tilslutning fra andre større Velgørenheds-Institutioner. ...«

Paa denne Skrivelse indløb en Svarskrivelse af 29. Marts s. A.. Det fremgaar heraf, at Magistraten vel nærrede den største Betænkelighed ved for sit Vedkommende at gaa ind paa at gøre endnu et Forsøg paa Oprettelsen af et Kontor med ganske det samme Formaal som de tidligere, først af Kommunen og dernæst af en privat Forening dannede Oplysningskontorer, men at der dog var en Del Stemaing for i hvert Fald ikke straks at afvise Tanken om paany at tage Spørgsmaalet op paa en noget andet og bredere Basis, hvis flere af de større velgørende Institutioner og Legatbestyrelser vilde slutte sig til Tanken. Man formulerede Opgaven som den at skabe en Institution, der »kunde bidrage til *at regulere den private Velgørenhed* og derhos være *en Raadgiver for enhver, som vil enten give eller søge Hjælp.*« Magistraten ansaa det derhos i alt Fald for rettest, at Kontoret ikke blev henlagt under 3. Afdeling, men derimod under Legatkontoret eller maaske under Statistisk Kontor. Magistraten ønskede iøvrigt nærmere mundtlig Forhandling med Foreningens Forretningsudvalg. Dette, som derefter konfererede med Borgmestrene for 1. og 3. Afdeling, anbefalede paa et Møde i Hovedbestyrelsen den 29. April 1899 at svare Magistraten imødekommende og at forhandle videre om Sagen, men da der paa Grund af Pladsmangel i det gamle Raadhus i hvert Fald vilde hengaa længere Tid, inden et saadant kommunalt Kontor kunde oprettes, anbefalede Forretningsudvalget nu at skride til Udarbejdelsen af en Hovedregistrant, hvilket vedtoges af Hovedbestyrelsen.

I en Skrivelse af 16. Maj s. A. meddelte Forretningsudvalget Københavns Magistrat, at man var beredt til at forhandle videre med Magistraten angaaende Oprettelsen af et kommunalt Kontor til Støtte for den private Velgørenhed. Det hedder i denne Skrivelse: »... Med Hensyn til de af Magistraten fremsatte Tanker om et saadant Kontors Virksomhed og Opgaver tillader man sig at bemærke, at Understøttelsesforeningen fuldkommen anerkender den store Betydning af Tilvejebringelsen af nøjagtige Oplysninger om hele den private Velgørenhed, men at man foreløbig ikke er ganske klar over Muligheden af at udøve en regulerende Indflydelse. Af stor Vigtighed og Nytte for Almenheden vil sikkerlig det eventuelle Kontors Virksomhed ved Meddelelse af Oplysninger om dem, der misbruge Velgørenheden, være. Men

Understøttelsesforeningen nærer dog det Haab, at det ikke vil være udelukket, at denne Side af Kontorets Oplysnings-Virksomhed udstrækkes til at omfatte Oplysninger om alle Hjælpsøgende i det Hele, hvad der efter vor Formening vilde kunne udføres og meget vilde forøge Værdien af Kontorets Virksomhed.«

Sagen blev imidlertid Aar efter Aar stillet i Bero af Borgmester *Jacobi*. Af Forhandlingen om Stadens Budget for Aaret 1904—05 fremgaar det, at Overvejelserne nu ogsaa interesserede *Borgerrepræsentationen*, idet Budgetudvalget da stillede Forslag om, at Magistraten opfordredes til at fortsætte sine Overvejelser af Sagen og snarest forelægge Forsamlingen Resultatet af dem. Det hedder i Udvalgets Betynkning: »Udvalget har af Borgmesteren for 3. Afdeling modtaget Oplysninger om de Planer, han nærer med Hensyn til Oprettelsen under Afdelingen af et Kontor, der kunde bidrage til at regulere den private Velgørehed og være en Raadgiver saavel for dem, der vil give, som for dem, der vil søge Hjælp. Erfaringen viser, at det er vanskeligt saavel for private Velgørere som for Foreninger at sikre sig, at den Hjælp, de yder, kommer virkelig trængende til gode, at velgørende Foreninger ofte, trods den bedste Villie til at udrette noget godt, arbejder for lidet attraaværdige Formaal eller paa en daarlig Maade, at flere Foreninger ofte paa mindre heldig Maade arbejder for det samme Formaal, og at der paa den anden Side er Huller i Velgørehedsarbejdet, som burde udfyldes. Der bør altsaa tilvejebringes saa fuldstændige og nøjagtige Oplysninger som muligt om hele den bestaaende Velgøreheds Virksomhed, om alle professionelle Tiggere o. s. v. Udvalget er enigt i, at Opgaven er af saa stor Betydning for Samfundet, at det maa siges at være velbegrundet at lade Kommunen tage den op, og det saameget mere som Indsamlingen af det statistiske Materiale og hele den regulerende Virksomhed over for Foreninger vanskelig kan tænkes gennemført ved privat Initiativ. Udvalget foreslaar derfor, at Magistraten opfordres til at fortsætte sine Overvejelser af denne Sag og snarest forelægge Forsamlingen Resultatet af dem. Som vigtigste Grundlag for et saadant Kontors Virksomhed forbereder Stadens statistiske Kontor netop for Tiden Udgivelsen af et Tabelværk over den københavnske Velgørehed, i Lighed med det, der udgaves i 1876 ...«

Udarbejdelsen af dette Tabelværk var tillige foranlediget af, at det pag. 114 omtalte Udvalg, som Borgerrepræsentationen i Januar 1903 havde nedsat med det Formaal at undersøge, paa hvilken Maade en Understøttelse af Trængende udenfor det egentlige Fattigvæsen bedst kunde etableres, havde udtalt Ønsket om at erfare, hvor meget der paa dette Omraade var udført af den private Velgørenhed.

Det var et alt andet end let Hverv, der blev paalagt Staden Københavns statistiske Kontor, da det fik overdraget at udarbejde et Tabelværk over den københavnske Velgørenhed. I 1906 forelaa Værket afsluttet ved *Cordt Trap*, Kontorets Chef, og blev udgivet af Københavns Kommunalbestyrelse. Man fik der for første Gang en virkelig systematisk ordnet Oversigt over, hvad der udrettes af den private Velgørenhed i Hovedstaden, og fik for første Gang det Virvar, som alle kendte lidt til, konstateret med nøgne Tal. Sammenstiller man Tallene fra Værkets forskellige Afsnit, naar man til, at der i 1903 af den private Velgørenhed blev uddelt et samlet Beløb af 3 482 919 Kr. gennem de forskellige Foreninger, Stiftelser og Legater, og at de for den private Velgørenhed paa det Tidspunkt baandlagte Kapitaler naaede et Beløb af 70 648 276 Kr., hvortil kom fremtidig virkende Aktiver til et Beløb af 5 367 751 Kr. Uagtet den tilvejebragte Statistik maatte synes at danne et udmærket Grundlag for at gribe regulerende ind i disse Forhold, stillede Magistraten ogsaa nu Sagen i Bero, saaledes at ogsaa denne Begivenhed gik hen uden at afsætte Spor i Udviklingen, der fortsatte i det samme uheldige Spor.

Ligesom efter 1890, da Kommunen havde nedlagt sit Oplysningskontor, blev ogsaa nu, efter at Kommunen for anden Gang havde opgivet Sagen, *Tanken om Samvirke indenfor Hovedstadens Velgørenhed paany optaget fra privat Side*. Daværende Assistent under Magistraten, cand. theol. *Andreas Boje*, slog i en Artikel i »Nationaltidende« i Foraaret 1909 til Lyd for Oprettelsen af et Fællesraad og et Fælleskontor for Velgørenheden. Foreningens daværende Formand, Oberst *Rist*, der havde megen Interesse for disse Planer, drøftede Sagen i en snæver Kreds af Mænd, der foruden de nævnte bestod af Konferensraad *H. A. Jacobi*, Departementschef *N. M. A. Krieger* og Foreningens daværende Kontorchef, cand. jur. *C. P. M. Hansen*. Aaret efter skulde

Danmark være Sæde for en international Kongres for offentlig Forsorg og privat Velgørenhed, i hvilken Anledning der var dannet en stor dansk Modtagelseskomite delt i forskellige Sektioner, og da der under Forberedelserne til denne Kongres var en vis Opmærksomhed for de herhen hørende Spørgsmaal, der kunde give Haab om en frugtbar Jordbund for Samvirketanken, besluttede den nævnte Kreds af Mænd at indbyde Repræsentanter for de fleste velgørende Institutioner til et Møde for at raadføre sig med dem om Muligheden af at træffe Foranstaltninger til Opnaaelse af et virkeligt og rationelt Samarbejde mellem de mangfoldige kjøbenhavnske Velgørenheds-Institutioner med det Formaal at opnaa en bedre og mere formaalstjenlig Anvendelse af de forhaandenværende Kræfter og Pengemidler.

Paa et Møde, der afholdtes den 3. Februar 1910 i Foreningens Lokaler, vedtoges det efter en lang Diskussion at søge tilvejebragt et saadant Samarbejde, og der nedsattes et Udvalg med den Opgave at undersøge, hvorledes Tanken praktisk kunde udføres. Dette Udvalg anbefalede enstemmigt Oprettelsen af et »*Hovedkontor for Velgørenhed i Kjøbenhavn og paa Frederiksberg*«, der skulde have den dobbelte Opgave at være, dels et Oplysningskontor for de velgørende Foreninger og Institutioner samt for private Velgørere, dels et Henvisningskontor for Ansøgere. Da det imidlertid viste sig, at Forslaget ikke fik Tilslutning fra forskellige af de største velgørende Institutioner, maatte Udvalget opgive sit Arbejde, og Sagen bortfaldt.

Foreningens Hovedbestyrelse, der ogsaa havde Lejlighed til at behandle Udvalgets Forslag, udtalte paa et Møde den 10. Februar 1911 sin Sympati for den i Forslaget nedlagte Tanke om et Samarbejde, men formenten iøvrigt, at Oprettelsen af et Oplysningskontor for Tiden maatte anses for upraktisk. Samtidig bemyndigede Hovedbestyrelsen Forretningsudvalget til yderligere at søge at udvikle Understøttelsesforeningens eget Oplysningskontor, saaledes at det kunde virke som et Slags Centralkontor for Velgørenheden i Kjøbenhavn og paa Frederiksberg. Denne *Udvidelse af Foreningens Oplysningskontor* iværksattes i Begyndelsen af Aaret 1913. Medens Oplysningsafdelingen indtil da ifølge Vedtægterne kun havde været tilgængelig for Foreningens Bidragydere, blev nu denne Afdeling aabnet for alle og Med-

delelse herom indrykket i alle Byens større Blade. Den paagældende Vedtægtsbestemmelse ændredes dog først ved den pag. 198 omtalte Vedtægtsrevision i 1920.

En træffende Karakteristik af den herskende Tilstand indenfor den private organiserede Velgørenhed fremkom kort Tid efter Opgivelsen af det sidst omtalte Forsøg i den i 1912 af daværende Fattiginspektør paa Frederiksberg *K. K. Steincke* (den nuværende Justitsminister) udgivne Bog: »Almisser eller Rettigheder. En populær Kritik af vort Forsørgelsesvæsen og Hjelpekassesystemet«, hvor det hedder saaledes om den private Velgørenhed:

»... Der ydes Hjælp ved Barsel, der uddeles Mælk til Spædbørn, der oprettes Vuggestuer, Asyl, Plejeforeninger og Børnehjem, der samles ind til Børnebespisning, Børns Landophold og Juleglæde, der skræbes sammen til deres Beklædning ligefra Træskoene til Konfirmationsstadsen, der startes Kliniker, Feriekolonier, Børnesanatorier osv. osv. for blot at nævne en ringe Del af den private Virksomhed, der sigter til at hjælpe *Børnene*. Alene i Hovedstaden virker 60—70 private Foreninger for at tage sig af Børn og unge Mennesker, og dertil kommer de utallige Foreninger med andre Formaal! I Provinsen virker ialt ca. 600 (!) velgørende Foreninger og Institutioner.

Denne Hær af Sammenslutninger er tilmed uden virkeligt Samarbejde, de enkelte Foreninger konkurrerer tværtimod hinanden ned og udfolder i det hele en Febrilitet og en Iver, der næsten overstiger de fleste af Medarbejdernes Mangel paa Kendskab til den Befolkning, de ønsker at hjælpe, og til den Lovgivning, hvis Huller man mener at ville udfylde. Og fremfor alt faar man ofte det Indtryk, at det at være Formand eller Bestyrelsesmedlem er en Ærespost, og at det for Foreningen i langt højere Grad kommer an paa at repræsentere udadtil end at være praktisk inde i de Sager, den har med at gøre. Paa alle Omraader taler man fra Overklassens Side om Sagkundskabens Betydning, men til at hjælpe paa rette Maade gennem Foreninger udkræves ingen Art af Sagkundskab, end ikke Kendskab til den gældende Lovgivning; enhver velmenende Dame er uden videre sagkyndig i Principperne for Forsørgelse.

Og hvad er det hele saa værdt? Af den Oversigt, der i 1910 blev udarbejdet til Brug for den internationale Velgørenhedskongres i København, fremgik det, at der i Hovedstaden aarlig uddeles 2,7 Mill. Kr. og i de øvrige Byer 1,1 Mill. »heri ikke medregnet Værdien af gratis udført Arbejde«! Er man virkelig ikke i Stand til at se disse Beløbs latterlige Lidenhed, fordelt paa 1000 Foreninger over hele Landet? Med Fare for at saare dem, der virkelig lægger deres Sjæl i denne Virksomhed, og som altsaa i hvert Fald fortjener Tak for deres gode Vilje, og skønt man kan synes at være uretfærdig overfor de Foreninger, der med en fornuftig Ledelse udfylder en i hvert Fald for Tiden uundværlig Plads, betænker jeg mig dog ikke paa at sige, at hele dette forvirrede, planløse, ofte sentimentale eller forløjede Velgøveri uden Kontrol og virkelig Indsigt i Samfundsforhold eller i Lovgivning, naar alt kommer til alt, principielt gør mere Skade end Gavn.

Dets Hovedvirkning er — i hvert Fald i Storbyer — at demoralisere Befolkningen, baade den, der skulde hjælpes, og den, der optræder som Bidragyder, og det undrer mig derfor ikke, at de mere klartseende Arbejdere intet har tilovers for den heromhandlede private Velgørenhed, der altsaa virker gennem Foreninger med tilhørende Pressehyl, Opraab, Cirkulærer, »Dage«, Fester osv. Thi for det første maa det skære den Arbejder, der har nogen Følelse for sin egen Menneskeværdighed og Samfundsværdi, i Hjertet at være Vidne til al den Humbug, der drives med selve Nøden, og dernæst gør det et ikke mindre uhyggeligt Indtryk paa ham at se en stor Del af sine Klassefæller — ofte ikke de mest trængende — successive tabe deres Selvfølelse, demoraliseres og forvandles til Plattenslagere og Krumrygge, hvis Formaal mere og mere bliver at rende rundt fra den ene Forening til den anden for at »slaa« dem for Penge eller andet, snart under det ene, snart under det andet Paaskud.

Men samtidig demoraliseres ogsaa »Velgørerne«! De mere overfladiske indenfor Overklassen, der stadig rendes paa Dørene med Opfordringer til at yde til dit og dat, bilder sig ind, at der »jo gøres saa overordentlig meget for de fattige«, og de dulmer deres urolige Samvittighed ved et Par Kroner i Ny og Næ, samtidig med at der hos flere og flere opstaar et uundgaeligt Lede ved det evindelige Prelleri i

Hjemmet, i Presse og paa Gader og Stræder. Desuden bliver Tilstanden tilsyneladende blot værre og værre, jo flere Foreninger der dukker op, og jo mere specialiseret Velgøreheden bliver.

Dertil kommer endelig, at dette ukontrollerede og splittede Velgøteri til syvende og sidst har *saa* faa Midler i Forhold til de formentlig værdige Ansøgeres Antal, at den ydede Hjælp i de fleste Tilfælde intet virkeligt betyder, endvidere at en Mængde af disse Foreninger ofte anvender deres faa Midler paa Opgaver, *som Kommune eller Stat allerede har taget sig paa at løse*, og rent meningsløst bliver det dog, naar Personer, der i Forvejen forsørges af det offentlige, samtidig forstaar at skrabe til sig fra forskellige velgørende Foreninger, hvorved man kun opnaar foruden at demoralisere de trængende — at optræde som Velgørere overfor den Kommune, hvis Pligt det er at træde til og yde den Hjælp, der virkelig tiltrænges.

Hvad der paa dette Omraade præsteres af Mangel paa Forstaaelse af Lovgivning, Personer og Principper — takket være den falske Humanitet, Sentimentaliteten og Modevelgøreheden — er i Virkeligheden saare nedslaaende baade fra et almindeligt menneskeligt og et forsørgelsesteknisk Synspunkt. Havde man blot 10 i Stedet for 100 Foreninger, indbyrdes samvirkende, under en fælles Centralstyrelse og i stadigt Samarbejde med det offentlige, for kun at hjælpe paa de Omraader, hvor det offentlige i det givne Øjeblik har forsømt at gøre sin Pligt, da var der Haab om, at Velgøreheden kunde løse en Del Opgaver uden samtidig at gøre Skade paa anden Vis. Men det er ganske vist meget naivt at tro, at de 90 Foreninger med Formænd og Bestyrelser skulde trække sig tilbage til Fordel for de 10; dertil er Forstaaelsen altfor ringe, Forfængeligheden og Foreningsidiotien altfor udbredt«

De samme Betragtninger genfinder man i det af Forfatteren senere ved Indenrigsministeriets Foranstaltning udgivne Værk: »Fremtidens Forsørgelsesvæsen«, hvor de suppleres med følgende Bemærkninger:

» Hvor ofte har jeg ikke set det samme Barn faa Kapsko fra Forsørgelsesvæsen, Forening og Skolen — Facit: 2 Par at sælge —, eller at faa Mælkebilletter o. s. v. 2—3 forskellige Steder med samme Resultat! Hvor mange Gange har jeg ikke set den og den

»Vagabond«, hvis naturlige Opholdssted var under ordnede Forhold paa en Arbejdsanstalt ell. lign., holde »den gaaende« Maaneder igennem (uden at røre et Lem til Arbejde) ved at tigge om Dagen og om Natten faa Logi paa et eller andet »velgørende« Herberg for hjemløse.

Hvor hyppigt er jeg ikke blevet ringet op af en eller anden »hjertevarm Dame«, som har anmodet Forsørgelsesvæsenet om at tage sig af en eller anden stakkels Familie, som blev den private Velgørehed for dyr, — skønt paagældende i Forvejen var under fast Forsørgelse af Fattigvæsenet og intet manglede af det nødvendige! Hvor mange kostelige Historier har jeg ikke faaet serveret af trængende, hvis Misundelse eller Hævnfølelse løb af med dem, om alle de Maader, andre har forstaaet at narre det ukontrollerede Velgøreri paa, og hvor sjældent er det ikke i det hele taget at se blot et Minimum af Kendskab til Mulighederne for at afhjælpe en opstaaet Trang gennem den allerede bestaaende Lovgivning; paa dette Omraade er Velgørerne langt mere blanke end de trængende selv!«

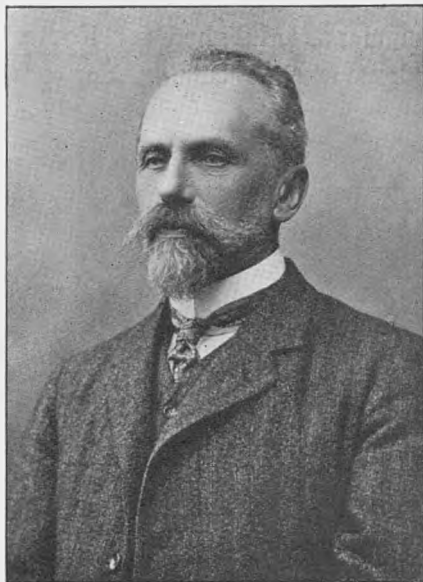
K. K. Steincke tog da ogsaa i 1912 Initiativet til at søge denne Sag bragt frem til praktisk Løsning paa *Frederiksberg* ved *Oprettelse af et Centraloplysningskontor*. I en Indstilling til Direktøren for Frederiksberg Forsørgelsesvæsen, *W. Harpøth*, udtaler Fattiginspektøren saaledes, at han »ved saa mange Lejligheder har haft Anledning til at se, i hvor høj Grad den manglende Centralisation indenfor Velgøreheden og det ringe Samarbejde mellem denne og det Offentlige fremmer Misbrug og Plattenslageri og umuliggør det for Kommunen — som for de forskellige Institutioner — at vinde virkeligt Overblik over og føre Kontrol med Trangen og dennes Afhjælpning Frederiksberg er saa stor, at saavel det Offentlige som den private Velgørehed har saare vanskeligt ved at undgaa stadig at blive taget ved Næsen, idet det personlige Kendskab i Reglen fattes. Det er saaledes ikke sjældent hændt, at saavel private som Menighedsplejer viser sig at have ydet en ikke ringe Hjælp til Personer, som samtidig fik en efter deres Forhold tilstrækkelig Fattighjælp, hvilket formentlig er et meget utiltalende Fænomen; thi de private Midler er saa begrænsede, at hvad man yder den ene, det »tager« man fra den anden, og har Kommunen maattet træde til, synes det dog det

ene naturlige, at Kommunen i Henhold til Loven yder det nødvendige og ikke lader Fattighjælpen supplere gennem private Foreninger, som derved afskæres fra at hjælpe andre og maaske værdigere trængende«. Efter en Paavisning af den store Interesse, som ikke mindst Fattigadministrationen selv maatte have i et saadant Centraloplysningskontor, udtales det sluttelig med Hensyn til selve Tanken: »... I alle Tilfælde skaber dette manglende Samarbejde en Usikkerhed i den offentlige Administration, en Mangel paa Mulighed for Kontrol med og Overblik over den Trængendes virkelige Stilling, der er i lige Grad uheldig for Kommunen og for den Trængende selv, der ofte herved drives til Plattenslageri og Uærlighed, som med Tiden vil komme til at gaa ud over ham selv, naar de virkelige Forhold en skønne Dag kommer for Lyset.«

»Hvad dernæst den praktiske Ordning af Spørgsmaalet angaar«, fortsættes der, »vilde det formentlig være det heldigste at knytte dette Oplysningskontor til Forsørgelsesvæsenets Administration, thi dels er dette det faste Punkt i al offentlig Hjælp, dels har man her allerede i Forvejen et stort Materiale gennem sine Journaler, Registranten o. s. v., dels retter en Del af de øvrige Institutioner allerede i Forvejen stadige Henvendelser til Fattigvæsenet i de anførte Henseender, gennem Telefonopringning til Fattiginspektøren, gennem Paa-tegning paa Skemaer, i Oplysningsbøger m. m., og det vilde derfor ogsaa være forholdsvis nemmere for Fattigvæsenet end for nogen anden Institution at etablere et saadant Centralorgan, ligesom Ordningen af denne Sag ogsaa i sig selv synes at maatte være af særlig Interesse netop for Kommunen, som desuden har kontoruddannet Personale, kendt med slikt Arbejde, til sin Raadighed, fast Kontortid o. s. v.«

Sagen behandlede den 31. Oktober 1912 af Frederiksberg Fattigkommission, der overdrog Forvaltningen at søge nærmere Oplysning om de forskellige Foreningers Stilling til Sagen. Efter Forhandling med disse afholdtes der da et Fællesmøde den 27. Februar 1913, i hvilket deltog Repræsentanter for Forvaltningen, Frederiksberg Kommunes Hjælpekasse, De samvirkende Menighedsplejer, Frederiksberg Menighedssygepleje samt for Københavns Understøttelsesforening,

hvis Repræsentanter ved denne Lejlighed var Næstformanden, Vekselærer *A. F. Lamm*, Chefen for Foreningens Hovedkontor, cand. jur. *F. Boeck* og Formanden for Frederiksberg Afdeling, Overformynderirevisor *A. Hall*, der efter Delingen af Frederiksberg Afdeling i tre Afdelinger i 1915 blev tilkaldt som Medlem af Hovedbestyrelsen. Efter en almindelig Drøftelse, der i det store og hele viste Sympati for

A. HALL

Tanken og Interesse for at arbejde videre paa dens Realisation, og hvorunder de tilstedeværende Repræsentanter fra Understøttelsesforeningen erklærede sig villig til at give de fornødne Oplysninger om ydet Hjælp til et saadant Kontor, gik Sagen ud til nærmere Drøftelse indenfor de forskellige Institutioner.

Disse nærmere Forhandlinger trak længe ud og heller ikke fra Forsørgelsesvæsenets Side blev Sagen taget op paany før efter Krigens Udbrud, idet Pladsforholdene i dets Kontorer ikke var gunstige for Etableringen af et saadant Centralkontor. Imidlertid indtraadte der med Krigens Udbrud Forhold, som

særlig gjorde den snarlige Oprettelse af et saadant Kontor ønskelig, ikke mindst fordi der baade fra offentlig og privat Side blev ydet Hjælp i udstrakt Maalestok, og Hjælpekassens Bestyrelse vedtog derfor enstemmigt at søge Sagen gennemført. Direktør *Harpøth* indhentede derefter en endelig Erklæring fra de forskellige Institutioner, af hvilke Hjælpekassen og Understøttelsesforeningen sluttede sig stærkt til Tanken om et saadant Oplysningskontor, hvorimod Menighedsplejen var betænkelig ved at sende Indberetninger til Kontoret, men var villig til at give Oplysning efter Forespørgsel i hvert enkelt Tilfælde. Under disse Omstændigheder indstillede Direktøren i Januar 1915 til Fattigkommissionen at slutte sig til Tanken og at henstille til

Kommunalbestyrelsen at knytte et saadant Kontor til Fattigvæsenets Administration, og den 19. April 1915 vedtog Kommunalbestyrelsen at tiltræde en Indstilling fra Fattigkommissionen om Oprettelse af et Centraloplysningskontor for Velgørenheden i Frederiksberg Kommune, saaledes at det lagdes ind under Fattigvæsenets Administration.

Efter at de nødvendige Forarbejder var tilendebragt, traadte »*Frederiksberg Forsørgelsesvæsenes Oplysningskontor*« i Funktion i Oktober 1915. Kontoret modtog ugentlige Indberetninger paa trykte Blanketter indeholdende Oplysning om Institutionens og den Trængendes Navn, Hjælpens Art og Størrelse samt Ydelsesdatoen. I Løbet af Krigsaarene blev Kontorets Benyttelse mindre og mindre, nærmest som Følge af den overvældende Mængde af forskellige Uderstøttelser, som den ekstraordinære Lovgivning medførte, og som man ansaa det for umuligt at indberette. Efter Krigens Slutning, da Forholdene blev noget mere normale, tog Hjælpekassen paany Initiativet til en Drøftelse af Kontorets Virksomhed, og der afholdtes nu et Møde af de interesserede Parter den 21. Novbr. 1919, hvor der var Enighed om at anse det for heldigt, at Kontoret atter optog sin Virksomhed i videst muligt Omfang. Det vedtoges at begynde fra 1. December, efter at man havde vedtaget nogle Ændringer i de benyttede Blanketter og besluttet, at Kontoret skulde meddele de forskellige Institutioner, naar en Person i Løbet af en Maaned modtog Hjælp fra mere end een Institution. »*Frederiksberg Kommunes Oplysningskontor*«, som det nu benævntes, virkede herefter atter en Tid, men paa Grund af det uhyre Arbejde med Arbejdsløshedslovens Administration i 1921 blev det uoverkommeligt for Hjælpekassen at indberette alle Understøttelser, og Benyttelsen af Kontoret har siden da været stillet i Bero. Forsøget paa Frederiksberg har saaledes ikke haft nogen bedre Skæbne end det, der i sin Tid blev praktiseret i København, og Forsøget har godtgjort, at Sagen i Virkeligheden næppe kan gennemføres, medmindre det paa en eller anden Maade gøres til en egentlig *Pligt* for Institutionerne at benytte det, saavel ved at give Indberetninger som ved selv at indhente Oplysninger.

Det sidste Forsøg paa at oprette et fælles Oplysningskontor for den private Velgørenhed i København stammer fra *Dronningens Cen-*

tralkomite af 1914, idet man indenfor Komiteen tog under Overvejelse, om Komiteen maatte være i Stand til at løse denne for de velgørende Institutioner saa vigtige og stadig aktuelle Sag, og det overdroges derfor et af Komiteens Medlemmer, daværende Kontorchef ved Københavns Understøttelsesforenings kommunale Afdeling, Overretssagfører *J. L. Cohen* at udarbejde et Forslag. Dette Forslag, der adskilte sig fra det i 1910 foreliggende derved, at Kontoret udelukkende skulde tjene som Oplysningskontor for de velgørende Institutioner, gjorde det til Pligt for disse at sende Kontoret Meddelelse om ydet Hjælp, medens det efter Forslaget var en frivillig Sag, om Institutionerne vilde indhente Oplysning fra Kontoret. Forslaget vandt i og for sig Tilslutning fra alle Sider indenfor Komiteen, men da man fra autoritativ Side nærede den Opfattelse, at private Kræfter ikke var i Stand til praktisk at gennemføre Sagen, blev Forslaget henlagt.

Paa et enkelt begrænset Omraade, hvor Manglen af et ordnet Samarbejde havde vist sig at medføre særlig uheldige Følger, nemlig *Arbejdet blandt hjemløse Mænd*, er det herefter lykkedes Borgmester *Viggo Christensen* i Praksis at gennemføre en Centralisation, idet der ved Samarbejde mellem de Institutioner, der arbejder paa dette Omraade, den 1. April 1922 blev aabnet et »*Centralkontor for hjemløse Mænd*« under Ledelse af en Bestyrelse, hvortil hver af de tilsluttende Institutioner vælger et Medlem, ligesom Københavns Magistrat, Kommunens Hjælpekasse, Politiet og Fængselshjælpen hver delegerer en Repræsentant til Bestyrelsen. Enhver Anmodning om Optagelse i et af de til Centralkontoret hørende Herberger eller Arbejdshjem skal rettes til Centralkontoret, og Optagelse paa disse kan kun ske gennem dette Kontor.

Endvidere kan nævnes, at der imellem Københavns Kommunes Hjælpekasse og de mange forskellige Foreninger her i Byen, der yder *Konfirmationshjælp*, samt Præsterne og Menighedsplejerne, der ogsaa hjælper paa dette Omraade, er bleven etableret et ret intimt Samarbejde bl. a. med det Formaal at hindre, at samme Familie erhoder Konfirmationshjælp fra mere end een Institution uden dissers Vidende.

Men iøvrigt venter denne vigtige Sag fremdeles paa sin Løsning og kan sikkert kun løses, hvis der gøres et alvorligt Arbejde herfor

fra Kommunens Side. Det meget betydelige samlede Beløb, der aarlig anvendes i privat velgørende Øjemed, taler i høj Grad for Nødvendigheden af, at dette sker. Men ligesom det næppe vil være muligt at gennemføre en Løsning af Spørgsmaalet i den Form, man ved de tidligere Forsøg har tænkt sig, nemlig som et Kontor, der skulde modtage og atter afgive Oplysning om, hvornaar og hvilken Hjælp der er tilstaaet understøttede Personer, saaledes synes denne Løsning heller ikke helt ønskelig eller praktisk, idet den i mange Tilfælde vil give Anledning til Omsvøb og Dobbeltarbejde. En blot Oplysning om, at en Person paa et vist Tidspunkt har modtaget en vis Hjælp, vil ofte ikke være af tilstrækkelig Værdi i sig selv, men maa suppleres med nærmere Oplysning om, under hvilke Omstændigheder den er ydet paa-gældende, og, hvis det er muligt, tillige andre Oplysninger om vedkommendes Forhold. Man vil med andre Ord alligevel ikke kunne nøjes med de begrænsede og andenhaands Oplysninger, et saadant Kontor vil kunne give, men maa søge direkte Forbindelse med den Institution, der virkelig kender paagældende.

Hvad det først og fremmest gælder om, er at faa et Register over alle dem, der kendes af offentlige eller private Hjelpeinstitutioner, kun indeholdende Navn og Adresse paa dem, der kendes af Institutionerne, samt Angivelse af den Institution, der virkelig kender vedkommende, men iøvrigt ingen Oplysning om Hjælpens Art eller Omfang eller i det hele andre Oplysninger, idet der herom maatte rettes Henvendelse direkte til vedkommende Hjelpeinstitution. I Kristiania har det vist sig muligt at løse Sagen efter dette Princip. Et saadant Registers virkelige Betydning forudsætter naturligvis som foran bemærket, at der indføres en egentlig Indberetningspligt for alle Hjelpeinstitutioner, og omvendt at disse alle bliver forpligtede til selv at indhente Oplysning. Men dette vilde formentlig ogsaa vise sig lettere at gennemføre, naar Indberetningernes Indhold blev begrænset som ovenfor nævnt. Hvis afgørende Hensyn ikke talte for at knytte Registret direkte til Forsørgelsesvæsenets Administration, kunde det have været en praktisk Udvej at benytte Folkeregistret til at modtage og afgive de her omhandlede Oplysninger.

XI.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER

Overalt, hvor Fattigforholdene var Genstand for alvorlig Drøftelse i Slutningen af Tredserne og Begyndelsen af Halvfjerdserne, var man af den Opfattelse, at den frie eller frivillige Fattigunderstøttelse maatte stille sig en dobbelt Opgave, nemlig ikke blot søge at afhjælpe den tilstedeværende Nød, men ogsaa have Opmærksomheden henledt paa, ved hvilke Midler Nøden kunde forebygges. Der var endog dem, der mente, at de forebyggende Foranstaltninger var den vigtigste Side af Sagen.

Det er pag. 37 omtalt, at det af Centralkomiteen nedsatte Udvalgs Forslag til en fælles Organisation af Velgørenheden i Kjøbenhavn ved Oprettelse af en almindelig Velfærdskomite for hele Byen gik ud paa en Inddeling af denne Komite i to Sektioner, hvoraf anden Sektion skulde tage sig af de Fattigdommen forebyggende Foranstaltninger. Der var i Forslaget tildelt denne Sektion en meget omfattende Virksomhed i Retning af: Barneforsorg, Tilsyn med den opvoksende eller voksne Ungdom, Tilsyn med Sundhedsforholdene, Opførelse af sunde og billige Boliger, fælles Indkøb og Forhandling af Livsfornødenheder, Oprettelse af billige Laanekontorer, Stiftelse af gensidig understøttende og assurerende Selskaber og endelig Udgivelse af populære vejledende Skrifter om alle disse og andre dermed beslægtede Forhold. Det skyldes vel væsentlig denne meget omfattende Plan, der sigtede langt ud over, hvad der den Gang praktisk kunde opnaas, at hele Udvalgets Forslag faldt til Jorden.

Den nævnte Opfattelse møder vi ogsaa saavel i den store Fattigkommission som i det pag. 34 omtalte Udvalg, der var nedsat af Bor-

gerrepræsentationen i Aaret 1865. Et Uddrag af nævnte Udvalgs Betænkning vil antyde, hvorledes Udvalget tænkte sig det frivillige Fattigvæsens Opgaver med Hensyn til forebyggende Foranstaltninger i Kjøbenhavn:

»Et frivilligt Fattigvæsen maa formeentlig stille sig en dobbelt Opgave. Det maa for det Første afhjælpe den Nød, der kræver øieblikkelig Hjælp; det maa fremfor Alt ved at støtte de Trængende i rette Tid, medens de endnu kæmpe for at opretholde deres personlige Selvstændighed, bevare dem fra at komme ind under det offentlige Fattigvæsen. Men tillige maa det have et vaagent Øie for Fremtidens Krav ved saavidt muligt at imødegaae den Armod, som maa forudsættes at ville indfinde sig, saafremt den ikke forebygges itide. Det er ikke nok at bøde paa Fattigdommens Virkninger; man maa opsøge Kilden til Armoden og bestræbe sig for at ramme Ondet i Roden. Blandt saadanne forebyggende Foranstaltninger, hvis Nødvendighed saavel fra det økonomiske som fra det moralske Standpunkt ikke noksom kan fremhæves, fordi de ikke yde den Trængende nogen direkte Understøttelse, men hjælpe ham til selv at holde sig oppe paa en Tid, da Erhvervskilderne ellers vilde standse, skal Udvalget eksempelvis anføre Sparebanker med ganske smaa Indskud (penny saving banks), Laanebanker og billige Laanecontoierer mod Pant, en hensigtssvarende Ordning af Forsikringen for Sygdomstilfælde, af Alderdomsforsikringen og af Begravelseskasserne, en lettet Adgang til Overlevelserente for Enker og Børn, fremdeles Arbejderboliger, navnlig saadanne, af hvilke Arbejderne selv kunne blive Eiere, endvidere Konsumforeninger, Arbeidsanstalter med lavere Arbejds løn, Contoierer til Anviisning af Arbejde for ledige Arbejdere samt endelig saadanne Institutioner, gennem hvilke Arbejdernes Fagdygtighed og almindelige Udvikling kan fremmes ...«

Det maa i Sandhed siges, at man i de Tider ikke var bange for at sætte den private Velgørenhed et stort Maal og overdrage den betydelige Opgaver at løse. Der bestod blot en uløselig indre Modsigelse mellem Opgavernes Storhed og de ringe Midler, man anviste til deres Løsning, idet Midlernes Tilvejebringelse var tænkt overladt aldeles til

Frivilligheden, hvis Indsats maatte blive baade altfor tilfældig og navnlig utilstrækkelig hertil. De fleste af disse Opgaver er da ogsaa bleven løst ad helt andre Veje end af den private Velgørenhed, først og fremmest gennem Sammenslutninger af de paagældende, der har haft Interesse i deres Løsning, hvortil i vidt Omfang er kommen Støtte fra det Offentlige. En Fremstilling af Udviklingen paa disse Omraader vilde føre for vidt paa dette Sted. Her skal kun gives en Skildring af, hvilken praktisk Andel Understøttelsesforeningerne i Kjøbenhavn har haft i Forsøget paa at løse nogle af disse Opgaver ad den private Velgørenheds Vej.

I Overensstemmelse med Tidens Opfattelse lagde ogsaa Sogne-Understøttelsesforeningerne i deres praktiske Arbejde større eller mindre Vægt paa forebyggende Foranstaltninger. Videst i saa Henseende naaede man i *Christianshavns Understøttelsesforening*, der havde en saakaldt *Arbejdsafdeling*, gennem hvilken man søgte at skaffe arbejdsløse Trængende Beskæftigelse, dels gennem en Strikkeafdeling, hvor man skaffede nogle ældre Kvinder, der ellers var ganske uden Erhverv, en Beskæftigelse og en lille Fortjeneste, dels ved Kafferensning, hvorved man skaffede Fortjeneste til Mødre med Børn og til svagelige Personer, som ellers vanskeligt kunde faa Beskæftigelse. Ingen af disse Foranstaltninger havde dog større Betydning.

Ifølge Overenskomst med Direktionen for Forsørgelsesanstalten »Bikuben« foranstaltede Foreningen dernæst oprettet et Sparekassekontor for Christianshavn, den saakaldte »*Christianshavns Understøttelsesforenings Sparekasse-Afdeling for Bikuben*«. Hensigten med Oprettelsen af dette Kontor, der havde gratis Lokale hos Firmaet »Jacob Holm & Sønner«, var at tilvejebringe et permanent Sparekassekontor for Christianshavn, der kunde give den arbejdende Klasse en lettere Adgang til Anbringelse af Sparepenge. Foretagendet havde god Fremgang allerede i Løbet af det første Aar, hvorfor Foreningen opfordrede Bikubens Bestyrelse til selv at overtage Kontoret. Da denne imidlertid ikke var villig hertil, førte Foreningen det videre indtil Udgangen af Aaret 1873, da Arbejderbanken aabnede et Sparekassekontor paa Christianshavn, hvorved det Formaal, som Understøttelsesforeningen

havde tilstræbt, var opnaaet. Kontorets Virksomhed blev derefter overtaget af Bikuben selv, saaledes at der nu blev 2 Sparekassekontorer paa Christianshavn.

Den vigtigste af alle de Foranstaltninger, Christianshavns Understøttelsesforening iværksatte, var dog Oprettelsen af gode og billige *Boliger for Arbejderklassen*.

I Erkendelse af, at et af de Grundonder, hvorunder de Fattige paa Christianshavn led, var de mange usle Boliger, tilstillede Bestyrelsen for Christianshavns Understøttelsesforening i Begyndelsen af 1868 Kommunalbestyrelsen et Andragende, hvori den under Henvi­sing til de Oplysninger, som det af Foreningen udgivne, af Pastor *Vilh. Munck* forfattede Skrift: »Om De Fattiges Vilkaar paa Christianshavn« indeholdt om disse usle og usunde Boliger, anmodede Kommunalbestyrelsen om at tage denne Sag under alvorlig Overvejelse og hidføre en saavel i de Fattiges som i Samfundets Interesse nødvendig Forandring i dette Forhold. Bestyrelsen havde nærmest for Øje, om der kunde tillægges Sundhedskommissionen den nødvendige Myndighed til at gribe ind i saadanne Forhold. Andragendet blev velvilligt modtaget, uden at der dog fandt nogen Afgørelse Sted af Sagen.

Pastor *Holck*, der ved de hyppige Besøg hos sine fattige Sognebørn saa de elendige Boligforhold paa nært Hold, fik da den Tanke, om der ikke ved Opførelsen af billige Arbejderboliger kunde fremskaffes en Del gode og sunde Boliger til en billig Leje. I et Bestyrelsesmøde i Christianshavns Understøttelsesforening fremsatte han sin Plan, der fra flere Sider indenfor Bestyrelsen mødtes med stor Betænkelighed. Det var efter Datidens Forhold et stort Værk, der skulde sættes i Gang. Men det lykkedes Pastor *Holck* at faa hele Bestyrelsen med sig, og paa en den 10. Marts 1868 afholdt Generalforsamling søgte og fik Bestyrelsen Bemyndigelse til eventuelt at sætte sig i Spidsen for et Byggeforetagende til Tilvejebringelse af billige Arbejderboliger. Det var Bestyrelsens Tanke at oprette et Aktieselskab til Opførelse af saadanne Boliger. I denne Henseende ønskede man at kunne optræde som »Christianshavns Understøttelsesforenings Bestyrelse«, men uden at Foreningens Midler skulde hæfte for Foretagendet.

Efter at der i Løbet af Foraaret og Sommeren 1868 havde været ført nogle forgæves Forhandlinger om en passende Grund, lykkedes det i Begyndelsen af September Bestyrelsen at faa Tilsagn af Magistraten om Overladelse af en Kommunen tilhørende Grund Matr.-Nr. 411 i Prinsessegade. Bestyrelsen henvendte sig derefter til Tømmermester *H. H. Kayser*, der havde ledet Opførelsen af Arbejderboligerne i Nyboder, som man nærmest havde tænkt sig at tage til Mønster, og det skyldes for en væsentlig Del hans Iver, Dygtighed og Energi, at Foretagendet fik udmærket Fremgang. Ifølge en af ham lagt Plan til Bebyggelsen af den nævnte Grund i Prinsessegade udstedte Bestyrelsen en Opfordring til Aktietegning for et Beløb af 16 000 Rdlr., og Pastor *Holck* henvendte sig personlig til flere Rigmænd baade paa Christianshavn og i de andre Bydele med Anmodning om at tage Aktier i Foretagendet. Hans kongelige Højhed Kronprins Frederik (senere Frederik VIII) tegnede sig personlig for 3 Aktier. Aktiekapitalen skulde forrentes med 5 pCt. p. a., og det eventuelle Overskud skulde anvendes til Udtrækning af Aktier.

Aktietegningen havde en saadan Fremgang, at der allerede den 15. September var tegnet et Beløb af ca. 23 000 Rdlr. Dette gav Bestyrelsen Mod til at gaa nærmere ind paa et Tilbud fra Interessenterne i »Lille Mølle« om at købe den paa Hjørnet af St. Annægade og Voldgade liggende Grund Matr.-Nr. 279 A med den derpaa staaende Bygning, »lille Rolighed« kaldet. Efter at den fornødne større Aktiekapital var omtrent tegnet, og efter at Aktionærene havde givet deres Samtykke til Erhvervelsen af begge Ejendomme, blev disse købt og Byggearbejderne paa Grunden fremmet under Tømmermester Kaysers ener-giske Ledelse, saaledes at man den 31. December kunde hejse Kransen paa to Bygninger i Prinsessegade og paa en Bygning paa Grunden ved Volden.

I Overbevisning om, at dette Byggeforetagende vilde medføre en væsentlig Forbedring af de Vilkaar, hvorunder de Fattige paa Christianshavn boede, fandt Bestyrelsen det passende, at Christianshavns Understøttelsesforening knyttedes til Foretagendet ogsaa paa anden Maade end gennem den fælles Bestyrelse, og erhvervede derfor en

Aktie i Arbejderboligerne paa 200 Rdlr., hvilken Aktie blev Understøttelsesforeningens Ejendom.

I Sommeren 1869 fuldførtes de paabegyndte Arbejderboliger, som ialt kom til at indeholde Lejligheder for 100 Familier. Lejlighederne var saa stærkt efterspurgt, at der stadig stod en stor Mængde Lejesøgende paa Ekspektancelisten. Ligesom der heri laa et tilstrækkeligt Udtryk for, at Bygningerne svarede til deres Hensigt at afgive billige og sunde Boliger for Arbejderklassen, saaledes blev dette ogsaa anerkendt paa anden Maade, idet Christianshavns Understøttelsesforening fik tilkendt Præmie for disse Bygninger paa en stor Udstilling i Amsterdam, hvortil Planer og Tegninger var oversendt.

I Løbet af 1871 fortsattes Virksomheden med at skaffe nye og bedre Arbejderboliger, idet det ved Udvidelse af Aktiekapitalen blev muligt at købe Ejendommen Matr.-Nr. 249 A og B mellem Dronningensgade og Prinsessegade, hvorpaa der opførtes tre Bygninger med Lejligheder til ca. 100 Familier.

Disse ialt ca. 200 Lejligheder blev straks beboet og har aldrig staaet ledige siden. De afhjalp med eet Slag Bolignøden paa Christianshavn; de tvang Ejerne af daarlige Huse til at forbedre disse, og de lærte de Fattige selv at stille større Fordringer til Hygge og Renlighed i deres Hjem.

Som et Foretagende, der stod i Forbindelse med Christianshavns Understøttelsesforening, maa endvidere nævnes en *Pigeskole*, som i Løbet af 1870 blev oprettet med Lokale i det af Foreningen oprettede Aktieselskabs Ejendom i St. Annægade 39. I denne Skole, som stod under Tilsyn af Understøttelsesforeningens Bestyrelse, undervistes uden Betaling Børn af Forældre, som Foreningen tog sig af.

Endelig blev der i Løbet af Aaret 1873 oprettet et *Folkebibliotek* paa ca. 1500 Bind gode Bøger, hvortil Foreningen afgav Lokale.

Paa *Frederiksberg* forsøgte man at oprette et Slags Arbejdsanvisningskontor, der dog ingen Betydning fik. Heldigere var Foreningen med Oprettelse af en *Afdeling af Bikubens Sparekasse*, der fik Lokale Værnedamsvej 11, og hvor Arbejdet ligesom paa Christianshavn udførtes efter Omgang af Foreningens Medarbejdere.

I Foraaret 1870 traadte nogle af Foreningens Medlemmer sammen med andre af Sognets Beboere med det Formaal at søge dannet en Bogsamling til Brug for Sognets Arbejderbefolkning. En udstedt Opfordring til at skænke Bøger fandt saa megen Imødekommen, at man den 16. December 1870 i et lejet Lokale paa Vesterbrogade 70 kunde aabne Bogsamlingen under Navn af »*Frederiksberg Sogns Folkebibliotek*«. Den Tilslutning, som Folkebiblioteket mødte, gav Foreningen Mod til ogsaa at foranstalte offentlige *folkelige Foredrag* afholdt, vekselvis i Frederiksberg Sogneskole i Falkonerallé og i Vesterbros Asyl i Istedgade. Ogsaa disse Foredrag vandt god Indgang hos Befolkningen.

I *Garnisons Sogn* havde man en *Syforening*, der fik aarlige Tilskud af Understøttelsesforeningen.

En lignende Forening havde man i *St. Johannes Sogn*, hvor der desuden ligesom paa Christianshavn og paa Frederiksberg efter Overenskomst med Direktionen for Bikuben paa Understøttelsesforeningens Ansvar fra 1. September 1869 blev oprettet *en Filial for Indbetalinger til Bikubens Sparekasse*, der ogsaa her havde god Fremgang. Denne Filial havde Lokale paa Hjørnet af Nørrebrogade og Blaagaardsgade og bestyredes væsentlig af Understøttelsesforeningens Kredsformænd.

Under Synspunktet forebyggende Foranstaltninger maa man endelig se en Art *Sparekasse*, der efter Forslag af Købmand *N. J. Møinichen* i Forsommeren 1870 blev oprettet af *Trinitatis søndre Sogns Understøttelsesforening*, og hvori Trængende i Sognet kunde faa Tilladelse til at indskyde de Smaasummer, som de kunde opspare i Sommertiden, hvorpaa det indskudte med Tillæg af en Præmie paa 50 pCt. fra Foreningen blev dem tilbagebetalt i Løbet af de 4 Vintermaaneder Januar—April. I det for Sparekassen vedtagne Regulativ bestemmes følgende: »Arbejdsdygtige Mænd og Qvinder i Sognet, der paa Grund af deres Haandterings Beskaffenhed eller andre Omstændigheder ikke i Vintermaanederne kunne tjene det Nødvendige til eget og Families Underhold, *kunne faae Tilladelse* til at overgive Understøttelsesforeningen det, de kunne spare i Sommertiden, og derved sikre sig Hjælp af denne i Vintertiden ...

Enhver, der ved saaledes at indbetale sine Sparepenge til Foreningen godtgjør, at han har Lyst og Villie til selv at arbeide paa at forbedre sin Stilling, erhverver sig derved fortrinlig Adkomst til ogsaa paa andre Maader at blive støttet af Foreningen.«

En lignende Sparekasse blev i Foraaret 1871 indrettet i *Trinitatis nordre Sogns Understøttelsesforening* og havde ligesom søndre Sogns Sparekasse en meget god Fremgang. Derimod gjorde et af nordre Sogns Understøttelsesforening i Foraaret 1869 i Adelgade 34 aabnet Arbejdsanvisningskontor for Kvinder ingen videre Nytte og blev lukket allerede Aaret efter.

Efter at *Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse* var dannet, førtes der i Overensstemmelse med den Opgave, der var tildelt Fællesbestyrelsen (pag. 40), ogsaa indenfor denne Overvejelser om at iværksætte forskellige Foranstaltninger af forebyggende Karakter, uden at der dog opnaaedes positive Resultater. Hvorledes man indenfor det af Fællesbestyrelsen senere nedsatte Forretningsudvalg saa paa disse særlige Virksomheder i Foreningerne, fremgaar af de pag. 45 omtalte Bemærkninger af Overretsprokurator *Rode* i Anledning af det af Forretningsudvalget omsendte Organisationsforslag, i hvilke det herom hedder: »Der er en særlig Side af Foreningernes Virksomhed, hvor den enkelte Afdelings uindskrænkede Frihed ikke synes at maatte kræves, det er hvor man forlader den direkte Hjælp og opretter særlige Institutioner, til hvis Virksomhed man afgiver Midler. Det viser sig ofte, at disse Midler, hvormed man indirekte vil hjælpe, kun ere Experimenter, der fordre andre Betingelser end dem, man raader over, træde i Konkurrence med bestaaende Erhverv, der umuliggjør dem, og tage Penge fra den direkte Understøttelse uden virkelig indirekte at gavne, paa samme Tid som de let sprede Foreningens Kræfter. Det synes derfor at være ganske naturligt, at man ved en fremtidig Organisation gjør Oprettelsen af saadanne nye Institutioner under de enkelte Afdelingers Tilsyn til et Spørgsmaal, der maa behandles af den hele Understøttelsesforenings Bestyrelse.«

Det falder i Traad hermed, at der i de endelige Vedtægter for Kjøbenhavns Understøttelsesforening optoges følgende Bestemmelse: »Ingen særlig Virksomhed, som kræver Udgift af Foreningens Midler

eller forøvrigt er af en fra den sædvanlige Virksomhed afvigende Beskaffenhed, kan vedtages i de enkelte Afdelinger uden Hovedbestyrelsens Billigelse.« De særlige Virksomheder, der hidtil havde været knyttede til enkelte af de tidligere Understøttelsesforeninger og de disse tilhørende specielle Aktiver blev derimod forbeholdt de nærmest dertil svarende Afdelinger af Foreningen ved en Beslutning paa det pag. 62 omtalte Møde den 21. Oktober 1874.

Af de foran omtalte særlige Virksomheder forbeholdtes saaledes for *St. Annæ Afdeling*, nærmest svarende til Garnisons Sogns Understøttelsesforening, Forbindelsen med Sognets Syforening, dog saaledes at, hvis denne ikke maatte kunne bære sig selv, vilde der kun kunne ydes den et ringe Tilskud. Forbindelsen bestod dog kun i ganske kort Tid.

For *Vesterbros og Frederiksberg Afdeling* forbeholdtes Forbindelsen med Frederiksberg Sogns Folkebibliotek, der fra April 1873 var henflyttet til Vesterbrogade 76, med et maanedligt Tilskud fra Foreningens Hovedkasse. Fra Oktober 1878 flyttede Biblioteket til Gasværksvej 1 i en bedre og større Lejlighed, hvilket hang sammen med Planer om at aabne en Læsestue i Forbindelse med Biblioteket. Mangel paa Pengemidler havde hidtil hindret, at denne Plan kunde realiseres, men da Bestyrelsen for Den Raben-Levetzauske Fond tilstod Biblioteket et Beløb i dette Øjemed, indrettede man en Læsestue. Samtidig skiftede Biblioteket Navn til »*Vestre Afdelings Folkebibliotek*«. Den oprettede Læsestues Benyttelse svarede imidlertid langt fra til Forventningerne, hvorfor Bestyrelsen besluttede at ophæve den fra Sommeren 1879. I Oktober Maaned 1883 flyttede Biblioteket, der siden 1881 paany kaldtes »Frederiksberg Sogns Folkebibliotek« til Gasværksvej 11. Forbindelsen mellem Foreningen og Biblioteket hævedes fra 1. November 1885, idet Biblioteket med Hovedbestyrelsens Samtykke imod en Udbetaling af Halvdelen af Bøgernes Vurderingssum, der skulde bruges som en Grundfond ved Dannelsen af et Folkebibliotek paa Frederiksberg, med sine Aktiver og Passiver blev overdraget Københavns Kommune.

For de Afdelinger, der nærmest faldt sammen med de tidligere Understøttelsesforeninger i Trinitatis Sogn, forbeholdtes den ejen-

dommelige *Sparekasse*, der senere udvidedes til at omfatte de fleste af Foreningens Afdelinger. Indtil 1882 bestyredes Sparekassen af dens Opretter, Købmand *N. J. Møinichen*, der da trak sig tilbage paa Grund af sin fremrykkede Alder, hvorefter Bestyrelsen af Sparekassen blev henlagt under Hovedkontoret. Sparekassen har dog aldrig været benyttet i samtlige Afdelinger af Foreningen og er nu under Afvikling, idet man paa Grund af de forandrede Forhold ikke længere anser dens Virksomhed for hensigtssvarende.

For *Christianshavns Afdeling* forbeholdtes — foruden dens gamle Navn Christianshavns Understøttelsesforening — Forbindelsen med den kvindelige Velgørenhedsskole, Forbindelsen med Folkebiblioteket og endelig som det vigtigste: *Ejendomsret til Arbejderboligerne, naar Aktierne alle var indfrieede*. Medens de andre Virksomheder i Tidens Løb har mistet deres Betydning, bestaar Arbejderboligerne fremdeles og paa en Maade, som vel næppe Pastor *Holck* selv eller nogen af hans samtidige havde tænkt sig, idet de, efter at alle Aktier er indfrieede, giver et betydeligt aarligt Overskud til Anvendelse i filantropisk Øjemed.

Da Forudsætningen for Arbejderboligernes Overgang til Christianshavns Afdeling som dens Særejendom, nemlig alle Aktiernes Indfrielse, indtraadte i Aaret 1907, indledede Foreningens Forretningsudvalg Forhandlinger med Afdelingens Bestyrelse om Ordningen af Overdragelsen til Christianshavns Afdeling af de »A/S til Opførelse af Arbejderboliger paa Christianshavn« hidtil tilhørende Boliger. Disse Forhandlinger førtes mellem Næstformanden, cand. jur. *F. Rüdinger*, paa Forretningsudvalgets Vegne og Apotheker *Victor Pedersen* paa Afdelingens Vegne, og der udarbejdedes forskellige Udkast til Fundats for disse Arbejderboliger og deres Administration efter den forestaaende Overgang til Christianshavns Afdeling. I Slutningen af Aaret 1907 syntes disse Forhandlinger at skulle strande, idet Forretningsudvalget særlig maatte fordrø, at Udtrykkene i Fundatsen paa en Maade, der ikke lod sig mistyde, fastslog, at Boligerne for Fremtiden skulde være *Christianshavns Afdelings Ejendom*, medens Afdelingen, der herom havde forhandlet med Retsformand *N. Madvig*, holdt paa, at Boligerne skulde være et selvstændigt Selskab, der atter ejedes af

Afdelingen. Der afholdtes derfor den 16. Januar 1908 et Møde mellem Forretningsudvalget og Afdelingens Repræsentanter, hvori ogsaa deltog Overpræsident *Oldenburg*, Borgmester *Dybdal* og Borgmester *Jacobi*, hvem Forretningsudvalget havde anmodet om som tilkaldte Medlemmer af Hovedbestyrelsen at deltage i Forhandlingerne om den endelige Ordning af Arbejderboligernes Overtagelse.

Paa dette Møde formulerede cand. jur. *Rüdinger* paa Forretningsudvalgets Vegne Udvalgets Fordringer saaledes:

»1. Ejendommene tilhører Christianshavns Understøttelsesforening (Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Christianshavns Afdeling).

2. Det aarlige Tilskud fra Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Hovedkasse til Christianshavns Afdeling bortfalder, saa længe Afdelingen selv kan udrede det af sine Midler.

3. Christianshavns Afdeling administrerer selv Arbejderboligerne og deres Indtægter.

4. Christianshavns Afdeling indgiver en aarlig Beretning til Hovedbestyrelsen om Arbejderboligernes Indtægter og Udgifter. Den i velgørende Øjemed anvendte Sum indgaar i Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Hovedregnskab.«

Under Forhandlingerne modificeredes Punkt 4 efter Forslag af Borgmester *Jacobi* derhen, at den *direkte* af Afdelingen uddelte Sum (ikke den andre velgørende Foreninger paa Christianshavn tildelte Sum) skulde indgaa i Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Hovedregnskab som en Indtægts- og Udgiftspost for Christianshavns Afdeling.

Efter nogen Forhandling erklærede Apotheker *Pedersen* paa Afdelingens Vegne, at han, da Forretningsudvalget havde frafaldet Ret til Deltagelse i Boligernes Administration, kunde gaa ind paa de øvrige af Forretningsudvalget opstillede Krav, saaledes at Boligerne navnlig ejedes af Christianshavns Understøttelsesforening (Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Christianshavns Afdeling), og at det overlodes til Forretningsudvalget, hvilken Brug det vilde gøre af det aarlige Regnskab, som skulde blive indsendt til det.

Det blev herefter overdraget Apotheker *Pedersen* og cand. jur. *Rüdinger* at udarbejde et nyt Udkast til en Fundats. Efter dette Ud-

kast, der forelaa den 29. Januar 1908, skulde *Arbejderboligerne ejes af Christianshavns Understøttelsesforening (Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Christianshavns Afdeling)*.

Dette Udkast vedtoges endeligt af Afdelingens Bestyrelse den 8. April 1908 som Fundats for »Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger«, paa hvilken Fundats der blev givet kongelig Stadfæstelse den 27. Juli s. A. Bestemmelserne om Anvendelsen af Arbejderboligernes Overskud indeholdes i Fundatsens § 4, der er saalydende:

»Efter at samtlige Udgifter ere fradragne, og — hvis Bestyrelsen for Christianshavns Understøttelsesforening finder det hensigtsmæssigt — passende Henlæggelser ere foretagne, stilles det øvrige af Arbejderboligernes Aarsoverskud straks efter Aarsregnskabet's Godkendelse til Raadighed for Christianshavns Understøttelsesforening til Anvendelse i denne. Af Overskuddet uddeles mindst $\frac{2}{3}$ til Trængende paa Christianshavn i Overensstemmelse med Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Vedtægter. Skulde dette Beløb være større end Christianshavns Understøttelsesforening i det enkelte Aar har Brug for til dette Øjemed, kan den anvende det overskydende paa samme Maade som nedenfor bestemt for det øvrige Aarsoverskud.

Det øvrige Aarsoverskud uddeles af Christianshavns Understøttelsesforening i andre velgørende Øjemed udelukkende paa Christianshavn, dels gennem andre velgørende Foreninger og Institutioner i denne Bydel og dels paa anden Maade til Støtte for Personer, der ikke nyde Understøttelse af det almindelige Fattigvæsen med Fattighjælps Virkning.

Bestemmelse om Henlæggelse af Aarsoverskuddet og om dets øvrige Fordeling og Anvendelse træffes efter simpel Stemme flerhed af Bestyrelsen for Christianshavns Understøttelsesforening efter Forslag af Arbejderboligernes Bestyrelsesraad.«

Saalænge Aktierne ikke var indfrie, anvendtes hele det aarlige Overskud til Afdrag paa Aktiekapitalen for at fremskynde Tidspunktet for alle Aktiernes Indfrielse, men naar henses til, hvor billigt Lejlighederne stadig har været udlejet, har der allerede herigennem været udøvet et betydeligt Velgørenhedsværk paa Christianshavn. Hvor bil-

ligt Lejlighederne stadig udlejes, fremgaar af, at den aarlige Lejeindtægt, der ifølge de første foreliggende Regnskaber var ca. 25 000 Kr., ifølge det sidst aflagte Regnskab trods den store Stigning i alle Udgifter i de forløbne Aar kun er steget til ca. 33 000 Kr.

Efter at Boligerne er overgaaet til Christianshavns Afdeling som dennes Særeje, er der derimod hvert Aar af Overskuddet anvendt betydelige Beløb til direkte Velgørenhed. Ved Afdelingens Overtagelse af Arbejderboligerne udviste Status et Formueoverskud af ca. 342 000 Kr. I de siden da forløbne Aar er omtrent hele den Boligerne paahvilende Gæld afdraget, og Formueoverskuddet udgør nu ca. 400 000 Kr. Aarsoverskuddet har gennemsnitlig udgjort omkring 15 000 Kr., et enkelt Aar endog 17 500 Kr., eller omtrent tre Gange saa stort et Beløb, som nogen anden af Foreningens Afdelinger kan disponere over. Afdelingen har da ogsaa set sig i Stand til — i Overensstemmelse med Fundatsens § 4 — samtidig at foretage Henlæggelser til en Reservefond for Boligerne, der for Tiden udgør ca. 10 000 Kr. Endvidere har Afdelingen i Anledning af Christianshavns Understøttelsesforenings 50 Aars Jubilæum den 13. Februar 1916 under Navn af »*Pastor J. C. Holcks Mindelegat*« oprettet et Legat paa 10 000 Kr., hvis Kapital er tilvejebragt ved Overskud fra »Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger«, og hvis Renter anvendes i Overensstemmelse med § 4 i Arbejderboligernes Fundats. I Anledning af nævnte Jubilæum udgav Foreningen et af Formanden, Grosserer *Wilh. Meyer*, forfattet Festskrift, hvorhos Formanden udnævntes til Ridder af Dannebrog.

Endelig fortjener det at fremhæves, at Afdelingens Bestyrelse ligeledes af Arbejderboligernes Overskud yder Hovedforeningen et aarligt Tilskud og har ydet et ekstraordinært Beløb af 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer som Bidrag til den Jubilæumsfond, Kjøbenhavns Understøttelsesforening søger dannet i Anledning af sit 50-Aars Jubilæum.

XII.

FORENINGENS LEGATFOND

Medens Foreningens Indtægter af aarlige Bidrag, saaledes som det navnlig er fremhævet i Afsnit VI, i Aarenes Løb har udvist en meget stærk Tilbagegang, har Foreningen paa den anden Side kunnet glæde sig ved en stadig Forøgelse af sin Legatkapital. Dette er saa meget glædeligere, fordi det viser, at Nedgangen i de private Bidrag ikke skyldes manglende Tillid hos Borgerne til Foreningen. Disse har tværtimod i fuldt Maal og i stigende Omfang vist Foreningen Tillid som Forvalter af store Legatkapitaler i velgørende Øjemed.

Oprindelsen til Foreningens Legatfond gaar som saa meget andet indenfor Understøttelsesforeningen tilbage til Tiden før Foreningens Stiftelse, idet der allerede var skænket nogle af de enkelte Sogne-Understøttelsesforeninger Legatkapitaler. Saaledes skænkede Grosrerer *Wulff Philip Heyman* allerede i 1863 et Legat paa 200 Rdlr. til Fordel for den daværende Bospisningsforening for Frederiksberg, Vesterbro og Omegn, der som nævnt pag. 30 i Efteraaret 1868 omdannedes til *Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening*, og samme Understøttelsesforening modtog endvidere et Legat paa 2200 Kr., *Sass's Legat*, der dog først skulde træde i Kraft 1877. I Juni Termin 1871 modtog Bestyrelsen for *Helliggeistes Sogns Understøttelsesforening* et Legat paa 2000 Rdlr., der var skænket Foreningen ifølge et af afdøde Værtshusholder *Jens Olsen* oprettet Testamente. Ved Understøttelsesforeningernes Sammenslutning fra 1. November 1874 at regne forbeholdtes disse Aktiver de til fornævnte Sogne-Understøttelsesforeninger nærmest svarende Afdelinger af Foreningen som Særeje for disse. Det til Helliggeistes Sogns Understøttelsesforening skænkede Legat forbeholdtes saaledes Amagertorvs Afdeling under Navn af

»*Helligøjstes Sogns Understøttelsesforenings Kapital*«. Naar disse ældre Legater ikke findes opført som de første i nedenstaaende Fortegnelse over Foreningens Legatfond, skyldes det den Omstændighed, at de først blev henlagt under denne, efter at Foreningens Hovedbestyrelse for at opnaa den størst mulige Betyggelse for de Legater, der maatte blive skænket Københavns Understøttelsesforening, i Aaret 1881 havde besluttet at samle disse i en fælles Legatfond og søge denne sikret ved kgl. stadfæstet Fundats. Denne Fundats, i hvis Udarbejdelse den daværende Næstformand, Kriminalretsassessor *N. Madvig*, havde den største Andel, vedtoges i Foreningens Hovedbestyrelse den 1. November 1881 og erholdt kgl. Konfirmation den 16. August 1882.

Fundatsen er saalydende:

1.

Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Legatfond indbefatter de Midler, der skjænkes Københavns Understøttelsesforening paa en saadan Maade, at Kapitalen ikke maa forbruges, samt de Midler, der af Foreningen henlægges til samme Fond. For hver enkelt Kapital bevares under Legatfonden det særskilte Navn, som er knyttet til samme.

2.

Fondens Kapital anbringes, forsaavidt den ikke bestaar af Værdipapirer, der ere skjænkede Foreningen, og som efter Givernes Bestemmelse eller Hovedbestyrelsens Beslutning bør bevares, i Overensstemmelse med Reglerne for Anbringelse af Umyndiges Midler enten i danske Stats-Obligationer eller af Staten garanterede Aktier eller Obligationer. Legatfondens Aktiver forsynes saavidt muligt med Forbudspaategning af Københavns Magistrat.

3.

Fondens Kapitalformue maa ingensinde i nogen Maade angribes eller forbruges, men skal stedse bevares urørt.

4.

De aarlige Renter anvendes i Forening med Foreningens øvrige Indtægter, men opføres særskilt i Aarsregnskabet. Forsaavidt Legater

maatte være skjænkede paa særlige Vilkaar — selvfølgelig indenfor Foreningens Formaal — blive disse nøjagtigt at fyldestgjøre.

5.

Over Bestyrelsen af Legatfonden saavel som over alt, hvad der foregaar med Hensyn til denne, fører Foreningens Hovedbestyrelses Forretningsudvalg en af Københavns Magistrat autoriseret Protokol, i hvilken nærværende Fundats indføres. Om Fondens Tilstand og Indtægter gives Meddelelse i Foreningens Aarsberetning, af hvilken et Exemplar tilstilles Københavns Magistrat.

6.

Saa fremt Københavns Understøttelsesforening nogensinde maatte ophøre at bestaa, skal Legatfonden desuagtet forblive bestaaende med særskilt Navn og Formue. Bestyrelsen overtages for dette Tilfælde af Københavns Magistrat og de fornødne Bestemmelser med Hensyn til Fremtiden fastsættes af denne efter Overenskomst med Foreningens sidste Hovedbestyrelse under Hensyn til de almindelige Grundregler i Foreningens Vedtægter, navnlig § 3 Nr. 3—6, og de til de enkelte Legater knyttede særlige Bestemmelser og søges ligeledes sikrede ved kongelig Stadfæstelse.

7.

I foranstaaende Bestemmelser kan der kun ske Forandring, naar der derpaa efter Indstilling af Understøttelsesforeningen og Anbefaling af Magistraten opnaas kongelig Stadfæstelse.

Foreningen har i de forløbne 50 Aar modtaget følgende Legater:

1. <i>Det Brun-Bügeliske Legat</i> , skænket i 1875 af Kammerherreinde Brun, f. Bügel, til Krogerup, først oprettet i 1878	Kr. Ø. 4 000.
2. <i>Det Hansen-Kløckerske Legat</i> , stiftet af Enke efter Hosekræmmer i København H. A. Hansen, Frederikke Christiane Hansen, f. Kløcker, ved hendes Testamente af 19. September 1872, oprettet i 1875	200.
At overføre : . . .	4 200.

	Kr. Ø.
Overført	4 200.
3. <i>Legatet af 23. December 1876</i> , stiftet med 10 000 Kr. af en anonym Giver i Anledning af hans Sølvbryllup. Efter Giverens Død forøget paa Giverens 80 Aars Fødselsdag den 30. November 1900 med 10 000 Kr. og derefter benævnt <i>Gehejmekonferensraad C. C. W. Liebes Legat af 23. December 1876</i>	20 000.
4. <i>Partikulier Hans Nicolaysens Legat</i> , stiftet i Januar 1878 med 1200 Kr. I Anledning af Giverens 89 Aars Fødselsdag den 26. Maj s. A. forøget med 500 Kr. og i December s. A. yderligere med 100 Kr.	1 800.
5. <i>C. H.'s Legat</i> , stiftet den 17. Juni 1880 af Brygger I. C. Tvede	1 000.
6. <i>Enkefru Olivia Andrea Christine Rabens Legat</i> , oprettet i November 1880 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	300.
7. <i>David og Jenny Adlers Legat</i> , stiftet med 5000 Kr. ved Gavebrev af 15. Februar 1881 fra Enkefru Jenny Adler, f. Raphael (Enke efter Grosserer D. B. Adler). Ifølge Skrivelse af 27. September 1905 er der yderligere af afdøde Enkefru Jenny Adler ved testamenterisk Bestemmelse tillagt Foreningen et Gavebeløb af 4000 Kr. Den Afdødes Børn, Fru Emma Trier, f. Adler, Grosserer B. D. Adler, Fru Professorinde Bohr, f. Adler, og Frøken Hanna Adler har yderligere skænket Foreningen et Gavebeløb af 1000 Kr., hvorfor indkøbtes 1200 Kr. Obligationer . .	10 200.
8. <i>Legat til Minde om den i Aaret 1880 afdøde Frøken Josepha Holm</i> , stiftet den 1. April 1882 med 25 000 Kr. af Arvingerne i Boet efter Etatsraadinde Sophie Magdalene Holm, f. Cornelius, Grossererne Chr. Holm og Hans Albeck, til Opfyldelse af et af hende udtalt Ønske om Oprettelsen af et Legat til Minde	
At overføre	37 500.

	Kr. Ø.
Overført	37 500.
om hendes afdøde Datter, Frøken Josepha Holm. Senere ved Ombytning forøget med 900 Kr.	25 900.
9. <i>Fru Charlotte Albeck, født Lützen's Legat</i> , stiftet den 3. Juni 1882	100.
10. <i>Grosserer A. C. Perchs Legat</i> , oprettet den 1. April 1882 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 19. Juli 1875	2 000.
11. <i>Farver Mathias Leegaards Legat</i> , stiftet ved Af- dødes Testamente af 13. Oktober 1880 til Fordel for »Kjøbenhavns Understøttelsesselskab«. Da et Selskab af dette Navn ikke eksisterede, meddelte den kongelige Landsover- samt Hof- og Stadsrets Skiftekommission, der behandlede Leegaards Døds- bo, Underretning om Dispositionen til de tre her i Staden bestaaende Selskaber, til hvilke der efter Navneligheden kunde tænkes at være sigtet, nemlig Kjøbenhavns Understøttelsesforening, Det forenede Understøttelsesselskab og Det lille Understøttelses- selskab. Medens af disse det sidstnævnte Selskab erklærede, at det frafaldt Krav paa Arven, sluttede de to førstnævnte den Overenskomst, at Kjøben- havns Understøttelsesforening alene skulde lade møde i Boet og gøre Fordring paa Arven til sig, og at det, naar Beløbet var tillagt denne Forening, derefter skulde afgøres ved Voldgift, hvilken af In- stitutionerne Beløbet skulde tilfalde. Dersom Vold- giftsmændene skulde erklære sig ude af Stand til at afgøre Spørgsmaalet, skulde Beløbet deles ligelig mellem begge Institutioner. Efter at som Følge her- af Understøttelsesforeningen ved sin Næstformand, Overretsprokurator <i>Steinthal</i> , havde nedlagt Paa- stand i Boet om at erholde sig Arven tilkendt, ned-	
At overføre	65 500.

	Kr. Ø.
Overført	65 500.
lagde den Afdødes eneste Intestatarving Protest derimod, fordi Foreningen ikke var nævnt i Testamentet, og paastod sig Beløbet tilkendt som ledigværende Arv, fordi der ikke fandtes noget Selskab med det i Testamentet angivne Navn. Men ved Skiftekommissionens Kendelse af 27. Marts 1883 eragtedes, at Arvingens saaledes nedlagte Protest og Paastand ikke kunde tages til Følge, og ved den den 21. December 1883 afsagte Repartition i Boet blev det omtvistede Beløb tillagt Københavns Understøttelsesforening. I Henhold til den trufne Aftale anmodede derpaa denne i Forening med Det forenede Understøttelsesselskab Skiftekommissionens Medlemmer, Overretsassessorerne <i>Sporon, Koch og Linde</i> , om som Voldgiftsmænd at afgøre, hvilket af Selskaberne Beløbet skulde anses tillagt, og efter at begge Selskaber havde fremsat deres skriftlige Bemærkninger for Voldgiftsmændene, blev Beløbet ved disses Kendelse af 2. Maj 1884 endelig tillagt Københavns Understøttelsesforening	4 500.
12. <i>Agathe Hansens Legat</i> , stiftet den 2. September 1884 af Bogholder Johannes R. Hansen	500.
13. <i>Grosserer Ferdinand Fogs Legat</i> , oprettet i Oktober 1884 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 23. Februar 1883	2 000.
14. <i>Bankdirektør Eduard Heckschers Legat</i> , oprettet den 10. April 1886	1 000.
15. <i>Partikulier Ascher Amsel Lorias Legat</i> , stiftet den 24. Juli 1886	1 000.
16. <i>Frøken Christence Henriette Koefoeds Legat</i> , stiftet ved Afdødes Testamente af 18. Januar 1887	44 101. 90
At overføre	118 601. 90

	Kr. Ø.
Overført	118 601.90
17. <i>Almindelig Legatfond</i> , omfattende dels mindre Legater, dels Beløb indvundne ved Udtrækning af Obligationer. Oprettet den 28. Februar 1888 i Anledning af et Foreningen af afdøde Partikulier <i>Johan Ludvig Müllen</i> skænket Legat paa 200 Kr. Hidtil forøget til ialt	43 900.
18. <i>Grosserer E. B. Salomon og Hustru Mariane, f. Meyers Legat</i> , oprettet ved Testamente af 23. Maj 1888	1 000.
19. <i>Fabrikant N. C. Olsens Legat</i> , stiftet ved Gavebrev af 15. Oktober 1888	2 000.
20. <i>Partikulier, fhv. Købmand i Helsingør Lion Abrahamsens Legat</i> , oprettet den 2. November 1888 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	10 300.
21. <i>Fhv. Administrator paa Java Aug. Schades Legat</i> , oprettet i September 1890 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 8. April 1881	2 000.
22. <i>Frøken Gerhardine Frederikke Jørgensens Legat</i> , stiftet ved nævnte Afdødes Testamente af 3. Januar 1890	1 000.
23. <i>Grosserer Vincent Magnus Bloch og Hustru Louise Augusta, f. Petersens Legat</i> , oprettet i August 1882 i Henhold til Testamente af 18. August 1885	1 000.
24. <i>Naalemagermester Peter Christian Hjorths Legat</i> , oprettet den 6. April 1892 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	100 000.
25. <i>Grosserer Martin L. Trier og tidligere afdøde Hustru Sophie Triers Legat</i> , oprettet den 17. November 1892 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	2 000.
26. <i>Grosserer B. Goldschmidt og Hustru Ane Helene Goldschmidt, f. Petersens Legat</i> , oprettet den 5. De-	
At overføre	281 801.90

	Kr. Ø.
Overført	281 801. 90
cember 1892 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 24. Juli 1891	5 000.
27. <i>Grosserer Wulff Philip Heymans Legat,</i> ¹⁾ stiftet ved Gavebrev af 6. Marts 1863 til Fordel for Bospisningsforeningen for Frederiksberg, Vesterbro og Omegn	400.
28. <i>Mathias Vilhelm Sass', Carl Adolph Rothe Sass' & Caroline Johanne Sass' Legat,</i> ¹⁾ stiftet til Fordel for Vesterbros og Frederiksberg Afdeling	2 200.
29. <i>Frøken Marie Holms Legat,</i> ²⁾ stiftet 1892 til Fordel for Christianshavns Understøttelsesforening, oprettet med 6000 Kr., senere forøget til	10 100.
30. <i>Vexelerer B. L. Frænckels Legat,</i> stiftet den 14. November 1893 af Vexelerer B. L. Frænckels Arvinger	10 000.
31. <i>Professor C. V. Balsgaards Legat,</i> oprettet den 18. August 1893 i Henhold til Testamente af nævnte Afdøde, Maleren, Professor Carl Vilhelm Balsgaard, der i en Aarrække havde været Medarbejder i Foreningen	1 000.
32. <i>Frøken Caroline Vilhelmine Sophie Sabroes Legat,</i> oprettet i September 1894 med 8400 Kr. i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 16. Februar 1884, Senere forøget med 400 Kr.	8 800.
33. <i>Frøken Sophie Frænckels Legat,</i> oprettet den 25. April 1894	2 500.
34. <i>H. F.'s Legat,</i> stiftet den 2. Februar 1895 af en anonym Giver	2 500.
35. <i>Enkefru Frederikke Thorstensons Mindelegat,</i> stiftet ved Gavebrev af 31. December 1894 fra Provst i Skanderborg Søren Henrik Theodor Sørensen og Hustru Anna Sørensen, f. Thorstenson	6 000.
At overføre	330 301. 90

1) Særeje for Afdelingerne paa Frederiksberg.

2) Særeje for Christianshavns Afdeling.

	Kr. Ø.
Overført	330 301. 90
36. <i>Fhv. Konditor Johan Ludvig Grandjean og Hustrus Legat</i> , oprettet den 17. April 1895 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	5 000.
37. <i>Fhv. Hestehandler Niels Simonsen Schiøtz's Legat</i> , oprettet i December 1895 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 14. Marts 1885	2 000.
38. <i>Grosserer Gustav Lauritz Mørcks Legat</i> , stiftet med 9800 Kr. i Henhold til testamentarisk Bestemmelse af 16. Maj 1894 af Enkefru Frederikke Mørck, f. Starup. Senere forøget med 800 Kr.	10 600.
39. <i>Etatsraad Johan Andreas Hasselberg og Hustru Jacobine Ellene Hasselberg, f. Nørschau's Legat</i> , oprettet i Juni 1897 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 30. December 1891	47 400.
40. <i>Prokurist Nathan Joseph Frænckels Legat</i> , stiftet ved nævnte Afdødes Testamente af 14. Marts 1895	2 000.
41. <i>Vexelmægler H. C. Aggersborgs Legat</i> , stiftet ved nævnte Afdødes Testamente af 9. Juni 1894	5 400.
42. <i>Manufakturhandler Moritz Meyer og Hustru Betzy Frederikke Meyer, f. Salomonsens Brændselslegat</i> , oprettet den 22. April 1899 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	1 000.
43. <i>Kommunelærer, cand. theol. Robert Abraham Perchs Legat</i> , stiftet ved nævnte Afdødes Testamente af 21. Juni 1883	600.
44. <i>De kjøbenhavnske Kaffe- og Spisehuses Legat</i> (Dividenden af Aktier i nævnte Selskab, skænkede af Grosserer E. Tvermoes' Dødsbo, Etatsraad Georg Petersen, Murermester Licht, Raadmand Kjær og islandsk Købmand Thostrup)	1 000.
At overføre	405 301. 90

	Kr. Ø.
Overført	405 301. 90
45. <i>Kjøbenhavns Understøttelsesforenings 25-Aars Jubilæumslegat</i> , oprettet den 30. November 1899 i Anledning af Foreningens 25-Aars Jubilæum	16 000.
46. <i>Frøken Rose Dessauers Legat</i> , oprettet i Juni 1900 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	1 000.
47. <i>Esther og Wulff Siesbyes samt Henriette og Isaak Oettingers Mindelegat</i> , oprettet den 19. Juli 1900 med 200 Kr. Den 30. August 1904 forøget med 200 Kr. og den 7. December 1906 yderligere med 600 Kr.	1 000.
48. <i>Helliggeistes Sogns Understøttelsesforenings Kapital</i> . ¹⁾ Oprindelig et Legat paa 2000 Rdlr. stiftet af Værtshusholder Jens Olsen ved Testamente af 26. Februar 1871 til Fordel for Helliggeistes Sogns Understøttelsesforening. Ved Oplæg efterhaanden forøget til ialt 11 000 Kr. I Aaret 1921 forøget med 10 000 Kr. som Gave fra Grosserer John Petersen med Forbehold af Renten for sin og Hustrus Livstid	21 000.
49. <i>Fru Jutta Frederikke Elisabeth Tegner, f. Komtesse Reventlows Legat</i> , oprettet den 24. September 1900 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	2 200.
50. <i>Fhv. Proprietær E. Lakjers Legat</i> , ²⁾ oprettet den 18. December 1900 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	20 000.
51. <i>Partikulier Jacob Moses Wedell og Hustrus Legat</i> , stiftet ved de nævnte Afdødes Testamente af April 1901	1 000.
52. <i>Manufakturhandler C. M. B. Ratzeburgs Legat</i> , oprettet 1902 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	15 000.
53. <i>Cand. phil. Joh. Jak. Mathiesen og Hustru Birgitte Sofie, f. Kæstels Mindelegat</i> , stiftet ved Gavebrev	
At overføre	482 501. 90

¹⁾ Særeje for Amagertorvs Afdeling.

²⁾ Særeje for Afdelingerne paa Frederiksberg.

	Kr. Ø.
Overført	482 501. 90
af 20. April 1902 fra Kommunalærer Johannes Jakob Mathiesen med Forbehold af Renten for sin og Hustrus Levetid	25 000.
54. <i>Grosserer Harald Frederik Joachim Kühl og Hustru Laura Elisabeth Wilhelmine, f. Aagaards Legat</i> , oprettet i December 1902 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	4 200.
55. <i>Cand. phil. S. F. A. A. Bechs Legat</i> , tillagt Foreningen ved Skrivelse af 4. Maj 1904 fra Executorerne i Afdødes Bo, Departementschef A. C. Schlichtkrull og Overretssagfører N. G. Mygind	6 300.
56. <i>Cand. phil. Thorvald Møllers Legat</i> , oprettet i April 1905 i Henhold til Enkefru Cornelia Møller, f. Bjørns Testamente	45 000.
57. <i>Cand. theol. Bøie Benedictsens Legat</i> , oprettet i Januar 1905 i Henhold til Testamente af Afdøde, der havde indsat Foreningen som Universalarving	101 400.
58. <i>Overretssagfører Frederik Wulffs Legat</i> , oprettet i November 1905 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	1 000.
59. <i>Legat skænket af en Anonym</i> . Den 22. Juni 1906 er Beløbet af Godsforvalter Jacob Holm, Løvenborg, indsat til Forvaltning i Bikuben, hvorfra Renten udbetales en Rentenyderske for Livstid	30 000.
60. <i>Grosserer P. C. F. Bangs Legat</i> , oprettet i December 1906	2 300.
61. <i>Hans Majestæt Kong Christian IX's Mindelegat.</i> ¹⁾ Modtaget i December 1906 af Executores testamenti i Kong Christian IX's Dødsbo, Gehejmeetatsraad Hugo Hørring og Kabinetssekretær Fr. Rosenstand	2 300.
At overføre	700 001. 90

¹⁾ Halvdelen Særeje for Christianshavns Afdeling.

	Kr. Ø.
Overført	700 001. 90
62. <i>Detallist Niels Peter Jensens Legat</i> , oprettet i December 1906	10 000.
63. <i>Cand. phil. Carl Vilhelm Trenckners Legat</i> , oprettet i Juni 1908 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 25. Juli 1884	21 500.
64. <i>Legat i Anledning af den 12. August</i> , oprettet i August 1908	2 000.
65. <i>Konsul P. A. Halkier og Hustrus Legat</i> , oprettet i September 1909	10 300.
66. <i>Rentier William Schumachers Legat</i> , oprettet i Oktober 1909	20 300.
67. <i>Enkefru Marie Gudmanns Legat</i> , oprettet i Marts 1909 efter Aftale med Bestyrelsen for »Enkefru Marie Gudmanns velgørende Forening af 31. Juli 1875«, der den 2. Juni 1908 havde vedtaget at ophæve nævnte Forening og overdrage hele Foreningens Formue, 32 900 Kr., til Københavns Understøttelsesforening, mod at Formuen blev oprettet til et Legat, der skulde bære Enkefru Gudmanns Navn, og mod at Understøttelsesforeningen fortsatte den af den ophævede Forening udøvede Laanevirksomhed. I December 1921 forøget med 1000 Kr. i Henhold til testamentarisk Bestemmelse af Instrumentmager Iver C. Weilbach	33 900.
68. <i>Grosserer Johan Serdin Hansens Legat</i> , oprettet i Maj 1910 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente, hvori Beløbet var tillagt »Kjøbenhavns Understøttelseselskab«	2 000.
69. <i>Frøknerne Laura og Julie og Agnes Mathilde Zahlmanns Legat</i> , oprettet i Juni 1910 i Henhold til de nævnte Søstres Testamente af 1894	1 000.
At overføre	801 001. 90

	Kr. Ø.
Overført	801 001. 90
70. <i>Grosserer Victor Høffdings Legat</i> , oprettet i Februar 1911 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	2 100.
71. <i>Kontorchef Christian Fibiger Knudsens Legat</i> , stiftet af Kontorchef i Privatbanken, Christian Fibiger Knudsen ved Testamente af 6. Februar 1908	1 000.
72. <i>Fru Henriette Dithmers Legat</i> , oprettet i Juli 1910 i Henhold til afdøde Grosserer Frederik (Fritz) Albrecht August Dithmers og efterlevende Hustru Henriette Cecilie Dithmer, f. Larsens Testamente af 27. November 1905	10 000.
73. <i>Konsul, Grosserer Marcus M. Nathan og Hustru Elise Nathan, f. Sichels Legat</i> , oprettet i December 1911 i Henhold til de nævnte Afdødes testamentariske Dispositioner af 1900	2 000.
74. <i>Generalkonsul Gottfred M. Ruben og Hustru Betty Rubens Legat</i> , oprettet i Marts 1912 ifølge Fundats af 14. Marts 1911	2 000.
75. <i>Frøken Caroline Thaysens Legat</i> , oprettet i Juni 1912 af Frøken Caroline Thaysen med Forbehold af Renten for Livstid	1 000.
76. <i>Isenkræmmer P. H. Fritzsches Legat</i> ¹⁾ oprettet i Januar 1913	6 200.
77. <i>Garvermester Jens Chr. Jensen og Hustru Ane Cathrine Sophie Jensen, f. Stoltzes Legat for uformuende, ugifte Kvinder og værdige trængende Enker efter Haandværksmestre</i> , oprettet i Januar 1913	23 000.
78. <i>Enkefru Emma Christine Marie Plötz' Legat</i> , oprettet i Maj 1913	1 000.
79. <i>Firmaet Bucka & Nissens 50-Aars Jubilæumslegat</i> . Den 9. Januar 1915 skænkede nævnte Firma i Anledning af sit 50 Aars Jubilæum Foreningen et Be-	
At overføre	849 301. 90

¹⁾ Særeje for Amagertorvs Afdeling.

	Kr. Ø.
Overført	849 301.90
løb af 5000 Kr., der med Firmaets Samtykke blev henlagt under Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat under anførte Navn	5 400.
80. <i>Grosserer Peter Emil Gades Legat</i> , oprettet i Februar 1915 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	10 000.
81. <i>Pastor J. C. Holcks Mindelegat</i> , ¹⁾ stiftet den 13. Februar 1916 af Bestyrelsen for Christianshavns Understøttelsesforening (Kjøbenhavns Understøttelsesforenings Christianshavns Afdeling) i Anledning af nævnte Forenings 50 Aars Jubilæum. Kapitalen tilvejebragt ved Overskud fra »Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger«	10 000.
82. <i>Guldsmedemester Louis Robert Lichts Legat</i> , oprettet i Februar 1916 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	9 900.
83. <i>Frøken Emma v. Prangens Legat</i> , oprettet i Februar 1916 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	900.
84. <i>Enkefru Laura Primon, f. Eegholms Legat</i> , oprettet i Januar 1913 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	5 000.
85. <i>Enkeru Laura Emilie Benthien, f. Ulrichsens Legat</i> , oprettet i Juni 1915 med en à conto Udbetaling paa 4000 Kr. af den Foreningen efter nævnte Afdøde tilfaldne Arv, senere forøget med 3800 Kr.	7 800.
86. <i>Grosserer August Buscks Legat</i> , oprettet i November 1917 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente, hvori Foreningen var indsat som Universalarving . .	6 300.
87. <i>Fabrikant Victor Schouws Legat</i> , oprettet i Aaret 1917 i Henhold til Fabrikant Victor Schouw og Hustru Caroline Schouw, f. Fugelsangs Testamente af 9. Juni 1913	11 200.
At overføre	915 801.90

¹⁾ Særeje for Christianshavns Afdeling.

	Kr. Ø.
Overført	915 801. 90
88. <i>Det Classenske Fideikommis' 125-Aars Jubilæumslegat.</i> I Anledning af Fideikommissets 125 Aars Bestaaen modtog Foreningen et Beløb af 15 000 Kr., der med Fideikommissets Samtykke blev henlagt under Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat under anførte Navn	15 000.
89. <i>Grosserer C. Moresco og Hustrus Sølvbryllupslegat.</i> I Anledning af Grosserer C. Moresco og Hustrus Sølvbryllup den 19. April 1917 modtog Foreningen et Beløb af 10 000 Kr., der med Grosserer Morescos Samtykke blev henlagt under Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat under anførte Navn	10 000.
90. <i>Fhv. Bogholder Hans Christian Hansens Legat,</i> oprettet i November 1917, i Henhold til nævnte Afdødes Testamente, hvori Foreningen var indsat som Universalarving	4 700.
91. <i>Frøken Henriette Barfred Petersens Legat,</i> oprettet i Januar 1918 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	2 000.
92. <i>Bogholder Julius Godtfred Hansens Legat,</i> oprettet i Januar 1918 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	4 700.
93. <i>Legat af 8. Marts 1918,</i> oprettet den 8. Marts 1918 af et ved Bankdirektør H. H. Thomsen, Odense, modtaget Beløb som en til ham indgaaet Bøde	10 000.
94. <i>Kammerherre, Hofjægermester August Theodor Schüttes Legat.</i> Ifølge Fundats af 29. Marts 1878, stadfæstet den 8. April s. A., for det af Kammerherre, Hofjægermester August Theodor Schütte til Bygholm oprettede Legat til Understøttelse og Fremme af almennyttige og veldædige Formaal i	
At overføre	962 201. 90

	Kr. Ø.
Overført	962 201. 90
Danmark blev der den 8. April 1918 udbetalt For- eningen en Legatlod paa 5 000 Kr.	5 000.
95. <i>Grosserer Holger Petersens Legat</i> , oprettet i April 1918 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	10 000.
96. <i>Legat af 12. Maj 1918</i> , oprettet af et i Anledning af den 12. Maj 1918 ved Den Danske Landmandsbank modtaget Beløb	1 000.
97. <i>Etatsraad, Vexelerer Isac Salomon Salomonsen og Hustru Zerline Amalie Salomonsen, f. Levins Minde- legat</i> , oprettet i Juni 1918 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	10 000.
98. <i>Grosserer Edvard Eegholm og Hustru Camilla Ma- thilde Eegholm, f. Thornams Legat</i> , oprettet i Juli 1918 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente. .	5 760.
99. <i>Grosserer Theodor Lund's Mindelegat</i> , oprettet i Ja- nuar 1919 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente med 2500 Kr. Kreditforenings Obligationer samt et af Firmaet Theodor Lund & Petersen den 8. Sep- tember 1914 udstedt Gælds brev, stort 10 000 Kr., med en Paategning af 3. Maj 1917, ifølge hvilken Gældsforpligtelsen maatte overtages af A/S Theo- dor Lund & Petersen. I Henhold til en Bestemmelse i Gælds brevet skulde Kapitalen stedse i Tilfælde af Firmaets eller Aktieselskabets Likvidation eller Konkurs staa tilbage for samtlige andre Kreditorers Tilgodehavende og først dækkes efter disse. Som Følge af Selskabets Forhold til Det transatlantiske Kompagni led Selskabet efter Verdenskrigens Op- hør meget betydelige Tab paa russiske og sibiriske Fordringer og blev insolvent, saaledes at nævnte Gælds brev blev værdiløst. Ved Imødekommen under Selskabets Rekonstruktion i Januar 1924 blev	
At overføre	993 961. 90

	Kr. Ø.
Overført	993 961. 90
der dog udbetalt Foreningen 20 pCt. af Gældsbre- vets Paalydende eller 2000 Kr., for hvilket Beløb indkøbtes 2500 Kr. Kreditforenings Obligationer ..	5 000.
100. <i>Professor, Dr. phil. Peter Christian Vilhelm Han- sens Legat</i> , oprettet i Februar 1919 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 7. Februar 1906, hvori Københavns Understøttelsesforening og Kjø- benhavns Kirkefond var indsat som Universalarvin- ger med Halvdelen til hver	14 300.
101. <i>Fhv. Kommunalærerinde Axeline Sørensens Legat</i> , oprettet i Marts 1919 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 1912	1 000.
102. <i>Skiltefabrikant Niels Emil Evin Hansens Legat</i> , op- rettet i April 1919 i Henhold til nævnte Afdødes Te- stamente af 5. April 1916	20 000.
103. <i>Ferdinand Bernhard Olsens Legat til Fordel for trængende Opvartere og trængende Syersker</i> , op- rettet i Maj 1917 i Henhold til nævnte Afdødes Te- stamente af 14. August 1901	32 111. 33
104. <i>Herman og Emma Triers Legat</i> , oprettet i Juni 1919 i Henhold til Fru Emma Trier, f. Adlers testamen- tariske Bestemmelse	3 000.
105. <i>Lauritz og Pauline Cohens Legat</i> , oprettet i Sep- tember 1919 i Henhold til Grosserer Lauritz Adolph Cohen og Hustru Pauline Sophie Cohen, f. Lamms Testamente af 25. Marts 1913	1 000.
106. <i>Islandsk Købmand V. T. Thostrup og Hustrus Le- gat</i> , oprettet i November 1920 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	5 000.
107. <i>Ingeniør P. B. C. Kinchs Legat</i> , oprettet i Januar 1921 af Resten af et den 28. December 1907 fra Enkefru N. Kinch som Gave fra hendes afdøde	

At overføre 1 075 373. 23

	Kr. Ø.
Overført	1 075 373. 23
Mand, Ingeniør Peter Bugislaus Carstens Kinch modtaget Beløb af 3000 Kr. til fri Raadighed for Foreningens Forretningsudvalg	1 500.
108. <i>Tandlæge Julius Didrichsen og Hustrus Legat</i> , oprettet i Januar 1921 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente af 14. November 1905	5 000.
109. <i>Højesteretssagfører Carl Winthers Legat</i> , oprettet i April 1921 i Henhold til nævnte Afdødes testamentariske Bestemmelser	10 000.
110. <i>Frøken Philippa Jacobine Schiemanns Legat</i> , oprettet i April 1921 af Executores testamenti i nævnte Afdødes Bo, Vekselerer A. F. Lamm og Overretssagfører A. H. Siesby, der af den Afdøde var bemyndiget til at disponere over en Del af hendes efterladte Formue	21 000.
111. <i>Kammerherre, Kommandør E. Suensons Legat</i> , oprettet i Januar 1922 af en af nævnte Afdøde efterladt testamentarisk Gave paa 10 000 Kr.	11 400.
112. <i>Vexelmægler Salomon Meyer og Hustru Rosette Meyers Legat</i> , oprettet i Februar 1922 i Henhold til afdøde Grosserer Siegfried Meyers Testamente	10 000.
113. <i>Grosserer Siegfried Meyers Legat</i> , oprettet i Februar 1922 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	2 000.
114. <i>Frøken Hanne Hertz' Legat</i> , oprettet i Maj 1922 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	5 000.
115. <i>Enkefru Olga Augusta Helmarth, f. Hansens Legat</i> , oprettet i Juni 1922 af et Foreningen ved nævnte Afdødes testamentariske Bestemmelser tillagt Beløb.	1 000.
116. <i>A/S Galle & Jessens 50-Aars Jubilæumslegat</i> . Den 28. Oktober 1922 skænkede Selskabet i Anledning af sit 50-Aars Jubilæum Foreningen et Beløb af 3000 Kr., der med Selskabets Samtykke blev henlagt un-	

At overføre 1 142 273. 23

	Kr. Ø.
Overført	1 142 273. 23
der Foreningens Legatfond som et selvstændigt Legat under anførte Navn	3 000.
117. <i>Bankier Georg Isak Levig og Hustru Rose (Rosa) f. Glückstads Legat</i> , oprettet i Februar 1923 i Henhold til de nævnte Afdødes Testamente	5 000.
118. <i>Birthe og Jens Christensens Mindelegat</i> , ¹⁾ oprettet i April 1923 i Henhold til afdøde fhv. Sognefoged og Gaardejer af Valby Jens Christensens Testamente . .	15 000.
119. <i>Vestre Afdelings tidligere Laanefonds Kapital</i> . ²⁾ Ved Foreningens Stiftelse bestod der i Vesterbros og Frederiksberg Afdeling en særlig Laanefond paa 2000 Kr., oprettet under en egen Bestyrelse den 1. November 1870 af Frederiksberg Sogns Understøttelsesforening. Da nævnte Afdeling, som i Aaret 1879 fik Navnet Vestre Afdeling, fra 1. November 1888 deltes i Vestre og Frederiksberg Afdelinger, blev Fondens Formue, ca. 4800 Kr., delt mellem de to Afdelinger.	
Efter at Foreningen havde opnaaet Adgang til at yde Laan igennem Landmandsbanken mod Foreningens Kaution, mistede disse særlige Laanefonds efterhaanden deres Betydning, men blev dog bibeholdt indtil Oktober 1923, da Bestyrelserne saavel i Vestre Afdeling som i de 3 Afdelinger paa Frederiksberg, hvori Frederiksberg Afdeling i Aaret 1915 var bleven delt, besluttede, at de nævnte særlige Laanefonds skulde ophøre at virke som saadanne, og den i Behold værende Kapital henlægges under Foreningens Legatfond som Særeje for de paagældende Afdelinger	1 000.
At overføre	1 166 273. 23

1) Særeje for Valby Afdeling.
 2) Særeje for Vestre Afdeling.

	Kr. Ø.
	Overført 1 166 273. 23
120. <i>Frederiksberg Afdelings tidligere Laanefonds Kapital.</i> ¹⁾ Oprettet paa samme Maade som foran nævnte	3 000.
121. <i>Grosserer Johan Heinrich Madsen og Hustru Augusta Madsens Legat</i> , oprettet i Oktober 1923 i Henhold til nævnte afdøde Grosserer Johan Heinrich Madsens Testamente, ifølge hvilket Københavns Understøttelsesforening skulde have $\frac{1}{5}$ af hans efterladte Formue, dog saaledes at Størstedelen af Renten foreløbig er forbeholdt en Række Slægtninge og andre Paarørende af Afdøde	202 754. 83
122. <i>Artillerikaptajn Victor Witzkes Legat</i> , oprettet i November 1923 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 17. Februar 1905, hvori Afdødes Formue efter Fradrag af nogle Legater og Ophør af en Rentenydelse var tillagt Københavns Understøttelsesforening og »Den af Hærens faste Embedsmænd oprettede Understøttelsesforening« som hans Universalarvinger med Halvdelen til hver	15 000.
123. <i>Børstefabrikant Carl Ludvig Frederiksen og efterlevende Hustru Ida Marie Alvilda, f. Møllers Legat</i> , oprettet i April 1924 i Henhold til nævnte Afdødes Testamente	79 000.
124. <i>Vexelmægler Wm. Heckscher og Hustrus Legat af 21. Juli 1924</i> , oprettet af Vexelmægler Wm. Heckscher i Anledning af hans 70 Aars Fødselsdag den 21. Juli 1924	8 000.
125. <i>Direktør Arthur Oscar Nielsens Legat</i> , oprettet i August 1924 af et Foreningen ved testamentarisk Bestemmelse af afdøde Direktør Arthur Oscar Nielsen, New York, tillagt Beløb	600.
	Ialt 1 474 628. 06

¹⁾ Særeje for Afdelingerne paa Frederiksberg.

Foruden at være Ejer af fornævnte Legatkapitaler, der alle er anbragt paa den i Fundatsen foreskrevne Maade og i det foranstaaende er opført med deres Paalydende, oppebærer Foreningen enten i Medfør af vedkommende Legatstifters testamentariske Bestemmelse eller i Henhold til Beslutning af paagældende Legatbestyrelse Rente af nedenstaaende Legater, der hidtil ligesom de af Foreningen ejede har været henregnet til Legatfonden, og som derfor anføres her:

1. <i>Cand. phil. Sophus Conradin Raphael Wulffs Legater.</i> I Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 19. April 1887 har Foreningen siden Legatstiftelsens Oprettelse i 1888 erholdt 5 pCt. af de aarlige Renter af Legatformuen, der er under selvstændig Bestyrelse. Foreningen modtager for Tiden aarlig ca.	Kr. Ø. 2 300.
2. <i>Grosserer Adolph Trier og Hustru Sophie Trier, f. Bings Legat.</i> Ifølge den under 17. November 1890 oprettede Fundats for dette Legat, der bestyres af Københavns Magistrat, oppebærer Foreningen Legatets Renteindtægt efter Fradrag af en Række andre Legatydelser. Beløbet udgør aarlig	50.
3. <i>Grosserer Henrik Anker Nordenberg Cappelens Legat.</i> I Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 11. November 1890 er der — efter Bortfald af nogle særlige Rentenydelse — tillagt Foreningen $\frac{1}{6}$ af Renteindtægten af Testators Formue, der bestyres af Københavns Magistrat. Efter at nu samtlige i Testamentet indsatte Rentenydere er afgaaet ved Døden, udgør Beløbet aarlig 1866 Kr., hvortil kommer et Beløb af 75 Kr., der er tillagt »Enkefru Marie Gudmanns velgørende Forening af 31. Juli 1875«, hvis Formue som omtalt pag. 281 blev overtaget af Københavns Understøttelsesforening i 1908 og oprettet til et selvstændigt Legat, der skulde bære Enkefru Marie Gudmanns Navn	1 941.
At overføre	4 291.

	Kr. Ø.
Overført	4 291.
4. <i>Overkammerherre Waldemar Tully von Oxholm og Hustrus Fond.</i> I Fundatsen for den i Henhold til de nævnte Afdødes testamentariske Dispositioner oprettede Fond, der er under selvstændig Bestyrelse, er det bestemt, at der af Fondens Renter aarlig skal tillægges Foreningen	500.
5. <i>Frøken Elisa Henrichsens og Enkefru Caroline Meyers Mindelegat.</i> I Henhold til Beslutning af Legatets selvstændige Bestyrelse oppebærer Foreningen aarlig et Beløb af Legatets Renter. Beløbet har det sidste Aar udgjort	853.
6. <i>Købmand Rasmus Michelsen Lund og Hustru Dortha, f. Holsts Legat.</i> I Henhold til nævnte Afdødes Testamente af 13. Marts 1899 oppebærer Foreningen siden 1911 fra det af ham oprettede Legat, der bestyres af Københavns Magistrat, aarlig	200.
7. <i>Uhrmagermester Knud Johansens Legat.</i> Ifølge den under 7. Maj 1902 stadfæstede Fundats for dette Legat, der bestyres af Københavns Borgerrepræsentanter, oppebærer Foreningen siden 1916 aarlig	400.
8. <i>Enkefru Mette Cathrine Raarups Mindelegat.</i> Ifølge Fundatsen for dette af afdøde Rentier Johannes Raarup Hansen oprettede Legat under anførte Navn, der er under selvstændig Bestyrelse, oppebærer Foreningen siden 1917 af Legatets Indtægt aarlig	800.
9. <i>Brødrene Adolph og Julius Wulffs Legat.</i> Ifølge Fundats af 14. November 1912 for dette Legat, der bestyres af Københavns Magistrat, oppebærer Foreningen af Legatets Renter aarlig	1 160.
Ialt	8 204.

Angaaende Tilskud, der paa tilsvarende Maade er tillagt Foreningen fra en Række andre Legater og Fonds, kan henvises til Oversigten Tavle B.

Medens foranstaaende Fortegnelse giver Oplysning om de enkelte Legaters Oprindelse, vil følgende Opstilling give en Oversigt over, hvor stor Legatfondens Forøgelse har været i de enkelte Aar.

Aar:	Tilkommen Kapital:	Samlet Kapital:
	Kr. Ø.	Kr. Ø.
1874—75	—	—
1875—76	200.	200.
1876—77	10 000.	10 200.
1877—78	5 700.	15 900.
1878—79	100.	16 000.
1879—80	1 300.	17 300.
1880—81	5 000.	22 300.
1881—82	27 100.	49 400.
1882—83	—	49 400.
1883—84	7 000.	56 400.
1884—85	—	56 400.
1885—86	2 000.	58 400.
1886—87	2 600.	61 000.
1887—88	44 301.90	105 301.90
1888—89	13 300.	118 601.90
1889—90	2 000.	120 601.90
1890—91	—	120 601.90
1891—92	102 000.	222 601.90
1892—93	8 000.	230 601.90
1893—94	26 900.	257 501.90
1894—95	13 500.	271 001.90
1895—96	2 900.	273 901.90
1896—97	34 300.	308 201.90
1897—98	2 000.	310 201.90
1898—99	31 300.	341 501.90
1899—1900	20 000.	361 501.90
1900—01	30 000.	391 501.90
1901—02	16 000.	407 501.90
1902—03	31 500.	439 001.90
1903—04	6 700.	445 701.90

Aar:	Tilkommen Kapital:	Samlet Kapital:
	Kr. Ø.	Kr. Ø.
1904—05	153 200.	598 901. 90
1905—06	31 800.	630 701. 90
1906—07	12 500.	643 201. 90
1907—08	19 748. 45	662 950. 35
1908—09	43 751. 55	706 701. 90
1909—10	34 300.	741 001. 90
1910—11	7 700.	748 701. 90
1911—12	5 000.	753 701. 90
1912—13	31 000.	784 701. 90
1913—14	400.	785 101. 90
1914—15	24 400.	809 501. 90
1915—16	21 800.	831 301. 90
1916—17	58 800.	890 101. 90
1917—18	61 660.	951 761. 90
1918—19	71 636. 33	1 023 398. 23
1919—20	18 975.	1 042 373. 23
1920—21	53 200.	1 095 573. 23
1921—22	48 200.	1 143 773. 23
1922—23	25 000.	1 168 773. 23
1923—24	305 854. 83	1 474 628. 06

I hvert af de 5 Tiaar har Forøgelsen udgjort følgende Beløb:

	Kr. Ø.
1874—84	56 400.
1884—94	201 101. 90
1894—1904	188 200.
1904—14	339 400.
1914—24	689 526. 16

Det vil saaledes ses, at Legatfonden alene i de sidste 10 Aar er bleven forøget med et Beløb, der ikke er meget mindre end Tilvæksten i de andre 40 Aar tilsammen, og at Tilvæksten i det sidste Tiaar, selv om man undtager det meget betydelige Legat, hvormed Fonden i det sidste Aar er bleven forøget, udgør et større Beløb end i noget andet Tiaar.

XIII.

ORGANISATION, BESTYRELSE OG HOVEDKONTOR

Som nævnt pag. 63 var Foreningen oprindelig inddelt i 14 *Afdelinger*. Dette Antal er senere bleven forøget, efterhaanden som Byens Indbyggerantal er vokset, navnlig i de ydre Distrikter. Saaledes blev i 1879 Nørrebros indre Afdeling delt i 2 Afdelinger, *St. Hans* og *Aagades* (fra 1923 *Blaagaards*) Afdelinger. Fra Vestre eller, som den indtil 1879 benævntes, Vesterbros og Frederiksberg Afdeling, udskiltes i 1888 Frederiksberg Sogn til en selvstændig Afdeling under Navn af *Frederiksberg* Afdeling, og i 1912 udskiltes den indre Del af Vestre Afdeling til en selvstændig Afdeling under Navn af *Halmtorvets* Afdeling. Fra Østre Afdeling udskiltes i 1897 *Blegdams* Afdeling og i 1909 *Strandvejs* Afdeling. Fra Nørre Afdeling, som indtil 1879 benævntes Nørrebros ydre Afdeling, udskiltes i 1898 *Stefans* Afdeling, der dog atter i 1905 sammenlagdes med Nørre Afdeling til een Afdeling under Navn af *Stefans* Afdeling. Efter Indlemmelsen i Kjøbenhavns Kommune af *Valby* og *Brønshøj* Sogne oprettedes i 1901 selvstændige Afdelinger i disse Distrikter. De indlemmede Sogne i Sundbyerne blev derimod oprindelig henlagt under *Christianshavns* Afdeling, hvorfra de i 1904 blev udskilt til en selvstændig *Sundby* Afdeling. Fra denne udskiltes i 1910 *Amager* Afdeling. Endelig deltes i 1915 den store Frederiksberg Afdeling, der omfattede hele Frederiksberg Kommune, i 3 Afdelinger, *Frederiksberg Allé*, *Solbjerg* og *Mariendals* Afdelinger.

Paa den anden Side er der i Tidens Løb under Hensyn til den Indskrænkning af Fattigkvartererne i den indre By, der er en Følge af de indre Kvarterers Omdannelse til Forretningskvarterer, sket en Formindskelse i Antallet af de derværende Afdelinger. Begyndelsen hertil

foretoges allerede i 1897, da *Borgergades* og Rosenborg Afdelinger forenedes til een Afdeling under Navn af Rosenborg Afdeling. Under denne henlagdes yderligere i 1912 *St. Annæ* Afdeling. I 1903 henlagdes *Nyboders* Afdeling under Østervold Afdeling. I 1912 sammenlagdes *Gammelholms* og Amagertorvs Afdelinger til een Afdeling under Navn af Amagertorv-Gammelholms Afdeling, hvilket Navn i 1923 ændredes til Amagertorv Afdeling, og endelig henlagdes i 1923 *Rundetaarns* Afdeling under Raadhusets Afdeling.

Foreningen, der, indtil sidstnævnte Sammenlægning fandt Sted, talte 21 lokale Afdelinger, har nu ialt 20 saadanne, der har Navn efter de Kvarterer, de nærmest omfatter: *Raadhusets, Amagertorvs, Rosenborg, Østervolds, Halmtorvets, Christianshavns, Vestre, St. Hans, Blaagaards, Blegdams, Østre, Stefans, Frederiksberg Allé, Solbjerg, Mariendals, Valby, Brønshøj, Sundby, Strandvejs* og *Amager* Afdelinger, hvortil endelig kommer *Laaneafdelingen*, der dog kun i uegentlig Forstand er en Afdeling, idet den som nævnt pag. 221 er et særligt Organ, oprettet for at yde de lokale Afdelinger Bistand ved Ordningen af Laanesager.

Hver af Foreningens Afdelinger er atter delt i *Kredse*, som bestyres af *Kredsbestyrere*, der til at bistaa sig ved Undersøgelsen af Sagerne i Reglen har særlige *Undersøgere*. I Foreningen medvirker for Tiden 88 Kredsbestyrere og 114 Undersøgere. Desuden har en Del praktiserende Læger velvilligt tilbudt Afdelingerne Bistand ved Behandlingen af syge Fattige. Undersøgerne maa betragtes som Grundpillerne indenfor Foreningen, idet deres Arbejde er Grundlaget for hele Virksomheden. Hvorvidt Foreningens Virksomhed kan lykkes, afhænger i meget høj Grad af den Interesse og Indsigt, hvormed Undersøgergerningen udøves, og det maa haabes, at den Sag, Foreningen tjener, altid vil være saa god, at der melder sig tilstrækkelig mange og gode Kræfter til at tjene den og føre den videre frem. Medens det som nævnt er Reglen, at Kredsbestyrerne har særlige Undersøgere til at bistaa sig, og dette navnlig var nødvendigt i tidligere Tid paa Grund af det store Antal Sager, der behandlede, er man i enkelte af Foreningens nyere Afdelinger gaaet den Vej, at Kredsbestyreren saavidt muligt selv udfører det vigtige Undersøgerhverv,

og med den skete Indskrækning i Antallet af Sager, der behandles af Foreningen, vil dette sikkert blive mere og mere almindeligt. Ligesom dette tjener til at fremme en hurtigere Behandling af Sagerne, saaledes fremmes denne ogsaa derved, at man indenfor Afdelingerne ikke som tidligere samler Sagerne sammen til Afgørelse paa Møder, der kun holdes med visse Mellemlum, men ved Siden heraf kommer ind paa at afgøre de imellem Møderne forekommende Sager efter Samraad mellem Afdelingsformanden og den Medarbejder, der har behandlet Sagen.

I Spidsen for hver af Foreningens Afdelinger staar en Formand, og Bestyrelsen bestaar iøvrigt af en Næstformand, en Kasserer (undertiden ogsaa en Sekretær) samt af de nævnte Kredsbestyrere. Afdelingernes Formænd udgør sammen med Foreningens Formand og 2 Næstformænd og dem, der særlig maatte være tilkaldte som Medlemmer, Foreningens Hovedbestyrelse, der er Indehaver af den øverste Myndighed i Foreningen og har Afgørelsen af Foreningens almindelige Anliggender samt Ledelsen af dens Pengevæsen. Til Drøftelse af Afdelingernes fælles Anliggender m. m. samles Hovedbestyrelsen i Reglen til Møde, i Vintermaanederne en Gang maanedlig og i den øvrige Del af Aaret, naar det gøres fornødent. Oberst *P. Fr. Rist*, der som Formand lagde megen Vægt paa, at Hovedbestyrelsens forskellige Medlemmer kom i et nærmere indbyrdes Forhold til hinanden, indarbejdede som et Led i sine Bestræbelser herfor Sammenkomster med Aftensmad efter hvert Hovedbestyrelsesmøde. Disse Sammenkomster forløb i Begyndelsen ret formelt, men blev snart præget af en hyggelig Stemning med gensidig Udveksling af Anskuelser og Erfaringer, og mange Sager, der ellers kunde have medført Vanskeligheder, er under disse Sammenkomster afgjort forholdsvis let underhaanden. Gennem denne sin Organisation frembyder Foreningen sikkert den størst mulige Garanti for, at dens Virksomhed ledes i et Spor, hvor den ydede Hjælp kan blive til virkelig Nytte og kun komme værdige Trængende til Gode.

Foreningens *Hovedbestyrelse* har i de forløbne 50 Aar talt følgende Medlemmer:

Formænd:

Overpræsident *V. Oldenburg* (1874—77), General *C. Wolle* (1877—83), Overpræsident *Hilmar Finsen* (1883—85), Kammerherre *C. St. A. Bille* (1885—86), Overretsprokurator *T. F. W. Steinthal* (1886—88), Højesteretsassessor *P. C. Müller* (1888—93), Nationalbankdirektør, Etatsraad *R. Strøm* (1893—1904), Overretssagfører *Th. Mørck* (1904—06), Oberst *P. Fr. Rist* (1906—20) og Fabrikant *John Messerschmidt* (fra 1920).

Næstformænd:

Overretsassessor (senere Retsformand) *N. Madvig* (1874—81 og 1887—88), Stabslæge, Dr. med. *Axel Paulsen* (1879—80), Overretsprokurator *T. F. W. Steinthal* (1880—86), Skolebestyrer, Professor *J. Helms* (1881—85), Overretssagfører (senere Borgmester) *H. A. Jacobi* (1886—91), Overretsassessor *O. Hastrup* (1886—87 og 1888—93), Grosserer *Th. Wessel* (1891—93), Adjunkt *Chr. Dorph* (1893—97), Overretssagfører *Th. Mørck* (1893—1904), Grosserer *Victor Høffding* (1897—1904), Oberst *P. Fr. Rist* (1904—06), Grosserer *V. Werner* (1904—06), Vekselerer *A. F. Lamm* (1906—15), Byretsdommer *F. Rüdinger* (1906—20), Kabinettssekretær *C. P. M. Hansen* (fra 1915) og Kontorchef i Udenrigsministeriet, Legationsraad *F. Boeck* (fra 1920).

Sekretærer:

Overretssagfører (senere Højesteretssagfører) *Ch. Shaw* (1874—77), Stabslæge, Dr. med. *Axel Paulsen* (1877—79). Forretningerne som Sekretær gik derefter over til Hovedkontoret.

Hovedkasserer:

Grosserer *W. P. Borgen* (1874—96). Forretningerne som Hovedkasserer gik derefter over til Hovedkontoret.

Afdelingsformænd:

Rundetaarns Afdeling: Skolebestyrer, Professor *L. S. Hommel* (1874—76), Boghandler *Rud. Klein* (1876—90), Tandlæge *A. Carstens* (1890—95), Fabrikant *A. Boas* (1895—1907), Ekspeditionssekretær

- G. Westenberg* (1907—14), Direktør *Georg Nielsen* (1914—23). 1923 blev Afdelingen henlagt under Raadhusets Afdeling.
- Amagertorvs Afdeling*: Kancelliraad *J. Berthelsen* (1874—84), Overretsassessor (senere Retsformand) *N. Madvig* (1884), Overlærer *Harry H. Hertz* (1884—97), Vekselerer *A. F. Lamm* (1897—1906) og Fabrikant *Sev. Kemnitz* (fra 1906).
- Rosenborg Afdeling*: Købmand *N. J. Møinichen* (1874—78), Oberst *C. E. V. Arnholtz* (1878—88), Kontorchef *H. Uttenreitter* (1888—97), cand. polyt. *J. Holmblad* (1897—1904), Arkitekt *A. Berthelsen* (1904—11) og Distriktsforstander under Magistraten, cand. phil. *H. Rohde* (fra 1911).
- Østervolds Afdeling*: Kommandør, Raadmand *A. C. R. Bærentzen* (1874—87), Krigsraad, Graver *E. Castberg* (1887—1903), Bankdirektør *J. P. Christensen* (1903—13), Fuldmægtig *Th. M. Gjertsen* (1913—18) og Malermester *Alb. Christensen* (fra 1918).
- Nyboders Afdeling*: Skibsbygmester *J. H. Gullach* (1874—1903). 1903 blev Afdelingen henlagt under Østervolds Afdeling.
- Borgergades Afdeling*: Kommandør *P. C. Albeck* (1874—77), Grosse-
rer *V. Honoré* (1878—80), Partikulier *T. Tutein* (1880—83), cand. polyt. *J. Holmblad* (1883—97). 1897 blev Afdelingen sammenlagt med Rosenborg Afdeling.
- St. Annæ Afdeling*: Oberst *H. F. M. Olufsen* (1874—85), Pastor (senere Biskop) *V. Schousboe* (1884—88), Pastor *O. Hohlenberg* (1888—98), Arkitekt *C. U. Dantzer* (1898—1911). 1911 blev Afdelingen henlagt under Rosenborg Afdeling.
- Gammelholms Afdeling*: Pastor *D. C. Prior* (1874—77), General *C. Wolle* (1877), Oberst *I. A. Grønlund* (1877—87), Redaktør *I. P. Petersen* (1887—1912). 1912 blev Afdelingen sammenlagt med Amagertorvs Afdeling.
- Christianshavns Afdeling*: Pastor *J. C. Holck* (1874—99), Vinhandler *Charles Bagger* (1899—1911) og Grosse-
rer *Wilh. Meyer* (fra 1911).
- Sundby Afdeling* (udskilt 1904 fra Christianshavns Afdeling): Vice-
inspektør *H. Gerner Lund* (1904—15) og Repræsentant *Ulrich Zacho* (fra 1915).

Amager Afdeling (udskilt 1910 fra Sundby Afdeling): Kommunelærer *J. C. Thousig* (fra 1910).

Raadhuses Afdeling: Pastor *Chr. Ewaldsen* (1874—76), Overrets-assessor (senere Retsformand) *N. Madvig* (1876—77), Overrets-prokurator *T. F. W. Steinthal* (1877—80), Overretssagfører (senere Borgmester) *H. A. Jacobi* (1880—86), Overretssagfører *Th. Mørck* (1886—93), Overretssagfører *A. C. Delbanco* (1893—1905), Kunsthandler *A. Didrichsen* (1905—13), Kontorchef i Magistraten, cand. polit. *Azur Levin* (1913—20) og Sagfører *L. P. Svendsen* (fra 1920).

Vestre (fra 1874—79 *Vesterbros* og *Frederiksberg*) Afdeling: Kammerjunker (senere Birkedommer, Etatsraad) *J. Holten* (1874—75), Overretsassessor (senere Borgmester) *L. Borup* (1875—83), Fuldmægtig i Indenrigsministeriet (senere Stiftamtmand) *G. v. Stemmann* (1883—85), Kontorchef i Kirke- og Undervisningsministeriet *I. v. Stemmann* (1885—90), Landinspektør *L. C. Vadum* (1890—1900) og Stationsforstander *J. Looft* (fra 1900).

Frederiksberg Afdeling (udskilt 1888 fra *Vestre Afdeling*): Højesteretssagfører *F. Asmussen* (1888—91), Overretssagfører *H. F. Larsen* (1891—98), Kontorchef ved Statsbanerne *F. J. Heramb* (1898—1911), Overformynderirevisor *A. Hall* (1911—15). 1915 blev Afdelingen delt i *Frederiksberg Allé*, *Solbjerg* og *Mariendals* Afdelinger, se disse.

Frederiksberg Allé Afdeling: Skoleinspektør *J. C. Berning* (1915—24) og Skoleinspektør, cand. theol. *L. Reimer* (fra 1924).

Solbjerg Afdeling: Skoleinspektør *A. Bindselev* (1915—23) og Overlærer *C. Dall* (fra 1923).

Mariendals Afdeling: Ingeniør *Fr. C. Steenberg* (fra 1915).

Halmtorvets Afdeling (udskilt 1912 fra *Vestre Afdeling*): Provst *C. A. Obelitz* (1912—18) og Faktor *S. L. Hoffmann* (fra 1918).

Nørrebros indre Afdeling: Oberstløjtnant *B. Bærentzen* (1874—79). 1879 deltes Afdelingen i *St. Hans* og *Aagades* (fra 1923 *Blaagaards*) Afdelinger, se disse.

St. Hans Afdeling: Oberstløjtnant *B. Bærentzen* (1879—87), Adjunkt *Chr. Dorph* (1887—93) og Boghandler *Axel Andersen* (fra 1893).

- Blaagaards* (fra 1879—1923 *Aagades*) Afdeling: Oberstløjtnant *Kr. Møller* (1879—90), Viceinspektør *J. Schierner* (1890—98), fhv. Proprietær *Alfr. Lendorf* (1898—1905) og Vinhandler *O. Soph. Bentzen* (fra 1905).
- Nørre* (fra 1874—79 *Nørrebros ydre*) Afdeling: Tømmerhandler *W. Aubertin* (1874—80), Handelsgartner *L. Hauschild* (1880—98), Handelsgartner *L. Jensen* (1898—99), fhv. Urtekræmmer *V. Jensen* (1899—1900) og Fuldmægtig (nu Kontorchef) i Østifternes Kreditforening *H. Kuhn* (1900—05). 1905 blev Afdelingen sammenlagt med den fra Afdelingen i 1898 udskilte *Stefans* Afdeling til een Afdeling under Navn af *Stefans* Afdeling.
- Stefans* Afdeling (udskilt i 1898 fra *Nørre* Afdeling): Skorstensfejermester *A. Olsen* (1898—1900) og Kontorchef i Østifternes Kreditforening *H. Kuhn* (fra 1900).
- Østre* (fra 1874—79 *Østerbros*) Afdeling: Kaptajn i Sætaten *L. G. Rohde* (1874—81), Grosserer *Henr. Levinsen* (1881—93), Løjtnant, Vaabenmaler *H. Funch* (1893—95), Fabrikant *J. Krøger* (1895—97), Kaptajn *J. v. Jessen* (1897—1903), Kaptajn *J. Jurckmann* (1903—12), Arkitekt *G. A. Rasmussen* (1912—23) og Porcelæns-handler *J. L. Nygaard* (fra 1923).
- Blegdams* Afdeling (udskilt i 1897 fra *Østre* Afdeling): Fabrikant *J. Krøger* (1897—1915) og Fabrikant *V. Hey* (fra 1915).
- Strandvejs* Afdeling (udskilt i 1909 fra *Østre* Afdeling): Vekselerer *G. Kjer* (fra 1909).
- Valby* Afdeling (oprettet 1901): Proprietær *C. J. Ostenfeld* (1901—10), Fabrikant *John Messerschmidt* (1910—20), og Overbetjent *M. C. Dam* (fra 1920).
- Brønshøj* Afdeling (oprettet 1901): Terrakottafabrikant *Bertel Ipsen* (1901—15) og Skoleinspektør *C. C. Gormsen* (fra 1915).
- Laaneafdelingen* (oprettet 1908): Direktør *A. Mazar de la Garde* (1908—19) og Ekspeditionssekretær *Aage Janniche* (fra 1919).
- Den kommunale Afdeling* (oprettet 1905): Oberst *P. Fr. Rist* (1905—10), Overretssagfører *Th. Mørck* (1910—15) og Vekselerer *A. F. Lamm* (1915—21). 1921 ophørte Afdelingen at eksistere.

Tilkaldte:

Grosserer *D. B. Adler* (1874—78), Brygger, Kaptajn, Dr. phil. *J. C. Jacobsen* (1874—87), Tømmermester *H. H. Kayser* (1874—95), Overretsprokurator *Vilh. Rode* (1874—87), Pastor *Chr. Ewaldsen* (1877—80), Overretsassessor (senere Retsformand) *N. Madvig* (1881—84 og 1885—87), Grosserer *Moses Melchior* (1884—1912), Overpræsident, Gehejmekonferensraad *V. Oldenburg* (1889—1918), Grosserer *W. P. Borgen* (1896—1901), Politidirektør, Etatsraad *Th. Dybdal* (fra 1898), Nationalbankdirektør, Etatsraad *R. Strøm* (1904—18), Overrets-sagfører *Th. Mørck* (1906—10 og fra 1915), Borgmester, Konferensraad *H. A. Jacobi* (1907—17), Kammerherre, Overpræsident *F. de Jonquières* (fra 1911), fhv. Borgmester *C. Lehmann* (fra 1911), Kabinetssekretær *C. P. M. Hansen* (1913—15), Overformynderirevisor *A. Hall* (1915—19), Oberst *P. Fr. Rist* (fra 1920), Byretsdommer *F. Rüdinger* (fra 1920) og Vekselerer *A. F. Lamm* (fra 1921).

Foreningens *kommunale Afdeling* har i Aarenes Løb talt følgende Medlemmer:

Valgt af Foreningens Hovedbestyrelse:

Fabrikant *J. Krøger* (1905—14), Oberst *P. Fr. Rist* (1905—10), Grosserer *V. Werner* (1905—06), Kriminalretsassessor (nu Byretsdommer) *F. Rüdinger* (1906—08 og 1909—10), Fuldmægtig (nu Kontorchef) i Østifternes Kreditforening *H. Kuhn* (1908—21), Viceinspektør *H. Gerner Lund* (1908—11), Kontorchef i Københavns Magistrat *Azur Levin* (1910—20), Overretssagfører *Th. Mørck* (1910—15), Fabrikant *John Messerschmidt* (1911—21), Toldkontrollør (nu Toldkasserer) *Gerner Andersen* (1914—15), Kontorchef i Københavns Magistrat *L. Hansen* (1915—21), Vekselerer *A. F. Lamm* (1915—21), Skoleinspektør *Kr. Svane* (1915—21), Kontorchef *A. H. Sørensen* (1915—20), Sagfører *L. P. Svendsen* (1920—21) og Malermester *J. C. Sørensen* (1920—21).

Valgt af Københavns Borgerrepræsentanter:

Haandgerningsinspektrice Frøken *Johanne Blom* (1909—21), Frøken *Henriette Crone* (1909—15), Blikkenslager *A. Gustavsen* (1909—

13), Læge Fru *Alvilda Harbou Hoff* (1909—12), Maskinarbejder *N. Jacobsen* (1909—21), Arbejdsmand (nu Forretningsfører, Raadmand) *Johs. Nielsen* (1909—11), Tobaksfabrikant *Fr. Olsen* (1909—21), Overretssagfører *Poul Rasmussen* (1909—12), Fru *Vibeke Salicath* (1909—16), Hovedkasserer (nu Bryggeridirektør) *E. Svendsen* (1909—21), Maskinsnedker (nu Forretningsfører) *V. S. Petersen* (1911—13), Fabrikinspektør Fru *Julie Arenholt* (1912—17), Viceinspektrice Frøken *Anna Hoffmann* (1912—21), Fru *Anna Johansen* (1913—21), Fru *Helga Larsen* (1913—21), Maskinarbejder *M. Brandt* (1915—18 og 1919—21), Urtekræmmer *N. C. Glindemann-Nielsen* (1915—19), Protokolsekretær Fru *Karen Hessel* (1915—18), Fru *Anna Jensen* (1915—21), Fru *Marie Rasmussen* (1915—21), Fru *Gerda Welding* (1916—18), Fru *Anna Hansen* (1917—21), Former (nu Hovedkasserer) *Ludvig Christensen* (1918—21), Branddirektør, Raadmand *Silius Johansen* (1918—21), Journalist *F. K. Madsen* (1918—19), Tapetserer *I. P. Jøns-son* (1919—20) og Typograf *Anton Jensen* (1920—21).

Ved 50-Aars Jubilæet tæller Foreningen følgende Medarbejdere i Afdelingerne:

Raadhusets Afdeling: Fru R. Bech, Ekspeditionssekretær i Københavns Magistrat E. Bjørke, Fru Rose Elsass, Læge A. Friedländer, Fru Anna Frost, Fuldmægtig i Københavns Magistrat C. B. Hansen, Bogholder i Københavns Magistrat H. Heidenheim, Frøken Ida Heilbuth, Frøken Ellen Krenchel, Fuldmægtig i Københavns Magistrat P. Rasmussen, Grosserer Gunnar R. Resendal, Sagfører L. P. Svendsen, Kasserer i Københavns Magistrat J. Thuesen-Larsen, Grosserer Sophus Weincke, Frøken E. Vermeiren.

Amagertorvs Afdeling: Postassistent V. Arnskov, Kontorchef, cand. jur. H. P. V. Baumann, Frøken K. Fogelstrøm, Kommunelærer, cand. theol. J. Højer, Frøken C. A. Jørgensen, Frøken E. Jørgensen, Fabrikant S. Kemnitz, Viceinspektør Th. Nielsen, Sagfører William Nielsen, Læge N. Chr. Schmidt, Direktør Jens Walther, Grosserer P. D. Wohnsen.

Rosenborg Afdeling: Fru Ingeborg Arendal-Jørgensen, Læge Poul Bendtsen, Kommunalærer P. Clausen-Jensen, Direktør Arthur Ehlers, Snedkermester Chr. Jørgensen, Agent C. Klein, Frøken Thora Malling, Distriktsforstander i Københavns Magistrat, cand. phil. H. Rohde, fhv. Trafikbestyrer J. Skovsted.

Østervolds Afdeling: Malermester Th. Adrian, Malermester G. V. Bendrodt, Smedemester i Marinen C. Bjørn, Malermester Alb. Christensen, Kontorchef i Københavns Magistrat L. Hansen, Kommunalærer, cand. theol. F. M. Henriksen, Malermester J. P. Jensen, Gørtler Jul. Jensen, Toldklarerer A. Rasmussen, Hofsnedkermester P. Chr. Thomasen.

Halmtorvets Afdeling: Læge A. W. Christensen, Montør Georg Frederiksen, Typograf Alb. Edv. Hansen, Læge E. F. Hendrichsen, Faktor S. L. Hoffmann, Assistent i Københavns Magistrat S. Hyl-ler, Remisearbejder Chr. Jacobsen, Bogbinderibestyrer Oswald Janner, Fru Oswald Janner, Assistent Marius Jeppesen, Lagerforvalter E. Johansen, Typograf Chr. Petersen, Bogholder, Løjtnant K. Sørensen.

Christianshavns Afdeling: Menighedssygeplejerske, Søster Inger Hee, cand. phil. Poul Meyer, Grosserer Wilh. Meyer, Boghandler G. Schou, Inspektør H. Simonsen, Kaptajn C. W. G. Søeby, Diakonisse, Søster Sine Sønderskov, Kontorchef A. H. Sørensen, Fru K. Thellefsen.

Vestre Afdeling: fhv. Apoteker Otto E. Bagger, Frøken Ellen Brodersen, fhv. Plantageejer C. O. E. Ganneskov, Assurandør F. Hagedal, Maskinpasser N. Jørgensen, Tømrer Carl Larsen, Stationsforstander J. Looft, Læge C. Mundt, Pastorinde Laura Møller, Kommunalærer O. M. Søgaard, Fru E. Søndberg, Redaktør K. Søndberg, Forstander V. Thorberg, Maskinmester I. Zoega.

St. Hans Afdeling: Boghandler Axel Andersen, Værkfører Olaf Andersen, Kommunalærer, cand. phil. Axel Avnsted, Kommunalærerinde, Frøken I. Bumbech, Skræddermester Chr. Jensen-Hedegaard, Kommunalærer, Landbrugskandidat O. Kofoed, Viceinspektrice, Frøken J. Lorenzen, Kommunalærer M. L. Nielsen, Former Herholdt

Petersen, Overlæge Vilh. Saxild, Kontorbestyrer Aage Wedøe, Frøken J. Wimmer.

Blaagaards Afdeling: Vinhandler O. Soph. Bentzen, Forfatter Chr. Gjerløv, Læge C. B. Hahn, Partikulier Jens Knudsen, Kontrollør, Musikhandler A. Kongsløv, Kommunelærer, cand. theol. V. Mathiesen, Kommunelærer, cand. phil. J. Chr. Starklint.

Blegdams Afdeling: Læge V. Brummerstedt, Direktør C. F. Christiansen, Diakon N. Dueholm, Lærer I. Skibelund Eeg, Formand Chr. Frederiksen, Fabrikant Valdemar Hey, Inspektør K. Chr. Knudsen, Manufakturhandler Emil Krøger, Murermester J. Lauritzen, Billedhugger H. Lindow, Viceinspektør C. Nyholm, Fru Sophie Nyrop, Arkivar i Kjøbenhavns Magistrat C. Poschmann, Manufakturhandler Otto Scheelke, Forvalter A. Stollenwerck, Skoleinspektør Kr. Svane, Skibsregistrator C. A. Weilbach.

Østre Afdeling: Farvehandler Axel H. Andersen, Arkitekt Willie C. Blichfeldt, Assistent P. Braae, Assistent O. Heldt, Arkitekt A. Juul-Petersen, Vicevært, Lygtetænder Mads Jørgensen, Overforvalter H. Lund, Kontrollør A. Lundby, Kontrollør J. C. Lundby, Porcelænshandler J. L. Nygaard, Bogbinder J. Overgaard-Jacobsen, Fuldmægtig Otto Sarroe, Overlæge V. Schiødte, Frøken I. With-Petersen.

Stefans Afdeling: Læge J. P. Bitsch, Rodemester N. Chr. Carlsholt, Fuldmægtig C. J. Christoffersen, Kommunelærerinde, Frøken M. M. Genkel, Oberstløjtnant L. Gerlach, Sognepræst M. Grue, Viceinspektrice, Frøken Caroline Jensen, Viceinspektrice, Frøken Elisabeth Jensen, Viceskoledirektør, Frøken Mathilde Jensen, Kommunelærer E. Johansen, Kontorchef i Østifternes Kreditforening H. Kuhn, Kommunelærerinde, Frøken H. Lehmann, Kommunelærerinde, Frøken Christiane Madsen, Kommunelærer, cand. theol. M. A. Madsen, Kommunelærerinde, Frøken Anna Mogensen, Glarmester A. Nielsen, Kommunelærer E. A. Nielsen.

Frederiksberg Allé Afdeling: Frøken A. Bønnelycke, Kommunelærer K. Dalgaard, Læge Sofus Friis, Kommunelærerinde, Frøken M. Haar, Handelsgartner H. Høyer, Kommunelærer J. Jeppesen, Kommunelærer A. Noesgaard, Fru E. Nørgaard, Arkitekt O. Petri,

Kommunelærer, cand. phil. H. H. Reimer, Skoleinspektør, cand. theol. L. Reimer, Kommunelærerinde, Frøken H. K. Rode.

Solbjerg Afdeling: Kgl. Pakhusforvalter V. Bay, Bogholder R. Bendtsen, Overlærer C. Dall, Læge J. H. Diemar, Forstanderinde, Frøken M. Garde, Forsøgsleder, cand. polyt. E. Holm, Assistent V. Jensen, ihv. Købmand C. Jepsen, Frøken I. Koch, Assistent N. N. Maarup, Kommunelærer C. Marke, stud. jur. Eiler B. Mogenssen, Manufakturhandler P. Pedersen, Fru A. Rübner-Petersen, Læge Th. Schou, Translatør H. Wriberg.

Mariendals Afdeling: Direktør A. J. Brøbeck, Fru M. Christensen, Læge Olaf Gad, Urmager Ole Hansen, Ekspeditionssekretær Vald. Henriksen, Skoleinspektør Ole Hessellund, Ingeniør C. Levinsen, Ingeniør Joh. Ohrt, Forretningsbestyrer H. Rasmussen, Ingeniør Fr. C. Steenberg, Frøken Grete Steenberg, Ingeniør O. Schwensen.

Valby Afdeling: Politibetjent Vilh. Andersen, Sparekassebestyrer A. Bernth, Overbetjent M. C. Dam, Repræsentant F. V. Frederiksen, Materialhandler Jens Olsen, Manufakturhandler F. N. Pedersen, Repræsentant S. Ringholm.

Brønshøj Afdeling: Tømrermester S. Bilde, Handelsgartner I. C. Christensen, Skoleinspektør C. C. Gormsen, Direktør K. S. V. Johansen, Oberstløjtnant A. Langhoff, Snedkermester J. E. Rasmussen, Postassistent S. C. G. Smith.

Sundby Afdeling: Malermester C. Bracher, Bankbestyrer V. Fogh, Forretningsfører H. Hansen, Herreekviperingshandler H. Aug. Hansen, Kommunelærerinde, Frøken M. Hansen, Manufakturhandler Osvald Henrichsen, Urtekræmmer Wm. O. Larsen, Kordegn O. C. M. Lindskrog, Fru A. Mechlenburg, Manufakturhandler O. Mortensen, Kommunelærer C. Munk, Skibsbygger P. Müller, Distriktsforstander i Københavns Magistrat Axel C. Nielsen, Bogholder Chr. Olsen, Læge V. Topp, Repræsentant Ulrich Zacho.

Strandvejs Afdeling: Pastor A. Biering-Sørensen, Pastor E. Brasen, Menighedssygeplejerske, Søster Ida Johanne Dagnæs, Kommunelærer, cand. phil. P. Friberg, Toldkasserer Gerner Andersen, Toldforvalter J. H. Hansen, Viceinspektør V. Herlev, Vognstyrer Hans Jensen, Vekselerer G. Kjer, Kommunelærer Ejner Møller, Kontorist

J. Nielsen, Kasserer Johs. Schreiner, Toldkontrollør A. F. C. Stær-feldt, Journalfører i Indenrigsministeriet G. Swendsen, Kordegn Axel Westrup.

Amager Afdeling: Overbetjent A. Blicher, Sparekassebestyrer G. Bohr, Rodemester Georg Christensen, Læge P. Dyhre, Fru V. Engmann, Sparekasseassistent V. J. Ipsen, Forvalter O. Taageby-Rasmussen, Kommunalærer J. C. Thousig.

Laaneafdelingen: Kontorchef, cand. jur. H. P. V. Baumann, Rode-mester Georg Christensen, Frøken K. Fogelstrøm, Ekspeditionssekretær Aage Janniche, Vekselerer A. F. Lamm, Bankbestyrer N. J. Lorentzen, Overassistent Otto L. Nielsen, Overretssagfører Chr. Olsen.

Hvervet som *Revisorer af Foreningens Hovedregnskab* har følgen-de paataget sig:

Bogholder *S. Hartmann* (1874—82), Hof-Dekorator *C. Rothmann* (1874—82), Departementschef i Finansministeriet *A. C. Schlichtkrull* (1883—92), Kontorchef i Finansministeriet *H. O. Hinrichsen* (1883—87), Kontorchef i Finansministeriet *M. Spliid* (1888—1918), Kontorchef i Finansministeriet *H. Steenberg* (1893—1918), Kontorchef i Finansministeriet *I. Wahl* (1918—19), Kontorchef i Justitsministeriet *Sven Thomsen* (1918—19), Amtsforvalter *Bianco Boeck* (fra 1919) og Gros-serer *Cyril Gamèl* (1919—24).

Decisorer:

Gehejmekonferensraad *C. Liebe* (1874—1901), Overpræsident, Gehejmekonferensraad *V. Oldenburg* (1901—18) og Kammerherre, fhv. Overpræsident *F. de Jonquières* (fra 1918).

Foreningens *Hovedkontor* havde i de første Aar til Huse i *Nørre-gade 7, 3. Sal*, i de samme Lokaler, der oprindelig havde været benyttet af Understøttelsesforeningernes Fællesbestyrelse og senere af Understøttelsesforeningen for 1., 2., 3., 4., 5. og 9. Fattigdistrikt. Fra April Flyttedag 1884 henflyttedes Hovedkontoret til *Skindergade 38, 1. Sal*, hvorfra det allerede i Sommeren 1885 flyttedes til *2. Sal* i samme

Ejendom. Da dette Kontor efterhaanden viste sig utilfredsstillende og navnlig altfor lille, lejedes en større Lejlighed i *Nørregade 7, St.*, der toges i Brug fra April Flyttedag 1890. Herfra henflyttedes Kontoret April Flyttedag 1900 til *St. Pederstræde 3, St.* (Nørregade 13, St. o. G.), efter at Kontoret Aaret i Forvejen havde faaet Telefon. Da Husets Ejer fra Juli 1907 ønskede at disponere over denne Lejlighed paa anden Maade, fik Foreningen fra nævnte Tidspunkt tilsvarende Lokaler paa *1. Sal* i samme Ejendom.

Med det forøgede Arbejde, Foreningen fik efter Oprettelsen af den kommunale Afdeling og navnlig i de travle Aar under Bank- og Byggekrisen 1908—11, viste det sig, at disse Lokaler var utilfredsstillende, og Foreningens Ledelse bestræbte sig derfor for at finde rummeligere og bedre beliggende Lokaler til en overkommelig Leje. Det lykkedes at finde saadanne i Belysningsvæsenets nybyggede Ejendom, *Gothersgade 53*, hvortil Hovedkontoret henflyttedes i Sommeren 1913. Man fik her gode og rummelige Lokaler og, hvad der ikke havde mindst Betydning, store brandsikre Kælderrum til Anbringelse af det allerede dengang store Arkiv af Oplysningsbøger. I Anledning af Flytningen anmodede Foreningen af Hensyn til den kommunale Afdelings Virksomhed Magistraten om enten at anvise nævnte Afdeling Lokaler i en af de under Kommunen hørende Bygninger eller at yde et aarligt Tilskud paa 2000 Kr. til Husleje. Navnlig af Hensyn til Vanskeligheden ved at fjerne Understøttelsesforeningens eget og den kommunale Afdelings Kontorer fra hinanden besluttede Kommunalbestyrelsen som den naturligste Ordning at tilstaa nævnte Huslejegodtgørelse.

Under de overordentlig store Fordringer, som Krigstidens ekstraordinære Foranstaltninger stillede til Pladsforholdene paa Hovedkontoret, blev selv disse nye og rummelige Lokaler hurtigt for smaa, og man maatte for overhovedet at faa Arbejdsrum tage sin Tilflugt til Korridorer og Gange i Belysningsvæsenets Bygning, Træbarakker ved Siden af denne og endelig til Korridorer i Raadhusets Parterre-Etage. Selv med disse Udvidelser var Pladsen dog utilstrækkelig, og navnlig den spredte Beliggenhed af Kontorlokalerne gjorde Administrationen meget vanskelig.

Da hertil kom, at Belysningsvæsenet efter Krigens Slutning selv ønskede at disponere over de til Foreningen udlejede Lokaler, stod det under Forhandlingerne om Oprettelsen af en selvstændig kommunal Hjælpekasse i Kjøbenhavn klart, at der maatte findes Lokaler til denne andetsteds i Byen, og da Foreningen af Hensyn til Samarbejdet med Hjælpekassen, navnlig med fælles Benyttelse af Oplysningsmateriale, meget gerne vilde have Kontor i samme Bygning som Hjælpekassen, var det tillige mest formaalstjenligt at Foreningen selv flyttede. Under Forhandlingerne i Borgerrepræsentationen den 30. September 1920 om Oprettelse af en kommunal Hjælpekasse fremhævedes dette ogsaa af Borgmester *Viggo Christensen*, der udtalte, at det maatte »blive en Opgave at indrette den fremtidige Bolig saaledes, at der for begge Organisationer kan blive Adgang til det fælles Arkiv, og herom er man ogsaa fra Understøttelsesforeningens Side fuldkommen indforstaaet.« Efter at Hjælpekassen fra Sommeren 1922 at regne med Magistratens Tilslutning havde lejet Lokaler i Stueetagen i en ny Kontorbygning, som Belysningsvæsenet lod opføre paa Hjørnet af Bernstorffsgade og Stoltenbergsgade (Bernstorffshus), lejede Foreningen Lokaler til sit Hovedkontor paa *1. Sal* i samme Bygning, *Stoltenbergsgade 10*, hvor den nu har Lokaler, passende for den daglige Virksomhed.

Sekretærer ved Hovedkontoret:

Cand. jur. *Camillus Nyrop* (1875—84), Dr. phil. *Fr. Winkel Horn* (1884—88), cand. jur. *Th. Dybdal* (1888—98), cand. jur. *E. Oldenburg* (1898—99), cand. jur. *F. Rüdinger* (1899—1902), cand. jur. *V. R. Haarløv* (1902—09), cand. jur. *C. P. M. Hansen* (1905—09, Chef for Hovedkontoret 1909—12), cand. jur. *F. Boeck* (1909—12, Chef for Hovedkontoret 1912—20), cand. jur. *J. L. Cohen* (1912—18) og cand. jur. *J. C. Mogensen* (1918—20, Chef for Hovedkontoret fra 1920).

Sekretærer ved den kommunale Afdeling:

Cand. jur. *F. Rüdinger* (1905), cand. jur. *C. P. M. Hansen* (1905—09), cand. jur. *F. Boeck* (1909—12), cand. jur. *J. L. Cohen* (1912—18, Chef for Afdelingens Kontor 1918—21) og cand. jur. *J. C. Mogensen* (1918—21).

Hovedkasserere:

Chr. Hansen (1896—1915), *L. P. Johansen* (1915—21). Forretningerne blev derefter henlagt under Chefen for Hovedkontoret.

Assistenter:

Stilling (1875—92), *A. Weiss* (1892—1922), Frøken *S. Kaae* (1899—1902), Frøken *M. Weis* (1903—10), *G. Swendsen* (1906—21), *P. Hansen Lassen* (1907—10), Frøken *J. Weiss* (1908—21), Frøken *V. Grønvold* (1908—21), Fru *A. Andersen* (1909—21), Frøken *E. Sørensen* (1909—17), *E. Neergaard* (1914—21), Frøken *G. Malling* (1916—21), Frøken *K. L. Sørensen* (fra 1918) og Frøken *C. Lange* (fra 1922).

W. MENCKE

Bud:

W. Mencke, der nu er 72 Aar gammel, men endnu er rask og rørig, blev ansat i Foreningens Tjeneste fra 1. November 1899 at regne og kan saaledes fejre sit 25-Aars Jubilæum paa 50-Aars Dagen

for Foreningens Stiftelse. *Mencke* har gennem de mange Aar stedse vist sig paalidelig og interesseret i Udførelsen af sin Gerning i Foreningen.

Frivillig Medarbejder ved Hovedkontoret:

Frøken *S. Lamm* (fra 1914).

XIV.
STATISTIK

Aar	Foreningens private Midler								
	Tilskud fra Institu- tioner og Legater	Bidrag fra Private						Renter og Udbytte af Foreningens Legater	Det Class. Fideikomm. til Afgør. af dets Sager
		Faste	Øre pr. Indb.	Ekstra- ordinære	Øre pr. Indb.	Ialt	Øre pr. Indb.		
Kr.	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	Kr.	
1874—75	3 000	45 771	20,3	41 329	18,3	87 100	38,6	—	—
75—76	3 000	73 259	31,4	23 023	9,9	96 282	41,3	—	—
76—77	10 000	77 711	32,3	23 716	9,9	101 427	42,2	212	—
77—78	19 000	69 465	28,0	20 851	8,4	90 316	36,4	432	—
78—79	19 000	76 332	29,9	40 064	15,7	116 396	45,6	638	—
79—80	20 000	77 390	29,5	30 996	11,8	108 386	41,3	640	—
80—81	26 000	72 386	26,9	61 839	22,9	134 225	49,8	793	—
81—82	25 000	70 428	25,4	24 194	8,7	94 622	34,1	1 148	—
82—83	24 000	69 269	24,4	27 959	9,8	97 228	34,2	1 424	—
83—84	26 000	68 779	23,4	30 861	10,5	99 640	33,9	1 505	—
84—85	25 500	64 144	21,1	25 155	8,3	89 299	29,4	1 810	—
85—86	33 000	59 482	18,9	61 188	19,5	120 670	38,4	1 794	—
86—87	44 000	56 820	17,5	49 013	15,1	105 833	32,6	1 978	—
87—88	42 500	54 571	16,3	68 942	20,6	123 513	36,9	2 452	—
88—89	45 000	51 458	15,0	49 541	14,4	100 999	29,4	4 924	—
89—90	43 900	52 521	14,9	44 457	12,6	96 978	27,5	5 341	4 000
90—91	44 750	54 614	15,1	51 549	14,2	106 163	29,3	5 662	4 000
91—92	45 000	52 912	14,4	34 532	9,4	87 444	23,8	5 967	4 000
92—93	32 550	51 062	13,7	52 080	14,0	103 142	27,7	9 886	4 000
93—94	31 600	50 650	13,3	33 576	8,8	84 226	22,1	10 466	4 000
94—95	30 800	47 568	12,3	41 389	10,7	88 957	23,0	11 266	4 000
95—96	30 800	46 374	11,8	23 903	6,1	70 277	17,9	12 337	4 000
96—97	32 700	44 696	11,1	28 093	7,0	72 789	18,1	12 926	4 000
97—98	31 000	42 855	10,5	23 141	5,7	65 996	16,2	13 585	4 000
98—99	32 450	41 316	9,9	25 750	6,1	67 066	16,0	13 986	4 000
99—1900	24 600	41 615	9,8	29 718	7,0	71 333	16,8	15 341	4 000
1900—01	26 900	40 227	9,3	25 534	5,9	65 761	15,2	16 171	4 500
01—02	26 600	37 820	8,3	35 187	7,7	73 007	16,0	17 692	5 000
02—03	27 400	36 459	7,5	27 388	5,6	63 847	13,1	17 945	5 000
03—04	23 200	35 346	7,1	30 645	6,2	65 991	13,3	18 252	5 000
04—05	24 100	40 780	—	26 651	—	67 431	—	19 460	5 000
05—06	24 600	39 167	—	28 997	—	68 164	—	25 004	5 000
06—07	32 950	36 675	—	16 890	—	53 565	—	24 589	6 167
07—08	31 850	32 411	—	21 065	—	53 476	—	25 122	8 500
08—09	33 800	34 179	—	32 875	—	67 054	—	25 408	9 000
09—10	32 700	33 468	—	25 172	—	58 640	—	28 325	10 500
10—11	33 900	31 183	—	19 137	—	50 320	—	28 739	15 000
11—12	33 600	29 697	—	25 649	—	55 346	—	29 453	15 000
12—13	32 850	28 535	—	19 423	—	47 958	—	29 306	15 000
13—14	34 385	26 976	—	22 137	—	49 113	—	29 517	15 000
14—15	34 115	27 828	—	35 438	—	63 266	—	29 878	15 000
15—16	33 750	25 926	—	37 066	—	62 992	—	30 620	15 000
16—17	32 600	25 781	—	58 957	—	84 738	—	34 706	15 000
17—18	32 150	25 325	—	55 132	—	80 457	—	36 375	20 000
18—19	32 400	24 730	—	74 825	—	99 555	—	40 266	20 000
19—20	29 300	23 227	—	45 882	—	69 109	—	41 314	20 000
20—21	22 900	21 188	—	32 104	—	53 292	—	44 309	20 000
21—22	23 277	19 347	—	21 778	—	41 125	—	50 044	20 000
22—23	22 594	18 264	—	28 616	—	46 880	—	52 150	20 000
23—24	23 000	17 248	—	15 159	—	32 360	—	58 364	20 100
Ialt . . .	1 450 071	2 225 235	—	1 728 566	—	3 953 754	—	889 522	352 767

tægter.

Samlet virkelig Indtægt	Kbhvn.s Kommunes Tilskud i Henhold til				Frederiksberg Kommunes Tilskud til den kommunale Hjælpekasse	
	Hjælpekasseloven		Dyrtidslovene		Beløb	Øre pr. Indb.
	Beløb	Øre pr. Indb.	Beløb	Øre pr. Indb.		
Kr.	Kr.		Kr.		Kr.	
98 391	—	—	—	—	—	—
106 798	—	—	—	—	—	—
119 476	—	—	—	—	—	—
119 118	—	—	—	—	—	—
140 563	—	—	—	—	—	—
132 404	—	—	—	—	—	—
165 773	—	—	—	—	—	—
124 654	—	—	—	—	—	—
126 627	—	—	—	—	—	—
127 680	—	—	—	—	—	—
119 245	—	—	—	—	—	—
156 774	—	—	—	—	—	—
153 865	—	—	—	—	—	—
174 251	—	—	—	—	—	—
156 060	—	—	—	—	—	—
153 884	—	—	—	—	—	—
164 968	—	—	—	—	—	—
149 152	—	—	—	—	—	—
154 806	—	—	—	—	—	—
136 017	—	—	—	—	—	—
139 256	—	—	—	—	—	—
121 954	—	—	—	—	—	—
127 705	—	—	—	—	—	—
124 512	—	—	—	—	—	—
118 721	—	—	—	—	—	—
118 440	—	—	—	—	—	—
119 113	—	—	—	—	—	—
123 470	—	—	—	—	—	—
119 701	—	—	—	—	—	—
117 358	—	—	—	—	—	—
116 408	60 000	14,3	—	—	—	—
125 020	75 000	17,8	—	—	—	—
117 904	120 000	28,1	—	—	—	—
127 987	240 000	54,8	—	—	—	—
135 755	300 000	67,4	—	—	68 400	72,8
130 676	220 000	49,2	—	—	38 400	40,2
131 726	300 000	66,1	—	—	44 000	45,5
134 641	120 000	26,0	—	—	52 350	53,8
136 524	140 000	29,8	—	—	59 571	61,3
139 915	140 000	29,2	—	—	51 371	52,7
252 519	240 000	49,0	—	—	—	—
205 791	140 000	28,5	126 506	25,8	—	—
201 741	140 000	27,6	464 950	91,8	—	—
179 288	170 000	32,8	856 515	165,4	—	—
204 693	223 165	42,0	1 875 958	353,1	—	—
161 877	115 000	21,2	1 150 000	211,9	—	—
141 838	600 000	107,7	850 000	152,6	—	—
136 007	—	—	—	—	—	—
146 050	—	—	—	—	—	—
136 521	—	—	—	—	—	—
7 073 617	3 343 165		5 323 929			

Disse Tal vedrører ikke Foreningens Virksomhed, men opføres kun til Belysning af det pag. 157 anførte.

Aar	Den Raben- Levetzauseke Fond	Det Classenske Fideikommis	Vallø adelige Stift	Bikuben	De Spannjerseke Legater	Sparekassen for Køben- havn og Omegn	Frimurer- Ordenen	Københavns Kommunal- bestyrelse	Kriminal- og Politi- rettens Fattiggasse	A/S til Opret- telse af billige Pantelaaner- kontorer
1874-75	Kr. 2 000	Kr. 1 000	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. —	Kr. —
75-76	2 000	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—
76-77	2 000	2 000	2 000	4 000	—	—	—	—	—	—
77-78	2 000	2 000	1 000	4 000	10 000	—	—	—	—	—
78-79	2 000	3 000	—	4 000	10 000	—	—	—	—	—
79-80	2 000	4 000	—	4 000	10 000	—	—	—	—	—
80-81	2 000	4 000	1 000	4 000	10 000	5 000	—	—	—	—
81-82	2 000	4 000	—	6 000	10 000	3 000	—	—	—	—
82-83	2 000	4 000	—	4 000	10 000	3 000	—	—	—	—
83-84	2 000	4 000	1 000	4 000	10 000	4 000	1 000	—	—	—
84-85	2 000	4 000	500	4 000	10 000	4 000	1 000	—	—	—
85-86	2 000	5 000	1 000	4 000	10 000	10 000	1 000	—	—	—
86-87	2 000	5 000	2 000	4 000	10 000	10 000	1 000	10 000	—	—
87-88	2 000	5 000	500	4 000	10 000	10 000	1 000	10 000	—	—
88-89	2 000	5 000	—	4 000	10 000	10 000	1 000	10 000	3 000	—
89-90	2 000	5 000	—	4 000	10 000	10 000	1 000	10 000	1 900	—
90-91	2 000	5 000	500	4 000	10 000	10 000	—	10 000	3 250	—
91-92	2 000	5 000	—	2 000	10 000	10 000	2 000	10 000	4 000	—
92-93	2 000	5 000	—	—	10 000	10 000	—	—	3 550	—
93-94	1 500	5 000	—	—	10 000	10 000	1 000	—	4 100	—
94-95	1 500	5 000	—	—	10 000	10 000	900	—	3 400	—
95-96	1 500	5 000	—	—	10 000	10 000	900	—	3 400	—
96-97	1 500	5 000	—	—	10 000	10 000	900	—	3 300	2 000
97-98	1 500	5 000	—	—	10 000	10 000	—	—	2 000	2 500
98-99	1 000	5 000	—	—	10 000	10 000	—	—	3 450	3 000
99-1900	1 000	5 000	—	—	10 000	—	—	—	5 600	3 000
01-02	1 200	5 000	—	—	10 000	—	—	—	5 900	3 000
02-03	1 000	5 000	—	—	10 000	—	—	—	5 400	3 000
03-04	1 500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	6 400	3 000
04-05	1 500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	1 700	3 000
05-06	1 500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	4 600	1 000
06-07	1 500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	3 600	1 000
07-08	1 000	5 000	—	—	10 000	—	—	—	8 950	1 000
08-09	1 000	5 000	—	—	10 000	—	—	—	6 150	1 000
09-10	500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	6 300	2 000
10-11	500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 200	1 000
11-12	500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 200	1 000
12-13	500	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 200	1 000
13-14	400	6 500	—	—	10 000	—	—	—	9 000	1 000
14-15	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 000	1 000
15-16	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	7 000	1 000
16-17	—	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 000	400
17-18	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 000	500
18-19	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 000	500
19-20	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	9 000	2 000
20-21	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	7 000	500
21-22	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	—	1 000
22-23	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	—	—
23-24	400	5 000	—	—	10 000	—	—	—	—	—
Ialt...	64 700	229 500	10 500	66 000	470 000	159 000	12 700	60 000	185 550	40 400

Institutioner og Legater.

Carlsberg-Fonden	Det Warburgske Legat	Christianshavns Understøttelsesforenings Arbejderboliger	Mannheimers Legat	Feldbereder J. H. Haslund og Hustrus Legat	Georg og Johanne Harders Legat	Instrumentmager Iver Chr. Weibachs Legat	Papirhandler Adolf Levinson og Hustrus Legat	C. W. Strandes Legatfond	Antikvar Carl Julius Petersens Hjælpefond	Ialt
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 500
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 500
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43 900
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44 750
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 550
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31 600
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 800
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 800
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 700
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31 000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 450
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 600
2 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 900
2 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 600
2 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 400
2 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 200
2 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 100
2 000	1 500	—	—	—	—	—	—	—	—	24 600
2 000	1 500	3 000	—	—	—	—	—	—	—	32 950
2 000	1 500	5 200	—	—	—	—	—	—	—	31 850
2 000	1 500	5 500	500	—	—	—	—	—	—	33 800
2 000	1 500	3 000	500	—	—	—	—	—	—	32 700
2 000	1 500	4 200	500	—	—	—	—	—	—	33 900
2 000	1 500	3 900	500	—	—	—	—	—	—	33 600
2 000	1 500	3 100	750	—	—	—	—	—	—	32 850
2 000	1 500	2 735	750	500	—	—	—	—	—	34 385
2 000	1 500	4 465	750	500	1 500	—	—	—	—	34 115
2 000	1 500	2 700	750	500	1 500	—	—	—	—	33 750
2 000	1 500	1 850	750	500	1 500	—	—	—	—	32 600
2 000	1 500	1 250	500	500	1 500	—	—	—	—	32 150
2 000	1 500	500	—	500	1 500	—	—	—	—	32 400
2 000	1 500	400	500	500	1 500	—	—	—	—	29 300
2 000	1 500	—	1 000	500	1 500	—	—	—	—	22 900
2 000	1 500	877	500	500	1 500	—	—	—	—	23 277
2 000	1 500	694	500	500	1 500	500	—	—	—	22 594
2 000	1 500	1 000	500	500	1 500	100	100	300	—	23 000
48 000	28 500	44 371	9 250	5 500	15 000	600	100	100	300	1 450 071

Aar	Foreningens private Midler								
	Almindelige Understøttelser				Særlige Understøttelser			Understøttelser ialt	Laan i
	under 200 (300) Kr.	Antal Hjulpne	Gennemsnitsbeløb	over 200 (300) Kr.	Medicin	Sparetilskud	Det. Class. Fideik. Sager		Beløb
Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1874—75	87 833	2 913	30	2 500	—	696	—	91 233	—
75—76	93 600	2 875	32	4 752	—	956	—	99 516	—
76—77	102 058	3 333	30	4 867	—	1 023	—	108 193	—
77—78	98 418	3 602	27	7 225	127	1 174	—	107 144	—
78—79	121 334	4 881	25	5 080	349	1 246	—	128 010	—
79—80	111 839	4 249	26	4 560	349	1 611	—	118 359	—
80—81	134 420	5 467	24	6 238	368	1 725	—	142 750	—
81—82	123 472	4 439	28	3 140	441	2 161	—	129 214	—
82—83	112 373	4 241	28	1 700	489	1 967	—	116 529	—
83—84	116 675	4 060	30	2 620	368	1 917	—	121 580	—
84—85	113 529	4 056	29	550	526	1 675	—	116 352	—
85—86	134 313	5 372	27	2 900	544	1 704	—	139 702	—
86—87	145 716	5 595	26	2 050	693	1 666	—	150 124	—
87—88	159 440	6 090	26	3 290	807	1 689	—	165 226	—
88—89	143 080	5 519	26	1 700	710	1 486	—	146 975	—
89—90	136 500	4 888	28	1 160	584	1 380	3 770	145 327	—
90—91	146 113	5 285	28	1 590	480	1 300	2 732	154 346	—
91—92	134 011	4 892	27	2 560	1 257	1 325	2 905	146 146	—
92—93	132 424	4 867	27	200	1 583	1 179	2 234	140 393	—
93—94	106 046	3 801	28	1 600	1 370	1 156	3 603	118 225	—
94—95	105 002	4 009	26	1 950	1 509	1 234	4 318	116 500	—
95—96	103 444	3 523	29	1 700	2 106	1 830	5 811	119 135	—
96—97	102 678	3 416	30	3 086	2 140	1 949	7 523	126 424	—
97—98	101 567	3 237	31	3 510	2 804	2 059	7 185	121 327	—
98—99	89 962	2 933	31	2 000	2 760	2 304	4 173	111 222	—
99—1900	91 075	3 007	30	2 750	2 465	2 016	4 951	103 417	—
1900—01	90 915	3 325	27	3 100	2 231	2 037	6 402	104 885	—
01—02	92 426	3 348	27	1 765	1 789	2 022	5 626	103 828	14 640
02—03	93 776	3 366	30	1 975	1 881	2 245	5 004	105 082	18 205
03—04	90 432	3 436	27	1 200	2 260	2 200	5 031	101 139	21 521
04—05	91 385	3 684	26	1 580	2 201	2 075	5 941	103 183	22 825
05—06	92 730	3 417	26	502	2 492	3 492	5 507	104 723	21 516
06—07	89 765	3 377	26	1 128	2 193	3 499	6 669	103 254	22 753
07—08	92 550	3 626	25	1 870	1 815	3 643	11 196	111 074	34 603
08—09	94 249	3 706	26	2 355	3 669	3 631	11 926	117 579	48 920
09—10	88 360	3 427	25	2 850	2 813	3 748	12 847	113 425	53 268
10—11	86 001	3 294	29	2 522	1 366	3 778	19 626	115 505	52 197
11—12	91 626	3 644	27	2 850	1 272	3 948	15 275	118 808	49 542
12—13	87 489	3 352	26	3 199	1 538	4 414	16 835	118 021	44 686
13—14	78 596	2 939	24	1 791	1 218	4 733	13 555	103 764	42 403
14—15	154 949	5 844	27	4 305	1 212	4 518	18 127	224 938	61 430
15—16	100 850	3 603	26	3 635	1 854	4 793	18 349	196 874	34 139
16—17	77 405	2 109	27	3 355	2 257	4 830	22 525	148 652	29 755
17—18	107 310	2 042	33	5 530	2 326	5 026	33 152	164 301	31 448
18—19	101 941	1 648	40	6 185	3 188	5 543	22 852	144 965	24 334
19—20	92 182	1 228	47	6 120	2 611	5 111	22 401	130 944	21 415
20—21	61 901	985	54	7 020	2 178	3 722	20 108	98 772	36 850
21—22	87 047	1 246	70	10 070	1 238	1 937	21 752	130 261	48 581
22—23	79 078	1 078	73	9 964	815	1 117	22 294	128 235	37 876
23—24	79 834	1 069	75	10 308	618	856	22 969	125 461	32 765
Ialt...	5 249 719	179 343	29	170 457	71 864	123 346	415 174	6 301 042	805 672

gifter.

				Københavns Kommunes Tilskud i Henhold til							
Landmddb.		Laan og Understøttelser tilsammen	Admini- strations- udgifter	Hjælpekasseloven				Dyrtidslovene			
Antal Hjulpne	Gennem- snitsbeløb			Uddelt	Antal Hjulpne	Gennem- snitsbeløb	Admini- strations- udgifter	Uddelt	Antal Hjulpne	Gennem- snitsbeløb	Admini- strations- udgifter
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
—	—	91 233	7 265	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	99 516	8 369	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	108 193	8 661	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	107 144	8 440	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	128 010	9 072	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	118 359	9 411	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	142 750	9 170	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	129 214	8 863	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	116 529	8 407	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	121 580	5 218	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	116 352	4 685	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	139 702	5 602	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	150 124	7 775	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	165 226	9 801	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	146 975	11 070	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	145 327	10 913	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	154 346	10 833	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	146 146	11 196	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	140 393	12 477	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	118 225	11 978	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	116 500	12 104	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	119 135	11 119	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	126 424	11 506	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	121 327	10 998	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	111 222	12 797	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	103 417	14 793	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	104 885	13 322	—	—	—	—	—	—	—	—
119	123	118 468	13 392	—	—	—	—	—	—	—	—
177	103	123 287	13 034	—	—	—	—	—	—	—	—
206	104	122 660	13 624	—	—	—	—	—	—	—	—
216	106	126 008	13 973	58 000	1 409	43	2 000	—	—	—	—
183	112	126 239	14 503	72 500	1 167	64	2 500	—	—	—	—
184	124	126 007	13 958	116 500	1 750	69	3 500	—	—	—	—
281	123	145 677	13 288	116 500	1 898	61	3 500	—	—	—	—
465	105	166 499	15 989	280 386	5 877	48	7 500	—	—	—	—
481	111	166 693	14 840	194 500	4 391	44	7 454	—	—	—	—
468	112	167 702	14 819	151 784	3 689	41	6 732	—	—	—	—
438	113	168 350	14 640	101 625	2 742	37	6 537	—	—	—	—
427	105	162 707	16 882	121 910	3 057	39	6 726	—	—	—	—
388	109	146 167	13 379	134 140	3 223	42	5 300	—	—	—	—
557	110	286 368	22 698	227 137	5 714	40	8 104	—	—	—	—
311	110	231 013	21 265	126 790	3 108	41	8 784	94 481	—	—	2 212
255	117	178 407	20 705	72 182	1 461	49	8 662	374 911	7 703	49	9 274
225	140	195 749	34 699	156 429	2 559	61	11 943	895 068	16 675	53	28 867
166	146	169 299	38 097	210 048	2 955	71	14 003	1 805 719	32 562	55	90 212
110	195	152 359	39 980	94 888	1 010	94	12 293	979 537	14 958	65	121 472
156	236	135 622	32 285	537 945	7 133	75	33 768	782 364	10 141	77	103 298
201	242	178 842	20 137	—	—	—	—	—	—	—	—
162	234	166 111	18 535	—	—	—	—	—	—	—	—
126	260	158 226	19 679	—	—	—	—	—	—	—	—
6 302	128	7 106 714	720 246	2 773 264	53 143	52	149 306	4 932 080	82 039	60	355 335

D. Den kommunale Afdeling

Aar	Alm. Hjelpe- kasseuddeling		Dyrtidsuddeling		Influenza- uddeling		Soldateruddeling	
	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1914—15	227 137	8 104	—	—	—	—	1 158 347	3 946
15—16	126 790	8 784	94 481	2 212	—	—	1 629 896	10 663
16—17	72 182	8 662	374 911	9 274	—	—	1 045 121	11 602
17—18	156 429	11 943	895 068	28 867	—	—	625 913	15 150
18—19	210 048	14 003	1 805 719	90 212	132 866	239	331 472	12 824
19—20	94 888	12 293	979 537	121 472	186 683	1 652	—	—
20—21	537 945	33 768	782 364	103 298	1 591	425	15 298	134
Ialt...	1 425 419	97 557	4 932 080	355 335	321 140	2 316	4 806 047	54 319

Uddeling	1914—15		1915—16		1916—17	
	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alm. Hjelpekasseuddeling	227 137	8 104	126 790	8 784	72 182	8 662
Dyrtidsuddeling	—	—	94 481	2 212	374 911	9 274
Influenzauddeling	—	—	—	—	—	—
Soldateruddeling	1 158 347	3 946	1 629 896	10 663	1 045 121	11 602
Arbejdsløshedsuddeling	615 598	8 486	—	—	—	—
Mindre Næringsdrivende	—	—	—	—	—	—
Arbejdsløse Fiskere	—	—	—	—	—	—
Ialt ..	2 001 082	20 536	1 851 167	21 659	1 492 214	29 538
Heraf Skemauddeling	1 773 945	12 432	1 629 896	10 663	1 045 121	11 602
Uddeling efter sædvanlig Fremgangsmaade...	227 137	8 104	221 271	10 996	447 093	17 936
Heraf uddelt ved lønnet Medhjælp	—	—	—	—	—	—

i Aarene 1914—21.

Arbejdsløsheds- uddeling.		Mindre Nærings- drivende		Arbejdsløse Fiskere		Samtlige Uddelinger	
Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
615 598	8 486	—	—	—	—	2 001 082	20 536
—	—	—	—	—	—	1 851 167	21 659
—	—	—	—	—	—	1 492 214	29 538
160 479	8 250	—	—	—	—	1 837 889	64 210
2 986 266	55 742	176 593	2 387	—	—	5 642 964	175 407
1 631 571	65 551	99 752	3 167	—	—	2 992 431	204 135
3 276 100	120 591	—	—	8 310	280	4 621 608	258 496
8 670 014	258 620	276 345	5 554	8 310	280	20 439 355	773 981

1917—18		1918—19		1919—20		1920—21		1914—21	
Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.	Uddelt	Admi- nist.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
156 429	11 943	210 048	14 003	94 888	12 293	537 945	33 768	1 425 419	97 557
895 068	28 867	1 805 719	90 212	979 537	121 472	782 364	103 298	4 932 080	355 335
—	—	132 866	239	186 683	1 652	1 591	425	321 140	2 316
625 913	15 150	331 472	12 824	—	—	15 298	134	4 806 047	54 319
160 479	8 250	2 986 266	55 742	1 631 571	65 551	3 276 100	120 591	8 670 014	258 620
—	—	176 593	2 387	99 752	3 167	—	—	276 345	5 554
—	—	—	—	—	—	8 310	280	8 310	280
1 837 889	64 210	5 642 964	175 407	2 992 431	204 135	4 621 608	258 496	20 439 355	773 981
786 392	23 400	3 494 331	70 953	1 731 323	68 718	3 299 708	121 005	13 760 716	318 773
1 051 497	40 810	2 148 633	104 454	1 261 108	135 417	1 321 900	137 491	6 678 639	455 208
—	—	—	—	579 172	—	792 452	—	—	—

PORTRÆTFORTEGNELSE.

	Side		Side
Adler, D. B., Grosserer	45, 64—65	Hommel, L. S., Skolebestyrer, Pro-	
Albeck, P. C., Kommandør	64—65	fessor	64—65
Andersen, Axel, Boghandler	202—03	Horn, Fr. Winkel, Dr. phil.	97
Arnholtz, C. E. V., Oberst	39	Høffding, Victor, Grosserer	110
Aubertin, W., Tømmerhandler	64—65	Jacobi, H. A., Borgmester, Konfe-	
Bentzen, O. Soph., Vinhandler	202—03	rensraad	94
Berthelsen, J., Fuldmægtig i Køben-		Jacobsen, J. C., Brygger, Kaptajn,	
havns Magistrat	64—65	Dr. phil.	61, 64—65
Bille, C. St. A., Kammerherre	83	Janniche, Aage, Ekspeditionssekre-	
Boeck, F., Kontorchef i Udenrigs-		tær	202—03
ministeriet, Legationsraad 141, 202—03		Jonquières, F. de, Kammerherre,	
Borgen, W. P., Grosserer	64—65	Overpræsident	202—03
Bærentzen, A. C. R., Kommandør,		Kayser, H. H., Tømmermester 59, 64—65	
Raadmand	64—65	Kemnitz, S., Fabrikant	202—03
Bærentzen, B., Oberstløjtnant	64—65	Kjer, G., Vekselerer	202—03
Christensen, Alb., Malermester 202—03		Kuhn, H., Kontorchef i Østifternes	
Cohen, J. L., Overretssagfører	162	Kreditforening	202—03
Dall, C., Overlærer	202—03	Lamm, A. F., Vekselerer . . 135, 202—03	
Dam, M. C., Overbetjent	202—03	Lehmann, C., fhv. Borgmester . 202—03	
Dorph, Chr., Adjunkt	109	Looft, J., Stationsforstander	202—03
Dybdal, Th., Politidirektør, Etats-		Madvig, N., Retsformand	60, 64—65
raad	98, 202—03	Melchior, Moses, Grosserer	218
Ewaldsen, Chr., Præst	64—65	Mencke, W., Bud	305
Finsen, Hilmar, Overpræsident	80	Messerschmidt, John, Fabrikant 183, 202	
Gormsen, C. C., Skoleinspektør 202—03		—03	
Gullach, J. H., Skibsbygmester . 64—65		Meyer, Wilh., Grosserer	202—03
Haarløv, V. R., Stiftamtmand, Kam-		Mogensen, J. C., Kontorchef, Over-	
merherre	120	retssagfører	174
Hall, A., Overformynderirevisor	250	Munck, Vilh., Præst	29
Hansen, C. P. M., Kabinetssekre-		Müller, P. C., Højesteretsassessor . 101	
tær	140, 202—03	Møinichen, N. J., Købmand	64—65
Hastrup, O., Overretsassessor	95	Mørck, Th., Overretssagfører 108, 202—03	
Helms, J., Skolebestyrer, Professor 82		Nygaard, J. L., Porcelænshandler 202—03	
Hey, Vald., Fabrikant	202—03	Nyrop, Camillus, Professor	96
Hoffmann, S. L., Faktor	202—03	Oldenburger, E., Landsdommer	111
Holck, J. C., Præst	28, 64—65	Oldenburg, V., Overpræsident, Ge-	
Holten, J., Kammerjunker	64—65	hejmekonferensraad	44, 64—65

	Side		Side
Olufsen, H. F. M., Oberst	64—65	Steinthal, T. F. W., Overretsproku- rator	81
Paulsen, Axel, Stabslæge, Dr. med.	69	Strøm, R., Nationalbankdirektør, Etatsraad	107
Prior, D., C., Præst	64—65	Svendsen, E., Direktør, Borgerre- præsentant	197
Reimer, L., Skoleinspektør, cand. theol.	202—03	Svendsen, L. P., Sagfører	202—03
Rist, P. Fr., Oberst	125, 202—03	Thousig, J. C., Kommuelærer	202—03
Rode, Vilh., Overretsprokurator	46, 64—65	Werner, V., Grosserer	126
Rohde, H., Distriktsforstander i Kjø- benhavns Magistrat, cand. phil.	202—03	Wessel, Th., Grosserer	102
Rohde, L. G., Kaptajn i Søetaten	64—65	Wolle, C., General	68
Rüdinger, F., Byretsdommer	112, 202—03	Zacho, Ulrich, Repræsentant	202—03
Shaw, Ch., Højesteretssagfører	62, 64—65		
Steenberg, Fr. C., Ingeniør	202—03		

NAVNEFORTEGNELSE.

(De i Teksten bortset fra Fortegnelserne i Afsnit XII og XIII forekommende Navne.)

	Side		Side
Adler, D. B..	43, 45, 53, 54, 55, 56, 57, 63	Christensen, J. P. . . .	135, 147, 158, 220
Albeck, P. C.	31, 39, 55, 63	Christensen, Viggo ..	182, 188, 190, 193, 252, 305
Andersen, Axel	158, 167	Christiansen, Chr.	131, 143, 151
Andersen, Fr.	143, 196	Clausen, H. A.	28
Arnholtz, C. E. V.	31, 39, 55, 57, 223	Cohen, J. L.	161, 166, 173, 183, 194, 197, 252
Asmussen, F.	97	Crone, Henriette	150, 153
Aubertin, W.	63		
		Deuntzer, J. H.	218
Bang, P. G.	25	Dorph, Chr.	106
Baumann, H. P. V.	158, 221	Dybdal, Th	95, 107, 108, 117, 264
Bech, P. C. F.	39, 43, 45, 55		
Becker, Carl	145, 146	Ewaldsen, Chr.	32, 39, 57, 63, 68
Bentzen, O. Soph.	147		
Berg, Christen	75, 76, 77, 89, 91, 93	Finsen, Hilmar	80
Berg, Sigurd	133, 196	Fog, Brún Juul	31, 39, 49, 55
Berning, J. C.	198	Frimodt, Rudolph	30, 61
Berthelsen, J.	63		
Bille, C. St. A.	68, 75, 76, 80, 91	Garde, A. Mazar de la	158, 221
Bloch, Victor	8	Glückstadt, Isak	218
Blom, Johanne	150, 161	Gormsen, C. C.	198
Blædel, N. G.	30	Grønvall, K. A.	152
Boas, A.	219	Gudmann, Carl	219
Boeck, F.	140, 161, 173, 201, 250	Gudmann, Marie	219
Boje, Andreas	243	Gullach, J. H.	63, 71
Borgbjerg, F. J.	112, 143, 145, 146, 149, 154	Gustavsen, A.	150
Borgen, W. P.	39, 43, 64		
Borup, L.	104, 106	Haarløv, V. R.	120, 140
Brinck-Seidelin, J. C.	11, 58	Hall, A.	250
Bærentzen, A. C. R.	63, 71	Hansen, C. P. M.	140, 142, 158, 161, 163, 202, 243
Bærentzen, B	63	Hansen, H. N.	39, 43, 45, 48, 78
		Hansen, Lauritz	183
Castberg, E.	236, 239	Harpøth, W.	248, 250
Christensen, Alb.	153		
Christensen, Gustav	239		

	Side		Side
Hastrup, O.	95	Lakjer, E.	107
Hauschild, L.	97	Lamm, A. F. . 81, 99, 116, 122, 135, 137,	
Heckscher, Alb.	81, 84	147, 152, 154, 160, 161, 183, 197, 202,	
Heilesen, C. C.	194, 196	217, 219, 220, 221, 238, 250	
Helms, J.	80, 95	Larsen, Ferd.	143
Heramb, F. J.	135, 220	Larsen, H. F.	236
Hey, V.	201	Larsen, L.	69, 73, 85
Heyman, Wulff Philip	267	Larsen, Lauritz	152
Hindenburg, A.	43, 48, 49, 55, 81	Lassen, N. K. P.	106
Hoff, Alvilda Harbou.	150, 153	Leerbeck, A.	143
Hohlenberg, Ove	43, 236	Lendorf, A.	239
Holch, H. C.	93	Levin, Azur 170, 173, 183, 190, 198, 200	
Holck, J. C. 28, 29, 30, 38, 39, 43, 48,		Lewinsky, F.	133
53, 54, 55, 56, 60, 63, 71, 121, 257, 258,		Liebe, C.	68
263		Looft, J.	147, 167, 198, 219, 221
Holm, P.	92	Lund, H. Gerner 135, 147, 150, 219, 220	
Holmblad, J.	97, 98, 236, 237		
Holten, J.	63	Madsen, F. K.	182
Hommel, L. S. 31, 39, 43, 48, 54, 55, 63		Madvig, J. N.	59
Horn, Fr. Winkel	95	Madvig, N. 61, 62, 64, 69, 70, 71, 81, 84,	
Høffding, Victor	106	94, 95, 128, 263, 268	
		Mannheimer, V.	101
Illum, A. C.	173	Martensen, H. L.	17
Ingerslev, H. P.	13	Melchior, Moses.	57, 217
Jacobi, H. A. 95, 101, 103, 104, 105,		Messerschmidt, John.	183, 201
106, 115, 116, 117, 118, 122, 125, 127,		Meyer, Wilh.	266
132, 141, 143, 144, 147, 149, 216, 242,		Mogensen, J. C.	173, 202
243, 264		Munck, Vilh. . . 9, 29, 30, 38, 39, 43, 48,	
Jacobsen, J. C.	63	53, 54, 257	
Jacobsen, Niels.	139, 150	Mundt, I. H.	32
Jensen, J. . . 102, 105, 112, 113, 114, 119		Muus, G. C.	183
Jessen, Peter.	31	Müller, P. C.	69, 101
Jetsmark, J.	39, 48, 55	Mynster, J. P.	17
Kayser, H. H. 59, 63, 101, 105, 258		Møinichen, N. J.	63, 260, 263
Kemnitz, Sev.	216, 221	Møller, A.	40, 43, 48, 49, 55
Kjer, G.	198	Mørck, Th. 106, 116, 132, 135, 151,	
Knudsen, H. A. V.	39, 44, 66, 100	160, 183, 236	
Knudsen, P.	134	Mørup, E.	221
Koch, O. V.	105		
Krack, T.	39	Nielsen, Johs.	150
Krieger, N. M. A.	243	Nielsen, Rasmus.	68
Krøger, J. . . 126, 136, 147, 150, 153, 158		Nyrop, Camillus	95
Kuhn, H. . . 135, 150, 152, 158, 161, 167,			
183, 198, 220		Oldenburg, E.	108
Køster, I. E.	32, 39	Oldenburg, V. . . 43, 45, 52, 56, 57, 61,	
		62, 63, 68, 82, 204, 217, 238, 264	
		Olsen, Fr.	149, 150, 161, 188, 194

	Side		Side
Olsen, Jens	267	Slomann, C. V.	131
Olsen, Martin	125, 133	Sommerfeldt, E. I	100
Olufsen, H. F. M	39, 43, 63	Stauning, Th.	197
Paulsen, Axel	68, 71	Steincke, K. K.	190, 245, 248
Paulsen, S. P.	76	Steinthal, T. F. W.	80, 95
Pedersen, Victor	263, 264	Strøm, R.	106, 116, 237
Philipsen, Gustav	114, 115	Stæger, R. C.	30
Prior, D. C.	31, 63	Svane, Kr.	183, 190
Rasmusen, Poul	150, 153	Svendsen, E. 150, 157, 161, 173, 193, 197	
Rimestad, C. V.	24, 25	Sørensen, A. H.	183
Rist, P. Fr. 126, 135, 147, 150, 151, 194, 201, 243, 293		Sørensen, C. F.	196
Rode, Ove	153	Sørensen, Enevold	111
Rode, Vilh.	43, 45, 54, 56, 63, 261	Trap, Cordt	243
Rohde, L. G.	63	Trier, Herman	103, 105
Rüdinger, F. 107, 108, 120, 126, 135, 140, 147, 150, 201, 220, 231, 239, 263, 264		Tutein, F. C. F.	91
Ræder, I. G. F.	39	Uttenreitter, H.	237
Sabroe, P.	134	Valentiner, Julius	217
Salicath, Vibeke	150	Werner, V.	121, 126
Salomon, Eskild 143, 144, 145, 146, 152		Wessel, Th.	101
Schousboe, V.	95	Winkel, A.	221
Shaw, Ch.	64, 68	Winther, I.	221
Skeel, E.	75	Wolle, C.	68
		Zacho, Ulrich	198, 201